วารสาร
วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ปีที่ 15 ฉบับที่ 1
(มกราคม - เมษายน 2569)

NAKHON LAMPANG
BUDDHIST COLLEGE'S JOURNAL

NBJ

ISSN : 2350 – 9953 (PRINT)
ISSN : 2672 – 9830 (ONLINE)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Nakhon Lampang Buddhist College's Journal
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569)
Volume 15 No.1 (January – April 2026)
ISSN 2350-9953 (Print)
E-ISSN 2672-9830 (Online)

หลักการและเหตุผล

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นแหล่งรวบรวมผลงานทางวิชาการ และองค์ความรู้ที่สำคัญเนื่องจากเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ความคิดที่ได้จาการศึกษาค้นคว้า ตลอดจนความเคลื่อนไหวในแง่มุมต่าง ๆ ที่เป็นเอกลักษณ์ ของมหาวิทยาลัย

ในการนี้ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์ และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้อง อันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคม และการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม
2. เพื่อเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่
3. เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยด้านพระพุทธศาสนาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่

หมายเหตุ

1. บทความทุกบทความได้รับการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer review) จากภายนอกมหาวิทยาลัย และบทความที่ส่งถึงกองบรรณาธิการ ขอสงวนสิทธิ์จะไม่ส่งคืน

2. บทความ ข้อความภาพประกอบ และตารางใด ๆ ที่ตีพิมพ์ในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง เป็นความคิดเห็นส่วนตัวของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่ใช่ความรับผิดชอบของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

3. บทความจะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ใดมาก่อน และไม่อยู่ระหว่างพิจารณาของวารสารฉบับอื่น หากตรวจสอบพบว่ามีการตีพิมพ์ซ้ำซ้อน ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนแต่เพียงผู้เดียว

การจัดพิมพ์ ปีละ 3 ครั้ง
ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน)
ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม)
ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Nakhon Lampang Buddhist College's Journal
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569)
Volume 15 No.1 (January – April 2026)
ISSN 2350-9953 (Print)
E-ISSN 2672-9830 (Online)

- **ที่ปรึกษา**

พระพรหมวัชรธีราจารย์, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระปัญญาวัชรบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระเทพวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระธรรมวชิโรดม, รศ.ดร.	รองอธิการฝ่ายกิจการนิสิต
พระมหาสุรศักดิ์ ปจฺจนฺตเสโน, ผศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
พระราชเขมากร, รศ.ดร.	รองอธิการบดีวิทยาเขตแพร่
พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
พระมหานพดล สุวณฺณเมธี	ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

- **บรรณาธิการ** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร สายทอง
- **ผู้ช่วยบรรณาธิการ** นางสาวปธิตา ศิริโยธา
- **กองบรรณาธิการ**

พระมหานพดล สุวณฺณเมธี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พระครูสิริธรรมบัณฑิต,ผศ.ดร. .	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พระครูศรีปวรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พระมหากีรติ วรกิตติ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

พระครูโสภณวีรบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
รองศาสตราจารย์ ดร.อธิปัตย์ บุญมาก	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
รองศาสตราจารย์ ดร.รวิโรจน์ ศรีคำภา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินทร์นิชา ปัญจอริยะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกร สิริสุคันธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.สมจันทร์ ศรีปรัชยานนท์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงค์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ออกแบบปก นางสาวปธิตา ศิริโยธา

นิติกร อาจารย์พรณรงค์ บวรชัยธรรม

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจประเมินบทความประจำฉบับ
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

พระครูศรีปวรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
พระครูสิริ ธรรมบัณฑิต, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
รองศาสตราจารย์ ดร.รวีโรจน์ ศรีคำภา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
รองศาสตราจารย์ ดร.วรวิทย์ นิเทศศิลป์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพร สายทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงค์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรปรัชญ์ คำพงษ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดำเนิน ปัญญาผ่องใส่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
ว่าที่พันตรี ดร.สุรเดช รอดจินดา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน
อาจารย์ ณรงค์ เชื้อบัวเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกร สิริสุคันธา	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิรินทร์นิชา ปัญจอริยะกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริขวัญ ปัญญาเรียน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัตนวัชร์ เพ็ญรัตนหิรัญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ	มหาวิทยาลัยพะเยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรินทร์ สารทอง	มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ วิทยาเขตลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตติรัตน์ แสงเลิศอุทัย	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอฬาร อ่องฬะ	มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – แพร่ เฉลิมพระเกียรติ
ดร.ประเสริฐ ต้นโนนเชียง	อดีตผู้อำนวยการเชี่ยวชาญ โรงเรียนเทศบาล 5 (บ้านศรีบุญเรือง)
ดร.ณัฐนนท์ จิรกิจนิมิต	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ

****

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ฉบับนี้ ได้จัดพิมพ์เป็นปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569) อย่างต่อเนื่องกัน โดยมีผู้ให้ความสนใจและสอบถามถึงความคืบหน้าของบทความเป็นจำนวนมาก โดยวารสารฉบับนี้ได้รับเกียรติจากคณาจารย์ นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิจากทั้งภายในและภายนอก นำเสนอบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งทางกองบรรณาธิการวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ขอขอบพระคุณทั้งผู้ที่สนใจเข้ามาตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานและผู้อ่านที่สนใจวารสารฉบับนี้ มา ณ โอกาสนี้

สำหรับวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มีบทความประจำฉบับนี้ นำเสนอทั้งสิ้น 21 บทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย (Research Articles) 19 บทความ และบทความวิชาการ (Academic articles) 2 บทความ

บทความวิจัย (Research Articles) 19 บทความ ได้แก่

1.แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ โดย ธัญญาภรณ์ ยัญศรี และคณะ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และ 4) ศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ จำนวน 316 คน

ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.79 ส่วนระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.79 และระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.76 ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม และ ปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

2.มุมมอง 360 องศา: ปัญหา และทางออกของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก โดย ปาณิศา ถนอมทรัพย์ และคณะ งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบ

จากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) ศึกษาแนวทางในการลดผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเป็นไปได้ มีประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้นจำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และเชื่อมโยงสาระสำคัญของข้อมูลแต่ละส่วนเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาในด้านการสื่อสารกับชุมชน การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากร และการต่อต้านจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่ม ในด้านผลกระทบ พบว่าการควบรวมโรงเรียนส่งผลกระทบเชิงลบต่อนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาในระยะยาวของโรงเรียนเครือข่าย นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจยังส่งผลกระทบต่อความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ และในด้านสังคมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่และครูเห็นว่าการควบรวมโรงเรียนเป็นนโยบายที่มีความจำเป็นต่อการจัดสรรทรัพยากรและการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองและชุมชนบางส่วนไม่เห็นด้วย เนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย และผลกระทบต่อวิถีชีวิต แนวทางสำคัญในการลดผลกระทบ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดให้มีกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน และการกำหนดเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

3.การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรในภาคการศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล: กรณีศึกษาฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดย อังสนา จินดา บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ 2) พัฒนาประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยการวิจัยเป็นแบบการวิจัยและพัฒนา ในฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้วยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ประกอบด้วยระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาขององค์กรในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภายในส่วนงาน ระยะที่ 2 พัฒนาชุดข้อมูลผ่าน Microsoft Power BI ระยะที่ 3 นำชุดข้อมูลที่จัดแสดงในรูปแบบแดชบอร์ดไปใช้ในระดับผู้บริหารส่วนงาน และระยะที่ 4 ประเมินผลประสิทธิภาพของการนำนวัตกรรมไปใช้ มีผู้เข้าร่วมการวิจัย จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 2 คน และบุคลากร จำนวน 3 คน มีเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตการณ์

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพได้รับการพัฒนาขึ้นโดยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็นการเรียนรู้ (Learning) และนวัตกรรม (Innovation) การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงนวัตกรรมให้มีความเหมาะสมและสร้างการยอมรับของคนในองค์กร 2) ข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็นการปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Action) และการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ (Transformation) ซึ่งเป็นการการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการนำนวัตกรรมไปปรับใช้และสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างยั่งยืนสร้างสรรค์

4.การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ โดย ชิตพล ปัญญาวงศ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ 2) ออกแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) นำเสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างต่อเนื่อง และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ยังขาดการบูรณาการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลมีลักษณะกระจัดกระจาย ขาดความต่อเนื่อง และยากต่อการประเมินผลในภาพรวม อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย SDGs และประสบข้อจำกัดด้านทรัพยากร 2)การออกแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบต้นแบบที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละระดับ โดยระบบสามารถจัดเก็บข้อมูลโครงการที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ไว้ในฐานข้อมูลกลาง และสามารถจัดทำรายงานในรูปแบบ Dashboard เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจเชิงนโยบาย 3)แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางในระดับจังหวัด พร้อมทั้งแต่งตั้งผู้ประสานงานในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อให้การจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การนำข้อมูลรวมศูนย์และเครื่องมือวิเคราะห์เชิงนโยบายมาใช้ การจัดอบรมการใช้งานระบบเพื่อลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน และการพัฒนาระบบอย่าง

ต่อเนื่องควบคู่กับการประเมินผลประจำปี ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

5. คลองกิ่วโมเดล: นวัตกรรมการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการ ในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC จังหวัดชลบุรี โดย นรา บรรลิขิตกุล และคณะ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมตำบลคลองกิ่ว 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่พหุวัฒนธรรม และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอตัวแบบนวัตกรรม “คลองกิ่วโมเดล” สำหรับการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC ในบริบทของพื้นที่อุตสาหกรรม EEC เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 15 คน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม 12 คน แรงงานต่างชาติ 20 คน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 8 คน รวม 55 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ปัญหาขยะในพื้นที่มีความซับซ้อนจากการผสมผสานของขยะอุตสาหกรรมและขยะชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ (2) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาช่วยพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการจัดการขยะ การมีส่วนร่วมของชุมชนหลากหลายวัฒนธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบจัดการขยะ (3) ตัวแบบนวัตกรรม Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) สามารถสร้างระบบนวัตกรรมที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเหมาะสมและสามารถขยายผลในพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นได้

6.การศึกษานโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนนำไปปฏิบัติของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดย สุพรรณี กันหะคุณ และคณะ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบาย 2) ศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินนโยบาย และ 3) เสนอแนะแนวทางในการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติด ในชุมชนตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชน 364 คนใน 14 หมู่บ้าน ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน ซึ่งเป็นผู้นำและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายอยู่ในระดับน้อยในทุกด้าน ได้แก่ บุคลากรและองค์กร สังคมและวัฒนธรรม การบำบัดและฟื้นฟู และเศรษฐกิจ แสดงถึงความพร้อมของชุมชนทั้งด้านทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน ความร่วมมือ และค่านิยมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนนโยบาย ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุข้อจำกัดด้านกลไกการบำบัด การติดตามหลังการบำบัด และความไม่ต่อเนื่องของการฟื้นฟู ประสิทธิผลของนโยบายอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านนโยบาย การสนับสนุนจากผู้นำ และการติดตาม

ประเมินผล โดยนโยบายมีความชัดเจน ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญ และระบบติดตามมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดจากนโยบายส่วนกลางที่ขาดความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงความไม่ต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการพัฒนานโยบายควรจัดตั้งเครือข่ายผู้นำและอาสาสมัครในระดับตำบล พัฒนาระบบติดตามผู้ผ่านการบำบัดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง เสริมทักษะเจ้าหน้าที่ด้านการตรวจสอบธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มเสี่ยง เพื่อลดปัจจัยเสี่ยงและยกระดับประสิทธิภาพของนโยบายอย่างยั่งยืน

7.การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง โดย พระอินโด สุหชฺโช และคณะ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ของชุมชนบ้าน ม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือได้แก่ ข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1)บริบทและศักยภาพของชุมชนสะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมอย่างชัดเจน โดยศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์มีรากฐานจากหลัก ศีล ที่สื่อถึงความประณีตในการทำงานฝีมือ, ศักยภาพด้านการรวมกลุ่มสะท้อนหลัก สามัคคีธรรม และโอกาสในการพัฒนาต้องอาศัยหลักปัญญา และจักขุมา ในการมองเห็นช่องทางของตลาดสมัยใหม่ 2)ชุมชนได้พัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยบูรณาการหลักธรรม ผ่านการใช้ ปัญญา (Panna) ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม, ใช้ ศีล ในการสร้างแบรนด์และเรื่องราวที่น่าเชื่อถือ, และอาศัยหลัก นิสสยสัมปันโน ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่างๆ 3) แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพุทธบูรณาการที่ยั่งยืนประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การส่งเสริมการตลาด, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ, และการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญา โดยทั้งหมดนี้มีการบูรณาการ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ หลักปาปณิกธรรม (จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน

8.นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดย ศักดิ์ชัย วงศ์นภาไพศาล และคณะ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่ม จำนวน 76 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เนื้อหาแบบ

บันทึกการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 3 คน และแบบสรุปผลการศึกษา 2) เพื่อสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน และ 3) เพื่อประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์ดังกล่าว โดยใช้แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า วิสัยทัศน์ของนวัตกรรมคือการเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของชุมชนที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มุ่งสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยกำหนดพันธกิจ 4 ประการ ได้แก่ (1) พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา (2) ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้ มีเป้าประสงค์ 5 ประการ คือ (1) ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (2) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ผู้เรียนและบุคลากรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต (4) โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และ (5) ชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พร้อมกำหนดกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) ส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษา (2) ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา (3) ส่งเสริมครูและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ (4) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการประเมินความครอบคลุมและความเหมาะสมของนวัตกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินตามมาตรฐานความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39) และ 4.60 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56) ตามลำดับ

9.ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ โดย พันเอกยุทธวีร์ ปุ๊ดหน่อย และคณะ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน และคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่และ 2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นายทหารชั้นประทวนกรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติอนุมาน วิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของด้านวัฒนธรรมองค์การส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านค่าตอบแทน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และ 2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า

ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานและด้านค่าตอบแทนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

10.การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเชิงพุทธของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ โดย เกรียงศักดิ์ ฟองคำ และคณะ การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหาตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2) พัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 3) ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหาตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ประชาชนในชุมชนนาคูหา พระสงฆ์ในเขตปกครอง นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชนประจำตำบล และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ รวมจำนวน 41 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่มเฉพาะ การสัมภาษณ์ และการจัดเสวนาทางวิชาการ เพื่อพัฒนารูปแบบ สร้างนวัตกรรม และส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ประกอบด้วย 1) กิจกรรมเดินป่าและออกกำลังกายเพื่อสัมผัสธรรมชาติ ควบคู่กับการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่น 2) กิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การฟังธรรม การฝึกสมาธิ และการปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและจิตใจ 3) การเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่ายและยั่งยืน รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 4) การเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทำอาหารพื้นบ้านและการเข้าร่วมประเพณีของชุมชน

การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา พบว่า มีการดำเนินงานที่มุ่งเน้นในหลายด้าน ดังนี้ 1) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสถานที่สำคัญภายในชุมชน 2) การพัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ อาทิ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น และอาหารเพื่อสุขภาพ 3) การฝึกอบรมและการพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว 4) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ 5) การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 6) การตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณ โดยเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อสุขภาวะทั้งทางกายและใจ

นอกจากนี้ การส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านของสุขภาพ ดังนี้ 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย ได้แก่ การส่งเสริมการ

รับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น สาหร่ายน้ำจืด (เตา) เหมี้ยง กาแฟร้อยปี และหน่อไม้หวาน 2) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิต ได้แก่ การให้ความรู้ด้านสุขภาพและการจัดพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรม เช่น ห้องปฏิบัติธรรม 3) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยการส่งเสริมการปรับตัวให้สอดคล้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตและบทบาททางสังคมในบริบทใหม่ และ 4)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิญญาณ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม เช่น การนั่งสมาธิ เพื่อเสริมสร้างความสงบและความสมดุลทางจิตใจ เป็นต้น

11.การพัฒนาชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างไฟฟ้ากำลัง โดย ภรภัทร สิงหภิวัฒน์ และคณะ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการอ่านภาษาจีนโดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนที่สูงขึ้นหลังใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ และ 4)ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อชุดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือจำนวนนักเรียนที่เรียนรายวิชา 20000-1221 ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในงานอาชีพของภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 130 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มจึงได้จำนวนนักเรียนแผนกวิชาไฟฟ้ากำลัง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทักษะ ได้แก่ ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดทักษะการอ่าน และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าt-test ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์มีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 83.86/85.16 ตามเกณฑ์ 80/80 2) คะแนนการอ่านภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายถึงความแตกต่างที่พบมีโอกาสเกิดจากความบังเอิญเพียง 5% และมีความเป็นไปได้สูงว่าการเรียนมีผลต่อคะแนน 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังใช้ชุดการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนที่ตรวจพบมีโอกาสเกิดจากความบังเอิญไม่เกิน 5% จึงเชื่อมั่นได้ว่าชุดการเรียนรู้ที่ใช้มีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริง และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ในระดับมากที่สุดในด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.39

12.นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา โดย พระมหาธีรวัฒน์ เสสปุณฺโณ วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา 3) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ได้แก่ ชุมชนหรือกลุ่มวัฒนธรรม ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 30 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. รูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในพื้นที่ล้านนา พบว่า มีการนำนวัตกรรมทางศิลปะมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน ผ่านกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ ศิลปะ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. การบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา พบว่า เป็นการศึกษาการนำเอาความรู้ และความเข้าใจในการทำงานร่วมกันของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือในเอกสารมาเก็บรวบรวมและเรียบเรียงเพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการ โดยใช้องค์ความรู้ คือ1) การสร้างสมองค์ความรู้ 2) การจัดเก็บองค์ความรู้ 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) การใช้งานองค์ความรู้

3. พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS พบว่า นำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาดังกล่าวมาสร้างเว็บภูมิสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาต้นแบบเว็บไซต์ http://www.lanna.info นำไปเผยแผ่ให้นักท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปใช้บริการ และนำผลการใช้บริการจากการตอบแบบประเมินกลับมา เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

13.การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดย ณิชาภา จันริยา และคณะ งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ที่ส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน 4 แผน 2) ใบกิจกรรม เพื่อวัดความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนระหว่างเรียน 3) แบบบันทึกหลังการสอน 4) แบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนโดยประเมินความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับ 2) ความเข้าใจความสัมพันธ์ของจำนวน 3) การรู้ผลสัมพันธ์ของการดำเนินการ 4) การคิดคำนวณในใจอย่าง

ยืดหยุ่น 5) การประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าเฉลี่ย การหาร้อยละของความก้าวหน้า และวิเคราะห์การเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ที่สามารถส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนได้นั้น สามารถใช้เกมที่นักเรียนคุ้นเคย นำมาปรับปรุงกติกาใหม่หรือเพิ่มเติมเงื่อนไขใหม่ที่สอดคล้องกับความรู้สึกเชิงจำนวนแต่ละตัว และในการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นผ่านสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวันเพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนในการช่วยแก้ปัญหา ระหว่างเล่นเกมควรเปิดโอกาส ให้นักเรียนได้อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้เหตุผลที่สมเหตุสมผล และ 2) ความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียน ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ซึ่งเปรียบทียบความก้าวหน้าระหว่างเรียน และหลังจากการทดสอบด้วยแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน ด้านที่ 1 ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่ ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 44.52 ด้านที่ 2 ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 15.48 ด้านที่ 3 การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 8.25 ด้านที่ 4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น ร้อยละของความก้าวหน้าลดลง 16.37 ด้านที่ 5 การประมาณค่า ร้อยละของความก้าวหน้าลดลง 2.56 จากการวิจัยพบว่าความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพิ่มขึ้น 3 ด้าน และลดลง 2 ด้าน

14.รูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท โดย รัศมี อิสลาม และคณะ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และ (3) พัฒนารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าทอและย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มแปรรูปผ้า กลุ่มสมุนไพร และกลุ่มจักสาน รวมถึงผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เครื่องมือวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยพบว่า (1) การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการมีแรงจูงใจจากการใช้เวลาว่างเพื่อสร้างรายได้เสริมและการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังขาดองค์ความรู้ด้านการออกแบบและเทคโนโลยีสนับสนุน และ (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วยความมั่นคงของวัตถุดิบ การพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ตลอดจนการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ และ (3) กระบวนการพัฒนาโมเดลการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. ได้สังเคราะห์เป็นรูปแบบ “Noen Kham CPS-Upgrading Model” ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ คือ (1) การตรวจสอบช่องโหว่

(Gap Audit) เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและความพร้อมของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามมาตรฐาน (SOP) โดยจัดทำสูตรการผลิตและวิธีการที่เป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพ (3) การยกระดับเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต (Tooling) ให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับข้อกำหนดด้านสุขลักษณะและการควบคุมคุณภาพ (4) การพัฒนาด้านการตลาดและการบรรจุหีบห่อ (Market/Packaging) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายช่องทางจำหน่ายทั้งในตลาดออฟไลน์และออนไลน์ (5) การสะท้อนผลและถอดบทเรียนกระบวนการ (Reflection) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมและปรับปรุงแก้ไขในชุมชน และ (6) การทดลองรับรองและขยายผล (Mock Audit & Scale-out) โดยการเตรียมความพร้อมสู่การยื่นขอมาตรฐานและนำประสบการณ์ขยายไปยังกลุ่มอื่นในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถประเมินตนเอง วางแผนการยกระดับ และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่มาตรฐานได้อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาครั้งนี้มีคุณูปการทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยนำเสนอ “ต้นแบบกระบวนการ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ชุมชนไทยในอนาคต

15.บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ โดย เขมิกา วริทธิ์วุฒิกุลและคณะ การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงผสมผสาน มุ่งวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัย โดยศึกษากรณีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) วิเคราะห์บทบาทและกลไกการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างแรงจูงใจและพื้นที่การมีส่วนร่วม 2) ประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการออกแบบร่วมสมัยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และ 3) สังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นสู่การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยศึกษาเชิงลึกกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักจำนวน 20 คน ผู้บริหารท้องถิ่น 12 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีปฏิบัติการร่วมจำนวน 6 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีมและการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทแบบพหุมิติใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายเชิงรุก การสร้างระบบสนับสนุนแบบบูรณาการ การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายอย่างยุทธศาสตร์ การพัฒนาขีดความสามารถท้องถิ่น และการสร้างกลไกการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจฯ เพิ่มขึ้น 78.5% จากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทรนด์สมัยใหม่ และการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์ 3) แบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่ขับเคลื่อนโดยผู้นำท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

16.แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง โดย พระครูศรีปวรบัณฑิต (อายุมั่น) และคณะ การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้บริหารและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกร 50 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) สภาพปัญหาหลักของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านความเสี่ยงภัยจากธรรมชาติและศัตรูพืช ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต การเข้าถึงความรู้และเทคโนโลยี 2) ความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ การเข้าถึงตลาดและกลไกราคา การรวมกลุ่ม

2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) หลักศีล 5 มุ่งเน้นการประกอบอาชีพอย่างสุจริต หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เว้นการโกหก การดื่มสุรา ส่งผลให้เกิดชุมชนที่สงบสุข พึ่งพาตนเองได้ 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ การแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการมีพฤติกรรมที่มั่นคง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี และความเข้มแข็ง 3) หลักอปริหานิยธรรม 7 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร การกำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกัน การฟื้นฟู รักษาระบบนิเวศ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการความรู้และวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน 2) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้การสนับสนุนด้านการเงิน การส่งเสริมด้านวิชาการ การอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี การติดตามประเมินผล และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของเกษตรกร ให้การสนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดในพื้นที่และช่องทางออนไลน์ ส่งเสริมการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม บูรณาการกับภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากร ในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

17.การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง โดย ณัฐพล สายตำ และคณะ งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย 2) ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย 3) แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการกองคลังเทศบาลเมืองพิชัย ข้าราชการและพนักงานเทศบาล ของเทศบาลเมืองพิชัย สังกัดกองช่าง และประชาชนผู้มาใช้บริการของการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัย จำนวน 18 ราย

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย มีขั้นตอนที่ชัดเจนตามระเบียบของทางราชการ แต่ยังคงประสบปัญหาในด้านเอกสารประกอบการยื่นคำขอ การประสานงานระหว่างหน่วยงานภายใน และระยะเวลาการดำเนินงานที่ล่าช้า ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านบุคลากร เทคโนโลยี และความเข้าใจของประชาชนต่อขั้นตอนการขออนุญาต

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ การให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง มีขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานและถูกต้องตามกฎหมาย แต่ยังมีปัญหาด้านความเข้าใจของประชาชนและความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา เนื่องจากขั้นตอนที่ซับซ้อน

3. แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง ควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสะดวกและความรวดเร็ว จัดทำคู่มือประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจขั้นตอนอย่างชัดเจน ปรับลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และส่งเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความเชื่อมั่นในการให้บริการ

18.คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ โดย พระมหากีรติ วรกิตฺติ และคณะ รายงานการวิจัยเรื่อง *“คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์”* มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา 2) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา และ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในพื้นที่จังหวัดลำปาง การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบประเมิน IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ แบบสัมภาษณ์พระสงฆ์ นักวิชาการท้องถิ่น และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์โบราณล้านนา จำนวน 30 รูป/คน และแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของกิจกรรมจากพระสงฆ์และประชาชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 100 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ 50 รูป และประชาชน 50 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) คัมภีร์ล้านนาเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาจึงสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง องค์ความรู้และคุณค่าที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และแรงบันดาลใจแก่ผู้ศึกษาในการสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างยั่งยืน 2) กิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนามีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา พัฒนาการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาล้านนา พร้อมทั้งประยุกต์เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูล นอกจากนี้ยังมุ่งสร้างความเข้าใจในภาษา อักขระล้านนา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในคัมภีร์ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมล้านนา และส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้สู่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม และ 3) การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง สามารถต่อยอดในการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดนิทรรศการ การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ และการสนับสนุนการศึกษาคัมภีร์ล้านนาอย่างมีระบบ ในสถาบันการศึกษา วัด ชุมชนต่างๆ ตามกระบวนการอย่างสมบูรณ์

19.การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดย นราทิพย์ กลมทุกสิ่ง และคณะ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2) เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 333 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis- of Variance) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้การทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Mothod)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ รองลงมาคือด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์

2. การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามเพศและจำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาการจำแนก

ตามประสบการณ์การทำงานและจำแนกขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทความวิชาการ (Academic articles) 2 บทความ ได้แก่

20.งานศพล้านนา สู่กระบวนการการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ โดย พระวรวุฒิ โสภณเมธี และคณะ บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทและพลวัตของงานศพล้านนาในฐานะกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมสมัยใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม ในอดีต งานศพในสังคมล้านนามิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อไว้อาลัยและส่งดวงวิญญาณผู้ล่วงลับเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญในการถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมอันดีงามจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ความเคารพผู้อาวุโส และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา การแบ่งปันทรัพยากร และการระดมสรรพกำลังจัดเตรียมงานร่วมกันของระบบเครือญาติและเพื่อนบ้าน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความผูกพัน และตอกย้ำสำนึกของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (Sense of belonging) อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านเวลาของวิถีชีวิตสังคมเมืองยุคใหม่ งานศพล้านนาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและโครงสร้างให้สอดรับกับบริบทดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแจ้งข่าวสารและถ่ายทอดสดพิธีกรรม การทำบุญผ่านระบบดิจิทัล ตลอดจนการหันมาใช้บริการธุรกิจรับจัดงานศพแบบเบ็ดเสร็จเพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วและลดภาระของเจ้าภาพ แม้รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมจะถูกลดทอนและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ผลการศึกษาพบว่าแก่นแท้และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ งานศพยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่อาจห่างเหินกันให้กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง ทั้งยังช่วยประสานรอยต่อระหว่างชุมชน ตลอดจนหล่อหลอมค่านิยมทางจริยธรรมให้สามารถสอดรับกับพลวัตของสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างกลมกลืนและมีประสิทธิภาพ

21.ประเพณีตานก๋วยสลาก: ความสำคัญในสังคมสมัยใหม่ โดย พระภาณุพงศ์ เตชปญฺโญ และคณะ บทความวิชาการนี้ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานบทความวิชาการต่าง ๆ ประกอบการตีความ และวิเคราะห์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีกิ๋นข้าวสลากในจังหวัดลำปาง พบว่าประเพณีกิ๋นข้าวสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย สำหรับเรียกประเพณีทำบุญสลากภัตว่า งานทำบุญตานข้าวสลาก ตานก๋วยสลากหรือ กิ๋นข้าวสลาก ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ ให้กับตนเองในภายภาคหน้า หรือให้กับเทวดา ฟ้าดิน ตลอดจนเจ้ากรรมนาย

เวร นิยมเริ่มทำในช่วงกลางพรรษาราวปลายเดือนสิงหาคม กันยายน ตุลาคม จากสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลาก ด้านครอบครัวและเครือญาติ บริบทชุมชนในแต่ละพื้นที่เริ่มมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างครอบครัวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณีกลับอ่อนแอลง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันลดลง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่คนในสังคมหันมาบริโภคนิยมและวัตถุดิบนิยม จึงส่งผลกระทบต่อประเพณีกิ๋นข้าวสลากที่มีพื้นฐานมาจากสถาบันครอบครัวและเครือญาติ ดังนั้น ประเพณีกิ๋นข้าวสลาก จึงค่อยหายไปจากชุมชนในบางพื้นที่ของแต่ละจังหวัดในภาคเหนือ สำหรับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลากให้มีความยั่งยืน คือการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันผ่านกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจผ่านประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว ให้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีกิ๋นข้าวสลาก และสามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมได้โดยการถ่ายเทวัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลากลงสู่ชุมชนและวัดต่างๆ ในแต่ละจังหวัด

ท้ายนี้กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้เลือกให้ วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ผลงานของท่าน และหวังอย่างยิ่งว่าผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านตามเจตนารมณ์ และวัตถุประสงค์ของการจัดทำวารสาร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะประการใดในการปรับปรุงคุณภาพวารสารนี้ให้ดียิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขอน้อมรับด้วยความยินดียิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุทธิพร สายทอง)
บรรณาธิการ

สารบัญ (Content)

หน้า

ถ้อยแถลงบรรณาธิการ (7)

สารบัญ (23)

บทความวิจัย: (Research Articles)

- **แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่** (1-15)

  MOTIVATION TO SAVE WITH THE NATIONAL SAVINGS FUND (NSF) OF FEMALE PRISONERS IN THE CHIANG MAI WOMEN'S CORRECTIONAL INSTITUTION

  ธัญญาภรณ์ ยัญศรี และ รวีวรรณ แพทย์สมาน

  Thanyaporn yansri and Raweewan Patsamarn

- **มุมมอง 360 องศา: ปัญหา และทางออกของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก** (16-29)

  A 360-DEGREE PERSPECTIVE: PROBLEMS AND SOLUTION FOR SMALL SCHOOL CONSOLIDATION

  ปาณิศา ถนอมทรัพย์, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง และ สุชาดา นันทะไชย

  Panisa Thanomsup, 2Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang and Suchada Nanthachai

- **การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรในภาคการศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล: กรณีศึกษาฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ** (30-42)

  PROMOTING ORGANIZATIONAL MANAGEMENT IN THE EDUCATION SECTOR TOWARD BECOMING A DATA-DRIVEN ORGANIZATION: A CASE STUDY OF THE OFFICE OF QUALITY DEVELOPMENT, OFFICE OF THE PRESIDENT, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

  อังสนา จินดา

  Angsana Jinda

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- **การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมาย การพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่** (43-57)
  THE DEVELOPMENT OF AN SDG PERFORMANCE MONITORING SYSTEM UNDER THE SUPERVISION OF THE CHIANG MAI PROVINCIAL OFFICE
  ชิตพล ปัญญาวงศ์
  Chitpol Panyawong
- **คลองกิ่วโมเดล: นวัตกรรมการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC จังหวัดชลบุรี** (58-68)
  KHLONG KIEW MODEL: AN INNOVATIVE BUDDHIST-INTEGRATED APPROACH TO WASTE MANAGEMENT IN THE EEC INDUSTRIAL AREA, CHONBURI PROVINCE
  นรา บรรลิขิตกุล และ พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม
  Nara Banlikhitkul and Phramaha Wiset Kantadhammo
- **การศึกษานโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนนำไปปฏิบัติ ของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา** (69-85)
  A STUDY ON THE IMPLEMENTATION OF DRUG PREVENTION POLICIES IN THE COMMUNITIES OF THA WANG THONG SUBDISTRICT, MUEANG PHAYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE
  สุพรรณี กันหะคุณ และ วีระ เลิศสมพร
  Suphannee Kanhakun and Veera Lertsomporn
- **การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง** (86-101)
  CREATING ADDED VALUE FOR INTEGRATED BUDDHIST POTTERY PRODUCTS THROUGH THE PROCESS OF PARTICIPATION OF THE BAN MON KHAO KAEW COMMUNITY, PHICHAI SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE
  พระอินโด สุหฺชโช, พระครูสิริธรรมบัณฑิต และ พระครูสุตชยาภรณ์
  Phra Indo Suhatcho, Phrakru Sirithambundit and Phrakru Sutchayaporn

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- **นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย** (102-117)

  INNOVATIVE STRATEGIC MANAGEMENT FOR QUALITY DEVELOPMENT OF SMALL-SIZED SECONDARY SCHOOLS UNDER THE CHIANG RAI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

  ศักดิ์ชัย วงศ์นภาไพศาล, สมเกียรติ ตุ่นแก้ว, สุวดี อุปปินใจ และ ไพรภ รัตนชูวงศ์

  Sakchai Wongnapapaisan, Somkiet Tunkaew, Suwadee Ouppinjai and Pairop Rattanachuwong

- **ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่** (118-132)

  FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF LIFE OF NON-COMMISSIONED OFFICERS OF THE 7TH INFANTRY REGIMENT, KAWILA CAMP, CHIANG MAI PROVINCE

  พันเอกยุทธวีร์ ปุ๊ดหน่อย และ ธนกร สิริสุคันธา

  Col. Yuttawee Potnoi and Thanakorn Sirisugandha

- **การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเชิงพุทธของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่** (133-148)

  DEVELOPMENT OF MODEL MANAGEMENT FOR BUDDHIST TOURRIST HEALTHY NA KUHA COMMUNITY,SUAN KHUEAN SUBDISTRICT, MEUANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE

  เกรียงศักดิ์ ฟองคำ, พระมหาสิทธิชัย ชยสิทฺธิ , พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ, ดำเนิน หมายดี และ อภิชา สุขจีน

  Kriengsak Fongkum, Phamahasuttichai Chayasitthi, Phraanusorn Kittiwanno, Dumnern Maidee and Aphicha Sukjin

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- **การพัฒนาชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างไฟฟ้ากำลัง** (149-164)
  DEVELOPMENT OF ELECTRONIC LEARNING KITS ON PROFESSIONAL CHINESE READING FOR VOCATIONAL CERTIFICATE ELECTRICAL POWER PROGRAM
  ภรภัทร สิงหภิวัฒน์, เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ และ กัญจนี ศรีโสภา
  Phonraphat Singhapiwat, Ketsaraphan Punsrigate and Kanchanee Srisopha
- **นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา** (165-181)
  LEARNING INNOVATION OF CULTURAL TOURISM ATTRACTIONS AND LANNA WISDOM
  พระมหาธีรวัฒน์ เสสปุญฺโญ
  PhramahaTeerawat Sesapunyo
- **การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** (182-196)
  LEARNING PROVISION USING GAMES TO PROMOTE NUMBER SENSES OF GRADE 7 STUDENTS
  ณิชาภา จันริยา และ เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ
  Nichapa Janriya and Ketsaraphan Punsrigate
- **รูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท** (197-214)
  A MODEL FOR UPGRADING COMMUNITY PRODUCTS TOWARDS COMMUNITY PRODUCT STANDARDS (CPS) IN NOENKHAM DISTRICT, CHAINAT PROVINCE
  รัศมี อิสลาม, กนกพรรณ วิบูลยศริน, พิศาล แก้วอยู่, ธีรโชติ สัตตาคม, อรุณรัตน์ คล้ายพงษ์, ภควัต รัตนราช, ภัทรมน กล้าอาษา และ ปุณณภา เบญจเสวี
  Rasmee Islam, Kanokpan Wiboolyasarin, Pisarn Kaewyu, Teerachod Sattakom, Arunrat khaeypong, Phakawat Rattanaraj, Pattaramon Klaasa and Punnapa Benjasewee

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- **บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่** (215-226)

  LOCAL GOVERNANCE AND THE ROLE OF ADMINISTRATORS IN ENHANCING PUBLIC PARTICIPATION FOR CREATIVE DESIGN SKILLS IN THE TEAK WOOD FURNITURE COMMUNITY ENTERPRISE, PA SAK SUBDISTRICT, WANG CHIN DISTRICT, PHRAE PROVINCE

  เขมิกา วริทธิ์วุฒิกุล, พระมหาธงชัย วชิรญาโณ และ พงศธร กันทะวงค์

  Khemika Varitwuttikul, Phramaha Thongchai Wachirayano and Phongsathorn Kanthawong

- **แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง** (227-243)

  GUIDELINES FOR PROMOTING LIVELIHOODS OF FARMERS BASED ON ECOLOGICAL COMMUNITY IN NIKHOM PHATTHANA SUB-DISTRICT,MUANG LAMPANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

  พระครูศรีปวรบัณฑิต (อายุมั่น), พระมหากีรติ วรกิตฺติ (ฉัตรแก้ว) และ พระสมุห์กิตติพงษ์ กิตฺติวโส (สมณะ)

  Phrakhrusripavarabandit (Ayumun), Phramaha Keerati Warakitti(Chatkeaw) and Phra Samu Kittiphong Kittiwongso (Samana)

- **การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง** (244-259)

  IMPROVING THE BUILDING CONSTRUCTION LICENSE SYSTEMS OF THE ENGINEERING DIVISION OF PHICHAI TOWN MUNICIPALITY, LAMPANG PROVINCE

  ณัฐพล สายตำ และ อุดมโชค อาษาวิมลกิจ

  Nattaphon Saitum and Udomchoke Asawimalkit

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

- **คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์** (260-277)

  LANNA MANUSCRIPTS: CREATING LEARNING ACTIVITIES

  FOR PRESERVATION

  พระมหากีรติ วรกิตฺติ และ พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต

  Phramaha Keerati Warakitti and Phramaha Bovornvit Ratanachoto

- **การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่** (278-292)

  การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

  SUPPORTING SCHOOL SAFETY UNDER CHONBURI PRIMARY EDUCATIONAL

  SERVICE AREA OFFICE 1.

  นราทิพย์ กลมทุกสิ่ง, อัศวิน เสนีชัย และ เอกวัฒน์ ล้อสุนิรันดร์

  Narathip Klomtooksing, Atsavin Saneechai and Ekawat Lohsunirun

  บทความวิชาการ: (Academic Artucle)

- **งานศพล้านนา: สู่กระบวนการการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่** (293-306)

  LANNA FUNERALS: TOWARDS THE PROCESS MODERN SOCIALIZATION

  พระวรวุฒิ โสภณเมธี, ปาณิสรา เทพรักษ์, พระสามศร กิตฺติญาโณ, พระพงศกร อธิปญฺโญ,

  พระวรชิต จิรปุญฺโญ และ พระจิรพัทธ์ มนวุฒฺฑิ

  PhraWorawut Sophonmethee, Panisara Theprak, PhraSamsorn Kittiyano,

  PhraPongsagon Atipunyo, PhraWorachit Jirapunyo and PhraJirapat Manawutthi

- **ประเพณีตานก๋วยสลาก: ความสำคัญในสังคมสมัยใหม่** (307-316)

  THE TRADITION OF TAN KUAY SALAK: IT'S SIGNIFICANCE

  IN MODERN SOCIETY

  พระภาณุพงศ์ เตชปญฺโญ, ปาณิสรา เทพรักษ์, พระตาล ธมฺมธโร, พระจรัล ถิรจิตฺโต,

  พระนฤนนท์ ผาสุโก, พระพงษกร อินฺทวีโร และ สามเณรกษมา เหลือผล

  Pha Panupong Tejapanyo, Panisara theprak, Phratal Thammatharo, Pha Jarun Thirajitto,

  Pha Naruenon Pasugo, Pha Pongsakon intavero and Kasama Lueaphon

ภาคผนวก

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ตัวอย่างรูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
ใบสมัครสมาชิก

แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

MOTIVATION TO SAVE WITH THE NATIONAL SAVINGS FUND (NSF) OF FEMALE PRISONERS IN THE CHIANG MAI WOMEN'S CORRECTIONAL INSTITUTION

[1]ธัญญาภรณ์ ยัญศรี และ [2]รวีวรรณ แพทย์สมาน

[1] Thanyaporn Yansri and [2] Raweewan Patsamarn

[1]คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[1]Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: g.thanyapornys@gmail.com

[1]เบอร์โทร : 084-610-1057

Received: 2025-07-18

Revised: 2025-11-20

Accepted: 2025-12-02

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) 2) ศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม 3) ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และ 4) ศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คือ ผู้ต้องขังหญิงทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ จำนวน 316 คน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.79 ส่วนระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.79 และระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.76 ปัจจัยที่มีอิทธิผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ได้แก่ ปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม และ ปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

คำสำคัญ: แรงจูงใจ; การออม; กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.); ผู้ต้องขังหญิง

Abstract

This research aimed to: 1) examine the level of knowledge and understanding of the National Savings Fund (NSF); 2) study the level of opinions regarding policies, measures, and social support; 3) investigate the level of satisfaction with the project promoting savings activities with the National Savings Fund (NSF); and (4) examine the level of motivation to save with the National Savings Fund (NSF) among female prisoners at Chiang Mai Women's Correctional Institution.

This study employed a quantitative research design. The research instrument was a questionnaire. The sample was selected through purposive sampling and consisted of 316 female prisoners at Chiang Mai Women's Correctional Institution.

The research findings revealed that the level of knowledge and understanding of the National Savings Fund (NSF) among female prisoners was at a moderate level. The level of agreement with policies, measures, and social support was at the highest level, with a mean score of 4.79. The level of satisfaction with the project promoting savings activities with the National Savings Fund (NSF) was also at the highest level, with a mean score of 4.79. In addition, the level of motivation to save with the National Savings Fund (NSF) was at the highest level, with a mean score of 4.76.

Factors influencing motivation to save with the National Savings Fund (NSF) among female prisoners at Chiang Mai Women's Correctional Institution included policy, measures, and social support, as well as satisfaction with the project promoting savings activities with the National Savings Fund (NSF). These factors had a statistically significant effect on saving motivation at the 0.05 level.

Keywords: Motivation; Saving; National Savings Fund (NFS); Female Prisoners

บทนำ

การออมเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างหลักประกันทางการเงินในอนาคต โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างรวดเร็ว ประชาชนจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมด้านการเงินตั้งแต่ช่วงวัยแรงงาน เพื่อให้มีรายได้เพียงพอหลังเกษียณ แม้ว่าการออมจะเป็นพฤติกรรมพื้นฐาน แต่กลุ่มคนบางกลุ่ม เช่น ผู้ต้องขังหญิง มักขาดโอกาสในการเข้าถึงเครื่องมือการออมอย่างเหมาะสม ทั้งจากข้อจำกัดด้านสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมภายในเรือนจำ

กรมราชทัณฑ์ มีภารกิจหลักที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและแก้ไขพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังสามารถกลับตัวเป็นพลเมืองดี มีสุขภาพกายและจิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตในสังคมภายนอกได้อย่างปกติ โดยได้รับการยอมรับจากสังคม กรมราชทัณฑ์ ต้องปฏิบัติตามกฎหมายหลายฉบับ เช่น พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ โดยมีหน้าที่หลัก ดังนี้ 1) ปฏิบัติตามกฎหมาย : ดำเนินการตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมและดูแลผู้ต้องขัง 2) กำหนดแนวทางปฏิบัติ : ทำให้การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังและบุคคลที่อยู่ในความควบคุมสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับ และข้อกำหนดจากองค์การสหประชาชาติ 3) ดูแลสวัสดิการและการสงเคราะห์ : จัดสวัสดิการและช่วยเหลือผู้ต้องขังตามความเหมาะสม 4) พัฒนาระบบการฟื้นฟูสมรรถภาพ : ปรับปรุงวิธีการปฏิบัติและมาตรฐานในการฟื้นฟูสมรรถภาพของผู้ติดยาเสพติด 5) ปฏิบัติการอื่นตามที่กฎหมายกำหนด: ทำตามที่กฎหมายหรือหน่วยงานที่มีอำนาจมอบหมาย จากหน้าที่หลักในการดูแลสวัสดิการและการสงเคราะห์ดังที่กล่าวข้างต้น กรมราชทัณฑ์ จึงมีนโยบายส่งเสริมวินัยการออมสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อให้ผู้ต้องขังออมเงินในระหว่างที่ถูกคุมขัง และมีเงินทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพเมื่อได้รับการปล่อยตัวพ้นโทษ รวมถึงการมีเงินออมเพื่อใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน และช่วยลดปัญหาสภาพคล่องทางการเงิน เป็นการนำเอาศักยภาพของผู้ต้องขังมาสร้างสวัสดิการที่ทำให้เกิดความมั่นคงในการสร้างอาชีพ มีหลักประกันที่แน่นอนในการดำเนินชีวิตภายหลังจากการพ้นโทษ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้ต้องขังมีขวัญและกำลังใจที่ดีในระหว่างถูกคุมขัง กรมราชทัณฑ์ จึงให้มีการประชาสัมพันธ์แก่ผู้ต้องขังเรื่องการส่งเสริมวินัยการออมสำหรับผู้ต้องขัง กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนการออมแห่งชาติ พ.ศ. 2554 มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบ รวมถึงผู้ที่ไม่มีระบบบำนาญจากภาครัฐหรือเอกชน ได้มีช่องทางในการออมเงินเพื่อรองรับชีวิตในวัยเกษียณ โดยรัฐมีส่วนสมทบเงินออมตามเกณฑ์อายุของสมาชิก ซึ่งถือเป็นแรงจูงใจเชิงนโยบายที่ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนหันมาวางแผนทางการเงินมากขึ้น โดยมีเป้าประสงค์ที่จะส่งเสริมวินัยการออมให้กับประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ได้มีบำนาญใช้ในวัยเกษียณ ดังนั้นจึงให้ความสำคัญด้านการออมให้แก่ผู้ต้องขังควรมีสิทธิได้รับสวัสดิการด้านบำนาญจากรัฐ ในระหว่างถูกคุมขัง ซึ่งผู้ต้องขังสามารถออมเงินต่อไปจนถึงอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ และเพื่อเป็นการสนองนโยบายกรมราชทัณฑ์ และเป็นการดำเนินงานตามเป้าประสงค์ของกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้เป็นการขับเคลื่อนสวัสดิการแห่งรัฐด้านการออม โดยส่งเสริมให้ผู้ต้องขังสามารถเข้าถึงสิทธิการได้รับสวัสดิการ ด้านบำนาญจากรัฐ ในระหว่างถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำ/ทัณฑสถาน กรมราชทัณฑ์ จึงกำหนดแนวทางการดำเนินงานส่งเสริมการออมและแนวทางการประชาสัมพันธ์ให้แก่ผู้ต้องขัง สำหรับให้เรือนจำ/ทัณฑสถาน ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานได้อย่างถูกต้องโดยปฏิบัติให้สอดคล้องและเป็นไปตามระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการรับ จ่ายเงินฝากของผู้ต้องขังในเรือนจำ พ.ศ.2563 โดยเคร่งครัด (National Savings Fund Office,2024)

ในส่วนของผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ได้ดำเนินโครงการเสริมสร้างทักษะชีวิตและฟื้นฟูพฤติกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนกลับคืนสู่สังคม การส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการออมจึงถือเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวางแผนชีวิตใหม่ได้หลังพ้นโทษ จึงได้จัดทำโครงการส่งเสริมวินัยการออมสำหรับผู้ต้องขังขึ้น โดยประสานกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้สนับสนุนวิทยากรภายนอก

ที่มีความรู้ด้านการออมมาบรรยายให้ความรู้ แก่ผู้ต้องขัง และดำเนินการรับสมัครผู้ต้องขังที่มีความสนใจและมีคุณสมบัติตามที่กองทุนการออมแห่งชาติกำหนด สมัครเป็นสมาชิก กอช. เพื่อรับฝากเงินออมผ่านการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ทุกช่องทาง ได้แก่ โทรทัศน์วงจรของทัณฑสถานฯ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง บอร์ดประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย มุมราชทัณฑ์ปันสุข ห้องสมุดหลักและห้องสมุดสาขา ห้องเยี่ยมญาติ ศูนย์ส่งเสริมและประสานการมีงานทำ (ศูนย์ CARE) และกิจกรรมปฐมนิเทศให้ความรู้ต่าง ๆ กับผู้ต้องขังเข้าใหม่ และผู้ต้องขังเตรียมปล่อย เป็นต้น

ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ มีผู้ต้องขัง จำนวน 1,617 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 20 สิงหาคม 2567) ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการหนึ่งที่อยู่ในสังกัดกรมราชทัณฑ์ มีการส่งเสริมและสนับสนุนการบริหารและพัฒนางานราชทัณฑ์ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้การควบคุมแก้ไขและพัฒนาพฤตินิสัยของผู้ต้องขัง เป็นภารกิจหลักของกรมราชทัณฑ์ที่เป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลสามารถคืนคนดีมีคุณค่าสู่สังคมอย่างยั่งยืน สร้างการยอมรับของสังคมด้วยการจัดให้มีการฝึกวิชาชีพที่ตอบสนองทั้งความต้องการของผู้ต้องขัง และตลาดแรงงานให้สามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประกอบอาชีพภายหลังการพ้นโทษได้อย่างแท้จริง โดยทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ได้ดำเนินการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ผู้ต้องขังเกี่ยวกับการส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้กับผู้ต้องขังภายในทัณฑสถานฯ พบว่า มีผู้ต้องขังที่สนใจการออมกับกองทุนส่งเสริมการออมแห่งชาติ (กอช.) เพิ่มมากขึ้น โดยปัจจุบันมีสมาชิก กอช. สะสม จำนวน 326 คน และเงินออมที่ส่งเข้ากองทุน กอช. จำนวน 1,061,420 บาท (ข้อมูล ณ วันที่ 28 มิถุนายน 2567) โดยอยู่ภายใต้แผนปฏิบัติราชการกรมราชทัณฑ์ ระยะ 5 ปี พ.ศ. 2566 – 2570 ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 : เสริมสร้างประสิทธิภาพการควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป้าประสงค์ : การควบคุมและการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังมีประสิทธิภาพ ในกลยุทธ์ที่ 2 : พัฒนาการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ทิศทางการบริหารราชทัณฑ์ 6 เสาหลักสู่อนาคตราชทัณฑ์ ของอธิบดีกรมราชทัณฑ์ (ดร.อายุตม์ สินธพพันธุ์) ประจำปีงบประมาณ 2566 หลักที่ 2 การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามมาตรฐานสากล และหนังสือกรมราชทัณฑ์ ที่ ยธ 0708.4/8800 ลงวันที่ 5 เมษายน 2565 เรื่อง การดำเนินงานส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ให้แก่ผู้ต้องขังในเรือนจำ/ทัณฑสถาน (Welfare Division, Chiang Mai Women's Correctional Institution, 2024)

จะเห็นได้ว่า กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และกรมราชทัณฑ์ ให้ความสำคัญกับการออมเงินเป็นการวางแผนทางการเงินที่ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นคงทางการเงินในอนาคต และมีคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว การออมเงินจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ โดยเฉพาะเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน เช่น การว่างงานหรือปัญหาสุขภาพ ทำให้สามารถจัดการกับรายจ่ายที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ในการรักษาพยาบาลหรือรายจ่ายที่ไม่คาดคิด การออมเงินมีความสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตของทุกคน รวมถึงผู้ต้องขังด้วย โดยมีข้อดีหลายประการ ได้แก่ การวางแผนการเงินในอนาคต การสร้างความมั่นคงทางการเงิน และการส่งเสริมความรับผิดชอบและวินัย โครงการดังกล่าวช่วยให้ผู้ต้องขังมีเงินทุนสำหรับการประกอบอาชีพหลังจากได้รับการปล่อยตัวและเริ่มต้นชีวิตใหม่ ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ตลอดจนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจดังกล่าว เพื่อนำไปสู่การจัดทำแนวทาง

หรือข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อส่งเสริมการเตรียมความพร้อมทางการเงินหลังพ้นโทษอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่
4. เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ต้องขังหญิง ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ที่เข้าร่วมออมเงินกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ผ่านโครงการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) โดยใช้กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยการใช้สูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ Yamane (1973) กำหนดค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 95% (ระดับความเชื่อมั่น 0.05) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนปีที่ถูกกำหนดโทษ ประเภทฐานความผิด รายได้ที่มาจากครอบครัว รายได้จากการฝึกวิชาชีพ และประเภทการออม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบตรวจรายการ (Check List)

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ประกอบด้วย 1) นโยบายและมาตรการของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ 2) การสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ โดยลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

ส่วนที่ 5 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) โดยลักษณะแบบสอบถาม เป็นแบบประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert, 1967)

3. การสร้างและการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย

1) นำแบบสอบถามที่สร้าง โดยการค้นคว้าจากหนังสือ ตำราวิชาการ วิทยานิพนธ์และผลงานวิจัย ทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เสนออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบปรับปรุงความสมบูรณ์ และความถูกต้องให้ครอบคลุมเรื่องที่การศึกษาแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

2) เนื่องจากงานวิจัยศึกษาในกลุ่มเปราะบาง ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และได้รับการอนุมัติ โดยผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เป็นที่เรียบร้อย

3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ไปตรวจสอบความเที่ยง (Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษา จำนวน 3 ท่าน โดย เป็น 1 เมื่อเห็นว่ามีความตรง 0 เมื่อเห็นว่าไม่แน่ใจ และ -1 และนำผลคะแนนมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาตามวิธีของ Rovinelli and Hambleton (Rovinelli, and Hambleton, 1977)

4. การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) เพื่อพิจารณาคัดเลือกเฉพาะข้อรายการที่ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ยอมรับได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป โดยค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1

5. นำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาข้างต้นไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) Cronbach (1990) ด้วยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปทางสถิติ ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ประเด็นที่เกี่ยวข้อง นโยบาย มาตรการและการสนับสนุนทางสังคม มีค่าเท่ากับ 0.942 ความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) มีค่าเท่ากับ 0.846 และแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) มีค่าเท่ากับ 0.797

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการโดยนำแบบสอบถามลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างจำนวน 316 ชุด

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรม สำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป

ของผู้ตอบแบบสอบถาม และความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่วน ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: SD) ใช้ในการวิเคราะข้อมูล 1) นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม 2) ความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และ 3) แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และสถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Coefficient) วิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) (Vanichbancha, 2002)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

ผลจากการศึกษา พบว่า ระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง โดยข้อคำถามที่มีค่าสูงสุด คือ กองทุนการออมแห่งชาติเป็นการสร้างหลักประกันในชีวิตยามเกษียณ และข้อคำถามที่มีค่าน้อยที่สุด คือ หากสมาชิกลาออกจากกองทุน จะได้รับเงินสะสมและผลประโยชน์ของเงินสะสมจากกองทุน รองลงมา เงินสมทบและผลประโยชน์ของเงินสมทบให้ตกเป็นของกองทุน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของ ทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 1

ความคิดเห็น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
1. นโยบายและมาตรการของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่	4.82	0.59	มากที่สุด
2. การสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่	4.77	0.66	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	**4.79**	**0.62**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.79 โดย ด้านนโยบายและมาตรการของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.82 และด้านการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.77 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2

การดำเนินงาน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
1. จัดตั้งมุมส่งเสริมการออมแห่งชาติ (กอช.) ภายในทัณฑสถานฯ	4.82	0.62	มากที่สุด
2. จัดตั้งกล่องแสดงความคิดเห็นสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อแสดงความเห็น หรือติดต่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ กอช.	4.62	1.04	มากที่สุด
3. ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ผู้ต้องขัง บริเวณภายในทัณฑสถานฯ หลังเคารพธงชาติ เกี่ยวกับการออมกับกอช. อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง	4.86	0.50	มากที่สุด
4. จัดทำคลิปวิดีโอ ถ่ายทอดความรู้สึกของสมาชิก กอช. เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ผู้ต้องขัง เห็นความสำคัญของการออมเงิน	4.82	0.57	มากที่สุด
5. เผยแพร่สื่อในรูปแบบวิดีโอให้กับผู้ต้องขังผ่านโทรทัศน์วงจรของทัณฑสถานฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการออม อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง	4.92	0.41	มากที่สุด
6. เชิญวิทยากรภายนอก เข้ามาอบรมให้ความรู้ผู้ต้องขังเรื่องการส่งเสริมการออมให้กับผู้ต้องขัง อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	4.70	0.99	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยนในภาพรวม	**4.79**	**0.65**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

จากตารางที่ 2 พบว่า พบว่า ระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.79 โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เผยแพร่สื่อในรูปแบบวิดีโอให้กับผู้ต้องขังผ่านโทรทัศน์วงจรของทัณฑสถานฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการออม อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง มีค่าเฉลี่ย 4.92 และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ จัดตั้งกล่องแสดงความคิดเห็นสำหรับผู้ต้องขัง เพื่อแสดงความเห็นหรือติดต่อสอบถามข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับ กอช. มีค่าเฉลี่ย 4.62

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 3

แรงจูงใจในการออม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับแรงจูงใจ
1. เพื่อเป็นหลักประกันหลังปล่อยตัวพ้นโทษ และเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์	4.87	0.53	มากที่สุด
2. การได้รับผลตอบแทนที่น่าพึงพอใจจากการเป็นสมาชิกกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)	4.76	0.63	มากที่สุด
3. ได้รับเงินสมทบจากรัฐบาล 100% ของเงินสะสม แต่ไม่เกิน 1,200 บาท/ปี กรณีอายุมากกว่า 50 -60 ปี	4.53	1.10	มากที่สุด
4. ความมั่นคงของกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.)	4.86	0.55	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยในภาพรวม	**4.76**	**0.66**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยในภาพรวม 4.76 โดยข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เพื่อเป็นหลักประกันหลังปล่อยตัวพ้นโทษ และเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ซึ่งมีค่าเฉลี่ย 4.87 และข้อคำถามที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ได้รับเงินสมทบจากรัฐบาล 100% ของเงินสะสม แต่ไม่เกิน 1,200 บาท/ปี กรณีอายุมากกว่า 50 -60 ปี มีค่าเฉลี่ย 4.53

การทดสอบสมมติฐาน วิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน ของปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการและการสนับสนุนทางสังคม ปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สามารถสรุปได้ ดังตารางที่ 4

ตัวแปรอิสระ	Sig.	Pearson's Correlation
1. นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม	.000*	.974
2. ความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออม	.000*	.979

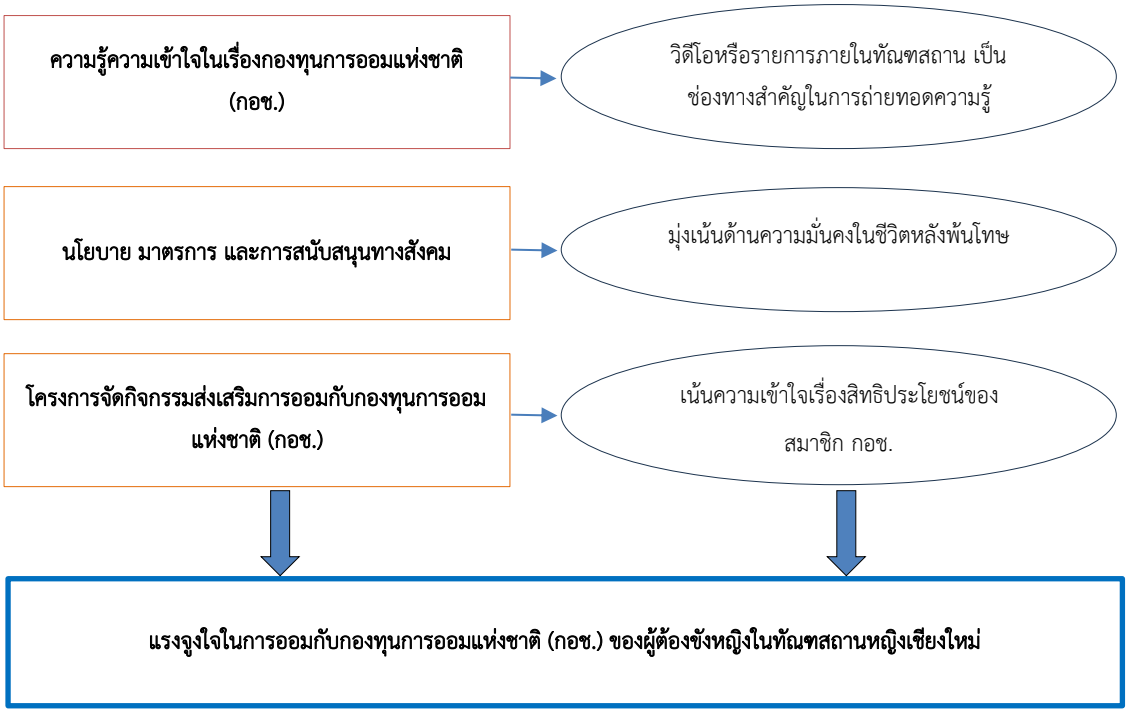
*ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 4 การทดสอบสมมติฐานปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม และปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการออม ในระดับสูงมาก (r =.974) ส่วนปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการออม ในระดับสูงมาก (r =.979) ซึ่งปัจจัยทั้ง 2 ด้าน มีค่า Sig. เท่ากับ .000 และมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ต้องสร้างสื่อวิดีโอหรือรายการภายในทัณฑสถาน เป็นช่องทางสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ส่วนในด้านนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม จำเป็นต้องมุ่งเน้นด้านความมั่นคงในชีวิตหลังพ้นโทษ เพื่อสามารถประกอบอาชีพหลังพ้นโทษ ส่วนโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ต้องเน้นความเข้าใจเรื่องสิทธิประโยชน์ของสมาชิก กอช. เพื่อให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับรู้ถึงประโยชน์ของการเข้าร่วมโครงการและมีความต้องการออมกับ กอช.ซึ่งแสดงเป็นแผนผังองค์ความรู้ ดังรูปภาพที่ 1

รูปภาพที่ 1 แผนผังองค์ความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) นโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคม และความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา เรื่องแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะในการให้ความรู้เรื่อง กอช. แก่ผู้ต้องขัง ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องปรับปรุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่ว่ากองทุนการออมแห่งชาติเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางการเงินในระยะยาว นอกจากนี้ผู้ต้องขังหญิงยังอาจจะมีความเข้าใจเกี่ยวกับหากสมาชิกลาออกจากกองทุน จะได้รับเงินสะสมและผลประโยชน์ของเงินสะสมจากกองทุน ส่วนเงินสมทบและผลประโยชน์ของเงินสมทบให้ตกเป็นของกองทุน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการออมเพื่ออนาคตและมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิของตนเองในฐานะสมาชิกกองทุน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการส่งเสริมวินัยทางการเงินและสามารถต่อยอดไปสู่การวางแผนชีวิตหลังพ้นโทษได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Preecha (2018) พบว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีความรู้ปานกลาง ดังนั้นกองทุนการออมแห่งชาติควรให้ความสำคัญกับการให้ความรู้เกี่ยวกับกองทุนมากยิ่งขึ้น อาจเนื่องจากแรงงาน

นอกระบบส่วนใหญ่มีความรู้ปานกลาง ส่วนคนที่มีความรู้น้อยจะไม่ตัดสินใจออมเงิน และสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Prasansuk (2019) พบว่า การลงพื้นที่ขับเคลื่อนโครงการฯ ผ่านทางจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน โดยมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับ กอช. สร้างการรับรู้ และสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนในพื้นที่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการออมภายใต้กระบวนการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การศึกษาระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ต้องขังรับรู้และเข้าใจถึงความตั้งใจของนโยบายที่ไม่อนุญาตให้ใช้แรงงานอย่างไม่เหมาะสม นำไปสู่ความรู้สึกว่าตนเองได้รับความเป็นธรรม และมีการให้การสนับสนุนทางสังคมอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะบทบาทของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานด้วยความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจ และให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ต้องขังอย่างต่อเนื่อง ทำให้ผู้ต้องขังรู้สึกว่าตนเองยังเป็นที่ยอมรับในสังคม และไม่ถูกทอดทิ้ง อีกทั้งนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ ซึ่งช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงมีแนวโน้มที่จะวางแผนอนาคตของตนเองอย่างมีเป้าหมาย ตัดสินใจเข้าร่วมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Prasansuk (2019) พบว่า นโยบาย แผนงานและการนำนโยบายที่อยู่ในรูปแผนงานไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง กลไกระดับนโยบาย คือ มีกฎหมายที่รองรับ นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนให้แรงงานนอกระบบมีเงินออม และแผนปฏิรูปประเทศด้านสังคมในการปฏิรูปการออม เพื่อเป็นกลไกในการช่วยกำหนดเปูาหมาย แนวทาง แปลงนโยบายให้เกิดโครงการหรือแผนการดำเนินงาน และแผนปฏิบัติการส่งเสริมวินัยการออมกับ กอช. สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Naothat, and Boonyarattanasunthorn (2021) พบว่า นโยบายและมาตรการการส่งเสริมการออม กับความต้องการการออมของผู้ต้องขัง โครงการออมเพื่อชีวิตใหม่ และ โครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ผู้ต้องขัง มีความต้องการออมเงิน อยู่ในระดับมาก และเห็นด้วยกับนโยบายและมาตรการ หลักเกณฑ์และขั้นตอนการเข้าร่วมโครงการออม เพื่อชีวิตใหม่ และโครงการกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) และการสนับสนุนทางสังคมของเรือนจำ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะโครงการดังกล่าวสามารถตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้ต้องขังได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการให้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการออมผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้จริง เช่น โดยการเผยแพร่คลิปวิดีโอผ่านระบบโทรทัศน์ภายในทัณฑสถานอย่างสม่ำเสมอ อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ซึ่งเป็นวิธีที่ช่วยให้ผู้ต้องขังรับรู้และเข้าใจเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการออมได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ผู้ต้องขังมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นผ่านกล่องรับความคิดเห็นภายในทัณฑสถาน ช่วยเสริมสร้างการสื่อสารแบบสองทาง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วมในโครงการมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 ศึกษาระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรม

ส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ กล่าวคือ เมื่อผู้ต้องขังรับรู้ถึงประโยชน์ของการออมและรู้สึกว่ากิจกรรมต่าง ๆ มีคุณค่าและน่าเชื่อถือ ก็จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการออมและวางแผนอนาคตทางการเงินของตนเองหลังพ้นโทษได้อย่างมีเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Laobamrung, Ngammeesri, and Pakdeejantra (2024) พบว่า แรงจูงใจในการออมเงินผ่าน กอช. มีความสัมพันธ์บวกระหว่างโครงการออมเงินของ กอช. สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Sinka (2020) พบว่า การส่งเสริมการฝากกองทุนการออมแห่งชาติอย่างต่อเนื่อง การที่สามารถนำเงินที่ออมมาใช้ได้ยามจำเป็น การขยายอายุผู้ออมเป็น 65 ปี การมีเงินปันผลตอบแทน การแจ้งรายการเกี่ยวกับเงินที่ฝากให้ทราบทุกปีและการเพิ่มช่องทางการรับฝากเข้ากองทุนให้หลากหลายเพื่อความสะดวก

สรุป

การวิจัยเรื่อง แรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ สรุปได้ว่า ผู้ต้องขังหญิงมีระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับปานกลาง โดยกองทุนการออมแห่งชาติเป็นการสร้างหลักประกันในชีวิตยามเกษียณ และมีระดับความเห็นด้วยต่อนโยบาย มาตรการ และการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่อยู่ในระดับมากที่สุด โดยให้ความเห็นในเรื่องนโยบายและมาตรการของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนความเห็นในเรื่องการสนับสนุนทางสังคมของทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ในเรื่องของเจ้าหน้าที่ทัณฑสถานมีความห่วงใย และเข้าใจผู้ต้องขัง ส่วนระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งให้ความคิดเห็นในเรื่องการเผยแพร่สื่อในรูปแบบวิดีโอให้กับผู้ต้องขังผ่านโทรทัศน์วงจรของทัณฑสถานฯ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในการออม อย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง และมีระดับแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีแรงจูงใจในเรื่องของการออมเพื่อเป็นหลักประกันหลังปล่อยตัวพ้นโทษ และเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ นอกจากนี้ปัจจัยด้านนโยบาย มาตรการและการสนับสนุนทางสังคม ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ และปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าการที่มีผู้ต้องขังหญิงมีระดับความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลางอาจเป็นผลจากการเผยแพร่ข้อมูลผ่านช่องทางภายใน เช่น โทรทัศน์วงจรปิดหรือสื่อสิ่งพิมพ์

ในเรือนจำ ซึ่งยังอาจไม่เพียงพอหรือไม่สามารถตอบข้อสงสัยเฉพาะรายได้อย่างลึกซึ้ง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1.1. ควรมีการพัฒนาแนวทางการให้ความรู้เชิงรุก เช่น การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย การเชิญวิทยากรหรือการใช้สื่อการเรียนรู้แบบโต้ตอบ เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าการออกแบบนโยบายและมาตรการที่มุ่งเน้นความเป็นธรรมและการสนับสนุนทางสังคม มีผลโดยตรงต่อความรู้สึกของผู้ต้องขังว่าตนได้รับการยอมรับในฐานะมนุษย์ และมีแรงจูงใจในการวางแผนอนาคตตนเอง ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

2.1. ควรมีการเชิญชวนหรือส่งเสริมให้ผู้ต้องขังที่ยังไม่ได้เข้าร่วมโครงการเข้าร่วมโครงการออมกับ กอช. ให้เพิ่มมากขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์ การบอกปากต่อปาก เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 การศึกษาระดับความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับผู้ต้องขังทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

3.1. ควรสนับสนุนการจัดทำสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะกับผู้ต้องขังมากขึ้น ทั้งในแง่ภาษา ภาพประกอบและสถานการณ์จำลองที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงหลังพ้นโทษ เพื่อให้การเรียนรู้มีความน่าสนใจและนำไปใช้ได้จริง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่าปัจจัยด้านความพึงพอใจต่อโครงการจัดกิจกรรมส่งเสริมการออมกับกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) ส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมของผู้ต้องขังหญิงในทัณฑสถานหญิงเชียงใหม่ กล่าวคือ เมื่อผู้ต้องขังรับรู้ถึงประโยชน์ของการออมและรู้สึกว่ากิจกรรมต่าง ๆ มีคุณค่าและน่าเชื่อถือ ก็จะส่งผลให้เกิดความตั้งใจในการออมและวางแผนอนาคตทางการเงินของตนเอง หลังพ้นโทษได้อย่างมีเป้าหมาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

4.1. ควรจัดให้มีช่องทางที่หลากหลายในการรับฟังความคิดเห็นของผู้ต้องขัง เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น กล่องรับฟังข้อเสนอแนะ หรือแบบสอบถามประเมินกิจกรรม เพื่อเพิ่มความรู้สึกมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งจะส่งผลต่อแรงจูงใจในการออมในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. การศึกษาครั้งถัดไปสามารถสำรวจว่าการใช้สื่อดิจิทัล เช่น คลิปวิดีโอ แอปพลิเคชัน หรือระบบโต้ตอบผ่านจอภาพ ในการเรียนรู้ของผู้ต้องขัง เพื่อใช้ในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ในอนาคต

2.2. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในตัวแปรอื่นที่อาจจะมีผลต่อการตัดสินใจออมเงิน เช่น ความคาดหวัง ความต้องการ หรือการใช้ประโยชน์ในอนาคต เป็นต้น

2.3. การใช้ทั้งวิธีการเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพควบคู่กัน เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ต้องขังและเจ้าหน้าที่ จะช่วยให้เข้าใจความรู้สึก แรงจูงใจ และบริบทที่เกี่ยวข้องกับการตอบแบบสอบถามได้อย่างรอบด้าน

References

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of Psychological Testing.* (5th ed.). Harper & Row.

Laobamrung, W., Ngammeesri, L. & Pakdeejantra, N. (2024). Marketing and management factors affecting local food product consumption decisions of people in Nakhon Sawan and Uthai Thani provinces. *Journal of Management Science, Udon Thani Rajabhat University*, 6(3), 88-99.

Likert, R. (1967). *The Human Organization: Its Management and Value*. McGraw-Hill.

Naothat, K. & Boonyarattanasunthorn, J. (2021). Factors influencing inmates' saving needs: A case study of inmates in Nakhon Sawan Central Prison. *Journal of Social Development*, 12(1), 1-13.

National Savings Fund Office. (2024). *National Savings Fund (NSF)*. Retrieved September 10, 2024, from https://www.nsf.or.th

Prasansuk, K. (2019). *Mechanisms for implementing the policy to promote saving discipline with the National Savings Fund (NSF) at the local level: A case study of the Ministry of Interior.* (Master's thesis). Thammasat University. Bangkok.

Preecha, R. (2018). The decision to save through the National Savings Fund among informal workers in Mueang District, Nakhon Si Thammarat Province. *Veridian E- Journal, Silpakorn University*, 11(3), 2756-2773.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research,* 2(2), 49-60.

Sinka, N. (2020). *A study of the relationship between government investment and economic growth in Thailand.* (Master's thesis). Thammasat University. Bangkok.

Vanichbancha, K. (2002). *Statistical analysis: Statistics for administration and research* . (6th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Welfare Division, Chiang Mai Women's Correctional Institution. (2024) . *Report on the implementation of the National Savings Fund (NSF) promotion for inmates in Chiang Mai Women's Correctional Institution, fiscal year 2025*. Chiang Mai: Chiang Mai Women's Correctional Institution.

Yamane, T. (1973). *Statistics: an introductory analysis*. New York: New York: Harper & Row.

มุมมอง 360 องศา: ปัญหา และทางออกของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก

A 360-DEGREE PERSPECTIVE: PROBLEMS AND SOLUTION FOR SMALL SCHOOL CONSOLIDATION

[1]ปาณิศา ถนอมทรัพย์, [2]วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง และ [3]สุชาดา นันทะไชย

[1]Panisa Thanomsup, [2]Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang and [3]Suchada Nanthachai

[123]สาขาการบริหารการศึกษา, คณะศึกษาศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[123]Educational Administration, Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: panisa.thano@ku.th

[1]เบอร์โทร: 092-270-0897

Received: 2025-07-21

Revised: 2025-07-31

Accepted: 2025-12-03

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก 2) ศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก และ 3) ศึกษาแนวทางในการลดผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเป็นไปได้ มีประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วยผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งสิ้นจำนวน 14 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และเชื่อมโยงสาระสำคัญของข้อมูลแต่ละส่วนเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อสรุป

ผลการวิจัยพบว่า การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาในด้านการสื่อสารกับชุมชน การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากร และการต่อต้านจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางกลุ่ม ในด้านผลกระทบ พบว่าการควบรวมโรงเรียนส่งผลกระทบเชิงลบต่อนักเรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาในระยะยาวของโรงเรียนเครือข่าย นอกจากนี้ ในด้านเศรษฐกิจยังส่งผลกระทบต่อความคุ้มค่าในการใช้งบประมาณ และในด้านสังคมส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำหรับทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พบว่าผู้บริหารส่วนใหญ่และครูเห็นว่าการควบรวมโรงเรียนเป็นนโยบายที่มีความจำเป็นต่อการจัดสรรทรัพยากรและการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองและชุมชนบางส่วนไม่เห็นด้วย เนื่องจากมีความกังวลเกี่ยวกับค่าใช้จ่าย ความปลอดภัย และผลกระทบต่อวิถีชีวิต แนวทางสำคัญในการลดผลกระทบ ได้แก่ การสร้างความเข้าใจร่วมกันกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การจัดให้มีกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชน และการกำหนดเกณฑ์การดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ: ปัญหาและผลกระทบ; โรงเรียนขนาดเล็ก; การควบรวมโรงเรียน

Abstract

This study was a qualitative research investigation with the following objectives: 1) to examine the problems and impacts arising from the consolidation of small-sized schools; 2) to investigate the attitudes of stakeholders toward the consolidation of small-sized schools; and, 3) to explore feasible, effective, and widely acceptable approaches to mitigating the impacts of small-sized school consolidation. The key informants consisted of educational administrators, administrators of network schools, administrators of quality schools, teachers, students, parents, community representatives, and members of the Basic Education Committee, totaling 14 participants. The research instruments included semi-structured interviews and non-participant observation. Data were analyzed using content analysis, and the key themes from each component were integrated to synthesize conclusions.

The findings indicated that the consolidation of small-sized schools encountered challenges related to communication with communities, resource preparedness, and resistance from certain stakeholder groups. In terms of impacts, the consolidation had negative effects on students, teachers, educational personnel, and the long-term educational development of network schools. In addition, from an economic perspective, it affected the cost-effectiveness of budget utilization, while from a social perspective, it affected the relationships between schools and their communities. Regarding stakeholder attitudes, most administrators and teachers perceived school consolidation as a necessary policy for resource allocation and the improvement of teaching and learning quality. However, some parents and community members opposed the policy due to concerns about expenses, safety, and impacts on local ways of life. Key approaches to mitigating these impacts included fostering shared understanding among stakeholders, establishing mechanisms for community participation, and defining clear and concrete operational criteria.

Keywords: Problems And Impacts; Small Schools; School Consolidation

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญในระบบการศึกษาอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอัตราการเกิดลดลงอย่างต่อเนื่อง จากที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ติดตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของประชากรและพบว่า ประเทศไทยเคยมีเด็กเกิดเกิน 1 ล้านคนต่อปีในช่วงปี 2506-2526 และเคยมีจำนวนสูงสุดในปี 2514 มากถึง 1,221,228 คน ตั้งแต่ ปี 2527 เป็นต้นมา จำนวนเด็กเกิดได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง จนมีจำนวนต่ำกว่า 6 แสนคนในปี 2562 และลดลงต่ำกว่า 5 แสนคนในปี 2567 เป็นปีแรก Ritinarong (2025) ปรากฏการณ์ดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อจำนวนนักเรียนในระบบการศึกษาที่ลดลง ในขณะที่จำนวนโรงเรียนยังคงมีอยู่เท่าเดิมหรือมากขึ้น การลดลงของประชากรวัยเรียนเกิดขึ้นในระดับโครงสร้าง ส่งผลให้โรงเรียนของรัฐส่วนใหญ่มีขนาดเล็กลงและปรากฏการณ์การยุบโรงเรียนชัดเจนมากขึ้น สถานการณ์ดังกล่าวยิ่งทวีความรุนแรงเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเสริมที่ซ้ำเติมปัญหา นอกจากอัตราการเกิดที่ต่ำแล้ว การลดลงของจำนวนนักเรียนในโรงเรียนขนาดเล็กในพื้นที่ชานเมืองและชนบทยังเกิดจากการย้ายถิ่นไปสู่โรงเรียนขนาดใหญ่ในเมืองที่มีความพร้อมมากกว่า ขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กในชนบทต้องดิ้นรนสร้างคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร การศึกษาของ Patamasuwan (2022) ในจังหวัดอุดรธานียืนยันความซับซ้อนของปัญหานี้ โดยพบว่า การเปลี่ยนแปลงขนาดโรงเรียน ทั้งการถูกยุบ ลดขนาด หรือขยายขนาด เกิดขึ้นทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท ในสัดส่วนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ หากประเทศไทยต้องการแก้ไขคุณภาพการศึกษาและความเหลื่อมล้ำของการศึกษาระหว่างกลุ่มประชากรที่มีฐานะต่างกัน การปฏิรูปการศึกษาของไทยนั้นควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพครูและการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนครู โดยเฉพาะในกลุ่มโรงเรียนขนาดเล็ก จากการจัดทำแผนที่โรงเรียนพบว่าราวร้อยละ 85 ของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีนักเรียนเฉลี่ยไม่เกิน 20 คนต่อระดับชั้น ตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งใช้เวลาเดินทางไม่เกิน 20 นาที ไปยังโรงเรียนที่มีความพร้อม ปัจจุบันนี้เด็กกว่า 1 ล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่มีฐานะยากจนเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนขนาดเล็ก แต่ไม่ได้รับโอกาสเช่นเดียวกับเพื่อนนักเรียนในโรงเรียนที่ใหญ่กว่า นอกจากนี้ในอีก 15 ปีข้างหน้านักเรียนในกลุ่มนี้มีแนวโน้มจะเพิ่มเป็น 2 ล้านคน ซึ่งทำให้ปัญหานี้ทวีคูณยิ่งขึ้น แนวทางหนึ่งที่สามารถดำเนินการได้คือ การลงทุนพัฒนา “โรงเรียนศูนย์กลาง” แต่การดำเนินการไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ง่าย หากเราปล่อยปัญหาไว้เช่นนี้ต่อไปก็เหมือนเป็นการทิ้งนักเรียน 1 ล้านคนไว้ข้างหลัง ซึ่งไม่ยุติธรรมสำหรับนักเรียนเป็นอย่างมาก (Lathapipat, and Sondergaard, 2016)

เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายเหล่านี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566-2570) ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบายพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียนน้อยกว่า 120 คน โดยใช้มาตรการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเป็นกลยุทธ์หลักเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน และลดภาระค่าใช้จ่ายงบประมาณ อย่างไรก็ตามการนำนโยบายสู่การปฏิบัติกลับเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ จากการติดตามประเมินผลพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กยังคงใช้งบประมาณและทรัพยากรที่ไม่คุ้มค่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การทดสอบระดับชาติยังไม่เป็นไปตามเป้าหมาย และมีสภาพปัญหาใน 4 ด้านคือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านความพร้อมทางปัจจัยของโรงเรียน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน นอกจากนี้ การดำเนินนโยบายยังต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ทั้งการต่อต้านจากชุมชน ปัญหาการเดินทางของนักเรียน ค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น และการสูญเสียเอกลักษณ์ของชุมชน ภาพสะท้อนที่ชัดเจนของความซับซ้อนนี้ ปรากฏในบริบทของจังหวัดอ่างทอง ซึ่งเป็นพื้นที่กรณีศึกษาของการวิจัยครั้งนี้ แม้ว่าจะมีโรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียน 0-120 คน) จำนวน 93 โรงเรียน และมีการดำเนินการรวมสถานศึกษาตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 แต่สามารถดำเนินการได้เพียง 5 โรงเรียนเท่านั้น ปัจจุบันมีโครงการโรงเรียนคุณภาพตามแผน 15 จุด มีโรงเรียนนำร่อง 1 โรงเรียน และมีโรงเรียนเครือข่าย 10 โรงเรียน จากการประชุมผู้บริหารของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอ่างทองและผู้บริหารสถานศึกษา พบว่ามีข้อจำกัดและปัญหาในการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กและการดำเนินงานโรงเรียนคุณภาพที่เกิดจากปัจจัยหลายอย่างและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายภาคส่วน การที่สามารถควบรวมโรงเรียนได้เพียง 5 แห่งจาก 93 แห่ง สะท้อนถึงความซับซ้อนและความท้าทายในการดำเนินนโยบายดังกล่าวในทางปฏิบัติ (Primary Educational Service Area Office of Ang Thong, 2025)

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปรากฏการณ์การควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กอย่างรอบด้านผ่านมุมมอง 360 องศา โดยสำรวจสภาพปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ศึกษาทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน ตั้งแต่ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ไปจนถึงกรรมการสถานศึกษา และค้นหาแนวทางการลดผลกระทบที่มีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ เกิดประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่าย การวิจัยนี้มีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับความซับซ้อนของการดำเนินนโยบายการศึกษา และจะเป็นประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนนโยบายการยกระดับคุณภาพการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และผลกระทบของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก
2. เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนเครือข่าย ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณภาพ คุณครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการลดผลกระทบในการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเป็นไปได้ เกิดประสิทธิผล และเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบกรณีศึกษา (Case Study) ที่มุ่งศึกษาปัญหา ผลกระทบ ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และแนวทางการลดผลกระทบในการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้งและรอบด้านผ่านมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 7 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กอย่าง เป็นระบบ โดยครอบคลุมเอกสารสำคัญ ได้แก่ นโยบายการศึกษาแห่งชาติ แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการจัดตั้ง รวม หรือเลิกสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2550 รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ นอกจากนี้ยังศึกษาเอกสารเฉพาะของพื้นที่กรณีศึกษา อาทิ แผนการควบรวมโรงเรียนของจังหวัดอ่างทอง รายงานการประชุมคณะทำงานของเขตพื้นที่การศึกษา และบันทึกข้อความที่เกี่ยวข้อง การศึกษาเอกสารเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยมีความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับบริบท นโยบาย และแนวทางการดำเนินงานควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การเก็บข้อมูลภาคสนามดำเนินการในพื้นที่ จังหวัดอ่างทอง โดยเน้นโรงเรียนเครือข่ายที่เตรียมความพร้อมในการควบรวมและโรงเรียนคุณภาพที่เป็นโรงเรียนนำร่อง ผู้วิจัยใช้เวลาในการเก็บข้อมูลภาคสนามรวม 3 เดือน ระหว่างเดือนมิถุนายน - สิงหาคม 2567 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการดำเนินกิจกรรมเตรียมความพร้อมการควบรวมโรงเรียน การศึกษาภาคสนามครอบคลุมการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) ในสถานการณ์จริง เช่น การประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา การประชุมผู้ปกครอง และกิจกรรมการเรียนการสอนประจำวัน ผู้วิจัยจดบันทึกภาคสนาม (Field Notes) อย่างละเอียด รวมถึงบันทึกบริบทและปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้ประสบการณ์และมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวนทั้งสิ้น 14 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา 1 คน ผู้อำนวยการสถานศึกษา 2 คน (โรงเรียนคุณภาพและโรงเรียนเครือข่าย) คุณครู 2 คน นักเรียน 2 คน (ชายและหญิง) กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 4 คน ผู้ปกครอง 1 คน และชุมชน 2 คน การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายนี้ ช่วยให้ได้มุมมองรอบด้านจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews)

ผู้วิจัยพัฒนาแนวคำถามสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ที่มีความยืดหยุ่น ครอบคลุม 3 ประเด็นหลักตามวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ปัญหาและผลกระทบของการควบรวมโรงเรียน ทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และแนวทางการลดผลกระทบ แนวคำถามผ่านการตรวจสอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาและทดลองใช้เพื่อปรับปรุงความเหมาะสม การสัมภาษณ์ดำเนินการ

เป็นรายบุคคล ใช้เวลา 60-90 นาทีต่อคน ในสถานที่ที่ผู้ให้ข้อมูลสะดวกและเป็นส่วนตัว โดยเน้นการสนทนาแบบเปิดให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นและเล่าประสบการณ์อย่างอิสระ มีการบันทึกเสียงภายใต้การยินยอมของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการขอหนังสืออนุญาตจากมหาวิทยาลัยและประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูลโดยชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและการนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ ข้อมูลที่รวบรวมประกอบด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ถูกบันทึกเสียงและถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim Transcription) บันทึกภาคสนามจากการสังเกตและเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทุกข้อมูลถูกจัดเก็บอย่างเป็นระเบียบและมีการสำรองข้อมูลเพื่อป้องกันการสูญหาย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Inductive Analysis) โดยเริ่มจากการอ่านข้อมูลซ้ำหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจภาพรวม จากนั้นทำการ ลงรหัส (Coding) แยกประเภทข้อมูลตามประเด็นสำคัญ และจัดกลุ่มข้อมูลที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นแก่นสาระ (Themes) การวิเคราะห์ใช้วิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากแหล่งต่างๆ เพื่อยืนยันความถูกต้องและความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ ยังใช้การตรวจสอบโดยผู้มีส่วนร่วม (Member Checking) โดยนำผลการวิเคราะห์เบื้องต้นกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้อง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้ง 3 ประการ โดยนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการบรรยายเชิงพรรณนา (Descriptive Narrative) การนำเสนอมุ่งเน้นการสร้างความเข้าใจต่อปรากฏการณ์อย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงความละเอียดอ่อนของประเด็นและผลกระทบต่อผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการวิจัยถูกนำเสนอในเชิงวิชาการที่มุ่งหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันมากกว่าการชี้ผิดถูก พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการลดผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่เป็นไปได้จริงและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัญหาของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติที่เชื่อมโยงกัน สามารถจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก กล่าวคือ ประการแรก ปัญหาด้านการสื่อสารและการมีส่วนร่วม ซึ่งถือเป็นปัญหาสำคัญที่สุดที่ทำให้การควบรวมโรงเรียนไม่ประสบความสำเร็จ โดยเกิดจากการขาดการสื่อสารที่ชัดเจนและทันเวลาระหว่างหน่วยงานการศึกษากับชุมชน ผู้ปกครองได้รับแจ้งข้อมูลล่าช้าและไม่ครบถ้วน รวมทั้งการไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้น ทำให้เกิดความเข้าใจผิดและนำไปสู่การต่อต้านอย่างรุนแรง ประการที่สอง ปัญหาการคัดค้านจากชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความผูกพันทางจิตใจอันลึกซึ้งที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนที่ก่อตั้งมานานกว่า 80 ปี ซึ่งโรงเรียนไม่ได้เป็นเพียงสถานศึกษาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมชุมชน สถานที่จัดงานบุญประเพณี และแหล่งรวมของความทรงจำร่วมกันของคนหลายรุ่น การควบรวมจึงถูกมองว่าเป็นการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชุมชน ประการที่สาม ปัญหาด้านการเดินทางและความปลอดภัย แม้ว่าระยะทางระหว่างโรงเรียนจะไม่ไกลมากนักเพียง 7 กิโลเมตร แต่เส้นทางการเดินทางมีลักษณะซับซ้อนและเสี่ยงอันตราย โดยเฉพาะในช่วงเวลาเร่งด่วนตอนเช้าและเย็น ที่ต้องเดินทางผ่านสี่แยกและถนนสายหลักที่มีการจราจรคับคั่ง ผู้ปกครองจึงมีความวิตกกังวลอย่างมากเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุตรหลาน โดยเฉพาะนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 1-3 และประการสุดท้าย ปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ระดับล่างถึงปานกลาง ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างทั่วไป มีข้อจำกัดทางด้านกำลังทรัพย์อย่างมาก ทำให้โรงเรียนขนาดเล็กที่ตั้งอยู่ใกล้ชุมชนกลายเป็นทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดในแง่ของความสะดวกและความประหยัด การย้ายไปเรียนที่โรงเรียนอื่นจะสร้างภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่ครอบครัวเหล่านี้ไม่สามารถรับไหว ในส่วนของผลกระทบจากการควบรวมโรงเรียนที่ไม่สำเร็จ พบว่าเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางใน 5 มิติ คือ ผลกระทบต่อนักเรียนที่แสดงออกถึงความวิตกกังวล ความเครียด และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ การสูญเสียสมาธิในการเรียนและความสับสนเกี่ยวกับอนาคตของตนเอง ผลกระทบต่อครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ตึงเครียดและซับซ้อน ถูกกดดันจากทั้งฝ่ายนโยบายและชุมชน รวมถึงความไม่แน่นอนของเส้นทางวิชาชีพ ผลกระทบต่อการศึกษาระยะยาวที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษายิ่งขึ้น นักเรียนยังคงไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทันสมัยและครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผลกระทบด้านเศรษฐกิจจากการลงทุนงบประมาณจำนวนมากในการพัฒนาโรงเรียนคุณภาพที่ไม่เกิดความคุ้มค่า เนื่องจากไม่มีนักเรียนมาใช้บริการตามเป้าหมาย และผลกระทบต่อชุมชนโดยเฉพาะทางสภาพจิตใจเกิดความรู้สึกผิดหวัง เศร้าใจ และสูญเสียความภาคภูมิใจที่เคยมีต่อสถานศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนเสื่อมถอยลงอย่างเห็นได้ชัด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจนตามบทบาทและมุมมองของแต่ละกลุ่ม โดยกลุ่มผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวกต่อนโยบายการควบรวมโรงเรียน พวกเขามองว่าเป็นนโยบายที่จะแก้ปัญหาการบริหารจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาได้จริง สามารถลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา โดยเชื่อว่านักเรียนจะได้รับโอกาสทางการศึกษาที่ดีขึ้นจากทรัพยากรที่มีคุณภาพและครูผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญ ในขณะที่กลุ่มครูมีทัศนคติที่แตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ครูบางส่วนเห็นด้วยกับนโยบายเพราะตระหนักถึงข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ภาระงานที่หนักเกินไป และการขาดโอกาสในการพัฒนาวิชาชีพ แต่ครูอีกส่วนหนึ่งไม่เห็นด้วยเพราะเชื่อว่าโรงเรียนขนาดเล็กยังคงมีบทบาทสำคัญในการทำให้เด็กที่มีฐานะยากจนและด้อยโอกาสได้มีสิทธิเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน การปิดโรงเรียนจะทำให้เด็กกลุ่มนี้สูญเสียโอกาสทางการศึกษา สำหรับกลุ่มนักเรียนส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงบวก พวกเขามองว่าเป็นโอกาสที่จะได้เรียนในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย อาคารเรียนที่กว้างขวาง

มีสระว่ายน้ำ และสนามกีฬาที่ได้มาตรฐาน ซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาไม่เคยมีโอกาสใช้ในโรงเรียนขนาดเล็ก ด้านคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีทัศนคติที่หลากหลายแตกต่างกันไปตามประสบการณ์และความเข้าใจในบริบทของโรงเรียน ผู้ที่เห็นด้วยมีความคาดหวังว่าการควบรวมจะช่วยพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนให้ดีขึ้นและทัดเทียมกับโรงเรียนในเมือง ขณะที่ผู้ที่ไม่เห็นด้วยมองว่ายังมีวิธีการอื่นที่สามารถพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กให้มีคุณภาพและยั่งยืนได้ เช่น การเพิ่มอัตรากำลังครู การสนับสนุนงบประมาณ และการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ส่วนกลุ่มตัวแทนชุมชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบต่อนโยบายนี้อย่างชัดเจน พวกเขามองว่าโรงเรียนยังคง มีสภาพที่ใช้งานได้ดี อาคารสถานที่ไม่ได้ทรุดโทรม และที่สำคัญคือสามารถสร้างคนที่มีคุณภาพออกไปรับใช้สังคมได้แล้วหลายรุ่น การปิดโรงเรียนจึงเป็นการสูญเสียทรัพยากรการศึกษาที่สำคัญของชุมชน นอกจากนี้ยังมีความกังวลอย่างมากเกี่ยวกับการเดินทางที่ไม่สะดวก ความไม่ปลอดภัย และค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะสร้างภาระให้กับครอบครัวที่มีฐานะยากจน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางลดผลกระทบการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเป็นไปได้และเกิดประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน ผลการวิจัยพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เสนอแนวทางที่หลากหลายและสอดคล้องกันในหลายประเด็นสำคัญ โดยแนวทางแรกคือการปรับบทบาทของหน่วยงานต้นสังกัดจากการสนับสนุนเชิงนโยบายเพียงอย่างเดียวมาเป็นการลงพื้นที่ทำงานร่วมกับสถานศึกษาอย่างใกล้ชิดตั้งแต่เริ่มดำเนินการเตรียมความพร้อม เพื่อทำความเข้าใจบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่และร่วมกันหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แนวทางที่สองคือการเปิดให้ชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกกลุ่มมีส่วนร่วมตั้งแต่ยังไม่เริ่มกระบวนการ โดยจัดประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจเบื้องต้นอย่างทั่วถึง พาไปดูสถานที่จริง เพื่อเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียอย่างชัดเจน และเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงจัง แนวทางที่สามคือการจัดตั้งคณะทำงานที่เป็นรูปธรรมและมีความเข้มแข็ง ประกอบด้วยสมาชิกจากหลากหลายภาคส่วนตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ และท้องถิ่น รวมถึงการจัดตั้งคณะกรรมการชุมชนเพื่อการศึกษาที่มาจากการคัดเลือกของชุมชนเอง เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการสื่อสารและประสานงาน แนวทางที่สี่คือการสร้างหลักประกันคุณภาพการศึกษาและความปลอดภัยที่เป็นรูปธรรม โดยจัดทำเป็นเอกสารข้อมูลผลสัมฤทธิ์ปัจจุบันและค่าเป้าหมายการพัฒนาที่ชัดเจน พร้อมทั้งจัดทำบันทึกข้อตกลงระหว่างผู้ปกครองและสถานศึกษาเกี่ยวกับการไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายเพิ่มเติม แนวทางที่ห้าคือการดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไปเพื่อให้ทุกฝ่ายมีเวลาปรับตัว เริ่มจากการทดลองจัดกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ การแลกเปลี่ยนครูผู้สอนระหว่างโรงเรียน และการสร้างความคุ้นเคยระหว่างนักเรียน ผู้ปกครอง และบุคลากรของทั้งสองโรงเรียนก่อนบูรณาการเป็นระบบ แนวทางที่หกคือการปรับแผนการดำเนินการโรงเรียนคุณภาพให้มีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ โดยให้แต่ละโรงเรียนจัดทำแผนความต้องการการเรียนรวมของตนเองตามความสมัครใจ พิจารณาจากปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ความปลอดภัย และความสะดวกในการเดินทาง แนวทางที่เจ็ดคือการกำหนดเกณฑ์ที่ชัดเจนแต่มีความยืดหยุ่น เช่น การกำหนดจำนวนนักเรียนขั้นต่ำที่ชุมชนยอมรับได้ร่วมกัน ซึ่งอาจจะอยู่ที่ประมาณ 30 คน เพื่อให้ชุมชนมีเวลาเตรียมตัวและหาทางเลือกที่เหมาะสม แนวทางที่แปดคือการใช้ประโยชน์จากพื้นที่โรงเรียนเดิมอย่างสร้างสรรค์ โดยจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง หรือใช้เป็นสาขาของโรงเรียนหลักที่ยังคงมีการจัด

การเรียนการสอนบางระดับชั้น เพื่อให้ชุมชนไม่รู้สึกว่ามีบางอย่างขาดหายไปและยังคงมีความภาคภูมิใจในสถานที่ของตน และแนวทางสุดท้ายคือการให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกโรงเรียนที่จะไปเรียนรวม โดยคำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทางเป็นสำคัญ ไม่ใช่การกำหนดจากส่วนกลางเพียงฝ่ายเดียว ทั้งนี้ แนวทางทั้งหมดมุ่งเน้นการสร้างความเชื่อมั่น ความไว้วางใจ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง เพื่อให้การควบรวมโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น ลดความขัดแย้ง และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของนักเรียนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเชิงลึกกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน พบว่าการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กจะประสบความสำเร็จได้ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการ 4 ระยะที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม สร้างความเชื่อมั่น คำนึงถึงบริบทพื้นที่ และการดำเนินงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ดังนี้

1. การเตรียมการและวางแผน (6-12 เดือน) เริ่มจากการจัดตั้งคณะทำงานหลักและประเมินสถานการณ์อย่างรอบด้าน โดยสำรวจข้อมูลจำนวนนักเรียน สภาพภูมิศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน และบริบททางสังคมวัฒนธรรม พร้อมประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและผลกระทบต่อชุมชน จากนั้นปรับนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เช่น เปลี่ยนจาก "1 โรงเรียน 1 อำเภอ" เป็น "1 โรงเรียน 1 ตำบล" ให้แต่ละโรงเรียนจัดทำแผนความต้องการการเรียนรวมตามความสมัครใจ

2. การสร้างความเข้าใจ (3-6 เดือน) ดำเนินการสื่อสารและสร้างความเข้าใจผ่านการประชุมชี้แจงแยกตามกลุ่มเป้าหมาย จัดเยี่ยมชมโรงเรียนเป้าหมายเพื่อให้เห็นสภาพจริง และจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นแบบเปิด พร้อมสร้างหลักประกันความเชื่อมั่นใน 3 ด้าน ได้แก่ คุณภาพการศึกษา ความปลอดภัยในการเดินทาง และค่าใช้จ่ายที่ไม่เพิ่มขึ้น โดยจัดทำเป็นเอกสารข้อตกลงที่ชัดเจน

3. การทดลองและการปรับตัว (1-2 ปีการศึกษา) ปีแรกเน้นสร้างความคุ้นเคยผ่านกิจกรรมร่วมแลกเปลี่ยนครูผู้สอน และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียน ปีที่สองเริ่มการเรียนรวมบางส่วนในบางรายวิชาหรือบางระดับชั้น พร้อมติดตามประเมินผลการปรับตัว ที่สำคัญคือการใช้ประโยชน์พื้นที่โรงเรียนเดิมเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง หรือสาขาสำหรับการเรียนการสอนบางส่วน ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าโรงเรียนยังมีบทบาทสำคัญ

4. การบูรณาการเต็มรูปแบบ (ปีที่ 3 เป็นต้นไป) ดำเนินการควบรวมเต็มรูปแบบตามที่เหมาะสมกับบริบท โดยรักษาอัตลักษณ์และวัฒนธรรมของทั้งสองโรงเรียน จัดตั้งระบบบริหารแบบเครือข่าย กระจายความรับผิดชอบตามความเชี่ยวชาญ พร้อมติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่องผ่านตัวชี้วัดหลากหลายมิติ

แผนภาพที่ 1 กระบวนการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่มีความเป็นไปได้ เกิดประสิทธิผลและเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติ โดยปัญหาหลักคือการขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน ความผูกพันทางจิตใจที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนที่ก่อตั้งมานานกว่า 80 ปี ปัญหาด้านการเดินทางและความปลอดภัย รวมถึงข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ทั้งนี้เป็นเพราะการดำเนินนโยบายใช้แนวทาง top-down approach ที่มุ่งเน้นการสื่อสารทางเดียวโดยไม่เปิดพื้นที่สำหรับการมีส่วนร่วมให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แสดงความคิดเห็น และโรงเรียนในบริบทไทยเป็นศูนย์กลางทางสังคมตามแนวคิด "บวร" ที่หยั่งรากลึกในสังคมไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phunpat (2020) ที่พบว่าผู้เกี่ยวข้องขาดความรู้ความเข้าใจจึงส่งผลต่อการยอมรับการเปลี่ยนแปลง และเน้นย้ำแนวคิด "บวร" ที่ถือเป็นทุนทางสังคมของไทยและพบว่า สังคมไทยยังคงมีแนวคิดว่า โรงเรียนเป็นศูนย์กลางทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน และผลการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Eyampaya (2022) ที่พบว่า การดำเนินการตามนโยบายนี้ ประสบปัญหาด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครอง ที่เห็นว่าการควบรวมโรงเรียนเป็นการเพิ่มภาระในการเดินทางและค่าใช้จ่าย นอกนี้ยังเผชิญปัญหาด้านชุมชน ที่มองว่าโรงเรียนเป็นสัญลักษณ์ของความเข้มแข็งของหมู่บ้าน หากจะดำเนินการตามนโยบายให้สำเร็จต้องปรับการดำเนินการให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นกระบวนการ โดยการดำเนินการตามนโยบายการควบรวมโรงเรียนของในบริบทต่างประเทศในประเทศแคนดา พบปัญหาและผลกระทบเช่นเดียวกัน ดังผลการศึกษาของ Haynes (2022) พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมองโรงเรียนในชุมชนชนบทไม่ได้ทำหน้าที่เป็นเพียงสถาบันการศึกษา แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นแหล่งรวมกิจกรรมกีฬา ดนตรี ศิลปะ

และกิจกรรมชุมชนอื่น ๆ โรงเรียนช่วยสร้างอัตลักษณ์ ความภาคภูมิใจ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชุมชน การปิดโรงเรียนส่งผลให้ประชาชนสูญเสียความเชื่อมโยงกับชุมชน ลดการมีส่วนร่วมของพลเมือง และลดความสามัคคีในชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีทัศนคติเชิงบวกมองว่าการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเป็นการแก้ปัญหาการบริหารจัดการและเพิ่มคุณภาพการศึกษา ส่วนนักเรียนมองว่าการได้เปลี่ยนไปเรียนในโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นเป็นการสร้างโอกาสและประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้กับตนเอง ขณะที่ชุมชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบ มองว่าโรงเรียนยังมีศักยภาพและเป็นทรัพยากรสำคัญของชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Neelakup et al. (2020) ทั้งนี้เป็นเพราะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแต่ละกลุ่มมีมุมมองและผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ผู้บริหารมุ่งเน้นประสิทธิภาพเชิงนโยบาย ขณะที่ชุมชนให้ความสำคัญกับการเข้าถึงการศึกษาและอัตลักษณ์ชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Teepsuwan, 2022) ที่พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลายฝ่ายยังคงมีความกังวลเกี่ยวกับการควบรวมโรงเรียนที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพการศึกษาและความเป็นอยู่ของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่นักเรียนต้องเดินทางไปเรียนในโรงเรียนที่อยู่ห่างไกลมากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มภาระค่าใช้จ่ายและเวลาในการเดินทาง แต่ยังทำให้นักเรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนด้วย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางลดผลกระทบที่ได้รับการยอมรับประกอบด้วย การปรับบทบาทหน่วยงานต้นสังกัดให้ลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชน การสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น การดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป การปรับเกณฑ์ให้มีความยืดหยุ่น และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเดิมอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้เป็นเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นมีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายภาคส่วน จึงต้องใช้แนวทางที่หลากหลายและเป็นระบบ รวมถึงการคำนึงถึงมิติทางสังคมวัฒนธรรมที่ไม่สามารถประเมินด้วยตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ (Runpab, 2014) ที่เสนอ "CIPRA Approach" เน้นการสร้างความเชื่อมั่นและการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Bureau of Educational Innovation Development (2023) ที่เสนอรูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก ให้มีความยืดหยุ่นตามบริบทพื้นที่

สรุป

จากการศึกษา มุมมอง 360 องศา: ปัญหา และทางออกของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาหลักของการดำเนินการคือ การขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ปกครองได้รับข้อมูลล่าช้าและไม่ครบถ้วน ชุมชนไม่มีส่วนร่วมตัดสินใจตั้งแต่ต้น นำไปสู่การต่อต้านอย่างรุนแรง พบปัญหาความผูกพันทางจิตใจที่ชุมชนมีต่อโรงเรียนที่ก่อตั้งมานานกว่าแปดสิบปี ซึ่งเป็นศูนย์กลางกิจกรรมชุมชนและแหล่งรวมความทรงจำ การควบรวมจึงถูกมองว่าทำลายมรดกทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการเดินทางที่ไม่ปลอดภัยและข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครอง

ที่มีรายได้ต่ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นมีห้ามิติ ได้แก่ นักเรียนเกิดความเครียดและสูญเสียสมาธิ ครูถูกกดดันจากทุกฝ่าย เกิดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามากขึ้น การลงทุนงบประมาณไม่คุ้มค่า และชุมชนสูญเสียความภาคภูมิใจ ด้านทัศนคติพบว่าผู้บริหารมองเชิงบวกว่าจะเพิ่มคุณภาพการศึกษา ครูมีความเห็นแตกแยก นักเรียนมองเป็นโอกาสได้เรียนในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น แต่ชุมชนและผู้ปกครองส่วนใหญ่มีทัศนคติเชิงลบ กังวลเรื่องการเดินทางและค่าใช้จ่ายเพิ่ม แนวทางลดผลกระทบประกอบด้วยการปรับบทบาทหน่วยงานต้นสังกัดให้ลงพื้นที่ทำงานร่วมกับชุมชน เปิดให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น จัดตั้งคณะทำงานจากหลากหลายภาคส่วน สร้างหลักประกันคุณภาพและความปลอดภัย ดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป ปรับเกณฑ์ให้ยืดหยุ่นตามบริบท ใช้ประโยชน์จากพื้นที่เดิมเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมเลือกโรงเรียน ทั้งหมดมุ่งสร้างความเชื่อมั่น และการมีส่วนร่วมเพื่อให้การควบรวมเป็นไปอย่างราบรื่นและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาหลักของการควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กเกิดจากการขาดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ความผูกพันทางจิตใจของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ปัญหาด้านการเดินทาง และข้อจำกัดด้านเศรษฐกิจของผู้ปกครองดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรจัดทำแนวปฏิบัติการสื่อสารเชิงรุกโดยแจ้งข้อมูลล่วงหน้าและจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นจากชุมชน พร้อมจัดทำฐานข้อมูลประวัติศาสตร์โรงเรียนเพื่อวางแผนใช้ประโยชน์อาคารเดิมเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน และสนับสนุนงบประมาณระบบรถรับส่งที่ปลอดภัยมีครูประจำรถและกำหนดเส้นทางที่หลีกเลี่ยงจุดเสี่ยง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีทัศนคติที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยผู้บริหารมองเห็นประโยชน์เชิงนโยบาย ขณะที่ชุมชนและผู้ปกครองมีความกังวลเรื่องผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรปรับนโยบายให้มีความยืดหยุ่นโดยกำหนดเกณฑ์จำนวนนักเรียนขั้นต่ำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเกณฑ์ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จัดอบรมเชิงปฏิบัติการให้ผู้บริหารและครูเกี่ยวกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง การสื่อสารเชิงบวกและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางลดผลกระทบที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือการดำเนินการแบบค่อยเป็นค่อยไป การสร้างการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเดิมอย่างสร้างสรรค์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ควรจัดทำแผนการดำเนินงานระยะ 3 ปี โดยปีแรกเน้นการสร้างความร่วมมือผ่านกิจกรรมร่วม ปีที่สองทดลองจัดการเรียนการสอนร่วมในบางรายวิชา และปีที่สามจึงดำเนินการควบรวมอย่างเต็มรูปแบบโดยเปิดรับการมีส่วนร่วมจากชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. การศึกษาผลกระทบระยะยาวของการควบรวมโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่อื่น โดยติดตามผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาการด้านสังคม และการปรับตัวของนักเรียนเป็นระยะเวลา 3-5 ปี เพื่อนำมาเป็นบทเรียนและสร้างความเชื่อมั่นให้กับชุมชนที่กำลังเผชิญกับนโยบายนี้

2.2. การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการโรงเรียนขนาดเล็กแบบเครือข่ายความร่วมมือ (School Network Management Model) ที่ไม่ต้องควบรวมแต่ใช้ทรัพยากรร่วมกัน เช่น การแลกเปลี่ยนครูผู้เชี่ยวชาญ การใช้ห้องปฏิบัติการร่วมกัน และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรร่วมกัน เพื่อเป็นทางเลือกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2.3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการใช้ประโยชน์จากอาคารสถานที่โรงเรียนที่ถูกควบรวม โดยให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมออกแบบและดำเนินการเพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้ใหม่ที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและสร้างความภาคภูมิใจในมรดกทางการศึกษาของท้องถิ่น

References

Bureau of Educational Innovation Development. (2023). *One district one quality school project: Training material for directors of educational service area offices nationwide, session 3/2023*. Bangkok, Thailand: Ministry of Education.

Eyampaya, K., Noymani, N., Onkasame, P., Raso, D., & Anukulwet, A. (2022). Small schools: Problems that need to be decided. *Sirinthorn Review Journal*, 23(1), 315-329.

Lathapipat, D., & Sondergaard, L. (2016). *Challenges Facing Small Schools and Option for Improving the Quality of Education in Thailand.* World Blogs. Retrieved January 20, 2025, from https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific/thailand-s-small-school-challenge-and-options-quality-education

Neelakup, K., Kochakarn, K., Chanphet, P., & Intarat, S. (2020). *Basic data of small schools: A case study of the civil society participation promotion project for educational quality development*. Ratchaburi: Faculty of Education, Rajabhat Mueban Chombung University.

Pattamasuwan, S. (2022). *The impact of population decline on educational infrastructure: A case study of Udon Thani Province*. (Master's thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.

Phunpat, N. (2020). Efficiency, effectiveness and impact of small school merger policy implementation in Uttaradit Province. *Graduate Studies Review Journal MCU Phrae Campus*, 6(1), 88-102.

Primary Educational Service Area Office of Ang Thong. (2025). *Meeting document on 3-year management plan for small schools academic years 2025-2027* (pp. 1-15). Ang Thong.

Ritinarong, J. (2025). *Thai birth rate hits historic low, contrasting with "having children for the nation" policy.* The Prachakorn. Retrieved January 15, 2025, from http://www. theprachakorn.com/newsDetail.php?id=1002#

Runpab, N. (2014). The study of social impact of small size schools' elimination and the guideline to development and strengthen small size schools under the Office of Lumphun Educational Service Area 1. *Veridian E-Journal*, 7(2), 304-316.

Teepsuwan, N. (2022). Merging schools: An option to improve learning equity and opportunities in Thailand. *Rattapariraksa Journal*, 64(3), 67-76.

การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรในภาคการศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล: กรณีศึกษาฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

PROMOTING ORGANIZATIONAL MANAGEMENT IN THE EDUCATION SECTOR TOWARD BECOMING A DATA-DRIVEN ORGANIZATION: A CASE STUDY OF THE OFFICE OF QUALITY DEVELOPMENT, OFFICE OF THE PRESIDENT, SRINAKHARINWIROT UNIVERSITY

อังสนา จินดา

Angsana Jinda

สำนักงานอธิการบดี, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Department of Office of the President of Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding Author E-mail: angsana@g.swu.ac.th

เบอร์โทร: 084-141-1669

Received: 2025-07-22

Revised: 2025-11-21

Accepted: 2025-12-04

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และ 2) พัฒนาประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยการวิจัยเป็นแบบการวิจัยและพัฒนาในฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ด้วยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงในการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ประกอบด้วยระยะที่ 1 ศึกษาสภาพปัญหาขององค์กรในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภายในส่วนงาน ระยะที่ 2 พัฒนาชุดข้อมูลผ่าน Microsoft Power BI ระยะที่ 3 นำชุดข้อมูลที่จัดแสดงในรูปแบบแดชบอร์ดไปใช้ในระดับผู้บริหารส่วนงาน และระยะที่ 4 ประเมินผลประสิทธิภาพของการนำนวัตกรรมไปใช้ มีผู้เข้าร่วมการวิจัย จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร จำนวน 2 คน และบุคลากร จำนวน 3 คน มีเครื่องมือวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตการณ์

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพได้รับการพัฒนาขึ้นโดยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็นการเรียนรู้ (Learning)

และนวัตกรรม (Innovation) การเรียนรู้วัฒนธรรมองค์กรและสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อนำไปปรับปรุงนวัตกรรมให้มีความเหมาะสมและสร้างการยอมรับของคนในองค์กร 2) ข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพได้รับการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็นการปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Action) และการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ (Transformation) ซึ่งเป็นการการส่งเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการนำนวัตกรรมไปปรับใช้และสร้างการเปลี่ยนแปลงองค์กรอย่างยั่งยืนสร้างสรรค์

คำสำคัญ: การบริหารจัดการองค์กร; การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล; มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Abstract

This research article aimed to 1) develop a data visualization system for activity budget request information for the Quality Development Division, Office of the President, Srinakharinwirot University, and 2) enhance the efficiency of organizational budgetary information to support administration and decision-making by executives of the Quality Development Division, Office of the President, Srinakharinwirot University. The study employed a research and development approach conducted within the Quality Development Division, Office of the President, Srinakharinwirot University, using purposive sampling. The research process was divided into four phases: Phase 1 involved examining organizational problems related to internal data management; Phase 2 involved developing a dataset using Microsoft Power BI; Phase 3 involved implementing the dashboard-based data presentation system at the executive level within the division; and Phase 4 involved evaluating the effectiveness of the innovation implementation. The research participants consisted of five individuals, including two administrators and three staff members. The research instruments included structured interviews and observation.

The findings indicated that: 1) the data visualization system for activity budget requests of the Quality Development Division was successfully developed and could be examined in accordance with the LIST Model, particularly in terms of Learning and Innovation. This involved learning about organizational culture and existing problems in order to improve the innovation to ensure appropriateness and foster acceptance among organizational members; and 2) the organizational budgetary information used for administration and executive decision-making within the Quality Development Division was enhanced in terms of efficiency. This improvement

could be explained using the LIST Model, particularly in the aspects of Sustainable Action and Transformation, which promoted the sustainable adoption of innovation and facilitated constructive and sustainable organizational change.

Keywords: Data-Driven Organization; Organizational Management; Srinakharinwirot University

บทนำ

การบริหารจัดการสมัยใหม่เป็นปัจจัยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงองค์กรให้มีผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ ด้วยการยึดหลักในการคำนึงถึงประสิทธิภาพในการบริหารงาน (Efficiency) ที่ไม่ว่าองค์กรภาครัฐ ภาคการศึกษา หรือภาคเอกชนเองต่างยึดเป็นหลักในการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งในปัจจุบันการบริหารจัดการองค์กรด้วยหลักดังกล่าวมีข้อท้าทายเพิ่มมากขึ้นจากโลกสังคมที่เต็มไปด้วยข้อมูล เทคโนโลยี และปัญญาประดิษฐ์ที่เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ Dockthaisong (2022) การบริหารจัดการสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมเข้ามามีส่วนช่วยในการยกระดับองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพสูง นอกจากนี้ องค์กรสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยการปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นอย่างฉับพลันด้วยการใช้กลไกความยืดหยุ่นของความรู้ที่ต้องบูรณาการเชิงความคิดและวิธีการอย่างรอบด้าน (Wijannarong, Somboon, and Meesiri, 2022)

องค์กรเป็นพื้นที่ทางสังคมที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมที่หลากหลายในการดำเนินงาน ทั้งในแง่ของรูปแบบการทำงาน ค่านิยมขององค์กร ความเชื่อขององค์กร และการสื่อสารภายในองค์กร ประเด็นเหล่านี้ล้วนแสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมองค์กร (Organizational Culture) Thianthai (2024) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒเป็นองค์กรทางสังคมรูปแบบหนึ่งที่มีภาระหน้าที่ในด้านการศึกษา โดยมีค่านิยมภายในองค์กรร่วมกัน คือ การมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility: S) การทำงานอย่างชาญฉลาด (Work Smart: W) และการเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน (Unity: U) พร้อมทั้งมีวัฒนธรรมองค์กรที่ทุกคนในองค์กรมีความสุภาพอ่อนน้อม มีจิตสาธารณะและทำเพื่อส่วนร่วม และรักการเรียนรู้คู่คุณธรรม ภายใต้ค่านิยมและวัฒนธรรมองค์การดังกล่าวนี้ มหาวิทยาลัยจึงได้มีเป้าหมายสำคัญที่จะมุ่งสู่การเป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง มีธรรมาภิบาล ด้วยการมุ่งเป็นองค์กรอัจฉริยะด้วยการขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรม การจะทำให้องค์กรการศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายวิสัยทัศน์ของการพัฒนาองค์กรได้จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในทุกระดับทั้งนิสิต บุคลากร ผู้บริหาร รวมถึงเครือข่ายทางสังคมอื่น ๆ ที่เข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนการพัฒนามหาวิทยาลัย (Jearajit, 2023; Srinakharinwirot University, 2021)

ในแง่นี้ การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูล (Data-driven Organization) ได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการตอบสนองต่อการเป็นองค์กรการศึกษาที่มีค่านิยมในการทำงานอย่างชาญฉลาดของมหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ โดยการขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูลตามความคิดของ Morrison (2015) เสนอให้มองว่าองค์กรเป็นระบบที่เป็นองค์รวมที่มีการแบ่งงานกันทำและแยกออกเป็นส่วน การนำข้อมูลมาใช้จะช่วยให้เชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ในองค์กรที่แยกจากกันตามหน้าที่อยู่ให้สามารถตัดสินใจและบริหารจัดการองค์กรอย่างแม่นยำได้มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ข้อมูลในองค์กรต่างถูกเก็บไว้อย่างกระจัดกระจายความถนัดของบุคลากรในการใช้เทคโนโลยีและความเหมาะสมของเทคโนโลยีที่มีต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล การมีระบบที่ช่วยในการแสดงข้อมูลภาพรวมทั้งหมดร่วมกันจะช่วยทำให้สามารถตรวจสอบ ตัดสินใจ และบริหารจัดการให้ง่ายมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น Microsoft Power BI ที่บทความวิจัยนี้ได้เลือกใช้ที่มีลักษณะของการเชื่อมโยงข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ พร้อมทั้งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลที่จะใช้ร่วมกัน สามารถแบ่งปันข้อมูลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการตัดสินใจได้ง่ายด้วยการแสดงข้อมูลในรูปแบบแดชบอร์ด (Dashboard) (Microsoft Corporation, 2016)

ดังนั้น บทความวิจัยนี้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและข้อท้าทายที่เกิดขึ้นจึงให้ความสนใจไปที่การยกระดับมหาวิทยาลัยที่ใช้การขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูลที่มีมิติของการตัดสินใจ หรือการบริหารจัดการงานด้วยข้อมูลเป็นหลัก โดยผู้วิจัยได้เลือกศึกษาประเด็นดังกล่าวบนฐานของการพัฒนางานประจำให้เป็นงานวิจัย (Routine to Research: R2R) ผ่านการทำงานของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการสนับสนุนการจัดอันดับของมหาวิทยาลัย (Ranking) พร้อมทั้งทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการประเมินคุณภาพการศึกษาตามเกณฑ์มาตรฐานของมหาวิทยาลัยและเกณฑ์คุณภาพการศึกษาเพื่อการดำเนินการที่เป็นเลิศ (EdPEx) จึงทำให้หน่วยงานนี้มีข้อมูลจำนวนมากที่ต้องบริหารจัดการ ทั้งนี้ บทความวิจัยนี้เลือกดำเนินการที่การบริหารทรัพยากรที่มีมูลค่าเป็นเงินควบคู่กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานเป็นหลัก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยมีการดำเนินการออกเป็น 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาขององค์กรในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภายในส่วนงานฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถัดมาในระยะที่ 2 ผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาชุดข้อมูล

ผ่าน Microsoft Power BI โดยข้อมูลส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรที่มีมูลค่าเป็นเงินควบคู่กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นข้อมูลที่ถูกใช้เฉพาะในองค์กร ไม่สามารถนำมาเผยแพร่ได้ ต่อมาในระยะที่ 3 เป็นการนำชุดข้อมูลที่จัดแสดงในรูปแบบแดชบอร์ดผ่าน Microsoft Power BI ไปใช้ในระดับผู้บริหารส่วนงาน สุดท้ายในระยะที่ 4 เน้นที่การประเมินผลประสิทธิภาพของการนำนวัตกรรมไปใช้โดยให้ความสำคัญกับการถอดบทเรียนจากการเปลี่ยนแปลงที่สร้างนัยยะสำคัญมากที่สุด (Most Significant Change: MSC)

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้คัดเลือกผู้บริหารและบุคลากรในฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยด้วยการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องในการนำข้อมูลไปใช้ในการดำเนินงานและการตัดสินใจภายในองค์กร โดยมีผู้บริหาร จำนวน 2 คน และบุคลากร จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 5 คน ซึ่งเป็นจำนวนผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับองค์กรทั้งหมด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และแบบสังเกตการณ์ โดยในแบบสัมภาษณ์เป็นประเด็นคำถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาขององค์กรในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภายในส่วนงานและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นหลังการใช้ชุดข้อมูลแดชบอร์ดภายในองค์กร นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้มีการสังเกตพฤติกรรมของการใช้งานแดชบอร์ดที่ผู้บริหารและบุคลากรใช้ร่วมกันเพื่อประเมินประสิทธิภาพของการบริหารจัดการองค์กรร่วมด้วย

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพปัญหาขององค์กรในการทำงานที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลภายในส่วนงานโดยเน้นข้อมูลนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 หลังจากที่มีการนำชุดข้อมูลไปใช้แล้วในระยะที่ 3 ผู้วิจัยจึงทำการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหลังการใช้ชุดข้อมูลแดชบอร์ดภายในองค์กร ในการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบซึ่งหน้า (Face-to-Face) ใช้ระยะเวลาคนละ 15-20 นาทีในการสัมภาษณ์เพื่อไม่ให้รบกวนระยะเวลาการทำงานของผู้ถูกสัมภาษณ์มากนัก

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยเลือกใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสังเกตการณ์ ในการนำข้อมูลมาแสดงผลการวิจัยผู้วิจัยเน้นการแสดงข้อมูลที่เป็นการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรจึงเลือกใช้การนำเสนอข้อมูลตามตัวแบบ LIST Model โดยพระสุธีรัตนบัณฑิต ซึ่งมีการนำไปประยุกต์ในการวิจัยและพัฒนาที่เป็นการอาศัยข้อมูล เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อสะท้อนกระบวนการการเรียนรู้ (Learning: L) นวัตกรรม (Innovation: I) การปฏิบัติการ

เพื่อความยั่งยืน (Sustainable Action: S) และการเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ (Transformation: T) จากกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ (Jearajit, 2023)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถวิเคราะห์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยอาศัยตัวแบบ LIST Model เพื่อทำการวิเคราะห์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อพัฒนาระบบแสดงข้อมูลคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็น L และ I ดังนี้

1. การเรียนรู้ (Learning: L)

จากการเรียนรู้สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในองค์กรสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำข้อมูลมาจัดให้อยู่ในรูปของแดชบอร์ด โดยในการดำเนินงานขององค์กรที่มีลำดับขั้นตอนของเอกสารตามระเบียบราชการควบคุมกำกับทำให้ขาดความคล่องตัวในการทำงานในเชิงการบริหารการตัดสินใจ อย่างไรก็ดี องค์กรได้มีการร่วมมือกันเพื่อให้สามารถยกระดับองค์กรให้มีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้นด้วยแนวทางการบริหารต่าง ๆ อาทิ การใช้ระบบออนไลน์เพื่อจัดส่งเอกสาร การลงนามออนไลน์ในระดับผู้บริหาร แต่แนวทางเหล่านี้ยังไม่มีประสิทธิภาพมากนักในงานที่จำเป็นต้องใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจโดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งคำของบประมาณที่มีความละเอียดอ่อน ทั้งยังต้องใช้ข้อมูลที่มีความแม่นยำ มีความถูกต้อง และน่าเชื่อถือในการดำเนินงาน อีกทั้งในการติดตามการใช้งบประมาณรอบปียังขาดการบูรณาการข้อมูลภายในองค์กรอย่างเห็นได้ชัด การมีชุดข้อมูลในรูปแบบแดชบอร์ดจะเป็นนวัตกรรมที่มีส่วนช่วยในการบริหารการตัดสินใจได้อย่างแม่นยำมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การเรียนรู้วัฒนธรรมขององค์กรยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยในการออกแบบชุดข้อมูลในรูปแบบแดชบอร์ดร่วมด้วย ค่านิยมของผู้บริหารและบุคลากรในฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คือการทำหน้าที่สนับสนุนการขับเคลื่อนพันธกิจของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะพันธกิจที่มีเกณฑ์มาตรฐานควบคุมกำกับ เช่น การประกันคุณภาพการศึกษา การจัดอันดับมหาวิทยาลัย ขณะที่คุณลักษณะทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับปัจจัยทางสังคมและประชากรปรากฏให้เห็นผ่านมิติของเพศสภาพ (Gender) ของคนในองค์กรซึ่งเป็นผู้หญิงทั้งหมด วัฒนธรรมการทำงานจึงมีลักษณะของความละเอียด แม่นยำ จริงจังในการบริหารจัดการ ร่วมมือกันทำงาน และมีความเห็นอกเห็นใจสูง ในการออกแบบนวัตกรรมที่จะนำมาใช้จึงควรมีการเพิ่มเติมคุณลักษณะเหล่านี้เข้าไป ซึ่งจะช่วยทำให้นวัตกรรมผสานรวมเป็นหนึ่งกับวัฒนธรรมองค์กร

2. นวัตกรรม (Innovation: I)

ข้อค้นพบจากการเรียนรู้สภาพปัญหาและวัฒนธรรมองค์กรได้ถูกนำมาต่อยอดในการพัฒนาขึ้นเป็นนวัตกรรมชุดข้อมูลในรูปแบบแดชบอร์ดผ่าน Microsoft Power BI โดยผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของข้อมูลออกเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 งบประมาณทั้งหมด เป็นการแสดงงบประมาณของฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 พร้อมเปรียบเทียบกับงบประมาณ 5 ปีย้อนหลัง ส่วนที่ 2 งบประมาณที่ถูกนำไปใช้ในแล้วและงบคงเหลือ เป็นการแสดงงบประมาณที่ถูกนำไปใช้แล้วของปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 จำแนกตามโครงการที่ถูกบรรจุไว้ในแผนปฏิบัติการ พร้อมกับแสดงงบประมาณที่คงเหลือในโครงการนั้น ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นงบประมาณวงเงิน โดยจะมีข้อมูลรายงานผู้รับผิดชอบประจำโครงการ ส่วนที่ 3 การติดตามเอกสารการอนุมัติงบประมาณและทรัพยากรบุคคลในโครงการของผู้บริหาร โดยเป็นการนำเสนอในรูปแบบขั้นตอนของการอนุมัติ จากเดิมที่ต้องอาศัย Microsoft Excel เพื่อดูงบประมาณคงเหลือเพื่อประกอบการตัดสินใจ การนำ Microsoft Power BI จะช่วยให้เห็นข้อมูลรวดเร็วมากขึ้น มีความแม่นยำ และสามารถติดตามได้ทั้งสองฝั่งทั้งฝั่งผู้บริหารในฐานะผู้มีอำนาจตัดสินใจ และบุคลากรในฐานะผู้ปฏิบัติงาน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากวัฒนธรรมองค์กรการทำงานที่เชื่อมโยงเข้ากับมิติทางเพศสภาพ ในการพัฒนานวัตกรรม ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นดังกล่าว จึงเลือกใช้โทนสีสุภาพและมีความเป็นมิตรเพื่อให้มีความรู้สึกอบอุ่นและสบายใจในการใช้งานนวัตกรรมชิ้นนี้ พร้อมกับการจัดแยกงบประมาณให้มีความละเอียดชัดเจนเพื่อให้สามารถตัดสินใจใช้งานได้โดยได้จัดทำตัวกรองข้อมูล (Filter) เพื่อสะดวกในการค้นหาและเพิ่มความคล่องตัวให้มากขึ้น นอกจากนี้ ยังได้มีการอำนวยความสะดวกในการจัดทำข้อมูลที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของส่วนงานและมหาวิทยาลัยเพื่อช่วยในการสอบทานตัวชี้วัด (Key Performance Indicators: KPIs) ประจำปีงบประมาณร่วมด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพข้อมูลสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณเพื่อการบริหารและการตัดสินใจของผู้บริหารฝ่ายพัฒนาคุณภาพ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผลการวิจัยสามารถพิจารณาตามตัวแบบ LIST Model ในประเด็น S และ T ดังนี้

1. การปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน (Sustainable Action: S)

การนำนวัตกรรมไปทดลองใช้จำเป็นต้องอาศัยการปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืน โดยการเน้นความเข้าใจและการให้ความร่วมมือของทั้งผู้บริหารและบุคลากรภายในองค์กร ในการนำนวัตกรรมไปใช้จะสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อคนในองค์กรต่างให้การยอมรับและช่วยทำให้การทำงานคล่องตัวมากขึ้น จากการถอดบทเรียนในการนำนวัตกรรมชุดข้อมูลไปใช้ ในการส่งเสริมให้องค์กรเลือกใช้นวัตกรรมข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนการบริหารตัดสินใจองค์กรจำเป็นต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) การยอมรับนวัตกรรม ในการนำนวัตกรรมชุดข้อมูลที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นไปใช้ต้องอาศัยการยอมรับนวัตกรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การขับเคลื่อนงานประสบความสำเร็จ การยอมรับนวัตกรรมอย่างง่ายดาย

เกิดจากการส่งเสริมการมีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น ซึ่งจะต้องให้ความสำคัญกับความคิดเห็นทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นบวกหรือเป็นลบ มีการรับฟังความคิดเห็นจากผู้บริหารและบุคลากรผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างครอบคลุมทุกระดับ

2) ลดความซ้ำซ้อน การนำข้อมูลไปใช้ช่วยลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน เนื่องจากระบบการจัดการเดิมจำเป็นต้องมีการขอข้อมูลเพื่อการตัดสินใจซ้ำอยู่เสมอ ทำให้ฝ่ายธุรการจำเป็นต้องแนบข้อมูลประกอบเอกสารทุกครั้ง การนำนวัตกรรมดังกล่าวมาช่วยและแบ่งปันข้อมูลกันในทุกระดับช่วยทำให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินงานมากขึ้น อีกทั้งเมื่อมีบุคลากรที่มีภาระหน้าที่ประจำไม่สามารถปฏิบัติงานได้ บุคลากรคนอื่น ในองค์กรสามารถสนับสนุนการทำงานให้ต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

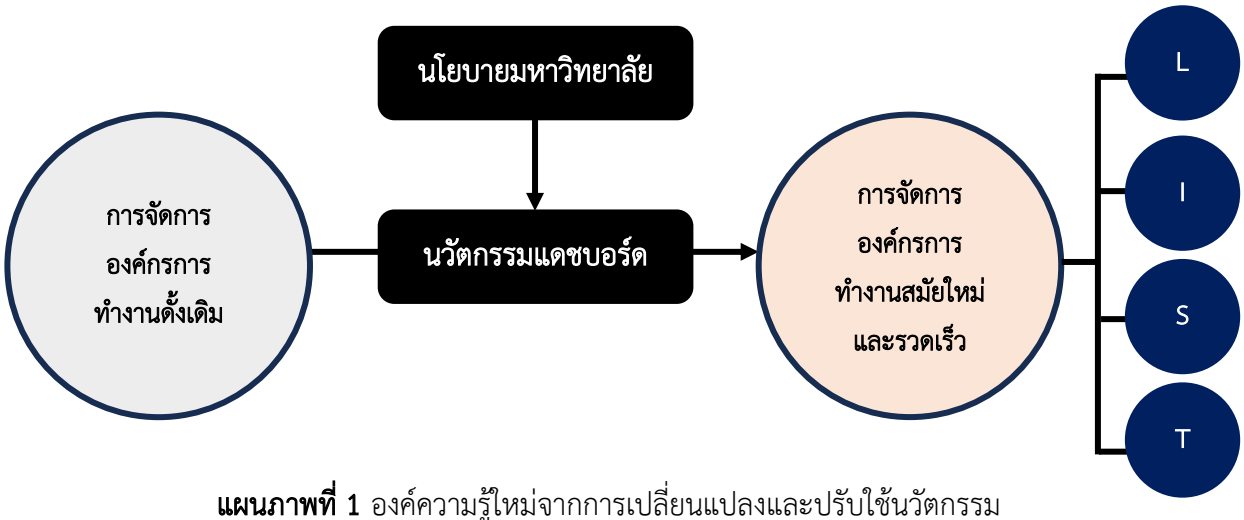
3) โปร่งใส ตรวจสอบได้ ปฏิบัติการเพื่อความยั่งยืนในข้อนี้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 20 ปี ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้มีสมรรถนะสูงและมีธรรมาภิบาล การที่นำนวัตกรรมชุดข้อมูลมาใช้เป็นจุดเริ่มต้นของการยกระดับมหาวิทยาลัยให้เป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ซึ่งจะนำไปสู่ความยั่งยืนได้ต่อไปในอนาคต

2. การเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์ (Transformation: T)

การถอดบทเรียนหลังจากการนำชุดข้อมูลแดชบอร์ดไปใช้ภายในองค์กรสะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงอย่างสร้างสรรค์สองประการ **ประการแรก** การเปลี่ยนทักษะการคิดสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ ในการนำข้อมูลมาใช้ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะของบุคลากรในองค์กรโดยเฉพาะด้านความคิดสร้างสรรค์และการวิเคราะห์ ในแง่ของความคิดสร้างสรรค์เป็นการผลักดันให้ผู้รับผิดชอบข้อมูลด้านอื่นนอกเหนือจากงบประมาณกล้าตัดสินใจในการบูรณาการข้อมูลให้อยู่ในรูปของชุดข้อมูลแดชบอร์ดมากขึ้น โดยเฉพาะข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดอันดับมหาวิทยาลัยที่มีชุดข้อมูลหลากหลาย อาทิ จำนวนนิสิต จำนวนคณาจารย์และบุคลากร จำนวนหลักสูตร ขณะที่ทักษะการคิดวิเคราะห์ได้มาจากการพิจารณาคัดกรองและการเลือกตัดสินใจบนฐานข้อมูลงบประมาณที่ถูกจัดให้อยู่ในรูปของแดชบอร์ด ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการเชื่อในข้อมูลบนฐานของความถูกต้อง ใน**ประการที่สอง** การเปลี่ยนแปลงขององค์กรที่มุ่งสู่องค์กรที่มีความเป็นเลิศในการบูรณาการงบประมาณและการบริหารตัดสินใจบนฐานของนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ด ปัจจุบันถึงแม้จะมีโปรแกรมหรือเทคโนโลยีอื่น ๆ มาช่วยในการบริหารจัดการองค์กร แต่ยังจำเป็นต้องอาศัยการพัฒนาทุนมนุษย์ที่พร้อมที่จะเรียนรู้โปรแกรมหรือเทคโนโลยีนั้น ๆ ร่วมด้วย การเลือกใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีที่มีความสะดวก เรียบง่าย แต่เพียบพร้อมด้วยประสิทธิภาพอย่าง Microsoft Power BI ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงองค์กรไปในทิศทางบวก อีกทั้งยังสร้างความคล่องตัวให้กับผู้บริหารที่จำเป็นต้องทำหน้าที่ตัดสินใจในระดับองค์กรได้อย่างรวดเร็วและมีความฉับไวมากขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ได้ตามแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการองค์กรการทำงานสมัยใหม่และรวดเร็วโดยเฉพาะในด้านของการจัดการทางการเงินจำเป็นต้องอาศัยนวัตกรรมแดชบอร์ดเข้ามามีส่วนร่วมโดยสอดคล้องไปกับนโยบายของมหาวิทยาลัย การจัดการและการเปลี่ยนแปลงองค์กรสมัยใหม่ที่เกิดจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ ซึ่งสามารถพัฒนาไปสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล เทคโนโลยีในบางครั้งไม่จำเป็นต้องเป็นมีความยาก แต่ควรมีความเข้าใจง่าย และใช้ง่าย พร้อมทั้งเป็นเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาและได้รับการยอมรับร่วมกันของคนที่อยู่ในองค์กรเดียวกัน อย่างไรก็ดี LIST Model ได้ช่วยทำให้เห็นถึงบทเรียนที่ครอบคลุมตั้งแต่การพัฒนานวัตกรรมจนถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในองค์กรจากการใช้เทคโนโลยีนวัตกรรม ขณะเดียวกันยุทธศาสตร์การพัฒนามหาวิทยาลัยและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารมหาวิทยาลัยเองก็เป็นปัจจัยการขับเคลื่อนที่มีความสำคัญต่อการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการเปลี่ยนแปลงและปรับใช้นวัตกรรม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างคนกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม ซึ่งเป็นแบบแผนของการบริหารจัดการองค์กรที่ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน สอดคล้องกับงานของ Dockthaisong (2022) การเลือกนำชุดข้อมูลแดชบอร์ดที่จัดทำด้วย Microsoft Power BI ซึ่งมีส่วนช่วยในการบริหารจัดการองค์กรด้วยเทคโนโลยีข้อมูล ซึ่งสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการระบบองค์กรได้ โดยเฉพาะองค์กรที่มีการทำงานแบบราชการ การบริหารจัดการดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการถ่ายโอนความรู้

(Knowledge Transfer) และกลไกการเรียนรู้ (Learning Mechanisms) ร่วมกัน ดังนั้น การที่ฝ่ายพัฒนาคุณภาพสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สามารถนำไปเทคโนโลยีข้อมูลที่พัฒนาขึ้นไปใช้จนเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์จึงเกิดขึ้นภายใต้สภาพแวดล้อมและความสามารถของบุคลากรที่พร้อมจะเรียนรู้อย่างอย่างสม่ำเสมอ (Argote, and Hora, 2017; Zur Muehlen, 2004)

การจัดการคำขอตั้งงบประมาณการจัดกิจกรรมและสารสนเทศขององค์กรด้านงบประมาณส่วนใหญ่มักอยู่ในลักษณะของเอกสารตามระเบียบของราชการ ผู้ที่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้มักมีวงที่จำกัด โดยงานศึกษาที่เกี่ยวข้องอย่าง Butkhot, and Preecha (2019) สะท้อนให้เห็นว่าระบบสารสนเทศด้านเอกสารขององค์กรที่มีความง่ายในการใช้ระบบ ความเหมาะสมของการแสดงข้อมูล ความชัดเจนและความสามารถในการนำไปใช้ได้เป็นส่วนสำคัญที่ต้องพิจารณาถึง ซึ่งงานศึกษาครั้งนี้เองมีความสอดคล้องกับงานดังกล่าว เนื่องจากการพัฒนาระบบสารสนเทศด้านงบประมาณขององค์กรจำเป็นต้องมีระบบที่ทุกคนในองค์กรสามารถใช้งานได้ง่ายและมีความสะดวก นอกจากนี้ งานของ Sukwisuth (2021) ยังมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ โดยระบบสารสนเทศด้านงบประมาณเป็นส่วนที่ถูกขับเคลื่อนภายใต้นโยบายขององค์กรเพื่อรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อาทิ โรคระบาด ความคล่องตัวในการทำงาน การปรับใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานในระดับปฏิบัติการอย่างเหมาะสม ซึ่งระบบสารสนเทศเหล่านี้ควรจำเป็นต้องมีการบูรณาการข้ามส่วนงานได้และมีทรัพยากรบุคคลที่มีความพร้อมในการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การออกแบบนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมองค์กรยังมีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารในองค์กร ซึ่งมีมิติทางเพศสภาพเข้ามาเกี่ยวข้อง การทำงานที่มีความเข้าอกใจเข้าใจในวัฒนธรรมการทำงานที่ผูกไว้กับเพศสภาพจึงทำให้การทำงานในองค์กรมีความประสบความสำเร็จอีกด้วย สอดคล้องไปกับงานของ Thianthai (2024) ในการออกแบบนวัตกรรมดังกล่าวจึงได้มีการให้ความสนใจในมิติทางเพศสภาพภายในองค์กร ซึ่งผู้บริหารและบุคลากรในกรณีศึกษาทั้งมีเพศสภาพเป็นผู้หญิง ความเป็นผู้หญิงมีส่วนทำให้วัฒนธรรมการทำงานมีความเป็นเอกลักษณ์ทั้งจากรูปแบบการทำงาน พฤติกรรมการเป็นผู้นำ ความน่าเชื่อถือและเชื่อมันในการทำงาน ความมีอิทธิพลต่อเพื่อร่วมงานภายในองค์กร นอกจากนี้ การทำงานบนฐานของข้อมูลยังมีการแบ่งแยกแตกต่างตามเพศสภาพ (Gender Differences) โดยเฉพาะการรับรู้และการเลือกใช้ข้อมูล (Derks, Van Laar, and Ellemers, 2016; Pinto, Sales, and Fernández-Pascual, 2019; Van Emmerik, Wendt,and Euwema, 2011)

อย่างไรก็ดี การยอมรับนวัตกรรมของคนในองค์กรยังเป็นเงื่อนไขอีกประการที่สำคัญของการนำนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดไปใช้ในเชิงปฏิบัติการโดยเฉพาะองค์กรภาคการศึกษาที่จำเป็นต้องมีการส่งต่อบริหารจัดการความรู้จากการพัฒนาองค์กร สร้างแรงจูงใจในการนำนวัตกรรมความรู้ไปใช้ และส่งเสริมให้บุคลากรได้มีการเรียนรู้ข้อดีของนวัตกรรมที่นำมาใช้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งการมีปัจจัยเหล่านี้จะช่วยเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ขององค์กรที่มีการแบ่งงานกันทำชัดเจนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อการเรียนรู้ระหว่างกัน (Petcharat, and Jiamprachanarakorn,

2015) นอกจากนี้ การทดลองสิ่งใหม่ที่เป็นไปเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพหรือยกระดับองค์กรจำเป็นต้องอาศัยการมีผู้บริหารในฐานะผู้นำองค์กรที่ดี โดยเฉพาะการมีจิตใจธรรมาภิบาล ที่มุ่งให้เกิดความรับผิดชอบต่องานและความโปร่งใสในการทำงาน พร้อมทั้งเปิดให้มีการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาองค์กรร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม Sangnimnuan (2013) ซึ่งปัจจัยทั้งสองประการนี้ปรากฏให้เห็นในการดำเนินงานเพื่อจัดทำนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดของฝ่ายพัฒนาคุณภาพเป็นอย่างดี

สรุป

การส่งเสริมการบริหารจัดการองค์กรในภาคการศึกษาสู่การเป็นองค์กรที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล ผ่านการดำเนินงานจัดทำชุดข้อมูลในรูปแดชบอร์ดเพื่อนำไปทดลองใช้ในระดับองค์กรอย่างฝ่ายพัฒนาคุณภาพสำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ชี้ชวนให้เห็นถึงการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามาเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการองค์กร ทั้งนี้ ในแต่ละองค์กรต่างมีบริบทของวัฒนธรรมองค์กรที่แตกต่างกันการขับเคลื่อนองค์กรด้วยข้อมูลจึงจำเป็นต้องพิจารณาในประเด็นนี้เป็นอย่างมาก เนื่องจากในบางองค์กรอาจมีข้อมูลที่ต้องจัดการแตกต่างกันออกไป การเลือกใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมให้เหมาะสมจะช่วยให้องค์กรสามารถเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางบวกได้มากขึ้น

ขณะเดียวกันการได้รับความร่วมมือและการยอมรับการนำนวัตกรรมชุดข้อมูลไปใช้ในระดับผู้บริหารและระดับปฏิบัติการยังทำให้การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ ถึงแม้การวิจัยจะเป็นการเลือกกรณีศึกษาขนาดเล็ก แต่สะท้อนให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการนำผลการวิจัยไปใช้ขยายผลได้ต่อไปในอนาคต การเปลี่ยนแปลงองค์กรส่วนใหญ่มักเริ่มต้นจากจุลภาค หรือระดับเล็กเพื่อเป็นเสมือนพื้นที่ของการทดลองในการนำนวัตกรรมต่าง ๆ มาปรับใช้ให้เหมาะสม อีกทั้งการให้ความสนใจวัฒนธรรมย่อยในองค์กรยังเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการองค์กรสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างคนกับเทคโนโลยีและนวัตกรรม ดังนั้น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒในฐานะองค์กรการศึกษาควรมีนโยบายอย่างเป็นรูปธรรมและมีแผนที่นำทาง (Roadmap) ในการพัฒนาและยกระดับองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรการศึกษาที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การออกแบบนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดให้เข้ากับบริบทวัฒนธรรมองค์กรยังมีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารในองค์กร ดังนั้น หน่วยงานและส่วนงานภายในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมถึงมหาวิทยาลัยอื่น ๆ สามารถนำนวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงคุณลักษณะของข้อมูลและวัฒนธรรมองค์กรการทำงานร่วมด้วย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเน้นไปที่ภาพใหญ่ระดับมหาวิทยาลัยในการส่งเสริมให้ผู้บริหารและบุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาองค์กรที่พร้อมขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและประยุกต์ใช้นวัตกรรมชุดข้อมูลแดชบอร์ดได้ต่อไป

References

Argote, L., & Hora, M. (2017). *Organizational Learning and Management of Technology. Production and Operations Management,* 26(4), 579-590.

Butkhot, T., & Preecha, N. (2019). Government Document Storage Information System for the Official Information Center, Khonkaen Governor' s Office. *Journal of Science and Technology,* 2(1), 5-10.

Derks, B., Van Laar, C., & Ellemers, N. (2016). The queen bee phenomenon: Why women leaders distance themselves from junior women. *The Leadership Quarterly,* 27(3), 456-469.

Dockthaisong, B. (2022). *Public Administration That Changes the World 2.* Phra Nakhon Si Ayutthaya: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Jearajit, C. (2023). Bangkok, a Healthy City: Srinakharinwirot University's HealthySpace and Creating a Healthy Lifestyle for Urban Dwellers. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University,* 23(1), 278-297.

Jearajit, C. (2023). *Community 5.0.* (2nd ed.). Nonthaburi: Nititham Publishing.

Microsoft Corporation. (2016). *Introducing Power BI.* Washington: Microsoft Press.

Morrison, R. (2015). *Data-driven Organization Design: Sustaining the Competitive Edge Through Organizational Analytics.* London: Kogan Page.

Petcharat, C., & Jiamprachanarakorn, S. (2015). Knowledge Management for Driving Suan Dusit Rajabhat University trough Learning Organization. *SDU Research Journal,* 11(1), 145-161.

Pinto, M., Sales, D., Fernández-Pascual, R. (2019). Gender perspective on information literacy: An interdisciplinary and multidimensional analysis within higher education settings. *Library & Information Science Research,* 41(4), 100979.

Sangnimnuan, S. (2013). Model of Local Administrative Organization Management in Thailand. *King Prajadhipok's Institute Journal,* 11(2), 63-80.

Srinakharinwirot University. (2021). *20-Year Strategic Framework of Srinakharinwirot University.* Bangkok: Srinakharinwirot University.

Sukwisuth, S. (2021). The Management of Online Forms Utilized in Graduate Work in Autonomous Higher Education Institutions. *MahidolR2R e-Journal,* 8(2), 185-198.

Thianthai, C. (2024). *Organizational Anthropology.* Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Van Emmerik, H., Wendt, H., & Euwema, M. C. (2011). Gender ratio, societal culture, and male and female leadership. *Journal of Occupational and Organizational Psychology,* 83(4), 895-914.

Wijannarong, J., Somboon, V., & Meesiri, W. (2022). New Normal: Management Aspect of Modern Organization. *Journal of MCU Social Science Review,* 11(1), 392-400.

Zur Muehlen, M. (2004). Organizational Management in Workflow Applications – Issues and Perspectives. *Information Technology and Management,* 5, 271–291.

การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

THE DEVELOPMENT OF AN SDG PERFORMANCE MONITORING SYSTEM UNDER THE SUPERVISION OF THE CHIANG MAI PROVINCIAL OFFICE

ชิตพล ปัญญาวงศ์

Chitpol Panyawong

คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author E-mail: cpanyawong@gmail.com

เบอร์โทร: 081-024-4228

Received: 2025-08-15

Revised: 2025-08-27

Accepted: 2025-12-04

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ 2) ออกแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ และ 3) นำเสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหารของจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) อย่างต่อเนื่อง และสามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี

ผลการวิจัยพบว่า 1)สภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานด้านการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ยังขาดการบูรณาการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลมีลักษณะกระจัดกระจาย ขาดความต่อเนื่อง และยากต่อการประเมินผลในภาพรวม อีกทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมาย SDGs และประสบข้อจำกัดด้านทรัพยากร 2)การออกแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงาน ผู้วิจัยได้พัฒนาระบบต้นแบบที่สอดคล้องกับบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในแต่ละระดับ โดยระบบสามารถจัดเก็บข้อมูลโครงการที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ไว้ในฐานข้อมูลกลาง และสามารถจัดทำรายงานในรูปแบบ Dashboard เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลและการตัดสินใจเชิงนโยบาย 3)แนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางในระดับจังหวัด พร้อมทั้งแต่งตั้งผู้ประสานงานในระดับอำเภอและระดับจังหวัด เพื่อให้การจัดการข้อมูลเป็นไปอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง การนำข้อมูลรวมศูนย์และเครื่องมือวิเคราะห์เชิงนโยบายมาใช้ การจัดอบรมการใช้งานระบบเพื่อลดภาระงานที่ซ้ำซ้อน และการพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการประเมินผลประจำปี ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ของจังหวัดเชียงใหม่อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ระบบติดตามผล; ผลการดำเนินงาน; การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน; สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

Abstract

This research aimed to: 1) examine the current conditions of methods and procedures for monitoring the implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs) in Chiang Mai Province; 2) design a monitoring system that aligned with the implementation of the SDGs in Chiang Mai Province; and 3) propose guidelines for enhancing the effectiveness of SDG implementation in Chiang Mai Province.

This study was qualitative in nature. An interview guide was used as the research instrument for data collection. The key informants consisted of executives of Chiang Mai Province who were purposively selected based on their continuous involvement and experience in SDG-related operations. These informants were able to provide in-depth information regarding implementation processes and operational challenges.

The research findings revealed that: 1) The current methods and procedures for monitoring the implementation of the SDGs in Chiang Mai Province lacked systematic data integration. As a result, the data were fragmented, inconsistent, and difficult to evaluate comprehensively. In addition, personnel involved in the process demonstrated limited understanding of the SDGs and faced constraints related to resources; 2)Regarding the design of the monitoring system, the researcher developed a prototype system that responded to the roles of stakeholders at different levels. The system was capable of storing project data linked to the SDGs in a centralized database and generating dashboard reports to support data analysis and policy decision-making; and 3) The proposed guidelines for enhancing the effectiveness of SDG implementation in Chiang Mai Province included the establishment of a provincial-level centralized data center with coordinators at both district and provincial levels to ensure systematic and continuous data management. The use of centralized data and

policy analysis tools, system usage training to reduce redundant workloads, and continuous system development accompanied by annual evaluations were also recommended. These approaches were expected to strengthen the effectiveness of SDG implementation in Chiang Mai Province.

Keywords: Monitoring System; Performance; Driving Sustainable Development Goals; Chiang Mai Provincial Office

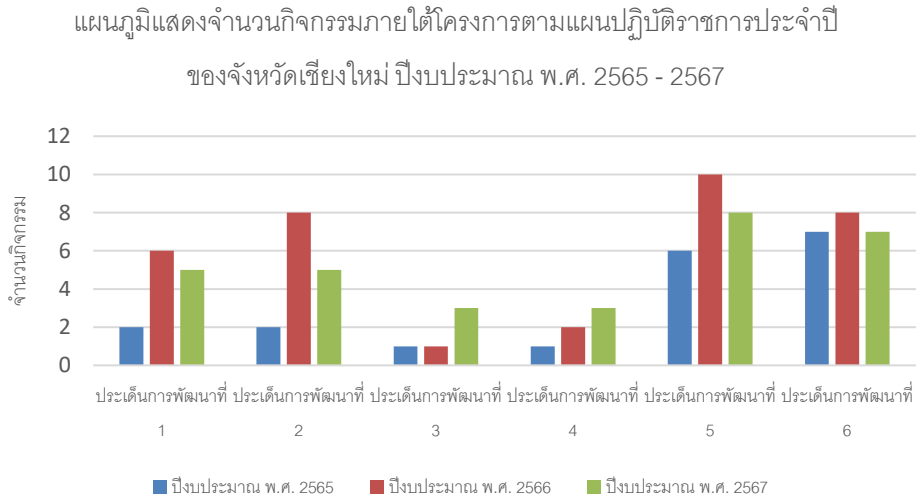
บทนำ

การพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) เป็นแนวทางการพัฒนาที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้ความสำคัญต่อความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ละทิ้งความสามารถของคนรุ่นอนาคตในการตอบสนองความต้องการของตนเอง การพัฒนาที่ยั่งยืนยังเชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (Sustainable Development Goals: SDGs) ซึ่งประเทศต่าง ๆ รวมถึงประเทศไทย ได้นำมาเป็นกรอบแนวทางในการกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนาระดับชาติ Ministry of Interior (2022) และประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ซึ่งถือเป็นยุทธศาสตร์ชาติฉบับแรกที่มีผลผูกพันตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีเป้าหมายเพื่อยกระดับประเทศให้เป็น “ประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อรองรับยุทธศาสตร์ดังกล่าว รัฐบาลได้ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) ซึ่งถือเป็นระยะกลางในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติ โดยเน้นการพลิกโฉมประเทศไปสู่ “สังคมก้าวหน้าอย่างยั่งยืน” ที่ประชาชนมีความมั่นคง มั่งคั่ง มีภูมิคุ้มกัน และไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีพันธกิจในการขับเคลื่อนการพัฒนาที่สอดคล้องกับวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน ค.ศ. 2030 Agenda (2030) ขององค์การสหประชาชาติ โดยมีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จำนวน 17 เป้าหมาย ครอบคลุม 5 มิติหลัก ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม สันติภาพ และหุ้นส่วนความร่วมมือ เพื่อขจัดความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความยั่งยืนในทุกมิติของการพัฒนา และกระทรวงมหาดไทยในฐานะหน่วยงานหลักด้านการบริหารพื้นที่ ได้รับมอบหมายจากคณะรัฐมนตรีให้จัดตั้งกลไกการขับเคลื่อน SDGs ในระดับพื้นที่ เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่มีลักษณะสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่น โดยเฉพาะจังหวัดนำร่อง 15 จังหวัด ซึ่งจังหวัดเชียงใหม่เป็นหนึ่งในนั้น (Ministry of Interior, 2022) ต่อมาในปี พ.ศ. 2565 จังหวัดทั่วประเทศได้ร่วมลงนาม “76 จังหวัด 76 คำมั่นสัญญา เพื่อการพัฒนาเพื่อความเท่าเทียม เพื่อความยั่งยืน” ณ สำนักงานสหประชาชาติ กรุงเทพมหานคร เพื่อแสดงเจตนารมณ์ในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

จังหวัดเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และวัฒนธรรมของภาคเหนือ มีประชากรมากกว่า 1.7 ล้านคน ประกอบด้วย ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรธรรมชาติ

ที่อุดมสมบูรณ์ Chiang Mai Provincial Office (2023) จังหวัดได้กำหนดวิสัยทัศน์ “นครแห่งชีวิตและความมั่งคั่ง” (City of Life and Prosperity) และแผนพัฒนาเชิงรุกใน 3 มิติ ได้แก่ เศรษฐกิจดี สังคมน่าอยู่ และการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องโดยตรงกับเป้าหมาย SDGs หลายประการ เช่น SDG 8 (งานที่มีคุณค่า), SDG 11 (เมืองยั่งยืน), SDG 13 (การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ) อย่างไรก็ตาม จากการประเมินผลการดำเนินงานของจังหวัดเชียงใหม่ในปี พ.ศ. 2566 พบว่า การติดตามความก้าวหน้าของโครงการที่บูรณาการเป้าหมาย SDGs ยังประสบปัญหา เช่น การไม่มีระบบสารสนเทศรองรับการวิเคราะห์ผล ความซ้ำซ้อนในการรายงานผล การรวบรวมข้อมูลที่ไม่ทันการณ์ และไม่สามารถสรุปผลการบรรลุเป้าหมายได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง Chiang Mai Provincial Office (2023) ซึ่งสะท้อนถึงข้อจำกัดในการใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์มาสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายในระดับจังหวัด

รูปภาพที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนกิจกรรมภายใต้โครงการตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่

และในการศึกษาเรื่องนี้อาศัยการบูรณาการแนวคิดเชิงวิชาการหลากหลายด้าน ได้แก่

1. แนวคิดเกี่ยวกับการติดตามและประเมินผล เช่น Balanced Scorecard ที่เสนอโดย (Kaplan, and Norton, 2001) ซึ่งเน้นการประเมินผลเชิงกลยุทธ์แบบรอบด้าน ทั้งทางการเงิน กระบวนการภายใน ความพึงพอใจของผู้รับบริการ และการพัฒนาองค์กร (Poonsawat, 2017)

2. แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) จาก Stanford d.school ซึ่งเน้นการเข้าใจผู้ใช้งานจริงและพัฒนานวัตกรรมผ่านกระบวนการระดมความคิด สร้างต้นแบบ และทดสอบ (The Stanford d.school, 2019; Issarasena Na Ayudhya, and Treerattanapan, 2017)

3. แนวคิดระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) ที่ใช้เทคโนโลยีในการประมวลผลข้อมูลเพื่อช่วยให้ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์ทางเลือกและตัดสินใจในสถานการณ์ซับซ้อนได้อย่างแม่นยำและมีประสิทธิภาพ (Turban, and Aronson, 2001; Iamkrut, 2019)

4. แนวคิดระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูง (Executive Information System: EIS) ที่เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมและการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่าย เช่น แดชบอร์ดและกราฟ เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างทันการณ์ (Intujan-yong, 2006)

ซึ่งการบูรณาการแนวคิดเหล่านี้จะนำไปสู่การออกแบบระบบติดตามผลที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหารระดับจังหวัด สนับสนุนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ และสร้างกลไกในการรายงานผลที่สอดคล้องกับมาตรฐาน SDGs ในระดับสากลต่อไป

จากข้อความข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้สามารถบูรณาการข้อมูลโครงการที่เกี่ยวข้องกับ SDGs อย่างเป็นระบบ รวบรวมข้อมูลได้อย่างทันเวลา ลดความซ้ำซ้อนในการรายงานผล และสนับสนุนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยโครงการที่ถูกนำมาใช้เป็นกรณีศึกษา คือ โครงการตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ภายใต้ประเด็นการพัฒนาที่ 1 “การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเน้นคุณค่า สร้างสรรค์บนอัตลักษณ์ล้านนา และอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE)” ซึ่งเป็นโครงการที่มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นตัวอย่างของการดำเนินงานภาครัฐที่ควรมีระบบติดตามผลการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพเพื่อเป็นต้นแบบในการพัฒนาแนวทางอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อออกแบบระบบติดตามผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) เป็นกรอบแนวทางหลักในการดำเนินการศึกษา ทั้งในเชิงทฤษฎีและภาคสนาม ประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการพัฒนาแนวคิด แนวทาง และเครื่องมือสำหรับการดำเนินงานวิจัย โดยเอกสารที่ใช้ศึกษา ได้แก่ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs), แนวคิดและกระบวนการของ Design Thinking, หลักการของการติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation), กรอบนโยบาย

และแผนพัฒนาระดับจังหวัด, รายงานผลการดำเนินงานที่ผ่านมาในระดับจังหวัดและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง, งานวิจัยเกี่ยวกับการจัดทำระบบสารสนเทศภาครัฐ และการพัฒนาแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งข้อมูลเหล่านี้ช่วยให้ผู้วิจัยเข้าใจบริบทของการดำเนินโครงการ SDGs ในจังหวัดเชียงใหม่ และสามารถออกแบบเครื่องมือและระบบได้อย่างเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

ขั้นตอนที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการที่ถูกนำมาใช้เป็นกรณีศึกษา คือ โครงการตามแผนปฏิบัติราชการประจำปีของจังหวัดเชียงใหม่ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 ภายใต้ประเด็นการพัฒนาที่ 1 “การส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเน้นคุณค่า สร้างสรรค์บนอัตลักษณ์ล้านนา และอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE)” จำนวน 4 โครงการ จำแนกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4 กลุ่ม รวมทั้งสิ้น 14 คน ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน โดยเป็นผู้มีบทบาทกำกับดูแลงานยุทธศาสตร์และแผนงานระดับจังหวัด กลุ่มที่ 2 ผู้บริหารหน่วยงานที่ดำเนินโครงการ SDGs จำนวน 4 คน โดยเป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือผู้ได้รับมอบหมายที่มีประสบการณ์การขับเคลื่อนโครงการไม่น้อยกว่า 1 ปี กลุ่มที่ 3 ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงานดำเนินโครงการ จำนวน 8 คน โดยเป็นผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการบริหารโครงการและรายงานผล และกลุ่มที่ 4 ผู้ดูแลระบบของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1 คน โดยมีบทบาทในการพัฒนาและดูแลระบบสารสนเทศด้านการติดตามโครงการ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลทุกคนต้องมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับงาน SDGs อย่างต่อเนื่องและสามารถให้ข้อมูลที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับกระบวนการและปัญหาการดำเนินงาน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เพื่อให้การเก็บข้อมูลครอบคลุมและลึกซึ้ง ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัยดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่ออกแบบเฉพาะตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น ผู้บริหารระดับสูง ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ดูแลระบบ เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในการดำเนินงาน, ช่องว่างของระบบติดตามผลเดิม, แนวทางหรือรูปแบบของระบบที่ต้องการให้พัฒนา

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) โดยจัดกลุ่มสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อระดมข้อเสนอและทบทวนแนวทางการออกแบบระบบในมุมมองต่าง ๆ

3) ศึกษาติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม ซึ่งเป็นการทดลองนำต้นแบบระบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้จริง โดยให้ผู้ใช้งานกลุ่มเป้าหมายทดสอบ พร้อมสัมภาษณ์ประสบการณ์ใช้งาน เพื่อประเมินประสิทธิภาพ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการปรับใช้จริง

ทั้งนี้ เครื่องมือทั้งหมดจะได้รับการตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้เชี่ยวชาญ และผ่านการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 4 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลสอดคล้องกับกรอบแนวคิด Design Thinking โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ คือ

1) Empathy: รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ ความรู้สึก และปัญหาของผู้ใช้งานระบบ

2) Define: นำข้อมูลมาวิเคราะห์และจำแนกปัญหา จัดทำเป็น 3x3 Matrix เพื่อระบุเงื่อนไขที่สำคัญ

3) Prototype: ออกแบบระบบต้นแบบตามความต้องการของผู้ใช้งาน

4) Test: ทดลองใช้งานและเก็บข้อมูลสะท้อนกลับจากกลุ่มเป้าหมาย

ซึ่งการรวบรวมข้อมูลทั้งหมดดำเนินการโดยผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์และดำเนินกิจกรรมเอง เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้มีการนำข้อมูลมารวบรวมจัดแบ่งประเภท วิเคราะห์ และสังเคราะห์เนื้อหาก่อนนำเสนอตามรูปแบบของเครื่องมือที่ได้นำมาใช้ในแต่ละขั้นตอน รายละเอียดดังนี้

1) การทำความเข้าผู้ใช้บริการ (Empathy) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาสรุปเป็นประเด็นเกี่ยวกับปัญหาของผู้ใช้บริการ และนำมาวิเคราะห์ตามเครื่องมือ persons เพื่อให้ได้ปัญหาในภาพรวมของผู้ใช้บริการระบบการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ แต่ละกลุ่ม

2) การระบุปัญหาที่สำคัญ (Define) นำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อกำหนดประเด็นปัญหาที่สำคัญ 3x3 เมทริกซ์ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อกำหนดและเงื่อนไขที่สำคัญของระบบการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

3) การสร้างต้นแบบในการแก้ไขปัญหา (Prototype) ขั้นตอนนี้จะนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 2 มาออกแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ และสร้างต้นแบบจำลองเพื่อนำไปทดสอบ รวมทั้งนำข้อมูลมาจัดทำคู่มือการใช้งานระบบการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ และการออกแบบระบบการบริหารจัดการของการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่

4) การนำต้นแบบไปทดลองใช้ (Test) เป็นการนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ประสบการณ์ของผู้บริหารของจังหวัดเชียงใหม่ ผู้บริหารของหน่วยงานดำเนินโครงการ ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานดำเนินโครงการและผู้ดูแลระบบของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ ในการใช้งานต้นแบบจำลองของการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ มาวิเคราะห์และปรับปรุงต้นแบบระบบการติดตามผลการดำเนินงานการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อนำไปใช้ในการทำงานต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในภาพรวมกระบวนการติดตามผลยังขาดความเป็นระบบ ข้อมูลที่ใช้รายงานกระจัดกระจายและไม่มีรูปแบบที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้การสรุปผลและวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมทำได้ยาก โดยในส่วนของผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่ ได้ให้ความสำคัญกับการมีเครื่องมือช่วยตัดสินใจที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะการใช้ Dashboard แสดงภาพรวมโครงการ ผู้บริหารหน่วยงานดำเนินโครงการมองว่า การติดตามผลยังมีข้อจำกัดด้านรูปแบบและระบบการรายงาน

ซึ่งยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับผู้ปฏิบัติงานพบว่ายังมีความเข้าใจเกี่ยวกับ SDGs ในระดับที่ไม่ชัดเจน ขาดการสนับสนุนด้านทรัพยากรและเวลาในการจัดทำรายงาน ขณะที่ผู้ดูแลระบบ ต้องรับผิดชอบการบริหารจัดการข้อมูลจากหลายแหล่งโดยไม่มีเครื่องมือที่บูรณาการ ทำให้เกิดภาระงานที่ซ้ำซ้อน

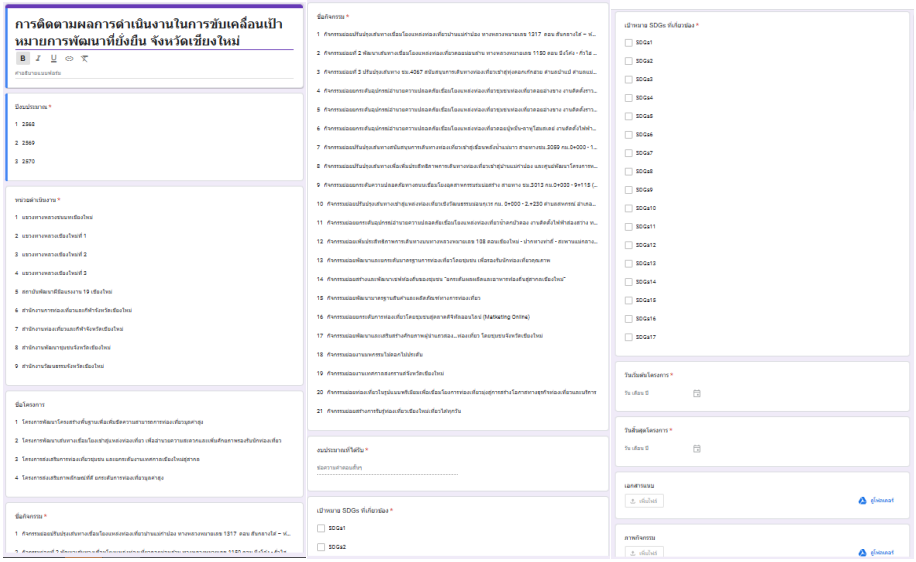
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อออกแบบระบบติดตามผลการดำเนินงานที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ระบบที่ออกแบบควรเป็นระบบออนไลน์ที่สามารถจัดเก็บข้อมูลโครงการตามเป้าหมาย SDGs ในรูปแบบที่เป็นมาตรฐาน เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลกลางของจังหวัด และสามารถสร้างรายงานอัตโนมัติผ่าน Dashboard เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร โดยผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่ต้องการระบบที่เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและทันสมัย เพื่อใช้รายงานต่อผู้เกี่ยวข้อง ผู้บริหารหน่วยงานดำเนินโครงการเสนอให้มีระบบที่แจ้งเตือนความคืบหน้าหรือความล่าช้าในการดำเนินงาน และสามารถสรุปผลอัตโนมัติ ผู้ปฏิบัติงานให้ความสำคัญกับความง่ายในการใช้งาน ฟอร์มบันทึกข้อมูลที่ชัดเจน และต้องการคู่มือการใช้งานที่เป็นรูปธรรม ขณะที่ผู้ดูแลระบบต้องการระบบที่สามารถควบคุมสิทธิ์ผู้ใช้ได้ดี มีความยืดหยุ่น และสามารถพัฒนาเพิ่มเติมได้ในระยะยาว

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยเสนอให้มีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางของจังหวัดเพื่อรวบรวมและจัดการข้อมูลอย่างมีระบบ พร้อมจัดตั้งผู้ประสานงานในระดับอำเภอและจังหวัด เพื่อสนับสนุนการใช้งานระบบอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ โดยผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่เห็นว่าควรมีการใช้ข้อมูลแบบรวมศูนย์พร้อมเครื่องมือวิเคราะห์ผลในเชิงนโยบาย ผู้บริหารหน่วยงานดำเนินโครงการเห็นความสำคัญของการเชื่อมโยงข้อมูลกับแผนงานและกิจกรรมของหน่วยงานอย่างเป็นระบบ เพื่อสามารถติดตามความก้าวหน้าได้อย่างต่อเนื่อง ผู้ปฏิบัติงานต้องการให้มีการอบรมและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นประจำ พร้อมทั้งระบบที่ลดภาระงานซ้ำซ้อนและสะท้อนผลงานได้อย่างแท้จริง และผู้ดูแลระบบแสดงความต้องการให้มีการสนับสนุนด้านบุคลากร ระบบสำรองข้อมูล และแนวทางการพัฒนาต่อเนื่องในอนาคต พร้อมทั้งประเมินการใช้งานระบบเป็นประจำทุกปี

จากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาระบบติดตามผลเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับจังหวัด จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาระบบที่ตอบสนองต่อบริบทการใช้งานจริงของผู้ปฏิบัติงานระดับพื้นที่ ขณะเดียวกันก็สามารถสนับสนุนการวิเคราะห์และตัดสินใจในระดับนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของจังหวัดเชียงใหม่เป็นไปอย่างยั่งยืนและต่อเนื่องในระยะยาว และเพื่อให้การติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จังหวัดเชียงใหม่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน สามารถดำเนินการด้วยกระบวนการ ดังนี้

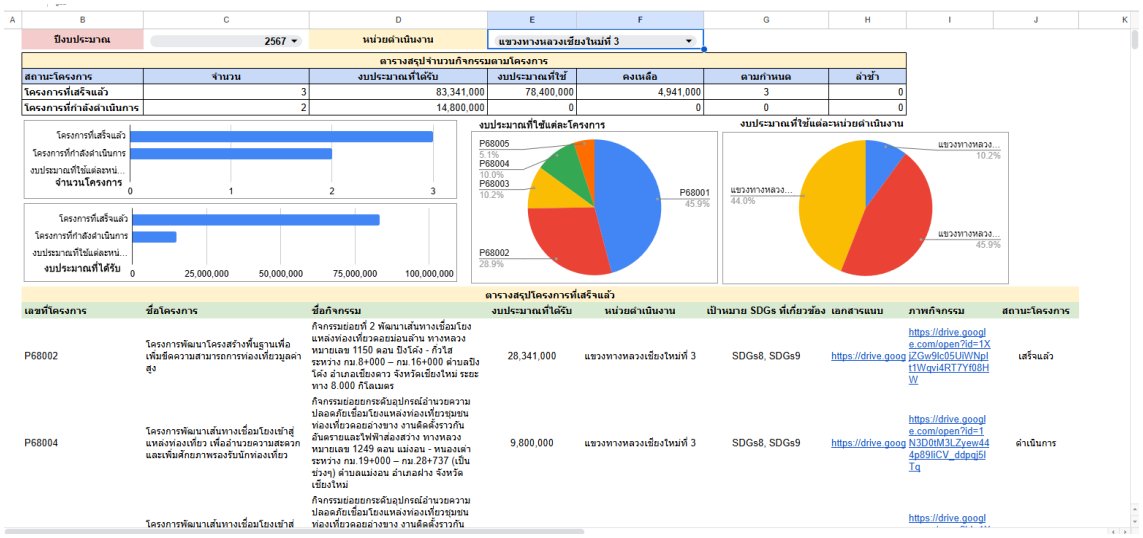
1. แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลรายละเอียดระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบไปด้วยคำถามที่จำเป็นในการเก็บข้อมูลระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนเพื่อ

ให้มีข้อมูลครบถ้วน ซึ่งประกอบด้วยคำถาม คือ ปีงบประมาณ ชื่อโครงการ ชื่อกิจกรรม งบประมาณที่ได้รับ หน่วยดำเนินการ เป้าหมาย (SDG) ที่เกี่ยวข้อง วันเริ่มต้นโครงการ วันสิ้นสุดโครงการ เอกสารแนบ และภาพกิจกรรม โดยเมื่อกรอกข้อมูลลงในแบบฟอร์มบันทึกข้อมูลรายละเอียดระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ครบถ้วนแล้ว ให้กดปุ่ม ส่ง เพื่อให้ข้อมูลเข้าสู่ระบบฐานข้อมูลต่อไป

รูปภาพที่ 2 แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลรายละเอียดระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

2. Dashboard หน้ากระดานในการสรุปข้อมูลการดำเนินการระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ในภาพรวมที่จะใช้สำหรับนำเสนอผู้บริหาร

รูปภาพที่ 3 Dashboard การสรุปข้อมูลการดำเนินการระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ สำหรับนำเสนอผู้บริหารและผู้บริหารของหน่วยงานดำเนินโครงการ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับการออกแบบโดยผสานแนวคิดและทฤษฎีสำคัญ ได้แก่ แนวคิดการติดตาม และประเมินผล (Monitoring and Evaluation) เพื่อให้การดำเนินงานสามารถวัดผลลัพธ์ได้อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs แนวคิดการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) ถูกนำมาใช้เป็นกระบวนการหลักในการออกแบบระบบ โดยมุ่งเน้นความเข้าใจบริบทและความต้องการของผู้ใช้ การระบุปัญหา การสร้างแนวคิด การพัฒนาต้นแบบ และการทดสอบใช้งานจริง ซึ่งจะช่วยให้ระบบตอบโจทย์ทั้งด้านความเข้าใจง่ายและประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ (Decision Support System: DSS) และระบบสารสนเทศเพื่อผู้บริหารระดับสูง (Executive Information System: EIS) ถูกนำมาเป็นกลไกสำคัญในการประมวลผลข้อมูล วิเคราะห์ผลลัพธ์ และนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายผ่านแดชบอร์ดและเครื่องมือดิจิทัล ระบบที่ออกแบบนี้มีองค์ประกอบหลัก 6 ด้าน ได้แก่ การจัดการข้อมูลพื้นฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก การแสดงผลข้อมูลที่ชัดเจน การสนับสนุนการตัดสินใจอย่างมีหลักฐาน การมีส่วนร่วมของผู้ใช้งาน และการประเมินผลการใช้งานเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง โดยระบบติดตามผลดังกล่าวมุ่งหมายที่จะลดความซับซ้อนของกระบวนการรายงานผล เพิ่มความแม่นยำของข้อมูล และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงานในทุกระดับ และมีผลลัพธ์ที่คาดหวัง คือการขับเคลื่อนโครงการตามแผนพัฒนาจังหวัดให้เกิดความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สร้างประสิทธิภาพในการบริหารจัดการโครงการ ตลอดจนยกระดับความสามารถในการตัดสินใจเชิงนโยบายของผู้บริหารจังหวัดเชียงใหม่อย่างเป็นรูปธรรม

รูปภาพที่ 4 แผนผังองค์ความรู้การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาวิธีการและขั้นตอนในการติดตามผลการดำเนินงานในปัจจุบัน จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารจังหวัด ผู้บริหารหน่วยงานดำเนินโครงการ ผู้ปฏิบัติงาน และผู้ดูแลระบบ พบว่า กระบวนการติดตามผลการดำเนินงานในปัจจุบันยังขาดระบบข้อมูลกลางที่สามารถรวบรวมและเชื่อมโยงข้อมูลจากทุกหน่วยงานได้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้การติดตามผลเป็นไปอย่างกระจัดกระจาย ไม่ต่อเนื่อง และยากต่อการประเมินผลในภาพรวม ข้อมูลที่ได้รับมักมีความคลาดเคลื่อน และไม่สามารถสะท้อนความก้าวหน้าที่แท้จริงของการขับเคลื่อน SDGs ได้ นอกจากนี้ ยังพบว่าบุคลากรในระดับปฏิบัติการขาดความเข้าใจในเรื่องเป้าหมาย SDGs และไม่มีทักษะด้านการวิเคราะห์หรือจัดการข้อมูล อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านเวลา งบประมาณ และบุคลากรเฉพาะทาง ทำให้การดำเนินงานติดตามผลยังไม่เป็นระบบและไม่ตอบสนองต่อเป้าหมายของการพัฒนาได้อย่างแท้จริง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Wanla, and Kosolkittiampon, 2021) กล่าวว่า การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมในการร่วมคิดในการประชุม การตรวจสอบ การแก้ปัญหา จะต้องมีความสามัคคีการร่วมทำเพื่อให้เป้าหมายบรรลุพร้อมยอมรับการร่วมปรับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาล ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมมือกันเป็นหุ้นส่วนขับเคลื่อนการพัฒนาให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sinthuongsanont, Boonkongsaen, and Wangtermklang, (2023) กล่าวว่า ปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่การผลักดันและขับเคลื่อนการพัฒนาสู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) คือ ต้องพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ให้ความสำคัญในการผลิต กำลังแรงงาน ให้มีศักยภาพเกิดการเติบโตก้าวหน้า ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การออกแบบระบบติดตามผลที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อน SDGs ในการพัฒนาระบบต้นแบบ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทำความเข้าใจผู้ใช้งาน (Empathize) มาวิเคราะห์เพื่อระบุปัญหา (Define) และออกแบบระบบต้นแบบผ่านขั้นตอนการระดมแนวคิด (Ideate) สร้างตัวต้นแบบ (Prototype) และการทดลองใช้งาน (Test) โดยระบบต้นแบบที่พัฒนาขึ้นมีคุณสมบัติที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้งานทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารระดับจังหวัดที่ต้องการ Dashboard ที่แสดงภาพรวมพร้อมข้อมูลเชิงลึก ใช้งานง่าย และสนับสนุนการตัดสินใจ ผู้บริหารหน่วยงานต้องการระบบที่สามารถจัดเก็บข้อมูลตัวชี้วัดโครงการได้ชัดเจน เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ได้ ส่วนผู้ปฏิบัติงาน ต้องการระบบที่ใช้งานง่าย มีคู่มือการใช้งาน ช่วยลดภาระงาน และสามารถเชื่อมโยงกับระบบเดิมได้ ส่วนผู้ดูแลระบบต้องการระบบที่มีความยืดหยุ่น เสถียร และรองรับการใช้งานจำนวนมาก พร้อมสามารถปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับบริบทของจังหวัดได้ ระบบต้นแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยแบบฟอร์มบันทึกข้อมูลโครงการ โดยมีหัวข้อที่ครอบคลุมข้อมูลสำคัญ เช่น ปีงบประมาณ ชื่อโครงการ เป้าหมาย SDG

ที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ วันเริ่มต้น/สิ้นสุด ภาพกิจกรรม และเอกสารแนบ ทั้งนี้ข้อมูลที่บันทึกเข้าสู่ระบบจะถูกรวบรวมในฐานข้อมูลกลางเพื่อใช้สร้างรายงานผลในรูปแบบ Dashboard อย่างเป็นระบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hansutthichai, and Waimai (2023) ที่ศึกษาการใช้เทคโนโลยีธุรกิจอัจฉริยะเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจขององค์กร โดยเฉพาะในด้านการจัดการข้อมูลภายในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานและสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร พบว่า การนำระบบเทคโนโลยีมาช่วยประมวลผลข้อมูลและจัดทำรายงานอย่างรวดเร็ว มีส่วนช่วยให้การดำเนินงานของเจ้าหน้าที่มีความสะดวก รวดเร็ว ถูกต้อง และช่วยลดภาระงานได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งระบบต้นแบบที่พัฒนาขึ้น ออกแบบให้มีฐานข้อมูลกลางที่สามารถรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายโครงการ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์และแสดงผลผ่าน Dashboard ได้อย่างเป็นระบบ ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง ทันสมัย และพร้อมใช้งานในการตัดสินใจของผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในทุกระดับ และสอดคล้องกับ Iamkrut (2019) กล่าวว่า ระบบที่ช่วยประมวลผลข้อมูลที่ผู้ใช้งานกรอกเข้าไปในแต่ละวัน เดือน หรือปี ข้อมูลเหล่านี้จะถูกจัดเก็บในฐานข้อมูลและสามารถดึงมาใช้ประมวลผลแบบเรียลไทม์ โดยข้อมูลที่ประมวลผลจะถูกใช้โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น หัวหน้างานและผู้บริหาร เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจในการประเมินสมรรถนะการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลอย่างละเอียดและแม่นยำ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับ Turban, and Aronson (2001) กล่าวว่า ระบบสารสนเทศที่ใช้คอมพิวเตอร์ในการช่วยตัดสินใจ ระบบมีความสามารถเชิงโต้ตอบยืดหยุ่น ระบบมีการใช้ข้อมูลทำให้ใช้งานง่ายและรวมเข้ากับลักษณะการทำงานของผู้ใช้ ทั้งนี้ ระบบอาจใช้ตัวแบบซึ่งสร้างขึ้นมาเพื่อสามารถทำงานในเชิงโต้ตอบ ระบบช่วยในทุกขั้นของการทำงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suphattatham (2021) พบว่า ระบบต้นแบบที่พัฒนาขึ้น ได้ออกแบบให้ตอบโจทย์ด้านซอฟต์แวร์ทั้งในด้านความเสถียร ความยืดหยุ่น และความสามารถในการปรับปรุงพัฒนาได้ต่อเนื่อง ความจำเป็นของการมีระบบติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ใช้งานง่าย และสามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายภาคส่วนได้ สามารถจัดเก็บข้อมูลแบบเป็นระบบ มีมาตรฐาน และพร้อมสำหรับการเชื่อมโยงกับระบบอื่นในอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพในการขับเคลื่อน SDGs ของจังหวัดเชียงใหม่ในระยะถัดไปจากการทดลองใช้งานระบบต้นแบบกับกลุ่มผู้ใช้งานจริง ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานของหน่วยงานและผู้ดูแลระบบ พบว่า ผู้ใช้งานมีความพึงพอใจในระดับสูง โดยระบุว่าระบบมีความสะดวก ประหยัดเวลา และใช้งานได้จริง สามารถลดภาระงานเอกสาร และทำให้การรวบรวมข้อมูลเป็นระบบมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถจัดทำรายงาน Dashboard ให้ผู้บริหารใช้งานได้ทันที จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นของแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการขับเคลื่อน SDGs ที่ใช้เทคโนโลยีและฐานข้อมูลสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Wanla, and Kosolkittiampon, 2021) พบว่า การขับเคลื่อน SDGs จำเป็นต้องอาศัยกลไกบูรณาการที่เข้มแข็ง และมีระบบติดตามประเมินผลที่มีประสิทธิภาพระดับความสำเร็จในการขับเคลื่อน SDGs ของประเทศไทยผ่านการประเมิน SDG Index สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการขับเคลื่อนในระดับนโยบายที่อาจยังไม่สามารถเข้าถึงกลไกการปฏิบัติในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phra Maha Chakkrakrit Thinnapanyo et al., 2019) พบว่า เน้นกลไกความร่วมมือในพื้นที่ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในการสร้างเครือข่าย

ความร่วมมือ และการสื่อสารผ่านกระบวนการประชาคมอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Papluk (2022) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาแบบบูรณาการแบบองค์รวมอย่างมีดุลยภาพ ตั้งอยู่บนความหลากหลายทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม การพัฒนาที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามทำให้ดีขึ้นอย่างมั่นคงด้วยทรัพยากรที่จำกัด และศักยภาพที่มีเพื่อให้เกิดความสมดุลในทุกมิติ โดยเน้นการพัฒนาบนฐานของจุดแข็ง ทรัพยากร และศักยภาพของตนเอง ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาระบบติดตามผลการดำเนินงานในการขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การกำกับของสำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ระบบการติดตามผลที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยังขาดความเป็นระบบและการบูรณาการข้อมูลอย่างเป็นรูปธรรม โดยหน่วยงานต่าง ๆ มีวิธีการรายงานผลที่แตกต่างกัน ข้อมูลกระจัดกระจาย และขาดรูปแบบกลาง ส่งผลให้การติดตามและประเมินผลการดำเนินงานในภาพรวมทำได้ยาก นอกจากนี้บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังมีข้อจำกัดทั้งด้านความเข้าใจในเป้าหมาย SDGs และการใช้เทคโนโลยีในการจัดการข้อมูล

2. ผลการวิจัยนำไปสู่การออกแบบระบบต้นแบบติดตามผลการดำเนินงานผ่านกระบวนการ Design Thinking ซึ่งตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มผู้ใช้งานในแต่ละระดับ โดยระบบสามารถจัดเก็บข้อมูลโครงการที่เชื่อมโยงกับเป้าหมาย SDGs ลงในฐานข้อมูลกลาง และมีฟังก์ชันในการรายงานผลแบบ Dashboard เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์เชิงนโยบาย ช่วยลดภาระงานเอกสาร เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดเก็บและเข้าถึงข้อมูล และสร้างความพึงพอใจในระดับสูงจากกลุ่มผู้ทดลองใช้

3. ผลการวิจัยเสนอแนวทางสำคัญ ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางของจังหวัดเพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลโครงการ SDGs อย่างเป็นระบบ การแต่งตั้งผู้ประสานงานในระดับพื้นที่เพื่ออำนวยการใช้งานระบบอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และการประเมินผลระบบเป็นประจำทุกปี ทั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบอย่างต่อเนื่องและสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กระบวนการติดตามผลในปัจจุบันยังขาดความเป็นระบบ ข้อมูลกระจัดกระจาย ขาดรูปแบบมาตรฐาน และบุคลากรยังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ดังนั้น สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ควรพัฒนาคู่มือการดำเนินงานและจัดทำ

แบบฟอร์มบันทึกข้อมูลที่มีมาตรฐานเดียวกัน เพื่อให้ทุกหน่วยงานสามารถรายงานผลได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกัน

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ระบบติดตามผลที่เหมาะสมควรเป็นระบบออนไลน์ที่เชื่อมโยงกับฐานข้อมูลกลาง และสามารถแสดงผลในรูปแบบ Dashboard เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ ดังนั้น สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ควรพัฒนาและนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลโครงการที่เชื่อมโยงกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการรายงานผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางและการแต่งตั้งผู้ประสานงานในระดับพื้นที่ ดังนั้น สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ควรจัดตั้งศูนย์ข้อมูลกลางระดับจังหวัดและแต่งตั้งผู้ประสานงาน SDGs ทั้งในระดับจังหวัดและอำเภอเพื่อสร้างเครือข่ายการจัดการข้อมูลที่มีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง อีกทั้งความยั่งยืนของระบบขึ้นอยู่กับการพัฒนาทักษะบุคลากรและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สำนักงานจังหวัดเชียงใหม่ควรจัดอบรมให้ความรู้เรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และวิธีการใช้งานระบบแก่ผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งมีการประเมินผลการใช้งานระบบเป็นประจำทุกปีเพื่อนำมาปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาว่าระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถช่วยผู้บริหารวิเคราะห์ ตัดสินใจ และจัดลำดับความสำคัญของโครงการในภาพรวมของจังหวัดได้

2.2. ศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้ระบบติดตามผลในบริบทของจังหวัดอื่น ด้านบริบท ทรัพยากร หรือโครงสร้างองค์กรที่อาจมีผลต่อประสิทธิภาพของระบบในพื้นที่ต่างกัน

References

Chiang Mai Provincial Office. (2023). *Summary report on the implementation of Chiang Mai Province's sustainable development goals action plan for fiscal year 2023.* Chiang Mai: Chiang Mai Provincial Office.

Chiang Mai Provincial Office. (2024). *Chiang Mai provincial development plan 2023-2027: Annual review for fiscal year 2024*. Chiang Mai: Chiang Mai Provincial Office.

Hansutthichai, P., & Waimai, K. (2023). Decision support system for asset management. *Journal of Applied Research and Development*, 3(1), 9-19.

Iamkrut, A. (2019). Decision support systems. *Journal of Technology Management*, 8(1), 20-32.

Intujan-yong, S. (2006). *Management information system*. (1st ed.). Bangkok: Thammasat University Press.

Issarasena Na Ayudhya, P. & Treerattanapan, C. (2017). *Design thinking: Learning by doing*. Bangkok: Thailand Creative & Design Center (TCDC).

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). *The strategy-focused organization*. Boston, MA: Harvard Business School Press.

Ministry of Interior. (2022). *Summary of the implementation of the sustainable development goals (SDGs): Annual report for fiscal year 2024*. Retrieved November 18, 2024, from https: / / www. sdgport- th. org/ 2 0 2 3 / 0 3 / 7 6 - provinces- sdg- implementing-plans/?utm_source=chatgpt.com

Papluk, S. (2022). *Mechanisms for driving community development towards the "Khok Nong Na" model for sustainable development: A case study of Lampang Community Development Center.* (Master's thesis, Chiang Mai University). Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University. Chiang Mai.

Phra Maha Chakkrakrit Thinnapanyo, Kotiram, D., & Phra Sutheerattanabandit. (2019). Collaboration for driving sustainable development goals through CSR in the private sector: Sampran District, Nakhon Pathom Province. *Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi Journal of Arts*, 1(1), 13-30.

Poonsawat, B. (2017). *Information system to support budget disbursement decision-making of the Disease Prevention and Control Office 6*, *Chonburi.* (Master's thesis). Burapha University. Chonburi.

Sinthuongsanont, M., Boonkongsaen, N., & Wangtermklang, K. (2023). Studying sustainable development goals (SDGs). *Maneechetcharam Journal*, 5(6), 527–544.

Suphattatham, P. (2021). *Study on the development of monitoring and evaluation system for projects (e-Project): A case study of the Customs Department.* (Master's independent study, Chulalongkorn University). Chulalongkorn University. Bangkok.

Stanford d.school. (2019). *Bootcamp bootleg. Hasso Plattner Institute of Design*, *Stanford University.* Retrieved November 18, 2024, from https://dschool.stanford.edu/resources/the-bootcamp-bootleg

Turban, E., & Aronson, J. E. (2001). *Decision support systems and intelligent systems.* (6th ed.). Prentice Hall.

Wanla, K., & Kosolkittiampon, S. (2021). Driving Thailand's sustainable development goals. *Mahachulalongkornrajavidyalaya University Malisuksa Buddhakosoprittrasan Journal*, 7(3), 56–66.

คลองกิ่วโมเดล: นวัตกรรมการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC จังหวัดชลบุรี

KHLONG KIEW MODEL: AN INNOVATIVE BUDDHIST-INTEGRATED APPROACH TO WASTE MANAGEMENT IN THE EEC INDUSTRIAL AREA, CHONBURI PROVINCE

[1]นรา บรรลิขิตกุล และ [2] พระมหาวิเศษ กนฺตธมฺโม

[1]Nara Banlikhitkul and [2] Phramaha Wiset Kantadhammo

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: narab@mcu.ac.th

[1]เบอร์โทร : 084-282-6494

Received: 2025-11-01

Revised: 2025-11-10

Accepted: 2026-01-07

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมตำบลคลองกิ่ว 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่พหุวัฒนธรรม และ 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอตัวแบบนวัตกรรม "คลองกิ่วโมเดล" สำหรับการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC ในบริบทของพื้นที่อุตสาหกรรม EEC เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 15 คน ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม 12 คน แรงงานต่างชาติ 20 คน และเจ้าหน้าที่ภาครัฐ 8 คน รวม 55 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ พบว่า (1) ปัญหาขยะในพื้นที่มีความซับซ้อนจากการผสมผสานของขยะอุตสาหกรรมและขยะชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ (2) การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาช่วยพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสมในการจัดการขยะ การมีส่วนร่วมของชุมชนหลากหลายวัฒนธรรมช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของระบบจัดการขยะ (3) ตัวแบบนวัตกรรม Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) สามารถสร้างระบบนวัตกรรมที่บูรณาการหลักไตรสิกขา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน พร้อมทั้งเหมาะสมและสามารถขยายผลในพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นได้

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ; การจัดการขยะ; ไตรสิกขา; เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก; ความยั่งยืน

Abstract

This research aimed to; 1) investigate the problems, causes, impacts, and needs related to waste management in the Klong Kiew subdistrict industrial area; 2) analyze approaches for applying the Threefold Training (Tri-Sikkha) principles to participatory waste management in a multicultural setting; and 3) develop and present the "Klong Kiew Model" innovation for Buddhist-integrated waste management in EEC industrial areas. In the context of the EEC industrial area, the study was qualitative and collected data from stakeholders through in-depth interviews and focus group meetings. Key informants comprised 55 individuals: 15 community leaders, 12 industrial entrepreneurs, 20 migrant workers, and 8 government officials. Data were analyzed using content analysis. The findings, corresponding to the study objectives, showed that (1) waste problems in the area were complex due to a mixture of industrial and community waste, which had significant environmental and community health impacts; (2) applying the Tri-Sikkha principles enhanced appropriate attitudes and behaviors toward waste management, and participation by culturally diverse communities improved the effectiveness of the waste management system; and (3) the Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) established an innovative system that integrated Tri-Sikkha principles, local wisdom, and technology, and was suitable for and scalable to other industrial areas.

Keywords: Buddhist Integration; Waste Management; Tri-sikkha; Eastern Economic Corridor; Sustainability

บทนำ

สถานการณ์ปัญหาขยะในประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่อุตสาหกรรมภาคตะวันออกได้รับการประเมินว่ามีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบทั้งสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้คนในพื้นที่อย่างมีนัยสำคัญ ข้อมูลจาก Pollution Control Department (2024) ระบุว่าประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยเฉลี่ยวันละ 27.93 ล้านตัน โดยพื้นที่อุตสาหกรรมมีสัดส่วนขยะสูงถึงร้อยละ 35 ประเด็นนี้มีความสลับซับซ้อนเพราะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนผ่านทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนที่ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว องค์การจัดการของเสียโลก (Daniel, and Perinaz, 2012) ชี้ว่าปัญหาการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมที่กำลังพัฒนาต้องการแนวทางที่บูรณาการทั้งมิติทางเทคโนโลยี สังคม และวัฒนธรรมเข้าด้วยกัน

บริเวณตำบลคลองกิ่ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เป็นพื้นที่ที่มีการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมและแรงงานหลากหลายเชื้อชาติอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะภายหลังการประกาศพื้นที่เป็นส่วนหนึ่งของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ทำให้มีแรงงานต่างชาติจากประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานเพิ่มขึ้นกว่า 15,000 คน ส่งผลให้เกิดความท้าทายทางการจัดการขยะที่ต้องมีแนวทางเหมาะสมกับบริบทชุมชนพหุวัฒนธรรม (Khlong Kiew Subdistrict Administrative Organization, 2020) ปัญหาที่สำคัญประกอบด้วย การทิ้งขยะไม่เป็นที่ การไม่คัดแยกขยะ การสื่อสารที่มีอุปสรรคทางภาษา และความแตกต่างทางพฤติกรรมการบริโภคระหว่างกลุ่มแรงงานต่างด้าว สำหรับพื้นที่ตำบลคลองกิ่ว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี สถานการณ์การจัดการขยะ มีความซับซ้อนเป็นพิเศษ โดยมีขยะ 3 ประเภทหลัก ได้แก่ (1) ขยะทั่วไปจากชุมชน เฉลี่ยวันละ 8.5 ตัน (2) ขยะอุตสาหกรรมจากโรงงานกว่า 150 แห่ง เฉลี่ยวันละ 45 ตัน และ (3) ขยะอันตราย/สารเคมี จากโรงงานอุตสาหกรรมที่ต้องการการจัดการเป็นพิเศษ (องค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิ่ว, 2563) หน่วยงานที่รับผิดชอบหลัก ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองกิ่ว ดูแลขยะชุมชนและการรณรงค์ กรมควบคุมมลพิษ กำกับดูแลขยะอุตสาหกรรมและขยะอันตราย ภาคเอกชน รับจ้างเก็บและกำจัดขยะ

ประสิทธิภาพการจัดการขยะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน คือ (1) อัตราการคัดแยกขยะ: ร้อยละ 23 (ต่ำกว่าเป้าหมายระดับชาติที่ร้อยละ 30) (2) ปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ ร้อยละ 15 (3) ปัญหาการทิ้งขยะไม่ถูกที่: พบร้อยละ 42 ของพื้นที่ และ (4) ความไม่พอใจของชุมชน: ร้อยละ 58 (จากการสำรวจเบื้องต้น)

งานวิจัยนี้จึงนำหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญามาประยุกต์เพื่อการพัฒนาระบบการจัดการขยะที่สร้างจิตสำนึกและมีส่วนร่วมของชุมชน ศีลหมายถึงการปฏิบัติที่ถูกต้องและมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม สมาธิคือการมีสติในการบริโภคและการจัดการทรัพยากร และปัญญาคือการเข้าใจเหตุและผลของการกระทำต่อสิ่งแวดล้อม (Phramaha Hansa Dhammahaso, 2011) นอกจากนี้ยังบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี Phramaha Udon Suddhiyano (2020) เพื่อสร้างระบบจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

แรงจูงใจในการศึกษาครั้งนี้คือความจำเป็นในการสร้างโมเดลนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อมที่ตอบโจทย์ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่อุตสาหกรรมที่กำลังเติบโต และต้องการเสริมสร้างองค์ความรู้ที่สามารถใช้ในการขยายผลไปยังพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ ในประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ EEC ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน Sukcharoen (2022) การวิจัยนี้จึงคาดหวังว่าจะได้โมเดลการจัดการขยะแบบพุทธบูรณาการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง มีประสิทธิผลในการลดปัญหาขยะ และสร้างความยั่งยืนในชุมชนพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา สาเหตุ ผลกระทบ และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมของตำบลคลองกิ่ว

2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาและหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอตัวแบบนวัตกรรม “คลองกิ่วโมเดล” ที่บูรณาการหลักไตรสิกขา หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยี สำหรับการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นการศึกษาเชิงลึกในบริบทของชุมชนอุตสาหกรรมพหุวัฒนธรรม โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ครอบคลุมทฤษฎีการจัดการขยะยั่งยืน หลักพุทธธรรมไตรสิกขา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนพหุวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) โดยสำรวจพื้นที่ตำบลคลองกิ่ว สังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดการขยะ พฤติกรรมของชุมชน และบริบททางวัฒนธรรม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 55 คน ประกอบด้วย (1) ผู้นำชุมชน 15 คน (2) ผู้ประกอบการโรงงานอุตสาหกรรม 12 คน (3) แรงงานต่างชาติจากเมียนมา ลาว และกัมพูชา 20 คน และ (4) เจ้าหน้าที่ภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 8 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) ใช้แนวคำถามกึ่งโครงสร้างเพื่อสำรวจความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 4 กลุ่ม แยกตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล และ (3) การศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติจากโครงการนำร่องการจัดการขยะตามหลักไตรสิกขาเป็นระยะเวลา 6 เดือน

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ดำเนินการระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2568 โดยบันทึกเสียง ถ่ายภาพ จดบันทึก และรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล สกัดประเด็นสำคัญ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และตรวจสอบความน่าเชื่อถือด้วยวิธีตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results) ในรูปแบบโมเดลนวัตกรรมและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการจัดการขยะในตำบลคลองกิ่วมีความซับซ้อนและหลากหลาย ที่เชื่อมโยงกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้

(1) ความซับซ้อนด้านประเภทและปริมาณขยะ

- ขยะมีทั้ง 3 ประเภทปะปนกัน ขยะชุมชน ขยะอุตสาหกรรม และขยะอันตราย
- ปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 ต่อปี โดยไม่สอดคล้องกับขีดความสามารถในการจัดการ
- สัดส่วนขยะอุตสาหกรรม (ร้อยละ 55) สูงกว่าขยะชุมชน (ร้อยละ 45)

(2) ความซับซ้อนด้านพฤติกรรมและวัฒนธรรม

- แรงงานต่างชาติ 4 สัญชาติ (เมียนมา ลาว กัมพูชา เวียดนาม) มีพฤติกรรมการจัดการขยะที่แตกต่างกัน
- ร้อยละ 68 ของแรงงานต่างด้าวไม่เข้าใจระบบการคัดแยกขยะของไทย
- มีอุปสรรคด้านภาษาในการสื่อสาร

(3) ความซับซ้อนด้านการบริหารจัดการ

- ขาดการประสานงานระหว่าง 3 ภาคส่วน (รัฐ เอกชน ชุมชน)
- งบประมาณจำกัด (เฉลี่ยปีละ 2.8 ล้านบาท ไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น)
- ขาดบุคลากรเฉพาะทาง (มีเจ้าหน้าที่เพียง 12 คน ดูแลพื้นที่ 45 ตร.กม.)

(4) ความซับซ้อนด้านผลกระทบที่เกิดขึ้น

- มลพิษทางอากาศ กลิ่นเหม็นจากขยะกระทบชุมชนรัศมี 2 กม.
- มลพิษทางน้ำ พบน้ำเสียจากการทิ้งขยะลงคลอง
- สุขภาพชุมชน ร้อยละ 32 รายงานปัญหาระบบทางเดินหายใจ
- ความขัดแย้งในชุมชน เกิดข้อพิพาทเรื่องกลิ่น เสียง และความสกปรก

นอกจากนี้ในด้านความต้องการ พบว่า ชุมชนต้องการ (1) ระบบการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับบริบทพหุวัฒนธรรม (2) การสื่อสารที่เข้าใจง่ายในหลายภาษา สำหรับแรงงานต่างด้าว (3) การสนับสนุนจากภาครัฐในด้านงบประมาณและเทคโนโลยี (4) การสร้างจิตสำนึกและความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง และ (5) แนวทางการจัดการที่ยั่งยืนและสามารถขยายผลได้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการจัดการขยะ มีประสิทธิผลในการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมที่เหมาะสม โดย (1) หลักศีล นำไปสู่การสร้างระเบียบและความรับผิดชอบร่วมกัน ผ่านการกำหนดแนวปฏิบัติ กติกาชุมชน และการเสริมสร้างคุณธรรมในการดูแลสิ่งแวดล้อม (2) หลักสมาธิ ช่วยสร้างสติและความตระหนักรู้ในการบริโภค การใช้ทรัพยากร และการคัดแยกขยะอย่างมีสติ ผ่านกิจกรรมการฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมในชุมชน และ (3) หลักปัญญา ช่วยให้เข้าใจเหตุและผล ความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ผ่านการศึกษาพุทธธรรมและการให้ความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (1) ความพอประมาณ-ส่งเสริมการบริโภคที่ไม่ฟุ่มเฟือย การลดขยะจากต้นทาง และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (2) ความมี

เหตุผล - การวิเคราะห์ต้นทุน-ประโยชน์ของระบบจัดการขยะ การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม และ (3) การมีภูมิคุ้มกันที่ดี - การสร้างระบบสำรองรองรับปัญหา การมีแผนบริหารความเสี่ยง และการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็งผลจากการบูรณาการทั้ง 2 หลักการ ทำให้ชุมชนมีแนวคิดความพอประมาณในการบริโภค ความมีเหตุผลในการจัดการทรัพยากร และภูมิคุ้มกันที่ดีต่อปัญหาสิ่งแวดล้อม

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ตัวแบบนวัตกรรม Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) หรือ “คลองกิ่วโมเดลสำหรับการจัดการขยะแบบบูรณาการ” เป็นนวัตกรรมการจัดการขยะที่บูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้าด้วยกัน KKM ประกอบด้วย 3 กลไกหลัก คือ (1) กลไกการสร้างจิตสำนึก (Consciousness Mechanism) ผ่านการปลูกฝังหลักศีล สมาธิ และปัญญา โดยใช้กิจกรรมทางพุทธศาสนา การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการสร้างแบบอย่างที่ดี (2) กลไกการมีส่วนร่วม (Participation Mechanism) ผ่านการสร้างเครือข่ายชุมชน การจัดตั้งคณะกรรมการจัดการขยะที่มีตัวแทนจากทุกกลุ่ม การสร้างระบบสื่อสารที่เหมาะสมกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม และ (3) กลไกการจัดการเทคโนโลยี (Technology Management Mechanism) ผ่านการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการคัดแยก เก็บรวบรวม และกำจัดขยะ ผลจากการทดลองนำร่อง KKM สามารถลดปริมาณขยะได้ร้อยละ 38 และเพิ่มอัตราการคัดแยกขยะจากร้อยละ 23 เป็นร้อยละ 65 ภายในระยะเวลา 6 เดือน

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยชิ้นนี้คือ การพัฒนาตัวแบบนวัตกรรม “Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM)” หรือ “คลองกิ่วโมเดลสำหรับการจัดการขยะแบบบูรณาการ” ที่บูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ในกระบวนการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ โดย KKM เน้นการสร้างจิตสำนึกผ่าน (1) ศีล เพื่อสร้างพฤติกรรมจัดการขยะที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม และปฏิบัติตามกติกาชุมชนอย่างเคร่งครัด (2) สมาธิ เพื่อพัฒนาจิตใจให้มีความตั้งมั่น มีสติในการบริโภค มีความรับผิดชอบในการคัดแยกขยะ และมีความมุ่งมั่นในการดูแลสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง และ (3) ปัญญา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของขยะต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ เข้าใจหลักการจัดการขยะที่ถูกต้อง และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในสังคมพหุวัฒนธรรมเชิงปฏิบัติการของ KKM มีผลทำให้เกิดกลไกการมีส่วนร่วมที่แท้จริง โดยชุมชนจากวัฒนธรรมที่แตกต่างกันสามารถเข้าใจและยอมรับหลักการร่วมกันผ่านการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การสื่อสารที่เข้าใจง่าย และการสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมกับแต่ละบริบททางวัฒนธรรม KKM ประกอบด้วย 3 กลไกหลักที่ทำงานเชื่อมโยงกัน คือ (1) กลไกการสร้างจิตสำนึก (Consciousness Mechanism) ที่ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานในการปลูกฝังพฤติกรรมการจัดการขยะที่ยั่งยืนผ่านกิจกรรมทางพุทธศาสนา การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม และการสร้างแบบอย่างที่ดี (2) กลไกการมีส่วนร่วม (Participation Mechanism) ที่สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ชุมชนไทย และแรงงานต่างชาติ โดยเคารพและเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรม สร้างระบบสื่อสารที่เข้าใจง่าย และจัดตั้งคณะกรรมการที่มีตัวแทนจากทุกกลุ่ม และ (3) กลไกการจัดการเทคโนโลยี (Technology Management Mechanism) ที่ผนวกภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยคำนึงถึงหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความยั่งยืน

จุดเด่นของ KKM คือ ความสามารถในการปรับใช้กับบริบทชุมชนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม มีกระบวนการที่ชัดเจนและสามารถขยายผลได้ สร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืนทั้งในมิติสิ่งแวดล้อมและสังคม และเป็นตัวแบบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิผล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า พื้นที่อุตสาหกรรมมีปัญหาการจัดการขยะที่ซับซ้อน สอดคล้องกับ Daniel and Perinaz (2012) ที่ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่อุตสาหกรรมในประเทศกำลังพัฒนามักประสบปัญหาการจัดการขยะที่ซับซ้อนจากการผสมผสานของขยะหลายประเภทและความหลากหลายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย นอกจากนี้ Walaisetheer et al. (2018) ได้ศึกษาพบว่าการเคารพและเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ สำหรับปัญหาการขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมที่พบในการวิจัยนี้

สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tangpradit, N. (2024) ที่ศึกษาพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนอุตสาหกรรมภาคตะวันออก พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการขยะคือ (1) ระดับจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (2) ความเข้าใจในกระบวนการจัดการ และ (3) การมีส่วนร่วมของชุมชน และในพื้นที่ที่มีแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก การขาดความเข้าใจทางภาษาและวัฒนธรรม เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของตำบลคลองกิ่วที่มีแรงงานต่างด้าวถึงร้อยละ 40 ของประชากร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิผล ทั้งนี้เป็นเพราะหลักไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ครอบคลุมทั้งการปฏิบัติ (ศีล) การฝึกสติ (สมาธิ) และการเข้าใจ (ปัญญา) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางจิตวิทยาสังคมของ Mesapun (2023) ที่เน้นความสำคัญของการปลูกจิตสำนึกเป็นพื้นฐานของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Walaisetheer et al. (2018) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม โดยพบว่าการเคารพและเรียนรู้ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเป็นกุญแจสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) เป็นนวัตกรรมที่สามารถบูรณาการความรู้หลายด้านเข้าด้วยกันได้อย่างสมดุลและเหมาะสม ทั้งนี้เป็นเพราะ KKM มีพื้นฐานมาจากหลักไตรสิกขาที่เน้นการพัฒนาจิตสำนึกอย่างเป็นระบบและบูรณาการกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และความมีภูมิคุ้มกัน Phrakhru Ophassarathikhun (2020) ทำให้เกิดการจัดการทรัพยากรอย่างสมดุลและยั่งยืน KKM แตกต่างจากแนวทางการจัดการขยะทั่วไปที่เน้นเฉพาะเทคโนโลยี โดย KKM ให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสำนึกและการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนพหุวัฒนธรรมเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นสมดุลระหว่างมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

สรุป

งานวิจัยนี้นำเสนอแนวทางการจัดการขยะโดยผนวกหลักไตรสิกขาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเข้าด้วยกัน ซึ่งเหมาะสมกับบริบทพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผลการศึกษาพบว่าปัญหาการจัดการขยะในตำบลคลองกิ่วมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคมและความหลากหลายทางวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิผล โดยหลักศีลสร้างความรับผิดชอบ หลักสมาธิสร้างสติในการบริโภค และหลักปัญญาสร้างความเข้าใจในผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตัวแบบนวัตกรรม Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยสามกลไกหลักที่ทำงานเชื่อมโยงกัน ได้แก่ กลไกการสร้างจิตสำนึก กลไกการมีส่วนร่วม และกลไกการจัดการเทคโนโลยี KKM ช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกและกลไกมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างยั่งยืน สามารถลดปริมาณขยะและเพิ่มอัตรา

การคัดแยกขยะได้อย่างมีนัยสำคัญ และสามารถนำไปใช้ขยายผลเพื่อแก้ปัญหาขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นได้อย่างมีประสิทธิผล

งานวิจัยนี้นำเสนอแนวทางการจัดการขยะที่บูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ภูมิคุ้มกันที่ดี) เข้าด้วยกัน โดยหลักไตรสิกขาทำหน้าที่พัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมระดับบุคคล ส่วนหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำหน้าที่กำหนดทิศทางและแนวคิดในการบริหารจัดการระดับระบบ การผนวกทั้งสองหลักการเข้าด้วยกันทำให้เกิด 'คลองกิ่วโมเดล' ที่มีความสมดุลระหว่างการพัฒนาจิตใจ (Inner Development) และการบริหารจัดการที่เป็นระบบ (System Management) ซึ่งเหมาะสมกับบริบทพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า สภาพปัญหาการจัดการขยะในตำบลคลองกิ่วมีความซับซ้อนจากการผสมผสานของขยะชุมชน ขยะอุตสาหกรรม และขยะอันตราย ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นร้อยละ 12 ต่อปี โดยไม่สอดคล้องกับขีดความสามารถในการจัดการ แรงงานต่างชาติร้อยละ 68 ไม่เข้าใจระบบการคัดแยกขยะของไทย ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชน รวมทั้งงบประมาณและบุคลากรไม่เพียงพอ ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ กรมควบคุมมลพิษควรบูรณาการข้อมูลการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรมทั้ง 3 จังหวัด EEC เข้าในระบบฐานข้อมูลกลางเพื่อการวางแผนระดับภูมิภาค และองค์การบริหารส่วนตำบลควรจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมอย่างน้อยร้อยละ 30 เพื่อพัฒนาระบบการจัดการขยะแบบพหุวัฒนธรรม โดยเฉพาะการติดตั้งป้ายสื่อสารภาษาท้องถิ่น (เมียนมา ลาว กัมพูชา) อย่างน้อย 50 จุด การอบรมแกนนำแรงงานต่างด้าว 5 คนต่อโรงงาน และการจัดทำแอปพลิเคชันแจ้งเตือนการเก็บขยะแบบหลายภาษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาสามารถพัฒนาจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิผล โดยหลักศีลนำไปสู่การสร้างระเบียบและความรับผิดชอบร่วมกัน หลักสมาธิช่วยสร้างสติและความตระหนักรู้ในการบริโภคและคัดแยกขยะ และหลักปัญญาช่วยให้เข้าใจเหตุและผลของผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ชุมชนมีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ ภาคอุตสาหกรรมและภาคเอกชนควรร่วมมือกับวัด สถาบันการศึกษา และองค์กรชุมชนในการจัดกิจกรรมปลูกฝังจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมตามหลักพุทธธรรม โดยออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับ

ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน รวมทั้งควรร่วมลงทุนโครงการ Corporate Social Responsibility (CSR) ในการพัฒนาศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะตามหลักพุทธธรรม งบประมาณ 5–10 ล้านบาท พร้อมจัดกิจกรรมปลูกจิตสำนึกเดือนละ 2 ครั้ง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ตัวแบบนวัตกรรม Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) สามารถบูรณาการหลักไตรสิกขา ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีเข้าด้วยกันได้อย่างสมดุล ผ่าน 3 กลไกหลัก ได้แก่ กลไกการสร้างจิตสำนึก กลไกการมีส่วนร่วม และกลไกการจัดการเทคโนโลยี โดยในการทดลองนำร่องสามารถลดปริมาณขยะได้ร้อยละ 38 และเพิ่มอัตราการคัดแยกขยะจากร้อยละ 23 เป็นร้อยละ 65 ภายใน 6 เดือน พร้อมทั้งมีศักยภาพในการขยายผลไปยังพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรนำ KKM ไปพัฒนาเป็นแนวทางการจัดการขยะในพื้นที่อุตสาหกรรม EEC และพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ โดยปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการขยายผลอย่างเป็นระบบ และพัฒนาคู่มือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับการนำ KKM ไปใช้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. การศึกษาประเมินผลระยะยาวของ Klong Kiew Model for Integrated Waste Management (KKM) โดยติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะเวลา 3-5 ปี เพื่อประเมินความยั่งยืนและปรับปรุง KKM ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2. การศึกษาการขยายผล KKM ไปยังพื้นที่อุตสาหกรรมอื่นๆ ในเขต EEC เช่น ระยอง ฉะเชิงเทรา และจันทบุรี เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในบริบทที่แตกต่างกัน

2.3. การศึกษาการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสมัยใหม่ เช่น Internet of Things (IoT) และ Artificial Intelligence (AI) เข้ากับ KKM เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการขยะและการติดตามผลอย่างเป็นระบบ

References

Daniel, H., & Perinaz, B.T. (2012). *What a waste: A global review of solid waste management*. Washington, DC: World Bank.

Khlong Kiew Subdistrict Administrative Organization. (2020). *Local development plan B.E. 2561-2565* (2018-2022). Chonburi: Khlong Kiew Subdistrict Administrative Organization.

Mesapun, S. (2023). Integration of Buddhist principles in environmental management: A social psychology perspective. *Journal of Behavioral Science,* 29(1), 121-138.

Phrakhru Ophassarathikhun, Chatree, B., Bunchua, K., & Sangkanjanavanich, W. (2020). Buddhist Good Governance: An Analytic, Appreciative and Applicative Study. *In Proceeding of the 11th International Academic Conference, Suan Sunandha Rajabhat University 2020* (pp. 232-239). Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University.

Phramaha Hansa Dhammahaso. (2011). *Tri-sikkha principles and sustainable development*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Phramaha Udon Suddhiyano. (2020). *Application of sufficiency economy philosophy in environmental management*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.

Pollution Control Department. (2024). *Report on solid waste situation in Thailand 2024*. Bangkok: Pollution Control Department, Ministry of Natural Resources and Environment.

Sukcharoen, N. (2022). Waste management in the Eastern Economic Corridor: Challenges and opportunities. *Journal of Environmental Education,* 43(2), 78-95.

Tangpradit, N. (2024). *Sustainable waste management in communities surrounding Amata City industrial estate*, Chonburi. Research Report. Retrieved November 10, 2025, from http://www.doi.nrct.go.th

Walaisetheer, P. et al. (2018). Community participation in multicultural contexts: Concepts and applications. *Journal of Social Development,* 20(1), 119-142.

การศึกษานโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนนำไปปฏิบัติของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

A STUDY ON THE IMPLEMENTATION OF DRUG PREVENTION POLICIES IN THE COMMUNITIES OF THA WANG THONG SUBDISTRICT, MUEANG PHAYAO DISTRICT, PHAYAO PROVINCE

[1]สุพรรณี กันหะคุณ และ [2]วีระ เลิศสมพร

[1]Suphannee Kanhakun and [2]Veera Lertsomporn

[1]คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยพะเยา

[1]School of Political and Social Science, University of Phayao, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: 66212344@up.ac.th

[1]เบอร์โทร : 098-945-5353

Received: 2025-08-26

Revised: 2025-11-28

Accepted: 2025-12-02

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบาย 2) ศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินนโยบาย และ 3) เสนอแนะแนวทางในการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา การวิจัยเป็นแบบผสานวิธี (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชน 364 คนใน 14 หมู่บ้าน ด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้น และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 คน ซึ่งเป็นผู้นำและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติเชิงพรรณนา และข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายอยู่ในระดับน้อยในทุกด้าน ได้แก่ บุคลากรและองค์กร สังคมและวัฒนธรรม การบำบัดและฟื้นฟู และเศรษฐกิจ แสดงถึงความพร้อมของชุมชนทั้งด้านทรัพยากร โครงสร้างพื้นฐาน ความร่วมมือ และค่านิยมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนนโยบาย ข้อมูลเชิงคุณภาพระบุข้อจำกัดด้านกลไกการบำบัด การติดตามหลังการบำบัด และความไม่ต่อเนื่องของการฟื้นฟู ประสิทธิผลของนโยบายอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านนโยบาย การสนับสนุนจากผู้นำ และการติดตามประเมินผล โดยนโยบายมีความชัดเจน ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญ และระบบติดตามมีประสิทธิภาพ แต่ยังมีข้อจำกัดจากนโยบายส่วนกลางที่ขาดความยืดหยุ่นและไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงความไม่ต่อเนื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวทางการพัฒนานโยบายควรจัดตั้งเครือข่ายผู้นำและอาสาสมัครในระดับตำบล พัฒนาระบบติดตามผู้ผ่านการบำบัดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดกิจกรรมฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง เสริมทักษะเจ้าหน้าที่

ด้านการตรวจสอบธุรกรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด และส่งเสริมอาชีพแก่กลุ่มเสี่ยง เพื่อลดปัจจัยเสี่ยง และยกระดับประสิทธิภาพของนโยบายอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การป้องกันยาเสพติด; นโยบายสาธารณะ; ตำบลท่าวังทอง

Abstract

This study aimed to 1) examine the problems and obstacles in the implementation of drug prevention policies, 2) assess the effectiveness of policy implementation, and 3) propose recommendations for improving the implementation of such policies in Tha Wang Thong Subdistrict, Mueang Phayao District, Phayao Province. A mixed-methods approach was employed, collecting quantitative data from 364 residents across 14 villages using stratified random sampling and qualitative data through in-depth interviews with five key informants, including local leaders and officials. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, while qualitative data were examined through content analysis. The findings revealed that problems and obstacles in policy implementation were generally low across all aspects, including personnel and organizational capacity, social and cultural factors, rehabilitation and recovery, and economic factors, indicating that the community possesses adequate resources, infrastructure, cooperation, and supportive social values. However, qualitative findings highlighted limitations in rehabilitation mechanisms, follow-up after treatment, and continuity of recovery programs. The effectiveness of the policy was found to be high in terms of policy clarity, leadership support, and monitoring and evaluation. Policies were clearly defined, community leaders played a crucial role, and the monitoring system was effective. Nonetheless, limitations were noted due to central policies lacking flexibility and not fully aligning with local contexts, as well as discontinuity in citizen participation in monitoring and evaluation processes. Recommendations for policy development include establishing networks of local leaders and volunteers, enhancing follow-up systems for treated individuals in collaboration with relevant agencies, organizing continuous rehabilitation activities, strengthening officials' skills in monitoring drug-related activities, and promoting vocational opportunities for at-risk groups to reduce risk factors and improve the overall effectiveness of the policy sustainably.

Keywords: Drug Prevention; Public Policy; Tha Wang Thong Subdistrict

บทนำ

ปัญหายาเสพติดเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสังคมหลายมิติ ทั้งด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ แม้ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อสม. เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำชุมชน เป็นต้น จะมีความพยายามในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่สถานการณ์ยาเสพติดยังมีแนวโน้มรุนแรง โดยเฉพาะในกลุ่มวัยหนุ่มสาว ข้อมูลจากสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดระบุว่า ประชากรโลกอายุ 15–64 ปี กว่า 284 ล้านคนใช้ยาเสพติด เพิ่มขึ้นร้อยละ 26 เมื่อเทียบกับ 4 ปีที่ผ่านมา สะท้อนว่ายาเสพติดเป็นภัยแทรกซึมในสังคมโลกและอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน (Office of the Narcotics Control Board, 2022)

ในบริบทของประเทศไทย ปัญหายาเสพติดยังเป็นประเด็นระดับชาติที่สำคัญ ความเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีส่งผลให้โครงสร้างสังคมเกิดความไม่สมดุล ทำให้สถาบันครอบครัวและชุมชนอ่อนแอลง ปัจจัยเร่งการแพร่ระบาดของยาเสพติดมีหลายประการ อาทิ ปัญหาครอบครัวที่ไม่มั่นคง ขาดการสอดส่องดูแลจากชุมชน การขาดโอกาสทางอาชีพและรายได้ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเข้าถึงยาเสพติด การเข้าใจถึงปัจจัยเหล่านี้เป็นสิ่งจำเป็นในการพัฒนานโยบายและมาตรการป้องกันที่เหมาะสมและยั่งยืน (Office of the Narcotics Control Board, 2022)

ทั้งนี้ รัฐบาลไทยได้กำหนด นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดอย่างต่อเนื่อง เช่น ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2566–2570 ซึ่งมุ่งเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วนทั้งการป้องกันเชิงรุก การปราบปราม การบำบัดรักษาและฟื้นฟู รวมถึงการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในทุกระดับ Office of the Narcotics Control Board (2023) นอกจากนี้ยังมีนโยบาย “ชุมชนยั่งยืน” ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเฝ้าระวังและแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ Royal Thai Government (2021) รวมถึงมาตรการทางกฎหมายที่มุ่งมองผู้เสพเป็นผู้ป่วย เพื่อให้ได้รับการบำบัดและสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีคุณภาพ ทั้งหมดนี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของภาครัฐในการจัดการปัญหายาเสพติดอย่างยั่งยืน

พื้นที่ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา เป็นพื้นที่ชายแดนภาคเหนือที่มีความซับซ้อนด้านยาเสพติด การป้องกันและปราบปรามจึงต้องใช้มาตรการบูรณาการระหว่างภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน และชุมชน มุ่งเสริมกลไกชุมชนป้องกันกลุ่มเสี่ยง พร้อมจัดการผู้เสพและผู้ค้าอย่างครบวงจร การติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการบังคับใช้บทลงโทษควบคู่การให้ความรู้ประชาชนเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหา (Mueang Phayao Provincial Police Station, 2024)

จากบริบทดังกล่าว งานวิจัยนี้มุ่งศึกษานโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชนท่าวังทอง เพื่อสำรวจปัญหาและอุปสรรค ประเมินประสิทธิผลของนโยบาย และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงให้เหมาะสมและยั่งยืน โดยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณจากแบบสอบถามประชาชน และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องหลัก ผลการวิจัยสรุปได้ว่าการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่ต้องอาศัยความร่วมมือแบบบูรณาการ การสนับสนุนทรัพยากร การติดตามประเมินผล และการสร้างความตระหนักรู้ของประชาชน เพื่อให้มาตรการป้องกันยาเสพติดมีความต่อเนื่อง ยั่งยืน และตอบสนองบริบทเฉพาะของชุมชน

หลักการแนวคิด ทฤษฎี เชิงวิชาการ แนวทางปฏิบัติ มาตรฐานการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมพัฒนา มีดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด

แนวคิดและประเภทของนโยบายในการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดมีหลายมิติ โดยสามารถจำแนกได้เป็น 3 ประเภทหลัก ดังนี้ (Office of the Narcotics Control Board, 2021)

นโยบายการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในประเทศไทยสามารถจำแนกเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ การป้องกัน การปราบปราม และการฟื้นฟู โดยการป้องกันมุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและส่งเสริมพฤติกรรมเหมาะสมในกลุ่มเยาวชน การปราบปรามเน้นการบังคับใช้กฎหมายกับผู้ผลิต ผู้ค้า และผู้เสพที่ผิดกฎหมาย ส่วนการฟื้นฟูมุ่งช่วยผู้เสพให้กลับคืนสู่สังคมผ่านการบำบัดและสร้างโอกาสทางอาชีพ นอกจากนี้ การบูรณาการความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และหน่วยงานรัฐ รวมถึงการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น Big Data เป็นกลไกสำคัญในการติดตาม ตรวจสอบ และตอบสนองต่อปัญหายาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่า นโยบายดังกล่าวมุ่งสร้างความยั่งยืนในการป้องกันและลดผลกระทบของยาเสพติด โดยผสานการป้องกัน ปราบปราม และฟื้นฟู พร้อมการบูรณาการทุกภาคส่วนและใช้เทคโนโลยีสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิผล

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ

มีนักวิชาการได้อธิบายถึงกระบวนการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติไว้อย่างหลากหลาย โดยสามารถอธิบายได้ดังนี้

Yavaprabhass (2022) ได้อธิบายว่า การนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการเชื่อมโยงระหว่างการกำหนดนโยบายกับการประเมินผล โดยอาศัยความชัดเจนของเป้าหมายทรัพยากร สมรรถนะหน่วยงาน และการสื่อสารประสานงานอย่างมีประสิทธิภาพ Pressman, and Wildavsky (1973) มองว่าการปฏิบัตินโยบายเป็นกระบวนการซับซ้อนที่ต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย ขณะที่ (Van Meter, and Van Horn, 1975) เน้นความสำเร็จขึ้นกับมาตรฐานวัตถุประสงค์ การสื่อสาร และทัศนคติของผู้ปฏิบัติ เมื่อผสานกับบริบทไทย จะช่วยทำความเข้าใจอุปสรรคเชิงโครงสร้าง วัฒนธรรมองค์กร และความท้าทายทางสังคมที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนโยบาย

Pintobtang (2018) ได้อธิบายไว้ว่า การนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติในบริบทไทยมีความซับซ้อน เนื่องจากนโยบายส่วนใหญ่ถูกกำหนดในระดับชาติ แต่การปฏิบัติจริงเกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นซึ่งมีบริบททางสังคม วัฒนธรรม และทรัพยากรแตกต่างกันการเมืองภาคประชาชน มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติและความเป็นจริงในพื้นที่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ เช่น การให้ข้อเสนอแนะ การตัดสินใจร่วม และการติดตามประเมินผล เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิผลของนโยบาย ทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างเจตนารมณ์ของผู้กำหนดนโยบายกับการปฏิบัติในชีวิตจริงของประชาชน

จากสถานการณ์ปัญหายาเสพติดที่ยังคงทวีความรุนแรงทั้งในระดับโลกและระดับประเทศ ประกอบกับผลกระทบที่ครอบคลุมหลายมิติ ได้แก่ ด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ และความมั่นคงของประเทศ แม้ว่าภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้ดำเนินนโยบายและมาตรการอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาดังกล่าวยังคงมีแนวโน้มขยายตัว โดยเฉพาะในกลุ่มวัยหนุ่มสาว สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดของการดำเนินนโยบายในทางปฏิบัติที่อาจยังไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง ในบริบทของประเทศไทย ปัญหายาเสพติดมีความเชื่อมโยงกับปัจจัยเชิงโครงสร้างหลายประการ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เช่น ความอ่อนแอของสถาบันครอบครัว การขาดโอกาสทางอาชีพ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเข้าถึงยาเสพติด ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้การป้องกันและแก้ไขปัญหามีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน แม้จะมีการกำหนดยุทธศาสตร์และนโยบายในระดับชาติที่มุ่งเน้นการบูรณาการทุกภาคส่วน แต่ความสำเร็จของนโยบายยังขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ สำหรับพื้นที่ตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ที่มีความเสี่ยงและความซับซ้อนของปัญหายาเสพติด การดำเนินมาตรการจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน และต้องมีรูปแบบการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนอย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีความจำเป็น เพื่อทำความเข้าใจปัญหาและอุปสรรคในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ประเมินประสิทธิผลของมาตรการที่ดำเนินอยู่ และเสนอแนวทางในการปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนากลไกการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์จริงในระดับชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนภายในชุมชนของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมถึงประสิทธิผลของนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานหลัก ๆ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี (Documentary Study)

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าอย่างละเอียดจากเอกสารวิชาการ รายงานวิจัย บทความวิชาการ และนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันยาเสพติด ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์กรอบแนวคิด ทฤษฎี และข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างกรอบแนวคิดและกำหนดประเด็นคำถามวิจัย รวมถึงออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การศึกษาภาคสนามดำเนินการโดยการลงพื้นที่ตำบลท่าวังทอง เพื่อสำรวจสภาพแวดล้อมชุมชน และเก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายป้องกันยาเสพติดในพื้นที่จริง ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจบริบทและความเป็นไปได้ในการปฏิบัติงานในระดับชุมชน พร้อมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีบทบาทสำคัญและมีความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับนโยบายยาเสพติดในระดับพื้นที่จำนวน 5 คน ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่ตำรวจฝ่ายสืบสวน สาธารณสุขประจำตำบล ปลัดอำเภอฝ่ายความมั่นคง เจ้าหน้าที่สำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติดประจำจังหวัด และสารวัตรมวลชนผู้รับผิดชอบงานนโยบายชุมชน เพื่อให้สามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนปัญหา อุปสรรค และประสิทธิผลของนโยบายในบริบทชุมชน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการแบบผสมผสาน (Mixed Methods) โดยเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชนจำนวน 364 คนในตำบลท่าวังทอง ผ่านแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaire) ใช้มาตราส่วนลิเคิร์ท 5 ระดับ เพื่อประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติด พร้อมกันนี้การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured) และสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) เพื่อเข้าใจประสบการณ์ มุมมอง ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปฏิบัตินโยบาย ทั้งนี้การใช้เครื่องมือทั้งสองประเภทช่วยให้ผลการวิจัยมีความครบถ้วน สอดคล้องกับบริบทชุมชน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิผล

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อมั่นแล้ว ได้แก่

1. แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากประชาชนในพื้นที่จำนวน 364 คน ซึ่งได้รับการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ครอบคลุมทุกหมู่บ้านในตำบลท่าวังทอง

2. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์โดยตรงและบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงลึก

ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์และความเป็นส่วนตัวของข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งได้รับความยินยอมอย่างสมัครใจ (Informed Consent) ตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาลักษณะทั่วไป ปัญหาอุปสรรค และประสิทธิผลของการดำเนินนโยบาย โดยใช้เกณฑ์แปลความหมายคะแนนตามมาตรฐาน Likert Scale

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ข้อมูลสัมภาษณ์ถูกถอดความและวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผ่านการจัดหมวดหมู่และตีความข้อมูลเชิงลึก เพื่อสรุปประเด็นสำคัญ ความสัมพันธ์ และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ผู้ให้ข้อมูลนำเสนอ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทองสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านบุคลากรและองค์กร ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการบำบัดและฟื้นฟู และด้านเศรษฐกิจ โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ด้านบุคลากรและองค์กร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทองในด้านบุคลากรและองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.23, S.D. = 0.79) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพเผยถึงข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทางที่มีทักษะและความเชี่ยวชาญตรงด้าน การขาดกลไกกลางในการประสานงานและติดตามงานระหว่างหน่วยงาน และการขาดระบบพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพของเจ้าหน้าที่และอาสาสมัครอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการดำเนินงานเชิงรุกและยั่งยืนในระยะยาว

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทองในด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.23, S.D. = 0.72) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่ายังมีอุปสรรคจากความเกรงกลัวอิทธิพลของกลุ่มผู้ค้ายาเสพติด ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่กล้าเปิดเผยข้อมูลหรือเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งวิถีชีวิตและประเพณีบางอย่าง เช่น การดื่มสุราในงานบุญหรืองานเทศกาล ยังคงเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ทำให้มาตรการทางสังคมมีประสิทธิผลลดลง และยากที่จะเปลี่ยนแปลงในระยะสั้น

3. ด้านการบำบัดและฟื้นฟู

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทองในด้านการบำบัดและฟื้นฟู

โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.43, S.D. = 0.77) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพสะท้อนความพยายามแก้ปัญหาความไม่ต่อเนื่องของการบำบัดผ่านระบบติดตามผล การสนับสนุนทางจิตใจและสังคม ลดการตีตราและบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเสริมประสิทธิภาพการบำบัดและฟื้นฟูอย่างยั่งยืน

4. ด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนของตำบลท่าวังทองในด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.33, S.D. = 0.75) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นว่าปัญหาเศรษฐกิจ เช่น การขาดรายได้และโอกาสทางอาชีพ เป็นปัจจัยผลักดันให้ประชาชนบางส่วนเข้าสู่วงจรยาเสพติดทั้งในฐานะผู้เสพและผู้ค้า ขณะที่มาตรการส่งเสริมอาชีพยังไม่ตอบสนองความต้องการจริงของชุมชน จึงไม่สามารถลดแรงจูงใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพพบว่า ประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทอง สามารถจำแนกออกเป็น 3 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านการสนับสนุนจากผู้นำ และด้านการติดตามและประเมินผล ซึ่งแต่ละด้านมีบทบาทและองค์ประกอบที่มีผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานในระดับพื้นที่ ดังนี้

1. ด้านนโยบาย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านนโยบายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, S.D. = 0.99) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพได้สะท้อนข้อจำกัดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมายที่ยังไม่เข้มแข็งเต็มที่ รวมถึงความต่อเนื่องของนโยบายในบางช่วงเวลาและการปรับใช้ที่ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพโดยรวมของการดำเนินงาน

2. ด้านการสนับสนุนจากผู้นำ

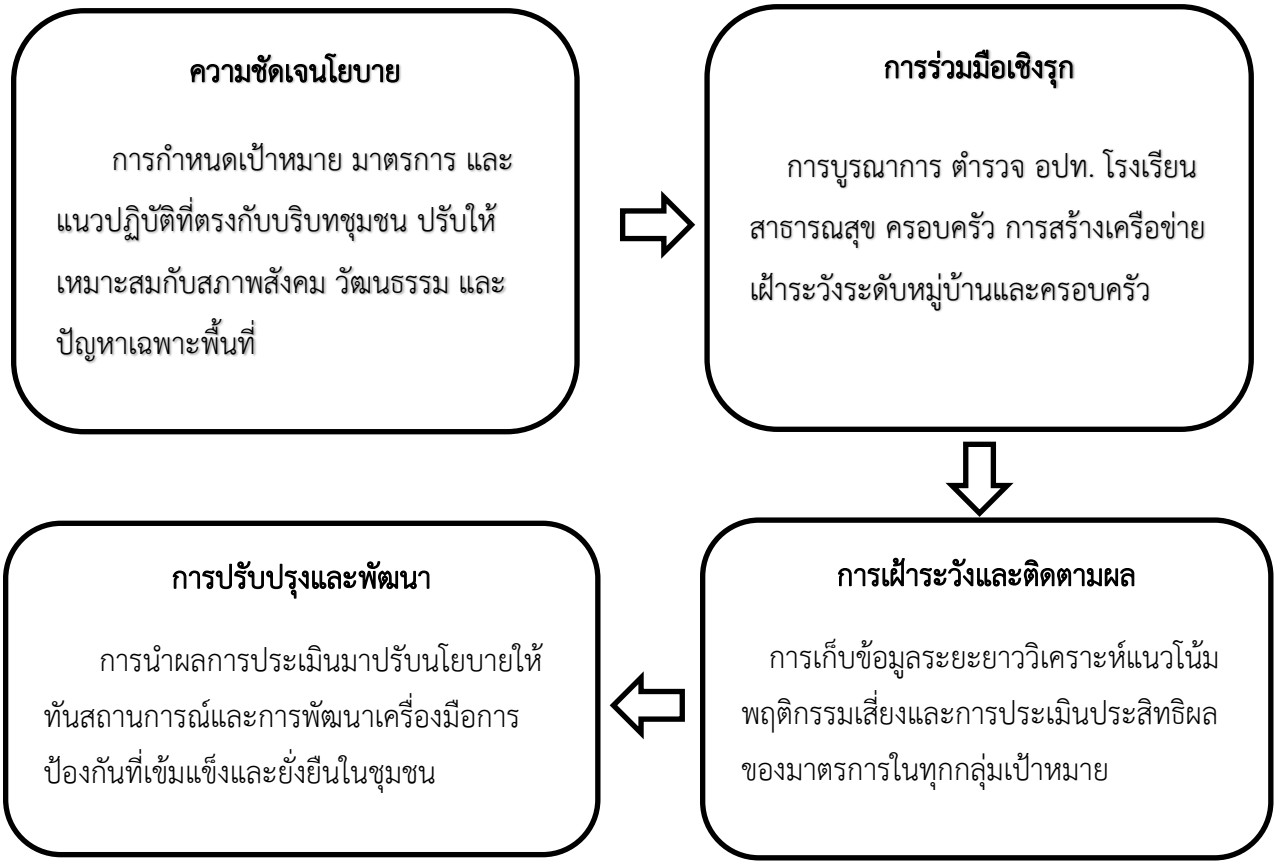
ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองโดยรวมในด้านการสนับสนุนจากผู้นำระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.86) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลเชิงคุณภาพยังสะท้อนข้อจำกัดที่สำคัญว่า ผู้นำชุมชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานหรือต้องเผชิญกับความกังวลในการปฏิบัติ ส่งผลให้บางพื้นที่มีความไม่ต่อเนื่องและประสิทธิผลของการดำเนินงานลดลง ดังนั้นจึงควรมีมาตรการพัฒนาเชิงระบบ อาทิ การจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพด้านความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้อง การจัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การสร้างระบบพี่เลี้ยงเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์ระหว่างผู้นำรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ ตลอดจนการสนับสนุนทรัพยากรที่เพียงพอและเหมาะสม พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง มาตรการดังกล่าวจะช่วยยกระดับสมรรถนะผู้นำชุมชนให้สามารถขับเคลื่อนนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพและสร้างความยั่งยืนในระยะยาว

3. ด้านการติดตามและประเมินผล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านการติดตามและประเมินผลโดยรวมมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. = 0.92) อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ความไม่ต่อเนื่องของการติดตามผลในภาคสนาม การเน้นรายงานเชิงเอกสารมากกว่าการลงพื้นที่จริง รวมถึงการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ลดทอนประสิทธิภาพของนโยบายในระยะยาว และอาจทำให้เกิดอัตราการกลับไปเสพซ้ำสูงได้

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า การดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทอง ควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ครอบครัว สถานศึกษา และชุมชน ผู้แทนจากสถานีตำรวจภูธรเมืองพะเยาเสนอให้พัฒนาระบบคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแส พร้อมสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังเชิงรุกที่บูรณาการข้อมูลจากหลายหน่วยงาน ขณะที่เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. จังหวัดพะเยาเสนอให้มีการศึกษาติดตามผลระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบของนโยบายและปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

องค์ความรู้ใหม่

โมเดลการขับเคลื่อนนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทอง

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษานโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนนำไปปฏิบัติของตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา พบว่าได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนนโยบายในระดับพื้นที่ โดยองค์ความรู้นี้สะท้อนให้เห็นถึงกลไกสำคัญที่ทำให้นโยบายสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

ประการแรก คือ ความชัดเจนของนโยบาย ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ การกำหนดเป้าหมาย มาตรการ และแนวทางการดำเนินงานที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม ช่วยให้หน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานในพื้นที่สามารถตีความและดำเนินการได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งการปรับนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และปัญหาเฉพาะพื้นที่ ยังช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นและความเหมาะสมของการดำเนินงาน ทำให้มาตรการต่าง ๆ สามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างแท้จริง

ประการที่สอง คือ การร่วมมือเชิงรุก ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความสำเร็จในการป้องกันยาเสพติดในชุมชน การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เช่น ตำรวจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน หน่วยงานสาธารณสุข รวมถึงสถาบันครอบครัว ทำให้เกิดพลังในการขับเคลื่อนนโยบายอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การสร้างเครือข่ายเฝ้าระวังในระดับหมู่บ้านและครอบครัวยังช่วยให้สามารถติดตามและป้องกันปัญหาได้ตั้งแต่ระยะเริ่มต้น ลดโอกาสการแพร่กระจายของปัญหายาเสพติดในชุมชน

ประการที่สาม คือ การเฝ้าระวังและติดตามผล ซึ่งเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้การดำเนินนโยบายมีความต่อเนื่องและสามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม การเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะยาว การวิเคราะห์แนวโน้มพฤติกรรมเสี่ยง และการประเมินประสิทธิผลของมาตรการในกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถมองเห็นภาพรวมของสถานการณ์และปรับกลยุทธ์ได้อย่างเหมาะสมและทันท่วงที

ประการสุดท้าย คือ การปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งเป็นกระบวนการต่อยอดจากการติดตามและประเมินผล โดยการนำข้อมูลและข้อค้นพบที่ได้มาปรับปรุงนโยบายและแนวทางการดำเนินงานให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ นอกจากนี้ การพัฒนาเครื่องมือและรูปแบบการป้องกันที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของการป้องกันยาเสพติดในระยะยาว

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่าความสำเร็จของการนำนโยบายการป้องกันยาเสพติดไปปฏิบัติในระดับชุมชน จำเป็นต้องอาศัยความชัดเจนของนโยบาย การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และการปรับปรุงพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างระบบการป้องกันยาเสพติดให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในบริบทของชุมชนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 จากผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรค มีลักษณะเป็นปัญหาหลายมิติและซับซ้อน ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านบุคลากรและองค์กร ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการบำบัดและฟื้นฟู และด้านเศรษฐกิจ โดยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านบุคลากรและองค์กร

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านบุคลากรและองค์กรโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.23, S.D. = 0.79) แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีโครงสร้างพื้นฐานและกลไกสนับสนุนเพียงพอต่อการดำเนินนโยบายป้องกันและปราบปรามยาเสพติด ทั้งด้านทรัพยากร การประสานงาน และความเชี่ยวชาญของบุคลากร ส่งผลให้การดำเนินงานต่อเนื่องและเสถียรภาพ ข้อค้นพบชี้ว่าพื้นที่มีศักยภาพพื้นฐานและสามารถพัฒนาประสิทธิภาพต่อเนื่องด้วยการเสริมศักยภาพบุคลากรและ

การจัดการองค์กร อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์พบข้อจำกัด เช่น จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และการสนับสนุนเครื่องมือยังไม่ครอบคลุม ทำให้การปฏิบัติงานในบางสถานการณ์ไม่สามารถตอบสนองได้อย่างทันท่วงที สอดคล้องกับแนวคิดของ Chitttham (2020) ที่ชี้ว่าศักยภาพบุคลากรเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบาย ไม่เพียงขึ้นอยู่กับจำนวนบุคลากร แต่รวมถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญ เจตคติ และความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง บุคลากรที่มีความรู้และทักษะเหมาะสมสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และทำให้นโยบายเกิดผลจริง การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่องจึงช่วยลดข้อจำกัดและทำให้การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในชุมชนมีประสิทธิผลและยั่งยืน

2. ด้านสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านสังคมและวัฒนธรรมโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.64, S.D. = 0.85) แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีการสนับสนุนและสร้างความตระหนักเรื่องพิษภัยยาเสพติด รวมถึงค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดีในระดับหนึ่งโดยไม่มีปัญหาส่งผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนว่าในบางกลุ่มครอบครัวและชุมชนยังขาดการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมาเกี่ยวกับปัญหายาเสพติด ทำให้การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมป้องกันยังไม่เต็มที่ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานของ Panyadee (2019) ที่ชี้ว่าปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมีบทบาทกำหนดพฤติกรรมการป้องกันปัญหาสังคม โดยชุมชนที่มีทุนทางสังคมเข้มแข็งจะสามารถลดความเสี่ยงได้ แต่ต้องควบคู่กับการสื่อสารเชิงรุกและเปิดพื้นที่ให้แลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างโปร่งใส

3. ด้านการบำบัดและฟื้นฟู

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านการบำบัดและฟื้นฟูโดยรวมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{X}$ = 2.35, S.D. = 0.78) แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีการดำเนินกิจกรรมบำบัดและฟื้นฟูต่อเนื่องแม้ขาดบุคลากรและทรัพยากรสะท้อนความพยายามของหน่วยงานในการสนับสนุนผู้เสพให้ฟื้นฟูตนเองและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก อย่างไรก็ตามข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่าการบำบัดมักพึ่งพาหน่วยงานภายนอก เช่น โรงพยาบาลหรือศูนย์บำบัด ทำให้กระบวนการติดตามผลหลังบำบัดไม่ต่อเนื่อง และมีโอกาสสูงที่ผู้ผ่านการบำบัดจะกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำ ข้อสังเกตสอดคล้องกับแนวคิดของ Sutthisa (2017) ที่ชี้ว่าความสำเร็จของการบำบัดและฟื้นฟูขึ้นอยู่กับการเชื่อมโยงระบบบริการสุขภาพกับเครือข่ายสนับสนุนรอบตัวผู้รับบริการ เช่น ครอบครัว ชุมชน และองค์กรท้องถิ่น การมีส่วนร่วมเหล่านี้และการติดตามผลระยะยาวช่วยสร้างสภาพแวดล้อมสนับสนุน ฟื้นฟูกำลังใจ ติดตามพฤติกรรม และปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทชุมชน

4. ด้านเศรษฐกิจ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}$ = 2.57, S.D. = 0.83) แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีปัญหาเศรษฐกิจยังเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญต่อการแพร่ระบาดของยาเสพติด โดยเฉพาะในเยาวชนและวัยแรงงานที่ขาดรายได้และโอกาสทางอาชีพ ข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ว่าความยากจนและการว่างงานผลักดันให้บางคนเกี่ยวข้องกับการเสพหรือค้ายา ขณะที่การขาดโครงการสร้างรายได้ต่อเนื่องทำให้แรงจูงใจดังกล่าวไม่ลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kaewkham (2021) ที่ชี้ว่าปัญหายาเสพติดเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจและโอกาสทางอาชีพ โดยเฉพาะเยาวชนและวัยแรงงาน การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ฝึกอาชีพ ส่งเสริมธุรกิจชุมชน และสนับสนุนทุนประกอบอาชีพ จึงช่วยลดแรงจูงใจและสร้างรายได้อย่างยั่งยืน เพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกี่ยวข้องกับยาเสพติด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 จากผลการวิจัยพบว่าประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยา ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านนโยบาย ด้านการสนับสนุนจากผู้นำ และด้านการติดตามและประเมินผล โดยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. ด้านนโยบาย

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านนโยบายโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.16, SD = 0.99) แสดงให้เห็นว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีนโยบายมีความชัดเจน การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิผล และสามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ของรัฐบาลได้อย่างเหมาะสม ทำให้การดำเนินงานในพื้นที่มีความต่อเนื่องและมีผลสัมฤทธิ์ในทางปฏิบัติ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพชี้ข้อจำกัดสำคัญ เช่น ความยืดหยุ่นของนโยบายส่วนกลางยังไม่เพียงพอ บทลงโทษไม่รุนแรงพอ ระบบบำบัดและติดตามผลยังขาดความต่อเนื่องและการใช้เทคโนโลยียังอยู่ในระดับจำกัด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sooksomboon (2019) ที่ชี้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย ไม่เพียงประสานงานหน่วยงาน แต่ยังต้องเข้าใจบริบทและปัญหาเฉพาะพื้นที่ ออกแบบมาตรการที่เหมาะสม สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม และใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ เกิดผลสัมฤทธิ์ และยั่งยืนในระดับชุมชน

2. ด้านการสนับสนุนจากผู้นำ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านการสนับสนุนจากผู้นำโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.23, SD = 0.86) ซึ่งสะท้อนบทบาทสำคัญของผู้นำชุมชนในการขับเคลื่อนนโยบาย ทั้งในด้านความสำคัญของปัญหายาเสพติด การสนับสนุนทรัพยากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันว่าผู้นำระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) สามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงรุกในการขับเคลื่อนกิจกรรมป้องกันยาเสพติดได้ หากได้รับการพัฒนาองค์ความรู้และทรัพยากรอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Chitttham (2020) ที่ชี้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างความตระหนักแก่ประชาชน การจัดสรรทรัพยากร การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ตลอดจนการวางแผน

มาตรการที่สอดคล้องกับบริบทชุมชน ผลการวิจัยจึงสะท้อนว่าการสนับสนุนและการพัฒนาศักยภาพของผู้นำท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของนโยบายการป้องกันยาเสพติด ดังนั้นควรมีการส่งเสริมความรู้ ทักษะ และการพัฒนาศักยภาพเชิงระบบ เพื่อให้ผู้นำเหล่านี้สามารถทำหน้าที่เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่ความยั่งยืนในการดำเนินนโยบายในระยะยาว

3. ด้านการติดตามและประเมินผล

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิผลของการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทองในด้านการติดตามและประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, SD = 0.92) แสดงให้เห็นความตระหนักถึงความสำคัญของการใช้ผลการประเมินในการปรับปรุงนโยบาย และความจำเป็นของระบบติดตามที่ชัดเจนและตรวจสอบได้ ซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพระบุข้อจำกัด เช่น การบูรณาการข้อมูลระหว่างหน่วยงานยังไม่สมบูรณ์ การสื่อสารผลการติดตามยังไม่ทั่วถึง และขาดความเชื่อมั่นในระบบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sirabut (2018) เน้นว่าการติดตามและประเมินผลควรพัฒนาเป็นระบบฐานข้อมูลกลาง เชื่อมโยงหลายหน่วยงาน เพื่อสร้างเครือข่ายข้อมูลแบบบูรณาการ และใช้ข้อมูลสนับสนุนนโยบายเชิงหลักฐาน (evidence-based policy) ซึ่งสอดคล้องกับความท้าทายที่พบในพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า จากผลการวิจัยพบว่าข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการนโยบายการป้องกันยาเสพติดภายในชุมชนตำบลท่าวังทอง อำเภอเมืองพะเยา จังหวัดพะเยามี ดังนี้

ผลการวิจัยชี้ว่าการดำเนินนโยบายป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทองควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยเสนอให้พัฒนาระบบคุ้มครองพยานและผู้แจ้งเบาะแส สร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิงปฏิบัติระหว่างตำรวจ ท้องถิ่น โรงเรียน และครอบครัว พร้อมติดตามผลระยะยาว เพื่อสร้างกลไกเชิงรุกและระบบข้อมูลเชื่อมโยงหลายหน่วยงาน ข้อเสนอเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดนักวิชาการไทยที่เน้นบทบาทผู้นำ ความร่วมมือชุมชน และการวางระบบนโยบายที่ยืดหยุ่นอิงหลักฐาน และสร้างความไว้วางใจกับประชาชน ทำให้มาตรการสอดคล้องกับบริบทพื้นที่และตอบสนองต่อความต้องการประชาชนอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Siriburana (2022) ที่ชี้ว่าผู้นำท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบาย ไม่เพียงประสานงานหน่วยงาน แต่ยังต้องเข้าใจบริบทและปัญหาเฉพาะพื้นที่ ออกแบบมาตรการที่เหมาะสม สร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีส่วนร่วม และใช้ทักษะการสื่อสารเพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบ เกิดผลสัมฤทธิ์ และยั่งยืนในระดับชุมชน

สรุป

ผลการวิจัยพบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในตำบลท่าวังทองครอบคลุมทั้งด้านบุคลากร องค์กร สังคม วัฒนธรรม การบำบัดฟื้นฟู และเศรษฐกิจ แม้จะมีโครงสร้างพื้นฐานและการสนับสนุนจากผู้นำ แต่ยังขาดบุคลากร ความเชี่ยวชาญ และทรัพยากร โดยรวมการดำเนินนโยบายมีประสิทธิผลสูง แต่ยังจำเป็นต้องเสริมความร่วมมือทุกภาคส่วน พัฒนาระบบคุ้มครองพยาน เครือข่าย และการติดตามผลระยะยาว เพื่อความต่อเนื่องและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทองสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านบุคลากรและองค์กร ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านการบำบัดและฟื้นฟู และด้านเศรษฐกิจ ดังนั้นเจ้าหน้าที่และภาคีเครือข่ายควรพัฒนาระบบติดตามและฟื้นฟูผู้ผ่านการบำบัดให้มีความต่อเนื่องและชัดเจน พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมป้องกันยาเสพติดอย่างเหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น เพื่อลดอัตราการกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าชุมชนตำบลท่าวังทองมีศักยภาพสูงในการดำเนินนโยบาย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนต่อเนื่อง ทั้งในด้านนโยบายที่ยืดหยุ่น การพัฒนาศักยภาพผู้นำ และการจัดระบบติดตามผลที่โปร่งใส จะช่วยให้มาตรการมีความยั่งยืนและสามารถเป็นต้นแบบในการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าการดำเนินนโยบายการป้องกันยาเสพติดในชุมชนตำบลท่าวังทองควรเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเสริมสร้างความร่วมมือจากภาครัฐ ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยให้ผู้นำท้องถิ่นและเครือข่ายมีบทบาทขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับระบบติดตามผล และการบูรณาการเศรษฐกิจฐานราก เพื่อความยั่งยืนของนโยบายป้องกันยาเสพติดในระดับชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษารูปแบบการติดตามผลและการฟื้นฟูที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัวและองค์กรท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมเยี่ยมบ้าน การฟื้นฟูจิตใจ และการสนับสนุนด้านสังคมและอาชีพ เพื่อลดอัตราการกลับมาใช้ยาเสพติดซ้ำอย่างยั่งยืน

2.2. ควรวิจัยแนวทางการพัฒนาความรู้และทักษะของผู้นำชุมชนให้สามารถเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนมาตรการป้องกัน พร้อมทั้งสร้างแรงจูงใจและความร่วมมือในระดับครอบครัวและชุมชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินนโยบาย

References

Chitttham, R. (2020). Promoting cultural values for drug prevention in communities. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University,* 9(2), 89-104.

Kaewkham, T. (2021). *Drug problems and economic factors in communities: Guidelines for grassroots economic development for drug prevention*. Chiang Mai: Chiang Mai University.

Mueang Phayao Provincial Police Station. (2024). *Report on the monitoring and evaluation of drug prevention policy implementation in Tha Wang Thong Subdistrict community*. Phayao: Mueang Phayao Provincial Police Station.

Mueang Phayao Provincial Police Station. (2024). *Annual report on narcotics prevention and suppression in Phayao Province*. Phayao: Author.

Office of the Narcotics Control Board. (2021). *Guidelines for drug prevention operations at the community level*. Bangkok: Office of the Narcotics Control Board.

Office of the Narcotics Control Board. (2022). *Guidelines for drug prevention operations at the community level*. Bangkok: Office of the Narcotics Control Board.

Office of the Narcotics Control Board. (2022). *World drug report: Global drug use trends*. Bangkok: ONCB.

Office of the Narcotics Control Board. (2023). *National strategy on narcotics prevention and suppression B.E. 2566-2570*. Bangkok: ONCB.

Panyadee, S. (2019). *Social capital and the prevention of social problems in communities*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Pintobtang, P. (2018). *People's politics and public policy* .(Rev. ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation: How great expectations in Washingto are dashed in Oakland*. University of California Press.

Royal Thai Government. (2021). *Community sustainability policy for narcotics prevention*. Bangkok: Government House.

Siriburana, S. (2022). The Achievement on The Implementation of Drug Prevention and Suppression Policy of Narcotics Prevention and Suppression Operation Center in Songkhwae District, Nan Province. *Journal of Public Administration and Politics,* 11(1), 24-40.

Sirabut, B. (2018). Implementation of drug prevention and suppression policies at the local level: A case study of Kamphaeng Saen Subdistrict, Nakhon Pathom Province. *Journal of Political Science and Law, Nakhon Pathom Rajabhat University,* 5(2), 45-59.

Sooksomboon, S. (2019). Participatory public policy-making at the local level. *Journal of Public Policy,* 8(1), 22-34.

Sutthisa, P. (2017). *Treatment and rehabilitation of drug addicts in Thai communities: The role of family and community networks*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). *The policy implementation process: A conceptual framework. Administration & Society,* 6(4), 445-488.

Yavaprabhass, S. (2022). *Public policy: Concepts, theories, and analysis*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

CREATING ADDED VALUE FOR INTEGRATED BUDDHIST POTTERY PRODUCTS THROUGH THE PROCESS OF PARTICIPATION OF THE BAN MON KHAO KAEW COMMUNITY, PHICHAI SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

[1]พระอินโด สุหชฺโช, [2]พระครูสิริธรรมบัณฑิต และ [3]พระครูสุตชยาภรณ์

[1] Phra Indo Suhatcho, [2] Phrakru Sirithambundit and [3] Phrakru Sutchayaporn

[1]นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

[1] Master of Buddhist Program, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakornlampang Buddhist College, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: indo404466@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 092-708-6067

Received: 2025-08-27

Revised: 2025-09-02

Accepted: 2025-12-08

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้าน ม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2) เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) เพื่อเสนอแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือได้แก่ ข้อมูลเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1)บริบทและศักยภาพของชุมชนสะท้อนรากฐานทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับหลักพุทธธรรมอย่างชัดเจน โดยศักยภาพด้านผลิตภัณฑ์มีรากฐานจากหลัก ศีล ที่สื่อถึงความประณีตในการทำงานฝีมือ, ศักยภาพด้านการรวมกลุ่มสะท้อนหลัก สามัคคีธรรม และโอกาสในการพัฒนาต้องอาศัยหลักปัญญา และจักขุมา ในการมองเห็นช่องทางของตลาดสมัยใหม่ 2)ชุมชนได้พัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มโดยบูรณาการหลักธรรม ผ่านการใช้ ปัญญา (Panna) ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม, ใช้ ศีล ในการสร้างแบรนด์และเรื่องราวที่น่าเชื่อถือ, และอาศัยหลัก นิสสยสัมปันโน ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคีต่างๆ 3)แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มเชิงพุทธบูรณาการที่ยั่งยืนประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์, การส่งเสริมการตลาด, การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ, และการอนุรักษ์สืบทอดภูมิปัญญา โดยทั้งหมดนี้

มีการบูรณาการ หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และ หลักปาปณิกธรรม (จักขุมา วิธูโร นิสสยสัมปันโน) เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การสร้างมูลค่าเพิ่ม; ผลิตภัณฑ์; เครื่องปั้นดินเผา; เชิงพุทธบูรณาการ

Abstract

This research aimed to 1) study the context and potential, 2) develop a value-added creation process, and 3) propose guidelines for creating added value for integrated Buddhist pottery products of the Ban Mon Khao Kaew community, Phichai Sub-district, Mueang District, Lampang Province. This study is qualitative research, collecting data through in-depth interviews with 20 key informants and analyzing the data using descriptive content analysis.

The research findings were as follows: The community's context and potential reflect a cultural foundation clearly linked to Buddhist principles. The potential in products is rooted in the principle of Sila (morality), which signifies meticulousness in craftsmanship; the potential in group formation reflects the principle of Samagghi (harmony); and the opportunity for development requires the principles of (Panna) (wisdom) and Chakkhuma (sharp vision) to identify modern market channels. The community has developed a value-added creation process by integrating Dhamma principles, utilizing (Panna) (wisdom) in applying appropriate technology, using Sila (morality) to build a brand and credible story, and relying on the principle of Nissayasampanno (being well-supported) to establish collaborative networks with various partners. The guidelines for sustainable, integrated Buddhist value creation consist of four approaches: product development, marketing promotion, network collaboration, and the conservation and transmission of wisdom. All of these are integrated with the Threefold Training (Tri Sikkha) (Sila, Samadhi, Panna) and the Principles of a Successful Businessman (Papanikadhamma) (Chakkhuma, Vidhuro, Nissayasampanno) to serve as a framework for operations.

Keywords: Creating Added Value; Products; Pottery; Integrated Buddhist

บทนำ

เครื่องปั้นดินเผา มีความผูกพันกับการดำรงชีวิตของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ เพราะว่ามนุษย์ใช้เป็นเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน เพื่อบรรจุอาหารและสิ่งของต่าง ๆ ฉะนั้น มนุษย์จึงได้มีการประดิษฐ์คิดค้นและปรับปรุงเทคโนโลยีต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา จากการสำรวจแหล่งโบรณาคดีในประเทศไทย พบว่า นับตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 15 - 16 เป็นต้นมา (Pingthong, 2023)

ในพื้นที่ของราชอาณาจักรไทย ได้ปรากฏแหล่งเตาเผาตั้งกระจัดกระจายอยู่มากมายหลายแห่ง จังหวัดลำปางมีชื่อเสียงเรื่องเครื่องปั้นดินเผา หนึ่งในแหล่งผลิตงานปั้นแฮนด์เมดเลื่องชื่อคือ บ้านม่อนเขาแก้ว ที่อนุรักษ์สืบสานภูมิปัญญางานปั้นมาแต่บรรพบุรุษ และมีการรวมกลุ่มกันอย่างแข็งแกร่งเป็นวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผาม่อนเขาแก้วในปี 2548 ปัจจุบันมีคุณวันดี แปลกปลาดเป็นประธานกลุ่มฯ เครื่องปั้นดินเผาม่อนเขาแก้วผลิตจากดินเหนียว และดินโป่งมันขึ้นรูปชิ้นงานด้วยมือล้วน ๆ โดยใช้แป้นหมุนเป็นตัวช่วยทำให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีเอกลักษณ์เหมือนมีเพียงชิ้นเดียวในโลก ก่อนจะนำไปเผาด้วยอุณหภูมิ 900 องศาเซลเซียส มีฟางข้าวและฟืนเป็นเชื้อเพลิงกลบด้วยขี้เถ้าแกลบอีกชั้นหนึ่ง จนกระทั่งได้เครื่องปั้นดินเผาที่สวยทนทาน พร้อมจำหน่ายสู่ตลาด การันตีด้วยรางวัล OTOP ระดับ 5 ดาว (Phra Racha Wang Derm Restoration Foundation, 2021)

สำหรับผลิตภัณฑ์ที่ขายดีคือ หมอน้ำดินเผา กาน้ำดินเผา กระถางต้นไม้ดินเผา ฯลฯ เรียกว่าผลิตออกมาเท่าไร พ่อค้าคนกลางก็รับซื้อไว้ทั้งหมดเพื่อกระจายส่งขายไปทั่วประเทศ แต่ปัญหาคือผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่ผลิตตามแบบที่พ่อค้าคนกลาง สั่งโดยไม่มีการประยุกต์แบบหรือเทคนิคใหม่ๆ ทำให้เครื่องปั้นดินเผาไม่มีความหลากหลายและขาดความโดดเด่นที่จะบ่งบอกว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่มาจากบ้านม่อนเขาแก้ว คุณวันดี แปลกปลาด ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ได้กล่าวไว้ในรายงานประจำปี 2564 ของกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมไว้ว่า “เพราะต้องการจะเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและหาเอกลักษณ์ให้กับทางกลุ่มเราจึงได้เข้าร่วมอบรมเครื่องปั้นดินเผาม่อนเขาแก้ว ยกระดับการผลิตปลุกปั้นงานแฮนด์เมดชุมชนในกิจกรรมยกระดับกระบวนการผลิตสู่อุตสาหกรรมศักยภาพ (Process Transform) ซึ่งทางกรมส่งเสริมอุตสาหกรรมก็ได้ลงพื้นที่มาช่วยวิเคราะห์และให้คำแนะนำในการใช้เตาเผาเพื่อปรับปรุงการผลิตของสินค้าแฮนด์เมดให้ดียิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการผลิตเครื่องปั้นดินเผารูปแบบใหม่ๆ อย่างของแต่งบ้าน ของแต่งสวนกระจุกกระจิก รวมทั้งสอนเรื่องการทำการตลาดและแนะนำให้วิสาหกิจชุมชนในฐานะผู้ผลิต ได้เรียนรู้การใช้ช่องทางออนไลน์ขายสินค้าด้วยตนเอง” (Department of Industrial Promotion, 2021) เพื่อขับเคลื่อนวิสาหกิจสู่ความยั่งยืนจากนี้ไป คุณวันดีก็มีความตั้งใจที่จะผลักดันให้บ้านม่อนเขาแก้วเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศูนย์ฝึกอาชีพประจำตำบล โดยเฉพาะการฝึกอบรมคนรุ่นใหม่ให้มีส่วนอนุรักษ์การทำเครื่องปั้นดินเผาเป็นอาชีพ ควบคู่ไปกับการเรียนรู้เทคโนโลยีการผลิตและองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ เครื่องปั้นดินเผาอย่างไม่หยุดยั้งต่อไป

เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว เป็นเครื่องปั้นดินเผาที่ทำจากดินเหนียวโป่งมัน และปั้นขึ้นรูปด้วยมือ แล้วจึงนำมาเผาด้วยวิธีการสุมไฟ โดยการนำฟางข้าวที่ได้จากการทำนาเป็นเชื้อเพลิงในการเผาตามวิถีแบบพื้นบ้านที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งแต่เดิมนั้นได้ปั้นเพื่อใช้เฉพาะในครัวเรือน อาทิ หม้อน้ำ

หม้อแกง หม้อต่อม หม้อสาว หม้อนึ่ง เป็นต้น แต่ในปัจจุบันได้ปรับการปั้นดินเผาให้มีรูปแบบที่หลากหลาย ตามความต้องการใช้งานของลูกค้า อาทิ การปั้นประเภทตุ๊กตา สัตว์ตัวเล็ก กระถางต้นไม้ ชุดน้ำตกน้ำล้น หม้ออบดินเผา เป็นต้น

การปั้นหม้อดิน ไม่ได้เริ่มโดยชาวบ้านม่อนเขาแก้ว แต่เริ่มต้นที่บ้านวังย่าเฒ่า ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งของตำบลพิชัย อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ชาวบ้านวังย่าเฒ่ากลุ่มหนึ่ง ซึ่งแต่เดิมทำอาชีพปั้นหม้อดิน อยู่ภายในหมู่บ้านวังย่าเฒ่า ได้พากันอพยพครอบครัวไปสร้างหลักฐานอยู่ที่บ้านไร่ ตำบลพิชัย ต่อมาบ้านไร่ได้แยกออกเป็น 2 หมู่บ้าน คือ บ้านไร่ และบ้านม่อนเขาแก้ว (Phichai Subdistrict Administrative Organization, 2023) และยึดอาชีพปั้นหม้อดินขาย หม้อดินที่ปั้นนั้นส่วนใหญ่เป็นหม้อน้ำ ใช้สำหรับใส่น้ำดื่ม การปั้นหม้อน้ำ จึงจัดเป็นอาชีพใหม่อาชีพหนึ่งที่ชาวบ้านไร่ให้ความสนใจ ซึ่งแต่เดิมทำไร่ ทำนา ก็พร้อมใจกันหันมาทำอาชีพปั้นหม้อน้ำอีกอาชีพหนึ่ง ชาวบ้านไร่นั้นโดยพื้นฐานเป็นคนขยันและจริงจังต่อการทำอาชีพ จึงทำให้ผลงานการปั้นหม้อของพวกเขามีความสวยงาม และเป็นที่นิยมใช้ของชาวภาคเหนือทั่วไป จนสร้างชื่อเสียงให้กับหมู่บ้าน และได้ชื่อว่าหม้อน้ำที่ดีคือ “หม้อน้ำบ้านไร่”

ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นปั้นด้วยมือ เผาด้วยวิธีการแบบพื้นบ้านที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ ไม่เคลือบน้ำยา และมีความเป็นเอกลักษณะเฉพาะตัวของบ้านม่อนเขาแก้ว มีความเป็นธรรมชาติ ไม่มีสารพิษเจือปน เนื่องจากผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาปั้นจากดินโป่งมัน ภาชนะดินเผาจากบ้านม่อนเขาแก้ว ทนความร้อนได้มาก เพราะทำจากดินโป่งชนิดพิเศษสามารถเก็บความเย็นได้ดี ทำให้น้ำที่อยู่ในหม้อน้ำเย็นตลอดเวลา ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้วที่โดดเด่น คือ หม้ออบไก่ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านประยุกต์กับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยการนำขดลวดไฟฟ้ามาประยุกต์ให้ร่วมกับหม้อดิน ใช้สำหรับอบอาหาร ประเภท ไก่ หมู ปลา และหม้ออบไก่ได้รับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (Department of Cultural Promotion, 2017)

จากการศึกษาความหมายของการเพิ่มมูลค่า (Added Value) พบว่า เป็นการสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากเดิม การสร้างมูลค่าเพิ่ม เป็นเครื่องมือการตลาดที่จะทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย การโฆษณา และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งมีผลทำให้สามารถตั้งราคาได้สูงขึ้น แต่การเพิ่มมูลค่าจะทำให้ผู้บริโภครู้สึกได้ประโยชน์มากขึ้นโดยการสร้างมูลค่าเพิ่ม (Value Aded Creation) นั่นคือ ความพยายามในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นั่นเอง (Chemsripong, and Petmee, 2017)

ทว่าในปัจจุบันสินค้าเครื่องปั้นดินเผาในพื้นที่อื่น ๆ ต่างได้รับผลกระทบต่าง ๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการค้าขายที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบจากการค้าขายในครัวเรือนกลับกลายเป็นการค้าในระบบนายทุน หรือการค้าขายในรูปแบบธุรกิจการค้าแบบอุตนสาหกรรมโรงงานที่เน้นการผลิตผลงานให้ได้ในปริมาณที่มาก และขาดความประณีตดานผลงาน ส่งผลให้วิถีชีวิตเปลี่ยนไปจากเคยได้รับอิสระในการประกอบอาชีพ กลับต้องมาผูกพันกับระบบนายทุน ในรูปแบบโรงงานแทน ซึ่งผู้ผลิตบางรายเกิดความท้อแท้ และเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่น ๆ แทน (Sararat , 2021)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง “การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง” โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ของชุมชนบ้าน ม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง

จังหวัดลำปาง เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และเพื่อเสนอแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

2. เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งประกอบด้วยการศึกษาเอกสารและการลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อเสนอการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางดังนี้

1. การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารที่เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัย

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว กลุ่มผู้นำชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และกลุ่มชุมชนในพื้นที่ เพื่อนำมาสู่การวิเคราะห์และประเมินผลการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้ให้ข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คนได้แก่ 1) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเครื่องปั้นดินเผา 6 คน 2) กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ 5 คน 3) ตัวแทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 5 คน 4) นักวิชาการด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ 2 คน และ 5) นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 2 คน

4. คณะผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยมีผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย เพื่อนำไปสู่การศึกษาและการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้ 1.เป็นการศึกษาเชิงเอกสารในการศึกษาเนื้อหา แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์

เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 2.คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่แบบเจาะจง (Purposive Sampling) 3.การขอหนังสือจากวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อนำลงไปขอความร่วมมือในพื้นที่หรือองค์กรกลุ่มเป้าหมายเชิงพื้นที่และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 4.การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อศึกษากระบวนการการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ในวันที่ ตั้งแต่วันที่ 25 พฤษภาคม-15มิถุนายน 2568 และ 5.การสรุปองค์ความรู้จากการลงพื้นที่และการประมวลภาพนิ่ง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัยผู้วิจัยได้มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเอกสาร คณะผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสาร เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎีจากหนังสือ ตำราและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่มีความสอดคล้องกับการเสริมสร้าง การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง และ 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสรุปและนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้าง การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นตาราง ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอผลวิเคราะห์ SWOT Analysis ซึ่งประกอบด้วย จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรค ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	- เอกลักษณ์เฉพาะตัว ผลิตภัณฑ์มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์โดดเด่น - ลวดลายโดดเด่น มีการออกแบบลวดลายเฉพาะถิ่น เช่น ลายไม้โบราณ, ลายดอกแก้วโบราณ, ลายสับปะรด - เทคนิคการผลิตที่เป็นเลิศ เทคนิคการผสมดินที่สามารถปั้นได้ทันทีโดยไม่ต้องหมัก การตีรูปทรงแน่น กระบวนการผลิตมีคุณภาพ ประณีต และมีการตกแต่งลวดลายอย่างละเอียด - การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความแตกต่าง
จุดอ่อน (Weaknesses)	-ขาดแรงงานคนรุ่นใหม่สืบทอดงาน -กระบวนการผลิตบางขั้นตอนใช้เวลานานและยากต่อการถ่ายทอด -ระบบคิดต้นทุนและการกำหนดราคายังไม่เป็นระบบ -ขาดความเชี่ยวชาญด้านการตลาดออนไลน์และสื่อดิจิทัล

โอกาส (Opportunities)	- การเพิ่มมูลค่าสินค้า สามารถพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ในฐานะสินค้าหัตถกรรม - การขยายตลาด สามารถสร้างความหลากหลายของผลิตภัณฑ์เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคและช่องทางการตลาดที่กว้างขวางขึ้น - การสร้างรายได้ ศักยภาพในการผลิตสามารถสร้างรายได้ที่เพิ่มขึ้นให้กับคนในชุมชน
อุปสรรค (Threats)	-การแข่งขันจากสินค้าราคาถูกจากต่างประเทศและภาวะเศรษฐกิจซบเซา -ต้นทุนวัตถุดิบและค่าขนส่งที่ปรับตัวสูงขึ้นตามภาวะตลาด -นโยบายการสนับสนุนจากส่วนกลางที่ไม่ต่อเนื่องและข้อจำกัดด้านกฎหมาย

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นตาราง SWOT Analysis ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strengths)	- การผสมผสานระหว่างดั้งเดิมและสมัยใหม่ ยังคงรักษากระบวนการผลิตแบบดั้งเดิมไว้ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การผสมดินไปจนถึงการเผา มีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม เช่น เครื่องรีดดิน, เครื่องจิ๊กเกอร์ (Jigger) และฐานรองปั้นแบบหมุนได้ เพื่อช่วยทุ่นแรงและเพิ่มกำลังการผลิต - การพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีรูปแบบหลากหลายและสร้างสรรค์ เช่น กระถางต้นไม้, ชุดน้ำพุ, หม้ออบไก่ และของตกแต่งรูปคนและสัตว์ - เรื่องราวและแบรนด์ ชุมชนมีเรื่องราวที่แข็งแกร่งจากการเป็นแหล่งอุตสาหกรรมพื้นบ้านที่ยาวนาน เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP และเคยได้รับรางวัลหมู่บ้านหัตถกรรมดีเด่นในปี พ.ศ. 2545 - การมีส่วนร่วมของชุมชน โครงการขับเคลื่อนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกลุ่มและผู้นำชุมชน ซึ่งช่วยผลักดันโครงการให้สำเร็จ
จุดอ่อน (Weaknesses)	- การตลาดและประชาสัมพันธ์ การตลาดยังคงเน้นการบอกเล่าแบบปากต่อปาก ซึ่งไม่เพียงพอในสภาวะการแข่งขันสูง ขาดช่องทางการสื่อสารที่ทันสมัย เช่น สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงลูกค้าในวงกว้างและพื้นที่ห่างไกล
โอกาส (Opportunities)	- การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วน ทั้งภาครัฐ, หน่วยงานท้องถิ่น (เทศบาลตำบลพิชัย), นักวิชาการ และคนในชุมชน หน่วยงานท้องถิ่นช่วยสนับสนุนด้านงบประมาณ, นโยบาย และเครื่องมือที่

	ช่วยเพิ่มผลผลิต นักวิชาการจากสถาบันการศึกษาเข้ามาให้คำปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณค่าทางศิลปะและในเชิงพุทธศาสนา - ความสนใจของตลาด การพัฒนาผลิตภัณฑ์ทำให้มีผู้สนใจเข้ามาติดต่อรับซื้อสินค้าถึงในหมู่บ้าน
อุปสรรค (Threats)	- สภาวะการแข่งขัน ตลาดในปัจจุบันมีการแข่งขันสูง ทำให้ชุมชนจำเป็นต้องพัฒนาช่องทางการสื่อสารและการสร้างแบรนด์ให้แข็งแกร่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นหัวข้อได้ 4 อย่างด้วยกัน คือ 1) การพัฒนาผลิตพันธ์ 2) การตลาดและประชาสัมพันธ์ 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และ 4) การอนุลักษณ์และสืบทอดภูมิปัญญา โดยการแบ่งเป็นเป้าหมาย แนวทาง หลักธรรมในการบูรณาการ ได้ดังนี้

แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา	**เป้าหมาย**	**แนวทาง**	**หลักธรรมที่บูรณาการ**
1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์	สร้างความหลากหลายและเอกลักษณ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด	- นำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ - ใช้คุณค่าทางพุทธธรรมเป็นจุดเด่น	- ปาปณิกธรรม ใช้ จักขุมา (ตาดี) ในการมองเห็นความต้องการของตลาด - ไตรสิกขา ใช้ ปัญญาในการคิดค้นและพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพและเอกลักษณ์
2. การตลาดและประชาสัมพันธ์	สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยการสื่อสารเรื่องราวและคุณค่าของผลิตภัณฑ์	- สื่อสารเรื่องราวและคุณค่าของผลิตภัณฑ์ให้เข้าถึงกลุ่มลูกค้า	- ปาปณิกธรรม ใช้ วิธูโร (จัดเจนในธุรกิจ) ในการรู้แหล่งซื้อ-ขายและลูกค้า - ไตรสิกขา ใช้ ศีล ในการทำการตลาดด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส และสร้างความน่าเชื่อถือ
3. การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ	สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชน	- สร้างความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายเพื่อ	- ปาปณิกธรรม ใช้ นิสสยสัมปันโน (พร้อมด้วยแหล่งทุนเป็นที่

		สนับสนุนการพัฒนาชุมชน	อาศัย) ในการสร้างความน่าเชื่อถือเพื่อขอรับการสนับสนุน - ไตรสิกขา ใช้ สมาธิ ในการมุ่งมั่นตั้งใจทำงานร่วมกับผู้อื่นให้บรรลุเป้าหมาย
4. การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา	รักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมและส่งต่อความรู้ให้คนรุ่นใหม่	- รักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมควบคู่ไปกับการถ่ายทอดความรู้และทักษะ	- ไตรสิกขา ปัญญา ในการทำความเข้าใจคุณค่าและหาวิธีถ่ายทอดให้เหมาะสม ศีล ในการรักษาคุณค่าของภูมิปัญญาให้คงอยู่

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่ จากการวิจัย เรื่อง การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง มี 5 แนวทาง ดังนี้ 1) แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาด โดยใช้หลัก ปาปณิกธรรม 3

จักขุมา ใช้ปัญญาในการมองเห็นโอกาสและแนวโน้มของตลาดปัจจุบัน เพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและทันสมัย เช่น การปรับเปลี่ยนจากเครื่องใช้ในครัวเรือนไปสู่ของตกแต่งบ้านและของใช้ส่วนตัวที่มีดีไซน์ร่วมสมัย และ ไตรสิกขา 3 ปัญญา ใช้ความรอบรู้ในการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิม เช่น การใช้ดินโป่งและลวดลายเอกลักษณ์ เข้ากับเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและยังคงคุณค่าทางวัฒนธรรม 2) แนวทางการส่งเสริมการตลาดและประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ โดยใช้หลัก ปาปณิกธรรม 3 วิธูโร ใช้ความเชี่ยวชาญในการเข้าถึงแหล่งซื้อ-ขายและลูกค้าเป้าหมาย เช่น การขยายช่องทางจำหน่ายไปสู่ตลาดออนไลน์และร้านค้าของที่ระลึก และ ไตรสิกขา 3 ศีล ทำการตลาดอย่างซื่อสัตย์ โปร่งใส และสร้างความน่าเชื่อถือให้กับแบรนด์ โดยการบอกเล่าเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ตามความเป็นจริง และรักษาคำมั่นสัญญาที่ให้กับลูกค้า 3) แนวทางการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ โดยใช้หลัก ปาปณิกธรรม 3 นิสสยสัมปันโน สร้างความน่าเชื่อถือให้กับชุมชน เพื่อให้ได้รับความเชื่อมั่นและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น การขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและเทคโนโลยี และ ไตรสิกขา 3 สมาธิ ใช้ความมุ่งมั่นและความตั้งใจในการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายอย่างจริงจัง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน และ 4) แนวทางในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา โดยใช้หลัก ไตรสิกขา 3 ปัญญา ทำความเข้าใจคุณค่าที่แท้จริงของภูมิปัญญา และหาวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่ เพื่อให้พวกเขาเห็นคุณค่าและอยากที่จะสืบทอด และศีล รักษาคุณค่าและคุณภาพของภูมิปัญญาให้คงอยู่ โดยการควบคุมความประพฤติและขั้นตอนการผลิตให้ได้มาตรฐานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ที่ออกมาสะท้อนถึงความประณีตและคุณค่าของภูมิปัญญาได้อย่างแท้จริง 5)การสร้างมูลค่าเพิ่ม ผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว มี "คุณค่า" ที่ลูกค้ายอมรับและยินดีจ่ายเพิ่มขึ้น โดยสามารถบูรณาการได้ 4 มิติหลัก ดังนี้ 1. มูลค่าจากอัตลักษณ์และเรื่องราว เป็นการเปลี่ยนจาก "วัตถุ" ให้เป็น "งานศิลปะที่มีชีวิต" โดยใช้หลัก ปาปณิกธรรม (จักขุมา)การดึงจุดเด่นของวัตถุดิบ: การชูเรื่องราวของ "ดินโป่ง" ซึ่งเป็นดินเฉพาะถิ่นที่มีคุณสมบัติพิเศษ นำมาผสมผสานกับ "ลวดลายเอกลักษณ์" ลายดอกแก้วโบราณ หรือลายสับปะรด "ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ" และ "วิถีชีวิตชาวลำปาง" ทำให้ผลิตภัณฑ์ชิ้นนั้นมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ซึ่งประเมินค่าได้สูงกว่าสินค้าโรงงานทั่วไป 2. มูลค่าจากคุณภาพและความประณีต เป็นการสร้างมูลค่าผ่านความละเอียดของชิ้นงาน โดยใช้หลัก ไตรสิกขา (ศีล และ สมาธิ)ความประณีตสูง "สมาธิ" ในการจดจ่อ ผลงานที่ออกมาจะมีความละเอียด ผิวสัมผัสเรียบเนียน และรูปทรงที่สมมาตรมาตรฐานที่เชื่อถือได้ (ศีล): การควบคุมคุณภาพการผลิต ให้ได้มาตรฐานสม่ำเสมอทุกชิ้น ไม่บิดเบี้ยว ไม่ร้าว ทำให้ลูกค้าเกิดความมั่นใจว่าได้รับของดีที่สุด มูลค่าจึงเพิ่มขึ้นตามระดับความประณีตของงานฝีมือ 3. มูลค่าจากการตอบโจทย์ยุคสมัย เป็นการสร้างมูลค่าผ่านการใช้งานที่ทันสมัย โดยใช้หลัก ปาปณิกธรรม (จักขุมา) และ ไตรสิกขา (ปัญญา) การปรับดีไซน์ร่วมสมัย จากเครื่องใช้ในครัวเรือนแบบเดิม พัฒนาสู่ "ของตกแต่งบ้านระดับพรีเมียม" หรือ "ของที่ระลึกเชิงพุทธบูรณาการ" ที่เข้ากับบ้านสไตล์มินิมอลหรือโรงแรมสมัยใหม่ได้ นวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์: การนำเทคโนโลยีการเผาหรือการเคลือบแบบใหม่มาใช้เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีความทนทานมากขึ้น หรือมีสีสันที่แปลกใหม่แต่ยังคงกลิ่นอายโบราณ ทำให้ตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าที่มีกำลังซื้อสูง 4. มูลค่าทางจิตใจและศรัทธา แนวคิดพุทธศิลป์: การใส่ความหมายแฝงทางธรรมลงไปในลวดลายหรือรูปทรงของผลิตภัณฑ์ ทำให้ผู้ซื้อรู้สึกว่าการครอบครองชิ้นงานนี้ช่วยเสริม

สิริมงคล หรือเป็นเครื่องเตือนใจในการใช้ชีวิต ความภูมิใจในชุมชน การที่ผู้ซื้อรู้ว่าเงินทุกบาทช่วยสนับสนุนการสืบทอดภูมิปัญญาและสร้างอาชีพให้คนในชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว การสร้างมูลค่าเพิ่มที่แท้จริง คือการนำหลักธรรมปาปณิกธรรม (บริหารคนเก่ง)และไตรสิกขา(ฝึกฝนฝีมือและปัญญา)มาทำให้ดินกลายเป็น ทองคำทางวัฒนธรรม ที่เลี้ยงชีพสมาชิกในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เรื่องบริบทและศักยภาพด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง เมื่อวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิด SWOT Analysis พบว่าชุมชนมีศักยภาพและข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการ ในด้านจุดแข็งพบ 4 ประเด็น ได้แก่ 1)ด้านการรวมกลุ่มของชุมชน 2)ด้านวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต 3)ด้านผลิตภัณฑ์ และ4)ด้านการตลาด ส่วนจุดอ่อน พบ 4 ประเด็น ได้แก่1)ด้านสมาชิกกลุ่ม 2)ด้านการสืบทอดภูมิปัญญา 3)ด้านการกำหนดราคา และ4)ด้านการตลาด สำหรับโอกาส พบ 3 ประเด็น คือ 1)โอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 2)การจัดตั้งกลุ่มหัตถกรรม และ3)การนำเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการผลิต ขณะที่อุปสรรคพบ 3 ประเด็น ได้แก่ 1)ด้านการตลาด 2)ด้านการผลิต 3)ด้านนโยบายของภาครัฐ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Teanprapakun (2025) ที่ศึกษากระบวนการเรียนรู้การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการปั้นเครื่องปั้นดินเผาบ้านม่อนเขาแก้ว โดยพบว่า การถ่ายทอดภูมิปัญญาเกิดจากอาชีพดั้งเดิมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษในลักษณะธุรกิจครอบครัว และผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sutthinarakorn et al. (2019) ที่ศึกษาการสร้างสรรค์มูลค่าของผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน ซึ่งพบว่า การถ่ายทอดองค์ความรู้มักเกิดขึ้นในระดับบุคคลหรือสายเลือด จากบรรพบุรุษสู่ลูกหลาน อย่างไรก็ตาม คนรุ่นใหม่กลับให้ความสนใจต่อการสืบทอดภูมิปัญญาในระดับที่ไม่มากนัก ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงจุดอ่อนของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วในด้านสมาชิกกลุ่มและการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้สืบทอดหลักยังคงเป็นผู้สูงอายุ ขณะที่คนรุ่นใหม่เข้ามามีบทบาทค่อนข้างน้อย ซึ่งอาจส่งผลต่อความต่อเนื่องขององค์ความรู้และความยั่งยืนของอาชีพในอนาคต และงานวิจัยนี้ ยังชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของการประกอบการวิสาหกิจชุมชนขึ้นอยู่กับคุณลักษณะของผู้ประกอบการและประสบการณ์ด้านการตลาดของสมาชิก ซึ่งมีความเชื่อมโยงโดยตรงกับผลการวิเคราะห์ SWOT ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วที่ยังคงมีจุดอ่อนและอุปสรรคด้านการตลาด โดยผู้ผลิตส่วนใหญ่ไม่มีหน้าร้านเป็นของตนเอง ต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการจำหน่ายสินค้า รวมถึงประสบปัญหาด้านการขนส่งเนื่องจากผลิตภัณฑ์มีความเปราะบางและแตกหักง่าย เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม จึงสรุปได้ว่า แม้ชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วจะมีจุดแข็งด้านทรัพยากร วัตถุดิบ และภูมิปัญญาที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น แต่ข้อจำกัดด้านการสืบทอดองค์ความรู้ การตลาด และการปรับตัวต่อบริบทสมัยใหม่ ยังคงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เพื่อยกระดับศักยภาพการแข่งขันและความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในระยะยาว

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เรื่องการพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ชุมชนมีการ

พัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาอย่างเป็นระบบใน 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1)การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น 2)การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ 3)การสร้างแบรนด์หรือเรื่องราว (Storytelling) ให้กับผลิตภัณฑ์ 4)การดำเนินการด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และ5)การได้รับการสนับสนุนและความช่วยเหลือจากภาคีเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonpokkrong (2010) ที่ศึกษาการพัฒนาการจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียน อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา โดยพบว่า การจัดการผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการและลูกจ้างในธุรกิจเครื่องปั้นดินเผาควรให้ความสำคัญกับ 4 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา ในด้านผลิตภัณฑ์ งานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการต้องคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นลวดลาย ความสวยงาม และความคงทนของสินค้า รวมถึงการคัดเลือกประเภทของผลิตภัณฑ์ที่จะนำมาจำหน่ายในเบื้องต้น ซึ่งมีความสอดคล้องกับชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วที่มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและสะท้อนอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น เพื่อสร้างความโดดเด่นและเพิ่มคุณค่าให้กับสินค้าด้านการจัดจำหน่ายและการตลาด ควรคำนึงถึงทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม ความสะดวกในการเข้าถึง เช่น พื้นที่จอดรถ รวมถึงการจัดตกแต่งร้านค้าให้สวยงาม และใช้การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อพื้นฐาน เช่น ใบปลิวและป้ายประกาศบนรถโดยสารประจำทาง ประเด็นนี้สอดคล้องกับชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วที่ให้ความสำคัญกับการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและช่องทางสื่อสมัยใหม่เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงผู้บริโภคมากยิ่งขึ้น และด้านราคา ควรกำหนดราคาขายให้เหมาะสมและไม่สูงจนเกินไป ซึ่งส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้บริโภค โดยผลการศึกษาพบว่าผู้ซื้อมีความพึงพอใจด้านผลิตภัณฑ์และด้านราคาอยู่ในระดับมาก ขณะที่ด้านการจัดจำหน่ายและการส่งเสริมการตลาดอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาช่องทางการตลาดและการประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นประเด็นที่ชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วได้ให้ความสำคัญเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเสนอแนวยุทธศาสตร์การจัดการผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาด่านเกวียนไว้ 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านราคา ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับผลการวิจัยของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ การประชาสัมพันธ์ และการสร้างเครือข่ายสนับสนุน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มมูลค่าและยกระดับศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาในระดับชุมชน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 4 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1)การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการของตลาด 2)การส่งเสริมการตลาดและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ 3)การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ 4)การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทั้ง 4 แนวทางดังกล่าวได้บูรณาการเข้ากับหลักพุทธธรรมอย่างเป็นระบบ โดยใช้หลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ จักขุมา วิธูโร และนิสสยสัมปันโน ร่วมกับหลักไตรสิกขา 3 ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อให้ได้แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และสามารถนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ Disatapundhu (2016) ซึ่งศึกษาการพัฒนางานทัศนศิลป์ร่วมสมัยสู่ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมวัฒนธรรม กรณีศึกษาผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์ เพื่อส่งเสริมและสร้างศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ โดยแบ่งประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1)การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ไลฟ์สไตล์ในประเทศไทย 2)การสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าด้านทัศนศิลป์ร่วมสมัยไปสู่ผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมวัฒนธรรม 3)รูปแบบเส้นทางการส่งเสริมและพัฒนาด้านการตลาดในอุตสาหกรรมไลฟ์สไตล์ งานวิจัยดังกล่าวมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมวัฒนธรรม ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วที่มุ่งพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา โดยอาศัยอัตลักษณ์และงานฝีมือเป็นจุดเด่นสำคัญ สะท้อนให้เห็นถึงความโดดเด่นของสินค้าไทยที่เชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างชัดเจน

ในทำนองเดียวกัน ชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วยังให้ความสำคัญกับการสร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ควบคู่กับการรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมและงานปั้นด้วยมือ ซึ่งเป็นจุดเด่นที่สะท้อนถึงทักษะ ความชำนาญ และความประณีตของช่างฝีมือ อีกทั้งยังมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัย โดยต่อยอดจากของใช้ในครัวเรือนไปสู่ผลิตภัณฑ์ตกแต่งบ้านและสวน เพื่อเพิ่มความหลากหลายและยกระดับมูลค่าสินค้าให้สูงขึ้น รวมถึงให้ความสำคัญกับการขยายช่องทางการตลาดและการจำหน่าย นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chemsripong, and Petmee (2017) ที่ศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ชุมชนรอบเขื่อนจุฬาภรณ์ กรณีศึกษากลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปปลาน้ำจืดแม่สมศรี ตำบลทุ่งลุยลาย อำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับกรณีของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้วที่ใช้ “ดินโป่ง” ซึ่งเป็นวัตถุดิบเฉพาะในพื้นที่ มาเป็นวัสดุหลักในการผลิตเครื่องปั้นดินเผา พร้อมทั้งสร้างอัตลักษณ์และตราสินค้าเพื่อให้ผู้บริโภคสามารถจดจำได้ โดยชุมชนได้พัฒนาเรื่องราวที่เชื่อมโยงกับตำนานท้องถิ่น เช่น ตำนานลูกแก้วลอย ฤๅษี และดินโป่ง มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างคุณค่าเชิงเรื่องเล่า (storytelling) ให้กับผลิตภัณฑ์ ส่งผลให้เกิดความโดดเด่นและความแตกต่างจากสินค้าทั่วไป อย่างไรก็ตาม ชุมชนยังคงประสบปัญหาด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ โดยเฉพาะการขาดแบรนด์สินค้าที่ชัดเจน ทำให้ผู้บริโภคจดจำได้ยาก รวมถึงข้อจำกัดด้านการประชาสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับปัญหาด้านการตลาดและการขายออนไลน์ของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีความเปราะบาง แตกหักง่ายในการขนส่ง ส่งผลให้ยังต้องพึ่งพาพ่อค้าคนกลางเป็นหลักในการจำหน่ายสินค้า

สรุป

ชุมชนมีเอกลักษณ์เด่นด้านการผลิต ทั้งลวดลายโบราณและเทคนิคการผสมดินที่ไม่ต้องหมักเพื่อเพิ่มมูลค่า ชุมชนได้ผสานวิธีการผลิตดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เครื่องจิกเกอร์และฐานรองปั้นเพื่อเพิ่มกำลังการผลิตและสร้างผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายนอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นในการพัฒนามีการสร้างเรื่องราวให้ผลิตภัณฑ์ในฐานะหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP ที่สืบทอดภูมิปัญญามาแต่โบราณ อย่างไรก็ตาม การตลาดยังคงเน้นการบอกแบบปากต่อปาก ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาสู่ช่องทางออนไลน์ แนวทางการพัฒนาในอนาคตเสนอให้นำหลักพุทธธรรมมาบูรณาการกับการพัฒนา

ผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างสรรค์สินค้าให้ตรงตามความต้องการของตลาดด้วยปัญญาและคุณธรรมรวมถึงการส่งเสริมการตลาดอย่างซื่อสัตย์ การสร้างเครือข่ายที่น่าเชื่อถือ และท้ายที่สุดคือการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญานี้ให้คงอยู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนมีทั้งศักยภาพและข้อจำกัดที่สำคัญหลายประการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผา ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ควรให้การสนับสนุนด้านงบประมาณอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมและพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ให้สามารถเติบโตและแข่งขันได้อย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ชุมชนมีการพัฒนากระบวนการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาอย่างเป็นระบบ ครอบคลุม 5 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความแตกต่างและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่โดดเด่น (2) การนำเทคโนโลยีหรือนวัตกรรมมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ (3) การสร้างแบรนด์หรือเรื่องราว (Storytelling) ให้กับผลิตภัณฑ์ (4) การดำเนินงานด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ และ (5) การได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรกำหนดนโยบายในการส่งเสริม อนุรักษ์ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถคงอยู่และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์เครื่องปั้นดินเผาเชิงพุทธบูรณาการของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง สามารถดำเนินการได้ผ่าน 4 แนวทางสำคัญ ได้แก่ (1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด (2) การส่งเสริมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ (3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ (4) การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาด้านการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะด้านการส่งเสริมการตลาด ควบคู่กับการพัฒนาช่องทางจัดจำหน่าย เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีตลาดรองรับทั้งในประเทศและต่างประเทศอย่างยั่งยืน

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งวิถีพุทธของกลุ่มหัตถกรรมเครื่องปั้นดินเผาชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

2.2. ควรศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาในการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนบ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

2.3. ควรศึกษาวิจัย เรื่อง กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา บ้านม่อนเขาแก้ว ตำบลพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

References

Boonpokkrong, S. (2010). *Development Strategies for the Management of Dankwian Ceramics Products, Pak Chong District, Nakhon Ratchasima Province.* (Master's Thesis). Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. Phranakhon Si Ayutthaya.

Chemsripong S., & Petmee P., (2017). Creating Value Added Products from Local Wisdom: A Case Study of the Ancient Cloth. *Journal Of Community Development Research (Humanities And Social Sciences),* 10(4), 62-85. Retrieved August 1, 2024, from https://www.journal.nu.ac.th/JCDR/article/view/1669

Department of Cultural Promotion. (2017). *Ban Mon Khao Kaew pottery*. Retrieved August 1, 2024, from https://ich-thailand.org/heritage/detail/629d76f1472e28a00d0ba93d

Department of Industrial Promotion. (2021). *Annual Report 2021, Department of Industrial Promotion*. Retrieved August 1, 2024, from https://www.dip.go.th/th/category/2019-05-10-16-17-44/2022-03-22-14-41-11

Disatapundhu, S. (2016). The Development of Contemporary Visual Arts for Cultural Industry Products: A Case Study of Lifestyle Products. *Journal of Communication Arts Faculty of Communication Arts, Chulalongkorn University*, 34(1), 61-74. Retrieved August 1, 2024, from https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/view/86094/111296

Phichai Subdistrict Administrative Organization. (2023). *General conditions and basic information*. Retrieved August 1, 2024, from https://www.pichai.go.th/web/189

Phra Racha Wang Derm Restoration Foundation. (2021). *Ancient Thai pottery*. Retrieved August 1, 2024, from http://www.wangdermpalace.org/Pottery_th.html

Pingthong, N. (2023). Department of Art and Design Innovation, Faculty of Liberal Arts and Science, Chaiyaphum Rajabhat University, *Interdisciplinary Academic and Research Journal*, 3 (6), 459-474. Retrieved August 1, 2024, from https://so03.tci-thaijo.org/index.php/IARJ/article/view/270610/180737

Sararat, T. (2022). The Pottery Industry and the Socio-economic Changes of Thai Phuan Ban Chiang community, Nong Han District, Udon Thani Province During 1972–2020. *Journal of Human and Society, Sisaket Rajabhat University,* 5(2), 1-21. Retrieved August 12, 2024, from https://so08.tci-thaijo.org/index.php/jhuso/article/view/1158

Sutthinarakorn, S. et al. (2019). Value Creation of Products and Management Innovation of Community Enterprises. *Dusit Thani College Journal*, 31(1), 270-283. Retrieved August 1,2024, from https://so01.tcithaijo.org/index.php/journaldtc/article/view/241017/163905

Teanprapakun, P. (2025). Process of Knowledge Transfer of Local Wisdom on Earthenware Production: The Case of Ban Monkaokaew Pichai Sub-District, Muang District, Lampang. *Journal of Humanities and Social Sciences (HUSOKKU),* 31(2), 79-100. Retrieved August 8, 2024, from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/HUSO/article/view/32277

นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

INNOVATIVE STRATEGIC MANAGEMENT FOR QUALITY DEVELOPMENT OF SMALL-SIZED SECONDARY SCHOOLS UNDER THE CHIANG RAI SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

[1]ศักดิ์ชัย วงศ์นภาไพศาล, [2]สมเกียรติ ตุ่นแก้ว, [3]สุวดี อุปปินใจ และ [4]ไพรภ รัตนชูวงศ์

[1]Sakchai Wongnapapaisan, [2] Somkiet Tunkaew, [3] Suwadee Ouppinjai and [4]Pairop Rattanachuwong

[1]คณะครุศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

[1]Faculty of Education, Chiangrai Rajabhat University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: sakchaiwongnapapaisan65@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 094-763-6663

Received: 2025-09-01

Revised: 2025-09-07

Accepted: 2025-12-09

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่ม จำนวน 76 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ร่วมกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากการวิเคราะห์เนื้อหาแบบบันทึกการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนต้นแบบ จำนวน 3 คน และแบบสรุปผลการศึกษา 2) เพื่อสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยการวิจัยแบบมีส่วนร่วมจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน และ 3) เพื่อประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์ดังกล่าว โดยใช้แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า วิสัยทัศน์ของนวัตกรรมคือการเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของชุมชนที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มุ่งสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

โดยกำหนดพันธกิจ 4 ประการ ได้แก่ (1) พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา (2) ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ (4) สร้างเครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้มีเป้าประสงค์ 5 ประการ คือ (1) ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา (2) ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น (3) ผู้เรียนและบุคลากรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต (4) โรงเรียนมีระบบบริหารจัดการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และ (5) ชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พร้อมกำหนดกลยุทธ์หลัก 4 กลยุทธ์ ได้แก่ (1) ส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษา (2) ส่งเสริมกระบวนการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา (3) ส่งเสริมครูและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ (4) พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ผลการประเมินความครอบคลุมและความเหมาะสมของนวัตกรรมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และผลการประเมินตามมาตรฐานความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.67 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.39) และ 4.60 (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.56) ตามลำดับ

คำสำคัญ: นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการ; พัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

Abstract

This research aimed to: 1) investigate the needs assessment of management practices for enhancing the quality of small-sized secondary schools under the Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office. A quantitative approach was employed using questionnaires administered to 76 heads of four functional departments. Data were analyzed using means, standard deviations, percentages, and the Priority Needs Index (PNI), in conjunction with a qualitative approach through content analysis of interview records from three administrators of model schools and two study summary forms; 2) develop an innovative management strategy for improving the quality of small-sized secondary schools under the Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office through participatory research involving 12 experts; and 3) evaluate the developed strategic innovation using feasibility and utility assessment instruments, with data analyzed by means and standard deviations.

The research findings revealed that the vision of the innovation is to become a high-quality small-sized community secondary school that meets established standards, with a focus on preserving local wisdom and applying the Sufficiency Economy Philosophy. Four missions were identified: (1) to enhance the quality of educational management, (2) to

promote and conserve local wisdom, (3) to apply the Sufficiency Economy Philosophy, and (4) to establish collaborative networks.

In addition, five objectives were defined: (1) learners achieve quality in accordance with educational standards; (2) learners possess knowledge, understanding, and appreciation of local wisdom; (3) learners and personnel apply the Sufficiency Economy Philosophy in their daily lives; (4) the school has a high-quality and efficient management system; and (5) the community and partner networks participate in educational management. Four main strategies were also established: (1) promoting school administrators, (2) enhancing administrative management processes of school administrators, (3) promoting teachers and learner-centered instructional management, and (4) developing an educational quality assurance system.
The overall evaluation of the innovation in terms of comprehensiveness and appropriateness was rated at the highest level. Furthermore, the evaluation based on feasibility and usefulness standards was also rated at the highest level, with mean scores of 4.67 (standard deviation = 0.39) and 4.60 (standard deviation = 0.56), respectively.

Keywords: Innovative Strategic Management; Quality Development of Small-Sized Secondary Schools

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 1 มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้างและกระบวนการจัดการศึกษา (2) ระบุว่ามีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ มาตรา 60 (4) จัดสรรงบประมาณเป็นค่าใช้จ่ายดำเนินการ และงบลงทุนให้สถานศึกษาของรัฐ ตามนโยบายแผนการศึกษาแห่งชาติและภารกิจของสถานศึกษาให้มีอิสระในการบริหารงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้คำนึงถึงคุณภาพและความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ต้องจัดการศึกษา จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับสภาพสังคม และเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และตอบสนองความต้องการของสังคม จึงจะถือได้ว่า สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ จากเหตุผลดังกล่าวส่งผลให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้นโดยเฉพาะการปฏิรูปการบริหารและการจัดการของหน่วยงานทางการศึกษาใหม่ให้มีอิสระมากขึ้น โดยปรับเปลี่ยนการตัดสินใจจากส่วนกลางเป็นการตัดสินใจในพื้นที่ทุกส่วนของสังคม ตั้งแต่ ประชาชน ครอบครัว ชุมชน สถาบันองค์กรพัฒนาเอกชน ธุรกิจเอกชน และองค์กรภาครัฐให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบการจัดการศึกษาอย่างเต็มศักยภาพ และสามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

ได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็ว เปลี่ยนแนวคิดจากการเป็นผู้รอรับบริการจากราชการมาเป็นผู้เรียกร้องบริการที่รวดเร็วมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (Office of the Secretary-General, Education Council, Ministry of Education, 2019)

นโยบายและจุดเน้นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 มี 7 ด้าน ดังนี้ 1. การจัดการศึกษาเพื่อความปลอดภัย 2. การยกระดับคุณภาพการศึกษา 3. การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษาทุกช่วงวัย 4.การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน 5.การส่งเสริมสนับสนุนวิชาชีพครู บุคลากรทางการศึกษา และบุคลากร 6. การพัฒนาระบบราชการและการบริการภาครัฐยุคดิจิทัล 7.การขับเคลื่อนกฎหมายการศึกษาและแผนการศึกษาแห่งชาติ (Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education, 2023)

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายมี 41 โรงเรียน แบ่งเป็นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ 4 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่ 2 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลาง 16 โรงเรียน และโรงเรียนขนาดเล็ก 19 โรงเรียน จากข้อมูล ระบบจัดเก็บข้อมูลนักเรียนรายคนที่มีตัวตนในโรงเรียนจริง (Data Management Center : DMC) ณ 10 มิถุนายน 2566 (Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office, 2023)

โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนประจำตำบลมีจำนวนนักเรียนต่ำกว่า 500 คน ชุมชนมีความผูกพันกับโรงเรียนมาก ผู้ปกครองนักเรียนส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ส่วนผู้ปกครองนักเรียนที่มีรายได้สูงจะพาลูกหลานไปเรียนโรงเรียนประจำอำเภอหรือประจำจังหวัด ซึ่งเป็นโรงเรียนขนาดกลาง ขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษที่มีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และสื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยต่างๆทำให้จำนวนนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กลดลง ส่งผลต่อการบริหารจัดการไม่คล่องตัว งบประมาณไม่เพียงพอ และขาดครูและบุคลากรทำให้ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัยเป็นต้น

จากที่กล่าวมาขั้นต้นการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของระบบการบริหารการศึกษาทั้งหมด เพราะ เป็นระดับที่จะนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 กำหนดความมุ่ง หมายและหลักการไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมี ความสุข โดยในเรื่องการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐนั้น การจัดระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัด การศึกษาให้ยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ มาตรา 39 ได้กำหนดให้ กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และ การบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

ในเขตพื้นที่การศึกษา โดยตรง และมาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการ ของสถานศึกษา โดยให้ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกรรมการและเลขานุการของคณะกรรมการสถานศึกษา ทั้งนี้ เพื่อ บริหารและจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ทำการวิจัยเรื่อง นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการในการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย
2. เพื่อสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย
3. เพื่อประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง นวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อพัฒนานวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ 1) การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 2) การสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 3) ประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานหลายวิธี (Mixed Method Research) Creswell and Clark (2011) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยออกแบบการวิจัย (Research Design) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม ได้แก่ 1) ความหมายของนวัตกรรม 2) ประเภทของนวัตกรรม 3) องค์ประกอบของนวัตกรรม
2. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ความหมายของการบริหารจัดการศึกษา 2) ความหมายของการบริหารสถานศึกษา 3) ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษา 4) หลักการบริหารสถานศึกษา 5) ขอบข่ายของการบริหารสถานศึกษา 6) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ความหมายของนวัตกรรมทางการบริหารจัดการศึกษา 2) ขอบเขตของนวัตกรรมทางการบริหารจัดการศึกษา

4. แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารจัดการศึกษา ได้แก่ 1) ความหมายของกลยุทธ์ 2) ความสำคัญของกลยุทธ์ 3) วิธีการสร้างกลยุทธ์

5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ได้แก่ 1) ความหมายของคุณภาพ 2) ความหมายของการบริหารคุณภาพ 3) หลักการบริหารคุณภาพ 4) กระบวนการบริหารคุณภาพ 5) องค์ประกอบของการบริหารโรงเรียนคุณภาพ

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ 1) งานวิจัยภายในประเทศ และ 2) งานวิจัยต่างประเทศ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ประกอบด้วย 3 ขั้นย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้แบบสอบถาม

1. แหล่งข้อมูล ได้แก่ หัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มงานบริหารวิชาการ กลุ่มงานบริหารงานงบประมาณ กลุ่มงานบริหารงานบุคคล และกลุ่มงานบริหารทั่วไป ของแต่ละโรงเรียน จำนวน 19 โรงเรียน จำนวน 76 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามการศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย มีทั้งหมด 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานต่อด้านกระบวนการภายในเรื่องการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยประเด็นข้อคำถามประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้1) ด้านผู้บริหารสถานศึกษา 2) ด้านกระบวนการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา 3) ด้านครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา 3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ เก็บข้อมูลพร้อมกับแบบสอบถามโดยใช้ Google Form และ 4. การจัดทำกับข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ แจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ PNI modified และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยการศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนที่เป็น Best Practice จำนวน 3 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ 1) ผลการประเมินภายนอกรอบ 5 มาตรฐานที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวชี้วัดที่ 2.2 นโยบาย ทิศทาง กลยุทธ์และแผนงานสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ เป็นไปตามมาตรฐาน อยู่ในระดับ 5 และเคยได้รับรางวัล OBEC AWARDS ระดับเหรียญทอง ด้านบริหารจัดการ ประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษหรือขนาดใหญ่ 2)มีผลการประเมินภายนอกรอบ 5 มาตรฐานที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา ตัวชี้วัดที่ 2.2นโยบาย ทิศทาง

กลยุทธ์และแผนงานสอดคล้องกับวิสัยทัศน์และพันธกิจ เป็นไปตามมาตรฐาน อยู่ในระดับ 4 และเคยได้รับรางวัล OBEC AWARDS ระดับเหรียญทอง ด้านบริหารจัดการ ประเภทโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดกลางหรือขนาดเล็ก 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกการสัมภาษณ์ 3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาในรูปแบบของการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล และแบบออนไลน์ผ่านโปรแกรม Line และ 4. การจัดทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 1.3 การสรุปผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

1. แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ขั้นที่ 1.1 เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริง สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานของแต่ละโรงเรียน และขั้นที่ 1.2 เพื่อศึกษาโรงเรียนที่เป็น Best Practice ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการศึกษาผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 ขั้นที่ 1.1 การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานของแต่ละโรงเรียน และขั้นที่ 1.2 เพื่อศึกษาโรงเรียนที่เป็น Best Practice ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา แล้วบันทึกลงในแบบบันทึกเพื่อยกร่างนวัตกรรม และ 4. การจัดทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

ในขั้นตอนของการสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ประกอบด้วย 2 ขั้นย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 การยกร่างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยผู้วิจัย 1. แหล่งข้อมูล ได้แก่ ผลการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 โดยสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงานของแต่ละโรงเรียน การสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาและการสรุปผลการศึกษา 2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการยกร่างปรับปรุงนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษา ผลการสนทนากลุ่มของผู้ทรงคุณวุฒิในขั้นตอนที่ 1 ขั้นที่ 1.1 ขั้นที่ 1.2 และขั้นที่ 1.3 และ 4. การจัดทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบและยืนยันร่างนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship)

ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบและยืนยันร่างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แบบสอบถามเพื่อตรวจสอบนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความเหมาะสม มีลักษณะเป็นแบบมาตรส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) โดยที่มีระดับการประเมินดังนี้ 5 มีความครอบคลุม/ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีความครอบคลุม/ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 3 หมายถึง มีเป็นความครอบคลุม/ความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีความครอบคลุม/ความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย 1 หมายถึง มีความครอบคลุม/ความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด (รายละเอียดอยู่ในภาคผนวก ข หน้า 214) 3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ศึกษาผลการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ในขั้นตอนที่ 2 ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบและยืนยันร่างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญและการประเมินยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 4. การจัดทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความครอบคลุม ความเหมาะสม ของนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

ในการประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ในขั้นตอนนี้เป็นการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของนวัตกรรม ดังนี้ 1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย จำนวน 19 คน โดยการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย 3.วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย เพื่อประสานงานขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้น เพื่อพิจารณาประเมินให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จัดทำแบบสอบถามในระบบออนไลน์ Google Form และส่งแบบประเมินให้ผู้บริหารสถานศึกษา 19 โรงเรียน และส่งทางไปรษณีย์ตามความสะดวกของผู้ตอบแบบสอบถาม 4.การจัดทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์การนำนวัตกรรมไปใช้ในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงรายโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยสอบถามหัวหน้ากลุ่มงาน 4 กลุ่มงาน ของแต่ละโรงเรียน 19 โรงเรียน และ โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สรุปผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ดังนี้

1.1. ด้านผู้บริหาร ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีกระบวนการนิเทศภายในเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 2) ผู้บริหารมีการสร้างนวัตกรรมและการวิจัย

1.2. ด้านกระบวนการบริหารการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ และ 2) สถานศึกษาส่งเสริมการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA และการบริหารความเสี่ยง

1.3. ด้านครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อเทคโนโลยีด้วยวิธีการสอนแบบ Active Learning และกระบวนการ STEM เพื่อสร้างเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 2) สถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้ผลการวิจัย และ 3) สถานศึกษาส่งเสริมครูให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

1.4. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) สถานศึกษาส่งเสริมการวางแผนพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA และ 3) สถานศึกษาพัฒนาระบบการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย นำเสนอได้ดังนี้

วิสัยทัศน์ (Vision)

เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กของชุมชนที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน โดยมุ่งสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นและน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

พันธกิจ (Mission)

1. พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยเน้นการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย

2. ส่งเสริมและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อปลูกฝังความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้กับผู้เรียน

3. น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในทุกมิติของการบริหารจัดการและการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนและบุคลากร

4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ผู้ปกครอง และภาคีเครือข่ายภายนอก เพื่อร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาและผู้เรียนอย่างยั่งยืน

เป้าประสงค์ (Goals)

1. ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา มีความรู้ ทักษะ และคุณลักาณะอันพึงประสงค์ตามหลักสูตร

2. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. ผู้เรียนและบุคลากรน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและมีภูมิคุ้มกันในการเปลี่ยนแปลง

4. โรงเรียนมีระบบบริหารที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาลและมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

5. ชุมชนและภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์ (Strategy)

กลยุทธ์หลักที่ 1 ส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษา

กลยุทธ์รองที่ 1.1 ส่งเสริมกระบวนการนิเทศภายในเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

กลยุทธ์รองที่ 1.2 ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมและการวิจัย

กลยุทธ์หลักที่ 2 ส่งเสริมกระบวนการบริหารการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา

กลยุทธ์รองที่ 2.1 ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ

กลยุทธ์รองที่ 2.2 ส่งเสริมการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA และการบริหารความเสี่ยง

กลยุทธ์หลักที่ 3 ส่งเสริมครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

กลยุทธ์รองที่ 3.1 ส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อเทคโนโลยีด้วยวิธีการสอนแบบ Active Learning และกระบวนการ STEM เพื่อสร้างเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

กลยุทธ์รองที่ 3.2 ส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้ผลการวิจัย

กลยุทธ์รองที่ 3.3 ส่งเสริมครูให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

กลยุทธ์รองที่ 3.4 ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินชีวิตประจำวัน

กลยุทธ์หลักที่ 4 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา

กลยุทธ์รองที่ 4.1 ส่งเสริมการวางแผนพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA

กลยุทธ์รองที่ 4.2 พัฒนาระบบการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ

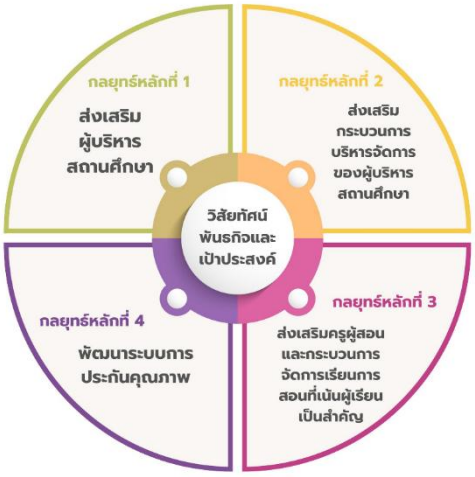
กลยุทธ์รองที่ 4.3 ส่งเสริมการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

วัตถุประสงค์ที่ 3 การประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ผลการประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย

ตามมาตรฐานความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา จำนวน 19 คน พบว่า นวัตกรรมมีมาตรฐานความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.67, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.39) และมาตรฐานความเป็นประโยชน์รวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย=4.60, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.56) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากผู้วิจัย คือ การศึกษาและสังเคราะห์เอกสารทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย เพื่อนำไปเป็นแนวทางการบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ประกอบด้วยดังต่อไปนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 ส่งเสริมผู้บริหารสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 2 ส่งเสริมกระบวนการบริหารการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา กลยุทธ์ที่ 3 ส่งเสริมครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และกลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ดังแผนภาพ ดังต่อไปนี้

แผนภาพ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นของการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย พิจารณาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น พบว่ากระบวนการบริหารจัดการที่ควรดำเนินการพัฒนา เรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านกระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา และด้านผู้บริหาร ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับมาตรฐานการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งมี 3 มาตรฐาน ได้แก่ มาตรฐานที่ 1 ผลลัพธ์

ของการเรียนรู้ (3 ตัวชี้วัด) มาตรฐานที่ 2 การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา (10 ตัวชี้วัด) และมาตรฐานที่ 3 การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ (3 ตัวชี้วัด) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thungthong (2009) กล่าวถึง รูปแบบการประเมินคุณภาพสถานศึกษาทั้งระบบ ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตรเขต 1 ประกอบด้วย 6 ด้าน คือ ด้านที่ 1คุณภาพนักเรียน ด้านที่ 2 การบริหารหลักสูตรและงานวิชาการ ด้านที่ 3 การบริหารการจัดการ ด้านที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครองและชุมชน ด้านที่ 5 บุคลากรและการบริหารงานบุคลากร และด้านที่ 6 ความดีเด่นของสถานศึกษา

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย นวัตกรรมมีมาตรฐานความครอบคลุมและความเหมาะสมของนวัตกรรมการบริหารการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ทั้งเนื่องจากนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากนวัตกรรมได้พัฒนาจากผลการศึกษาที่รอบด้านในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการสร้างนวัตกรรมมีมาตรฐานความครอบคลุมและความเหมาะสมของนวัตกรรมการบริหารการจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย และมีการตรวจสอบโดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) ซึ่งสอดคล้องกับ Phrae-lai (2011) กล่าวว่าแนวทางการดำเนินงานผู้บริหารต้องกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจน การจัดหา การแบ่งงาน การมอบหมายงานให้บุคลากร รวมถึงสารสนเทศที่เป็นปัจจุบัน มีการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง โดยการใช้ภาวะผู้นำของผู้บริหารในการใช้ กลยุทธ์ให้เกิดผลสำเร็จ ในการปฏิบัติงาน ตลอดจนส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการของ ผู้บริหารสถานศึกษาควรปรับปรุงแผนปฏิบัติการหรือโครงการของสถานศึกษามีความสอดคล้องและ ตอบสนองเป้าหมายของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5 ปี ของสถานศึกษา รองลงมามีการจัดทำ แผนปฏิบัติการประจำปี โดยนำปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่สำคัญ มาใช้สถานศึกษามีการสร้างเครือข่ายและจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับบริการ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสถานศึกษามีกระบวนการจัดการสารสนเทศและความรู้ที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งฮาร์ดแวร์ และซอฟแวร์ มีความพร้อมทันต่อการใช้งานอย่างต่อเนื่อง และสถานศึกษามีแผนบริหารจัดการความเสี่ยงที่มีการ กำหนดวิธีการ/มาตรการในการดำเนินงานที่สะท้อนผลที่จะเกิดขึ้นทั้งทางลบและทางบวก มีการจัดการแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและนำแผนไปปฏิบัติ ถ่ายทอดความรู้ สู่ผู้ใต้บังคับบัญชาและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีการควบคุม ปรับปรุงกิจกรรมในแผนงาน/โครงการต่างๆ อย่างเหมาะสม มีการจัดระบบการบริหารงาน และภาระหน้าที่ รวมถึงระบบการจัดการผลปฏิบัติงานของบุคคล และผู้ที่เกี่ยวข้องรวมถึงการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้เรียน สอดคล้องกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่มีคุณภาพ ตัวบ่งชี้ทุกตัวเป็นตัวบ่งชี้คุณภาพในการบริหารการศึกษาเพื่อความเป็นเลิศของสถานศึกษาเอกชน ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบหลัก 8 ด้าน และสอดคล้องกับ Kulmeateekul (2009) ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ ด้านการบริหารความสัมพันธ์กับผู้รับบริการด้านการจัดการสารสนเทศด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดการเครือข่ายการเรียนรู้ภายนอก และด้านการจัดการทางการเงิน และสอดคล้องกับ Limprasong (2013) ที่ระบุว่า

องค์ประกอบการบริหารจัดการการประกันคุณภาพสถานศึกษาสำหรับอนาคตประกอบด้วย 5องค์ประกอบ คือ 1) การบริหารจัดการ 2) การวางแผน 3) การประเมินผลการปฏิบัติงาน 4) การนำผลการประเมินไปใช้ และ5) ภาวะผู้นำ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่าการประเมินนวัตกรรมการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย โดยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์ในการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ตามมาตรฐานความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ จำนวน 19 คน พบว่า นวัตกรรมมีมาตรฐานมีความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากการประเมินนวัตกรรมที่สร้างขึ้นเป็นการพิจารณาในภาพรวมว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นนั้นมีคุณค่าและเหมาะสม มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยผู้ที่ได้ใช้นวัตกรรมและได้ศึกษานวัตกรรมอย่างแท้จริง นวัตกรรมที่ดีจะต้องมีมาตรฐานความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่ มีคุณภาพเป็นการบริหารจัดการโรงเรียนที่ สำคัญในยุคโลกาภิวัตน์เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการโรงเรียนให้บรรลุผลสำเร็จ อย่างมีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด ของ Simmali (2015) ระบุว่ามี องค์ประกอบสำคัญ คือ 1)ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) การเตรียมการเปลี่ยนแปลง 3) การมีส่วนร่วม 4) การวางแผนกลยุทธ์ 5) การดำเนินการเปลี่ยนแปลง 6) การประเมินผล 7) การพัฒนาบุคลากร 8) การรักษาผลการเปลี่ยนแปลง และ 9) การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนในฝันให้ มีคุณภาพยั่งยืน และยังสอดคล้องกับ Kaewkird (2013) กล่าวว่า มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) วัฒนธรรมองค์การ 2)การกำกับติดตามประเมินผล 3) ครูผู้รับผิดชอบต่อการปฏิบัติหน้าที่ 4)ผู้บริหารที่มีธรรมาธิบาลและ 5) เครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งองค์ประกอบทุกตัวมีความสัมพันธ์ต่อกันสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และสอดคล้องกับรูปแบบการบูรณาการระบบการประกันคุณภาพภายในกับการบริหารสถานศึกษาสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐานขนาดกลาง ของ Asvabhumi (2012) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของรูปแบบมีสามองค์ประกอบ คือ 1) ความรู้พื้นฐานของบุคลากรในการดำเนินงานตามรูปแบบประกอบด้วยทฤษฎีพื้นฐานในการบูรณาการ มาตรฐานและตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาและสภาพปัญหาและความต้องการของสถานศึกษา 2) ขั้นตอนการดำเนินงานตามรูปแบบนั้นประกอบด้วย การวางแผน ซึ่งมีการจัดระบบการบริหารและและระบบสารสนเทศ การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและการจัดทำ แผนพัฒนาการจัดการศึกษา ส่วนการดำเนินงานตามแผนนั้นเป็นขั้นตอนการนำแผนไปสู่การปฏิบัติสำหรับการตรวจสอบผล ประกอบด้วย การติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ การประเมินคุณภาพภายใน และการจัดทำรายงานประจำปี และการดำเนินการต่อเนื่องเป็นพัฒนางานต่อเนื่องและเริ่มวงจรการบริหารรอบต่อไป

สรุป

รูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา ประกอบด้วย แนวคิดหลัก ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษาและแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนคุณภาพ

ระดับมัธยมศึกษาโดยได้ผ่านการประเมินความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นสอดคล้องกันว่าในภาพรวมมีความเหมาะสม โดยมีผลการศึกษาสภาพความต้องการจำเป็นในการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษาจากการสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา (5 Qualities of Secondary School Model) ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา 2) วัตถุประสงค์ของการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา 3) กระบวนการประเมินผลการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา 4) แนวทางการประเมินผลการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา และ5) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษา โดยมีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษาในภาพรวมตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มีความเห็นว่ามีความหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.67) และมีผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารโรงเรียนคุณภาพระดับมัธยมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) มีความเห็นว่า มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.68)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ดังนี้ ด้านผู้บริหาร ได้แก่ 1) ผู้บริหารมีกระบวนการนิเทศภายในเพื่อสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และ 2) ผู้บริหารมีการสร้างนวัตกรรมและการวิจัย ด้านกระบวนการบริหารการจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการข้อมูลสารสนเทศ และ 2) สถานศึกษาส่งเสริมการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วยวงจรคุณภาพ PDCA และการบริหารความเสี่ยง ด้านครูผู้สอนและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนที่ใช้สื่อเทคโนโลยีด้วยวิธีการสอนแบบ Active Learning และกระบวนการ STEM เพื่อสร้างเสริมทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 2) สถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยใช้ผลการวิจัย และ 3) สถานศึกษาส่งเสริมครูให้มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ด้านการประกันคุณภาพการศึกษา ได้แก่ 1) สถานศึกษาส่งเสริมการรายงานผลการประเมินคุณภาพการศึกษาต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง 2) สถานศึกษาส่งเสริมการวางแผนพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาตามวงจรคุณภาพ PDCA และ 3) สถานศึกษาพัฒนาระบบการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการบริหารจัดการคุณภาพองค์ความรู้ของข้อมูล

สารสนเทศที่ทำให้แน่ใจได้ว่า ข้อมูลสารสนเทศ และความรู้ของสถานศึกษา มีคุณสมบัติ ถูกต้อง แม่นยำ มีความปลอดภัย เป็นความลับ ทันต่อเหตุการณ์ น่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาต่างๆ ได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย มีองค์ประกอบดังนี้ 1) วิสัยทัศน์ 2) พันธกิจ 3) เป้าประสงค์ 4) กลยุทธ์ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ ทบทวน ปรับปรุง และแก้ไขขั้นตอนการดำเนินงานให้ครบถ้วนทุกกระบวนการทำงาน มีผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน ตามวิธีการที่กำหนดไว้อย่างครบถ้วน เหมาะสม และสอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งปัจจุบัน และอนาคต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการประเมินนวัตกรรมกลยุทธ์การบริหารจัดการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเชียงราย ตามมาตรฐานความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนด้านการเสริมสร้าง ศักยภาพชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน และต่อเนื่อง สร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน เพราะสถานศึกษาเป็นของชุมชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงทดลองใช้นวัตกรรมการบริหารจัดการการการศึกษาเพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากนวัตกรรมและความถูกต้องเหมาะสม

2.2. ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านการนำผลการประเมินไปใช้ เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ใช้เป็น แนวทางในการพัฒนาต่อไป

2.3. ควรมีการศึกษาวิจัยในด้านข้อจำกัด สภาพปัญหาและอุปสรรคในการใช้นวัตกรรมการบริหารและการจัดการศึกษา เพื่อสรุปเป็นองค์ความรู้ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อไป

References

Asvabhumi, S. (2012). Integration model of internal quality assurance system with school management for medium-sized basic education schools. *Buabundit Journal of Educational Administration,* 15(3), 167–168.

Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office. (2013). *Self-assessment report for the academic year 2023*. Chiang Rai: Chiang Rai Secondary Educational Service Area Office.

Kaewkird, T. (2013). *The development of a sustainable quality management model for the dream school project* . (Doctoral dissertation). Silpakorn University. Bangkok.

Kulmeateekul, T. (2009). *Development of quality indicators for educational administration to achieve excellence in private schools.* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Limprasong, N. (2013). *Principles and Theories of Educational Administration.* Bangkok: OS Printing House.

Office of the Permanent Secretary, Ministry of Education. (2023). *Twenty-year national education plan (2017–2036): Under the vision of the 20-year national strategic plan*. Bangkok: Office of the Permanent Secretary.

Office of the Secretary-General, Education Council, Ministry of Education. (2019). *The National Education Act B.E. 2542 (1999)*. Bangkok: Office of the Secretary-General.

Phrae-lai, M. (2011). *An analysis of factors affecting the management of educational quality assurance in small-sized schools.* (Doctoral dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.

Simmali, S. (2015). Quality change management. *Journal of Educational Administration, Srinakharinwirot University*, 12(23), 108–116.

Thungthong, S. (2009). *Development of a comprehensive school quality assessment model in schools under Phichit Primary Educational Service Area Office 1*. Phichit: Phichit Primary Educational Service Area Office 1.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

FACTORS AFFECTING THE QUALITY OF LIFE OF NON-COMMISSIONED OFFICERS OF THE 7TH INFANTRY REGIMENT, KAWILA CAMP, CHIANG MAI PROVINCE

[1]พันเอกยุทธวีร์ ปุ๊ดหน่อย และ [2]ธนกร สิริสุคันธา

[1]Col. Yuttawee Potnoi and [2]Thanakorn Sirisugandha

[1]คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

[1]Faculty of Management Science, Lampang Rajabhat University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: toi.40.51@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 086-551-4935

Received: 2025-09-08

Revised: 2025-09-26

Accepted: 2025-12-12

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน และคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่และ 2) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง คือ นายทหารชั้นประทวนกรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 278 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้สถิติอนุมานวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับความคิดเห็นของด้านวัฒนธรรมองค์การส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด และด้านค่าตอบแทน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ และ 2) ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบ Enter พบว่า ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานและด้านค่าตอบแทนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01

คำสำคัญ: วัฒนธรรมองค์การ; สิ่งแวดล้อมในการทำงาน; ค่าตอบแทน; คุณภาพชีวิต; นายทหารชั้นประทวน

Abstract

This research aimed to: (1) examine the level of opinions regarding organizational culture, the working environment, compensation, and quality of life of non-commissioned officers of the 7th Infantry Regiment, Kawila Camp, Chiang Mai Province; and (2) investigate the factors related to organizational culture, the working environment, and compensation that affect the quality of life of non-commissioned officers of the 7th Infantry Regiment, Kawila Camp, Chiang Mai Province. The sample consisted of 278 non-commissioned officers of the 7th Infantry Regiment, Kawila Camp, Chiang Mai Province. The research instrument was a questionnaire. Descriptive statistics, including percentages, means, and standard deviations, were used for data analysis. Inferential statistics were employed using multiple regression analysis with the Enter method.

The research findings revealed that: 1) the level of opinions regarding organizational culture affecting the quality of life of non-commissioned officers of the 7th Infantry Regiment, Kawila Camp, Chiang Mai Province, was at the highest level. This was followed by the working environment, which was also rated at the highest level, and compensation, which was rated at a high level, respectively. 2) The results of the multiple regression analysis using the Enter method indicated that organizational culture, the working environment, and compensation significantly affected the quality of life of non-commissioned officers of the 7th Infantry Regiment, Kawila Camp, Chiang Mai Province, at the .01 level of statistical significance.

Keywords: Organizational Culture; Work Environment; Compensation; Quality of Life; Non-Commissioned Officers

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร โดยเฉพาะในกองทัพที่มีบทบาทด้านความมั่นคงของประเทศ นายทหารชั้นประทวนในฐานะกำลังหลักระดับปฏิบัติการจึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้เต็มศักยภาพและมีความสุขในการดำรงชีวิต กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานสำคัญของกองทัพบกในการรักษาความสงบเรียบร้อยในภาคเหนือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวนในหน่วยงานนี้จึงมีความจำเป็น โดยมีปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้อง 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การที่ส่งผลต่อพฤติกรรมและความรู้สึกผูกพันกับหน่วยงาน, สิ่งแวดล้อมการทำงาน ที่เอื้อต่อความปลอดภัย

และบรรยากาศที่เหมาะสม และ ค่าตอบแทน ที่เพียงพอและเป็นธรรมเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตและลดความเครียดทางเศรษฐกิจ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนโยบายกองทัพบก ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 ที่เน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกำลังพลในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาพ สวัสดิการ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความมั่นคงอย่างยั่งยืน (National Economic and Social Development Board, 2022)

กองทัพบกเป็นกองกำลังที่มีกำลังพลปฏิบัติการมากที่สุด และได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยคุกคามทุกรูปแบบ โดยยึดมั่นในค่านิยมและวัฒนธรรมองค์กร วิสัยทัศน์ พ.ศ. 2565 ระบุว่า “เป็นกองทัพบกที่มีศักยภาพ ทันสมัย เป็นที่เชื่อมั่นของประชาชน และเป็นหนึ่งในกองทัพบกชั้นนำของภูมิภาค” (Prepared, Potentialized and Modernized Army in Southeast Asia) ทั้งนี้ สถานการณ์ภายในและภายนอกประเทศล้วนส่งผลต่อภารกิจของกองทัพบกทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2558 ได้รับมอบหมายให้รักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยของประเทศ ตามนโยบายรัฐบาลและคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อให้ประเทศเดินหน้าตาม Road map ที่กำหนด อันนำไปสู่ความมั่นคง ความสงบเรียบร้อย ความรักสามัคคี และการพัฒนาที่ยั่งยืน กองทัพบกจึงตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาและปรับปรุงศักยภาพในทุกระดับ เพื่อให้ปฏิบัติภารกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคงความเป็นที่พึ่งพิงและศรัทธาของประชาชนต่อไป (Royal Thai Army, 2022)

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย ซึ่งได้กำหนดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และการให้คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา กองทัพบกเองได้ส่งเสริมคุณภาพชีวิตกำลังพลในหลายด้าน ทั้งสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี ตลอดจนการพัฒนาร่างกายและจิตใจ เพื่อสร้างความสะดวกสบายและศักยภาพในการทำงาน การพัฒนาคุณภาพชีวิตของกำลังพลจึงเป็นประเด็นที่ได้รับความสำคัญมาโดยตลอด โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2568 ที่กองทัพบกได้กำหนดนโยบายยกระดับคุณภาพชีวิตทุกระดับชั้น เน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การส่งเสริมสวัสดิการ และการดูแลอย่างต่อเนื่อง ผ่านการติดตาม ตรวจสอบ และบริการที่เหมาะสม เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจของกองทัพบกอย่างสูงสุด (Royal Thai Army, 2025)

คุณภาพชีวิตของกำลังพลกองทัพบก โดยเฉพาะนายทหารชั้นประทวน เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพการทำงานและความมั่นคงทางจิตใจ เนื่องจากเป็นกำลังหลักในภารกิจด้านความมั่นคง การช่วยเหลือประชาชน และสนับสนุนหน่วยเหนือ อย่างไรก็ตาม นายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ยังเผชิญปัญหาคุณภาพชีวิตจากหลายด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ ที่บางส่วนไม่เอื้อต่อการยอมรับความคิดเห็นและความร่วมมือ ส่งผลให้ขาดการสนับสนุนและความผูกพันกับหน่วยงาน,

สิ่งแวดล้อมการทำงาน ที่บางครั้งก่อให้เกิดความกดดัน ตึงเครียด หรือขาดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอ และ ค่าตอบแทน ที่ไม่สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและภาระงาน ทำให้กำลังพลบางส่วนมีปัญหาความมั่นคงทางการเงินและความเครียด

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะที่ช่วยปรับปรุงนโยบายและการบริหารจัดการภายในหน่วยงานให้สอดคล้องกับความต้องการของกำลังพลอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน และคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวิธีการดำเนินงานวิจัยประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

ขั้นตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นายทหารชั้นประทวน สังกัดกรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 278 คน

ขั้นตอนที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ภูมิลำเนาเดิม อายุงาน และตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับอิทธิพลของกลุ่มอ้างอิง วัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นลักษณะของคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) 5 ระดับ ประยุกต์ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert, 1970: p.76)

ขั้นตอนที่ 4 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ความครอบคุลมเนื้อหาและความถูกต้องในสำนวนภาษา ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มาใช้เป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามและประเมินผลตามเทคนิค โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Item-Objective Congruence Index: IOC) ค่า IOC รายข้อ ผ่านเกณฑ์ 0.50 ขึ้นไปทุกข้อ

ขั้นตอนที่ 5 นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ตามการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามตามมุมมองของผู้เชี่ยวชาญ หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน จากนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 17 ค่ายขุนเจืองธรรมิกราช จังหวัดพะเยา ซึ่งไม่ใช่กลุ่มเดียวกันกับกลุ่มตัวอย่างจริงด้วยแบบสอบถาม เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าความเที่ยงหรือความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม (reliability test) ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวัดความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.870 ตามที่ Nunnally (1959: pp.206-210) นำเสนอไว้ว่าควรมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงจากกลุ่มตัวอย่างได้

ขั้นตอนที่ 6 การรวบรวมข้อมูล ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก นายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 278 คน ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามผ่านทางอินเทอร์เน็ต โดยใช้การสร้างแบบสอบถามออนไลน์ผ่านทางเว็บไซต์ Google Form จากนั้นก็ทำการเชื่อมโยงข้อมูลของแบบสอบถามออนไลน์ลงไปยังเว็บไซต์ที่มีกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ใช้งานอยู่ เช่น Line, Messenger การเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยด้วยแบบสอบถามจะดำเนินการในช่วงระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2568

ขั้นตอนที่ 7 การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

7.1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

7.2 การวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้ศึกษาใช้สถิติอนุมาน (inferential statistic) เพื่อทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression analysis) ด้วยเทคนิค Enter Selection

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน ที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด 278 คน พบว่า นายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เพศชาย จำนวน 278 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 มีอายุระหว่าง 30 – 39 ปี จำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 50.72 มีสถานภาพสมรส จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 57.19 มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. จำนวน 155 คน คิดเป็นร้อยละ 55.76 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,000 – 20,000 บาท จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 57.55 มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ จำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 89.93 และมีอายุงาน ส่วนใหญ่มีผู้ตอบแบบสอบถามอายุงาน 5-9 ปี จำนวน 97 คน คิดเป็นร้อยละ 34.89

ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นของตัวแปรในแต่ละด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณภาพชีวิต มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยสูงสุดเท่ากับ 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.473 รองลงมาคือ วัฒนธรรมองค์การ มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.529 สิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.529 และค่าตอบแทน มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.671 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงานและค่าตอบแทนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

(n=278)

ด้านวัฒนธรรมองค์การ	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. องค์การของท่านส่งเสริมการทำงานเป็นทีม	4.56	0.584	มากที่สุด
2. ผู้บังคับบัญชาของท่าน เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม	4.52	0.662	มากที่สุด
3. องค์การของท่านมีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	4.44	0.620	มากที่สุด
4. องค์การมีการส่งเสริมความโปร่งใสในการทำงาน	4.39	0.680	มากที่สุด
5. ท่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย	4.36	0.706	มากที่สุด
6. ผู้บังคับบัญชามีความเคารพในความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา	4.45	0.687	มากที่สุด
7. การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัฒนธรรมและแนวทางที่องค์กรวางไว้	4.55	0.566	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.47**	**0.529**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของวัฒนธรรมองค์การ

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมองค์การ ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.529 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ องค์การของท่านส่งเสริมการทำงานเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.584 รองลงมาคือ การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัฒนธรรมและแนวทางที่องค์กรวางไว้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.566 ผู้บังคับบัญชาของท่าน เป็นแบบอย่างที่เหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.662 ผู้บังคับบัญชามีความเคารพในความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.687 องค์การของท่านมีระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.620 องค์การมีการส่งเสริม

ความโปร่งใสในการทำงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.680 ท่านมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.706 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

(n=278)

ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. สภาพแวดล้อมในที่ทำงานมีความสะอาดและเป็นระเบียบ	4.50	0.568	มากที่สุด
2. มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการทำงานอย่างเพียงพอ	4.17	0.740	มาก
3. ระบบความปลอดภัยในที่ทำงานอย่างเหมาะสม	4.42	0.582	มากที่สุด
4. สถานที่ปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย	4.45	0.615	มากที่สุด
5. มีการจัดพื้นที่ทำงานอย่างเหมาะสมกับจำนวนบุคลากร	4.37	0.677	มากที่สุด
6. มีจุดบริการน้ำดื่ม สุขาภิบาล และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ	4.29	0.739	มากที่สุด
7. สถานที่ปฏิบัติงานมีบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ	4.49	0.587	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.39**	**0.529**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสิ่งแวดล้อมในการทำงาน

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.529 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ สภาพแวดล้อมในที่ทำงานมีความสะอาดและเป็นระเบียบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.568 รองลงมา คือ สถานที่ปฏิบัติงานมีบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.587 สถานที่ปฏิบัติงานมีความเหมาะสมกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.615 มีระบบความปลอดภัยในที่ทำงานอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.มีการจัดพื้นที่ทำงานอย่างเหมาะสมกับจำนวนบุคลากร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.677 มีจุดบริการน้ำดื่ม สุขาภิบาล และสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.739 มีอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นต่อการทำงานอย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.740 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านค่าตอบแทนของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

(n=278)

ด้านค่าตอบแทน	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ค่าตอบแทนที่ได้รับสอดคล้องกับภาระงานที่รับผิดชอบ	4.12	0.788	มาก
2. ท่านมีความพึงพอใจต่อเงินเดือนที่ได้รับ	4.11	0.821	มาก
3. ท่านได้รับสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม	4.23	0.724	มากที่สุด
4. องค์การของท่านมีการจ่ายค่าตอบแทนตรงต่อเวลาและโปร่งใส	4.19	0.849	มาก
5. ระบบประเมินผลขององค์กรมีความยุติธรรมและโปร่งใส	4.31	0.677	มากที่สุด
6. องค์การของท่านมีการปรับค่าตอบแทนตามผลงานหรืออายุราชการ	4.22	0.764	มากที่สุด
7. ค่าตอบแทนที่ได้รับสามารถดูแลครอบครัวได้อย่างเพียงพอ	4.02	0.875	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.17**	**0.671**	**มาก**

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของค่าตอบแทน

จากตารางที่ 3 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านค่าตอบแทนในภาพรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.671 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ระบบประเมินผลขององค์กรมีความยุติธรรมและโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.677 รองลงมา คือ ท่านได้รับสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.724 องค์การของท่านมีการปรับค่าตอบแทนตามผลงานหรืออายุราชการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.764 องค์การของท่านมีการจ่ายค่าตอบแทนตรงต่อเวลาและโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.849 ค่าตอบแทนที่ได้รับสอดคล้องกับภาระงานที่รับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.788 ท่านมีความพึงพอใจต่อเงินเดือนที่ได้รับ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.821 ค่าตอบแทนที่ได้รับสามารถดูแลครอบครัวได้อย่างเพียงพอ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.875 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับด้านคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

(n=278)

ด้านคุณภาพชีวิต	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ท่านมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอหลังจากปฏิบัติงาน	4.43	0.653	มากที่สุด
2. ท่านรู้สึกปลอดภัยทั้งในที่ทำงานและที่พักอาศัย	4.49	0.562	มากที่สุด
3. ท่านมีโอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งในงานและชีวิตส่วนตัว	4.54	0.541	มากที่สุด
4. ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี	4.57	0.571	มากที่สุด
5. ท่านได้รับการดูแลด้านสวัสดิการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง	4.38	0.700	มากที่สุด
6. ท่านมีความรู้สึกมั่นคงในหน้าที่การงาน	4.55	0.578	มากที่สุด
7. ท่านรู้สึกมีคุณค่าและภูมิใจในอาชีพของตนเอง	4.71	0.492	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.53**	**0.473**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพชีวิต

จากตารางที่ 4 พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านคุณภาพชีวิตในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.473 เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นผู้ตอบแบบสอบถามให้ความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ท่านรู้สึกมีคุณค่าและภูมิใจในอาชีพของตนเอง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.71 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.492 รองลงมา คือ ท่านมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.571 ท่านมีความรู้สึกมั่นคงในหน้าที่การงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.578 ท่านมีโอกาสในการพัฒนาตนเองทั้งในงานและชีวิตส่วนตัว มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.541 ท่านรู้สึกปลอดภัยทั้งในที่ทำงานและที่พักอาศัย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.49 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.562 ท่านมีเวลาพักผ่อนอย่างเพียงพอหลังจากปฏิบัติงาน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.653 ท่านได้รับการดูแลด้านสวัสดิการอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.700 ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงานและค่าตอบแทนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

ผลการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ ด้านวัฒนธรรมองค์การ มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ 0.223 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ 0.053 ค่า t เท่ากับ 4.219 ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานที่ 0.250 สิ่งแวดล้อมในการทำงาน มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ 0.313 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ 0.053 ค่า t เท่ากับ 5.852 ค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานที่ 0.350 และด้านค่าตอบแทน มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยที่ 0.179 ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานที่ 0.040 ค่า t เท่ากับ 4.516 และค่าสัมประสิทธิ์มาตรฐานที่ 0.255 โดยมีคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นตัวแปรตามและมีการทดสอบโดยใช้ค่า VIF ปรากฏว่า ค่า VIF ของตัวแปร มีค่าเท่ากับ 2.252, 2.298 และ 2.042 ตามลำดับ ซึ่งมีค่าน้อยกว่า 10 แสดงว่าตัวแปรอิสระแต่ละตัวไม่มีความสัมพันธ์กัน (Miles, and Shevlin, 2001)

ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร คือ ด้านวัฒนธรรมองค์การ ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน และด้านค่าตอบแทนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการทดสอบการถดถอยพหุคูณโดยวิธี Enter ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงานส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่มากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน 0.350 โดยนายทหารชั้นประทวนให้ความสำคัญในประเด็น สภาพแวดล้อมในที่ทำงานมีความสะอาดและเป็นระเบียบ รองลงมาคือ สถานที่ปฏิบัติงานมีบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือตามลำดับ

รองลงมา ด้านค่าตอบแทนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน 0.255 โดยนายทหารชั้นประทวนให้ความสำคัญในประเด็น ระบบประเมินผลขององค์กรมีความยุติธรรมและโปร่งใส รองลงมาคือ ได้รับสวัสดิการที่ช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างเหมาะสม ตามลำดับ

ด้านวัฒนธรรมองค์การส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน 0.250 โดยนายทหารชั้นประทวนให้ความสำคัญในประเด็น องค์การของท่านส่งเสริมการทำงานเป็นทีม รองลงมาคือ การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัฒนธรรมและแนวทางที่องค์กรวางไว้ ตามลำดับ

จากผลดังกล่าว สามารถทำนายคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 75.7

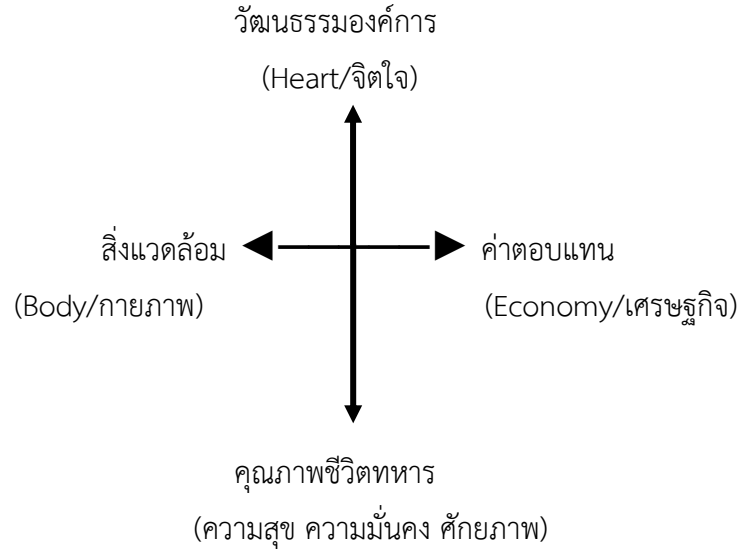
องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากผู้วิจัย คือ วัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

1. วัฒนธรรมองค์การ การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และการปฏิบัติงานตามค่านิยมของหน่วยงานช่วยเพิ่ม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ วัฒนธรรมที่โปร่งใสและเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ลดความขัดแย้งภายใน เพิ่มความผูกพันและขวัญกำลังใจ ความหมายโดยรวม คือ วัฒนธรรมองค์การที่ดีไม่ได้เพียงสร้างระเบียบและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว แต่ยังเป็น พลังทางจิตวิทยา ที่ช่วยให้กำลังพลมีความสุข มั่นใจ และพร้อมทุ่มเทกับหน้าที่มากขึ้น

2. สิ่งแวดล้อมในการทำงาน สภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อความร่วมมือ ทำให้กำลังพลลดความเครียด การจัดสถานที่และอุปกรณ์อย่างเหมาะสม ทำให้เกิดความสะดวกและประสิทธิภาพสูงขึ้น ความหมายโดยรวม คือ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพและสังคมของที่ทำงานทำหน้าที่เสมือน ตัวกลางที่เชื่อมโยงความมั่นคงทางกายภาพกับสุขภาพจิตใจของกำลังพล หากจัดการได้ดี จะช่วยเปลี่ยนความกดดันทางทหารให้กลายเป็นพลังบวก

3. ค่าตอบแทน ความยุติธรรมและโปร่งใสในระบบค่าตอบแทน เป็นตัวสร้าง ความมั่นคงและแรงจูงใจ การมีสวัสดิการและรายได้เพียงพอ ไม่เพียงลดปัญหาเศรษฐกิจ แต่ยังทำให้ครอบครัวของกำลังพล มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ความหมายโดยรวม คือ ค่าตอบแทนไม่ได้เป็นเพียงเรื่องตัวเงิน แต่เป็นสัญญาณแห่งการยอมรับ จากองค์การ ซึ่งช่วยยกระดับความภาคภูมิใจและคุณค่าในวิชาชีพทหาร

แผนภาพที่ 1 แผนภาพสามเหลี่ยมสมดุล วัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่

จากแผนภาพที่ 1 พบว่า คุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ เกิดจากการผสมผสานกันของสามปัจจัยสำคัญ ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทน โดยด้านบนของสามเหลี่ยมคือวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งเป็นพลังทางจิตใจที่ช่วยสร้างความผูกพัน ความภาคภูมิใจ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนด้านซ้ายของสามเหลี่ยมคือสิ่งแวดล้อมในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพที่ช่วยลดความเครียดและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และด้านขวาของสามเหลี่ยมคือค่าตอบแทน ซึ่งเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่สร้างความมั่นคงและแรงจูงใจในการทำงาน เมื่อทั้งสามด้านมีความแข็งแรงและสมดุลกัน จะส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่สมบูรณ์ของนายทหาร ทั้งในด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความภาคภูมิใจในอาชีพ แต่หากด้านใดด้านหนึ่งอ่อนแอ ก็จะส่งผลกระทบต่ออีกสองด้าน และทำให้คุณภาพชีวิตโดยรวมลดลง ดังนั้น การพัฒนาคุณภาพชีวิตของนายทหารจึงต้องให้ความสำคัญกับทั้งสามปัจจัยไปพร้อมกัน เพื่อสร้างสมดุลที่ยั่งยืนและมั่นคงในชีวิตการทำงานและการดำรงชีพของกำลังพล

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัย เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ อภิปรายได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับความคิดเห็นของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ต่อวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน ค่าตอบแทน และคุณภาพชีวิตโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยประเด็นที่ได้รับคะแนนสูงที่สุดคือ “องค์การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม” ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมองค์การที่ชัดเจนและสนับสนุนการทำงานร่วมกันช่วยสร้างความผูกพัน ความภาคภูมิใจ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้นายทหารมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Noiamat (2015) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมองค์การเป็นแนวทางปฏิบัติที่สร้างความเข้าใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Deerun (2021) และ (Wongyarit, 2022) ที่พบว่าวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการเรียนรู้ร่วมกันมีอิทธิพลเชิงบวกต่อคุณภาพชีวิตของบุคลากร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทน ล้วนมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน (β = 0.350, $p < .01$) รองลงมาคือ ค่าตอบแทน (β = 0.255, $p < .01$) และ วัฒนธรรมองค์การ (β = 0.250, $p < .01$)

ด้านวัฒนธรรมองค์การ พบว่า การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์และความร่วมมือที่ดี ส่งผลให้บุคลากรมีความผูกพันและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะวัฒนธรรมองค์การที่เข้มแข็งเอื้อต่อการทำงานอย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับแนวคิดของ Noiamat (2015) และงานวิจัยของ (Deerun, 2021; Wongyarit, 2022)

ด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน พบว่า สภาพแวดล้อมที่สะอาด เป็นระเบียบ และมีอุปกรณ์เครื่องมือที่เหมาะสม มีผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและความพึงพอใจของนายทหาร ทั้งนี้เป็นเพราะสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีผลต่อสมาธิและประสิทธิภาพการทำงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Pinket (2016) และงานวิจัยของ (Khwanmuang, 2020; Chuichum, 2022)

ด้านค่าตอบแทน พบว่า ระบบการประเมินผลที่ยุติธรรมและโปร่งใส รวมทั้งการจัดสรรผลตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตและประสิทธิภาพการทำงาน ทั้งนี้เป็นเพราะค่าตอบแทนที่เป็นธรรมช่วยสร้างขวัญกำลังใจและความร่วมมือภายในองค์การ สอดคล้องกับแนวคิดของ Santiwong (1997) และงานวิจัยของ (Yuongsuwan, 2020; Pleebut, 2022)

ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมสามารถทำนายคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ ได้ร้อยละ 75.7

สรุป

การวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวน กรมทหารราบที่ 7 ค่ายกาวิละ จังหวัดเชียงใหม่ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นและความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทนที่มีต่อคุณภาพชีวิตของกำลังพล ผลการศึกษาพบว่าคุณภาพชีวิต

ของนายทหารชั้นประทวนอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีความรู้สึกภาคภูมิใจในอาชีพ สุขภาพกายและจิตที่ดี ความมั่นคงในหน้าที่การงาน และโอกาสในการพัฒนาตนเองเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งนี้สิ่งแวดล้อมในการทำงานมีอิทธิพลสูงสุดต่อคุณภาพชีวิต รองลงมาคือค่าตอบแทนและวัฒนธรรมองค์การ โดยปัจจัยทั้งสามสามารถทำนายคุณภาพชีวิตได้ถึงร้อยละ 75.7 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดูแลสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย การจัดระบบค่าตอบแทนอย่างเป็นธรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์การที่ส่งเสริมความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นายทหารชั้นประทวนมีขวัญกำลังใจ ความสุข และศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ที่พบว่า ระดับความคิดเห็นด้านวัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวนอยู่ในระดับมากที่สุด ขณะที่ด้านค่าตอบแทนอยู่ในระดับมาก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำรงรักษามาตรฐานในด้านที่มีระดับสูงดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการปรับปรุงระบบค่าตอบแทนและสวัสดิการให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับภาระงานและสภาพเศรษฐกิจในปัจจุบัน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของกำลังพลให้ดียิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมในการทำงาน วัฒนธรรมองค์การ และค่าตอบแทน มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของนายทหารชั้นประทวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนดแนวทางการบริหารจัดการโดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในการทำงานเป็นลำดับแรก รองลงมาคือการปรับปรุงระบบค่าตอบแทนและการเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและความผูกพันต่อองค์การ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของกำลังพลอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ศึกษากลุ่มตัวอย่างเฉพาะนายทหารชั้นประทวนในหน่วยงานเดียว อาจทำให้ผลการวิจัยมีข้อจำกัดด้านการอ้างอิงทั่วไป (generalizability) ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่างไปยังหน่วยงานทางทหารอื่น หรือเปรียบเทียบระหว่างหน่วยงาน เพื่อเพิ่มความครอบคลุมและความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

2.2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยหลักเพียง 3 ด้าน ได้แก่ วัฒนธรรมองค์การ สิ่งแวดล้อมในการทำงาน และค่าตอบแทน ซึ่งอาจยังไม่ครอบคลุมปัจจัยเชิงพฤติกรรมและจิตวิทยาอื่น ๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มตัวแปร เช่น ภาวะผู้นำ ความผูกพันต่อองค์การ หรือความเครียดจากการทำงาน เพื่อให้สามารถอธิบายคุณภาพชีวิตได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

2.3. เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามเพียงวิธีเดียว ซึ่งอาจมีข้อจำกัดด้านความลึกของข้อมูลและอคติจากการตอบ (response bias) ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน

(Mixed Methods) โดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก และช่วยอธิบายผลการวิจัยเชิงปริมาณได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

References

Chuichum, S. (2022). *Work-life balance and work environment influencing the quality of work life of employees in an ice cream manufacturing company.* Pathum Thani: Rajamangala University of Technology Thanyaburi.

Deerun, P. (2021). The relationship between organizational culture, creativity, organizational commitment, and quality of work life of personnel at Boromarajonani College of Nursing, Chonburi. *Ratchawadee Journal, Boromarajonani College of Nursing, Surin,* 5(2), 123–134.

Khwanmuang, K. (2020). *Quality of work life of cleaning contractors working at Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, North Bangkok Campus.* Bangkok: Thammasat University.

Likert, R. (1970). *A Technique for The Measurement of Attitude.* Chicago.

Miles, J., & Shevlin, M. (2001). *Applying regression and correlation: A guide for students and researchers.* London: Stage.

National Economic and Social Development Board. (2022). *The 13th National Economic and Social Development Plan (2023–2027).* Bangkok: Office of the NESDB.

Noiamat, P. (2015). *The relationship between organizational culture and school effectiveness under the Secondary Educational Service Area Office 27.* Sakon Nakhon: Sakon Nakhon Rajabhat University.

Nunnally, J. C. (1959). *Tests and measurements*. New York: McGraw-Hill.

Pinket, K. (2016). *A study of personal factors, work environment factors, and quality of work life factors affecting organizational commitment of operational employees at the Port Authority of Bangkok.* (Independent study, Master of Business Administration). Bangkok University. Bangkok.

Pleebut, N. (2022). *Development of quality of work life of civil servants at Suphanburi Provincial Government Office.* Chachoengsao: Rajabhat Rajanagarindra University.

Royal Thai Army. (2022). *Royal Thai Army vision.* Retrieved September 8, 2025, from https://rta.mi.th

Royal Thai Army. (2025). *Royal Thai Army operational policy 2025.* Bangkok: Royal Thai Army.

Santiwong, T. (1997). *Consumer behavior in marketing.* (9th rev. ed.). Bangkok: Thai Wattana Panich.

Wongyarit, V. (2022). *The learning organizational culture affecting the quality of work life: A case study of the credit services department, Kasikorn Bank, Chaengwattana office.* Bangkok: Thammasat University.

Yuongsuwan, R. (2020). *Quality of work life and organizational effectiveness: A case study of the Community Development Office, Chachoengsao Province.* Bangkok: Ramkhamhaeng University.

การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเชิงพุทธของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

DEVELOPMENT OF MODEL MANAGEMENT FOR BUDDHIST TOURRIST HEALTHY NA KUHA COMMUNITY,SUAN KHUEAN SUBDISTRICT, MEUANG DISTRICT, PHRAE PROVINCE

[1]เกรียงศักดิ์ ฟองคำ, [2]พระมหาสิทธิชัย ชยสิทฺธิ , [3]พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ, [4]ดำเนิน หมายดี และ [5]อภิชา สุขจีน

[1]Kriengsak Fongkum, [2]Phamahasuttichai Chayasitthi, [3]Phraanusorn Kittiwanno, [4]Dumnern Maidee and [5]Aphicha Sukjin

[1]สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, คณะพุทธศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาเขตแพร่

[1]Branch of Buddhism, Faculty of Buddhist study, Mahachularlongkorajavidlayala University, Phrae Campus, Thailand

[1]Corresponding Author, E-mail: kriengsakfong@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 086-420-0065

Received: 2025-09-18

Revised: 2025-09-23

Accepted: 2025-12-15

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหาตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 2) พัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ 3) ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหาตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ ประชาชนในชุมชนนาคูหา พระสงฆ์ในเขตปกครอง นักวิชาการ นักพัฒนาชุมชนประจำตำบล และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดแพร่ รวมจำนวน 41 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสนทนากลุ่มเฉพาะ การสัมภาษณ์ และการจัดเสวนาทางวิชาการ เพื่อพัฒนารูปแบบ สร้างนวัตกรรม และส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ประกอบด้วย 1)กิจกรรมเดินป่าและออกกำลังกายเพื่อสัมผัสธรรมชาติ ควบคู่กับการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพจากวัตถุดิบ

ท้องถิ่น 2) กิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การฟังธรรม การฝึกสมาธิ และการปฏิบัติวิปัสสนา เพื่อส่งเสริมสุขภาพจิตและจิตใจ 3) การเรียนรู้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชนที่เรียบง่ายและยั่งยืน รวมถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเกษตรอินทรีย์และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ 4) การเรียนรู้และสัมผัสวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทำอาหารพื้นบ้านและการเข้าร่วมประเพณีของชุมชน

การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา พบว่ามีการดำเนินงานที่มุ่งเน้นในหลายด้าน ดังนี้ 1) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล โดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นและสถานที่สำคัญภายในชุมชน 2) การพัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ อาทิ ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น และอาหารเพื่อสุขภาพ 3) การฝึกอบรมและการพัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยว 4) การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ 5) การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม โดยมุ่งเน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปกับการพัฒนาการท่องเที่ยว 6) การตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณ โดยเน้นการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อสุขภาวะทั้งทางกายและใจ

นอกจากนี้ การส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา สามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านของสุขภาพ ดังนี้ 1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย ได้แก่ การส่งเสริมการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ โดยใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น สาหร่ายน้ำจืด (เตา) เหมี้ยง กาแฟร้อยปี และหน่อไม้หวาน 2) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิต ได้แก่ การให้ความรู้ด้านสุขภาพและการจัดพื้นที่สำหรับการปฏิบัติธรรม เช่น ห้องปฏิบัติธรรม 3) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยการส่งเสริมการปรับตัวให้สอดคล้องกับแบบแผนการดำเนินชีวิตและบทบาททางสังคมในบริบทใหม่ และ 4)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิญญาณ ได้แก่ การปฏิบัติธรรม เช่น การนั่งสมาธิ เพื่อเสริมสร้างความสงบและความสมดุลทางจิตใจ เป็นต้น

คำสำคัญ: การพัฒนา; รูปแบบการจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงพุทธ; สุขภาพ

Abstract

The research study entitled “The Development of a Model for Buddhist Wellness Tourism Management of the Nakhuha Community, Suan Khuean Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province” aimed to: 1) study the model of Buddhist wellness tourism management of the Na kuha Community, Suan Khuean Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province; 2) develop an innovative model for Buddhist wellness tourism management of the community in Suan Khuean Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province; and 3)

promote activities related to Buddhist wellness tourism management of the Na kuha Community, Suan Khuean Subdistrict, Mueang Phrae District, Phrae Province.

This study employed a research and development (R&D) methodology. The population and sample groups consisted of local administrative leaders, community leaders, residents of the Na kuha Community, Buddhist monks within the administrative area, academics, subdistrict community development officers, and representatives from the Phrae Provincial Office of Buddhism, totaling 41 individuals. The research instruments included focus group discussions, interviews, and academic seminars, which were used to develop the model, create innovations, and promote activities for Buddhist wellness tourism management within the community.

The research findings indicated that the Buddhist-based wellness tourism management model of the Na kuha community consisted of: 1) forest trekking and physical exercise activities that enabled engagement with nature, together with the consumption of healthy foods made from local ingredients; 2) Buddhist activities, such as Dhamma listening, meditation training, and Vipassana practice, which promoted mental and emotional well-being; 3) learning about the community's simple and sustainable culture and way of life, including participation in organic farming and natural resource conservation; and 4) experiential learning of local culture, such as traditional food preparation and participation in community festivals.

The development of an innovative Buddhist-oriented wellness tourism management model in Nakuha Community reveals a multifaceted implementation approach comprising the following aspects: (1) digital technology integration through the use of digital platforms for public relations and dissemination of information on local culture and key community sites; (2) development of wellness-related products and services, such as local herbal products and healthy foods; (3) community training and capacity building to enhance knowledge and skills related to tourism management; (4) establishment of tourism networks to systematically develop interconnected tourism routes; (5) environmental conservation and restoration, emphasizing the protection of natural resources alongside tourism development; and (6) wellness and spiritual marketing, focusing on promoting tourism that supports both physical and mental well-being.

Furthermore, the promotion of Buddhist-oriented wellness tourism activities in Nakuha Community can be classified into four health dimensions: (1) physical health promotion

activities, including the encouragement of healthy diets using natural ingredients such as freshwater algae (Tao), fermented tea leaves (Miang), century-old coffee, and sweet bamboo shoots; (2) mental health promotion activities, including health education and the provision of spaces for Dharma practice, such as meditation rooms; (3) social health promotion activities, involving the encouragement of adaptation to new lifestyles and social roles within changing contexts; and (4) spiritual health promotion activities, including Dharma practices such as meditation to foster inner peace and mental balance.

Keywords: Development; Model Management; Buddhist Tourist; Healthy

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่นำรายได้เข้าสู่ประเทศไทย และยังช่วยพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม อย่างไรก็ดี สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการแข่งขันอย่างรุนแรงประเทศไทยจึงปรับทิศทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยใช้เอกลักษณ์ของประเทศในรูปแบบที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” Saenglimsuwan, and Saenglimsuwan (2012) การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้แก่ประเทศนำเอาศิลปะวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้ศิลปะวัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรมและสัมผัสวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในประเทศ รวมถึงซื้อของที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมและงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นด้วยการท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเราเรียกว่าการท่องเที่ยวเชิงลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ ยังเป็นการสร้างความเจริญให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างมากมายอีกด้วย ฉะนั้นนานาประเทศจึงใช้กลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศของตนให้มากที่สุดและส่งเสริมให้พลเมืองของตนสนใจท่องเที่ยวภายในประเทศของตน (Hirimkamol, 2002) ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญมากมาย มีแหล่งโบราณคดีที่สวยงาม มีแหล่งธรรมชาติที่งดงามที่สามารถนำมาเป็นจุดขายเพื่อกระตุ้นกิจกรรมการท่องเที่ยวได้ โบราณสถานนั้นได้สร้างขึ้นในวัดซึ่งถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางของพุทธศาสนิกชน โบราณ สถานในประเทศไทยมีเป็นจำนวนมาก ผลงานต่างๆ เหล่านั้นได้มีการสร้างติดต่อกันมาหลายร้อยปี โบราณวัตถุด้านพุทธศิลป์มีอยู่ในวัดต่างๆ เกิดขึ้นตามคติความเชื่อความศรัทธาในศาสนา และอิทธิพลคำสอนของพระพุทธเจ้า ใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมผ่านการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการท่องเที่ยวที่เน้นการพัฒนาด้านภูมิปัญญา สร้างสรรค์ เคารพต่อ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ศักดิ์ศรีและวิถีชีวิตผู้คนหรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อ การเรียนรู้ผู้อื่นและย้อนกลับมามองตนเองอย่างเข้าใจความเกี่ยวพันของสิ่งต่างๆ ในโลกที่มีความ เกี่ยวโยง พึ่งพา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ Jittangwatthana (2006) แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีวิสัยทัศน์

ในการพัฒนา และขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอย่างครอบคลุมและทั่วถึง ภายในระยะเวลา 5 ปี คือ “การท่องเที่ยวของประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมที่เน้นคุณค่า มีความสามารถในการปรับตัวเติบโตอย่างยั่งยืน และมีส่วนร่วม The National Tourism Policy Committee (2023) เทศบาลตำบลสวนเขื่อนได้มีการวิเคราะห์เพื่อพัฒนาท้องถิ่นแผนยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวในปี พ.ศ. 2561-2568 โดยมีปัจจัยภายในที่เป็นจุดแข็ง คือ การมีศักยภาพในด้านการทองเที่ยวเชิงอนุรักษ์และการเกษตรแบบครบวงจร Suan Khuean Subdistrict Municipality (2023) บ้านนาคูหา ตั้งอยู่ที่ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เป็นหมู่บ้านเล็กๆ กลางหุบเขา ที่มีอากาศบริสุทธิ์ และทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ ทำให้ที่นี่กลายเป็นหนึ่งในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนชื่อดัง และเป็น 1 ใน 5 ของเส้นทางการท่องเที่ยวเกษตรสีเขียวของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอาหาร หรือที่เรียกว่า Gastronomy ด้วยความที่บ้านนาคูหานี้อยู่ท่ามกลางขุนเขาและธรรมชาติ เลยถูกจัดให้เป็นแหล่งโอโซนชั้นเยี่ยม ติด 1 ใน 7 ของเมืองไทยการจัดการท่องเที่ยวของตำบลสวนเขื่อนยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพเนื่องจากสภาพพื้นที่ของตำบลส่วนเขื่อนมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นทั้งที่ราบสูงที่มีทรัพยกร ธรรมชาติที่โดดเด่นด้านสิ่งแวดล้อมที่ดี มีสภาพอากาศที่บริสุทธิ์ แต่การพัฒนาด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากมีปัญหาด้านประชาชนขาดความรู้และทักษะในการพัฒนาการเกษตรและการท่องเที่ยว และมีอุปสรรค คือ 1. งบประมาณและรายได้ที่เข้าสู่เทศบาลในแต่ละปีมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับปริมาณงานที่ต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน 2. มีปัญหาจากภัยธรรมชาติ คือ ปัญหาภัยแล้งและอุทกภัย Suan Khuean Subdistrict Municipality (2023) หากจะทำให้การท่องเที่ยวของตำบลสวนเขื่อน เป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ ภาคประชาน เอกชน และคณะสงฆ์ได้เข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวด้านวิถีพุทธนับวันจะได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี การที่จะพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ จะประสบผลสำเร็จได้นั้น เราจะมีนวัตกรรมอะไรที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนการท่องเที่ยวพุทธให้ประสบผลสำเร็จ

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมานี้ คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการที่จะมีแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธที่เป็นรูปธรรมอย่างไร อันจะเป็นการตอบสนองความต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน สอดคล้องกับพันธกิจของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยจะก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงวิชาการ ด้านการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพแก่นักวิชาการ นักศึกษา เยาวชน ตลอดจนถึงประชาชนทั่วไปได้เล็งเห็นความสำคัญและช่วยกันให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพเกิดความยั่งยืน และทรงคุณค่าสืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

3. เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D: Research & Development) ด้วยการสนทนาเฉพาะกลุ่ม (Focus-group Discussion) จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการระหว่างผู้ให้การอบรมการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยว แบบมีส่วนร่วมกับผู้รับการอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของจังหวัดแพร่ และจัดกิจกรรมจัดเสวนาทางวิชาการ เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาในชั้นสุดท้าย ระหว่างทรงคุณวุฒิในตำบลสวนเขื่อนเพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประชาชนในตำบลสวนเขื่อน จำนวน 25 คน การสนทนาเฉพาะกลุ่มกับพระสงฆ์ในเขตปกครอง ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำท้องที่ นักวิชาการ พัฒนาชุมชนประจำตำบล และสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดแพร่ จำนวน 8 รูป/คน และจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการเพื่อกำหนดแนวทางในการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ จำนวน 8 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชาชนในตำบลสวนเขื่อน

2.2. การสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวพุทธเพื่อสุขภาพ

2.3. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เพื่อการส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1. ลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนในตำบลสวนเขื่อนเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ ระหว่างเดือนมีนาคม ถึงเดือนกรกฎาคม 2567

3.2. จัดสนทนากลุ่ม เพื่อระดมสมอง ในการสังเคราะห์องค์ความรู้ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ การจัดเวทีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แลกเปลี่ยนความรู้ในกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธ แบบคำถามการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เดือนมีนาคม ถึงเดือนกรกฎาคม 2567

3.3. จัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการด้านการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เดือนสิงหาคม 2567

3.4. จัดเสวนาทางวิชาการเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เดือนสิงหาคม 2567

4. ขั้นสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองโดยใช้วัตถุประสงค์ของงานวิจัยเป็นหลัก 2 ชนิดประกอบด้วย แบบบันทึกการสนทนาเฉพาะกลุ่ม และแบบประเมินการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการทางวิชาการ

5. ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการแบบ (R&D Research & Action Research) วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ

6. การนำเสนอผลการวิจัย เป็นการนำเสนอผลการวิจัยโดยการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพทั้งในมิติของการจัดเสวนากลุ่มย่อย การจัดกิจกรรมอบรมเชิงปฏิบัติการ นำข้อมูลมาทำการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และการจัดพิมพ์เป็นเอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบที่เน้นการผสมผสานความเป็นพุทธศาสนา สุขภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งส่งเสริมความยั่งยืนให้กับชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ดังนี้

1)กิจกรรมทางพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญ ฟังธรรม ฝึกสมาธิและวิปัสสนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตและจิตใจของผู้มาเยือน

2)การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ เช่น การเดินป่า การทำโยคะ การนวดแผนไทย และการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพที่ปรุงจากวัตถุดิบท้องถิ่น

3)การมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวทั้งในด้านการบริการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

4)การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวในชุมชนนี้มีการนำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การสาธิตงานฝีมือ และการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า จากการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางวิชาการรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวได้พัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ ได้นวัตกรรมการท่องเที่ยว ดังนี้

1)การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยววัฒนธรรมท้องถิ่น และสถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงการจองกิจกรรมออนไลน์

2)พัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพเพื่อสร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น อาหารเพื่อสุขภาพ และแพ็กเกจท่องเที่ยวที่รวมกิจกรรมฝึกสมาธิ

3)การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพชุมชนจัดการฝึกอบรมให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว การจัดการธุรกิจท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4)การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงและหลากหลายยิ่งขึ้น

5)การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ธรรมชาติมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การปลูกป่า การลดการใช้พลาสติก และการจัดการขยะอย่างยั่งยืน

6)การตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจสุขภาพและการพัฒนาจิตวิญญาณใช้ภาพลักษณ์ของชุมชนที่เงียบสงบและเป็นธรรมชาติ

วัตถุประสงค์ที่ 3 ส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการส่งเสริมจัดกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ดังนี้

1)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางกาย ประกอบไปด้วยการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น มีวัตถุดิบทางธรรมชาติจำหน่าย มีสาหร่ายน้ำจืด (เตา) เหมี้ยง กาแฟร้อยปี หน่อไม้หวาน เป็นต้น การตรวจสุขภาพรูปแบบของสถานพยาบาลขนาดเล็ก (อนามัย) เป็นต้น

2)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิต ประกอบไปด้วยการสร้างเสริมเทคนิคการจัดการความเครียด จะเป็นพื้นที่กิจกรรมคล้ายกับการสร้างเสริม ความรู้ด้านสุขภาพ เช่น ห้องปฏิบัติธรรม การชมภูมิทัศน์ของชุมชน เป็นต้น

3)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางสังคม ประกอบไปด้วยการส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับแบบแผนชีวิตแบบใหม่และบทบาทในสังคม ส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว จะเป็นพื้นที่กิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ลานธรรม ลานใจ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

4)กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพทางจิตวิญญาณ ประกอบไปด้วยการส่งเสริมการมีที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การนั่งทำสมาธิศาลาการเปรียญไว้สำหรับการฟังธรรม คล้ายลานกิจกรรม เป็นต้น

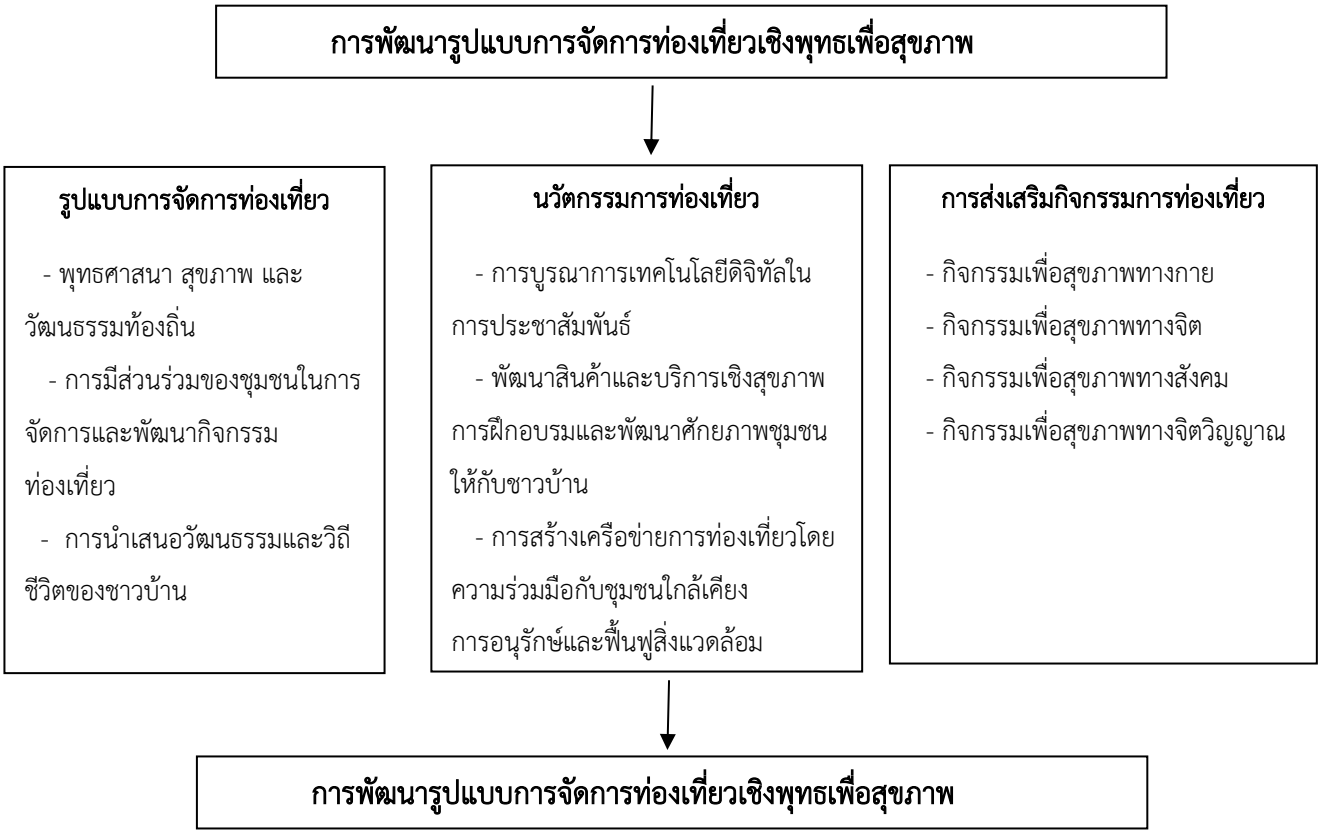
องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา โดยมีวัตถุประสงค์ คือ ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่” การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ และส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า มีรูปแบบที่เน้นการผสมผสานความเป็นพุทธศาสนา สุขภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งส่งเสริมความยั่งยืนให้กับชุมชนทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยมีรูปแบบการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา เช่น การทำบุญ ฟังธรรม ฝึกสมาธิและวิปัสสนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตและจิตใจของผู้มาเยือน กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โดยชุมชนส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ เช่น การเดินป่า และการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพที่ปรุงจากวัตถุดิบท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว ทั้งในด้านการบริการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวในชุมชนนี้มีการนำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การสาธิตงานฝีมือ และการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่

2. การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ผลการวิจัยพบว่า จากการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางวิชาการได้พัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ คือ มีการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีพัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น อาหารเพื่อสุขภาพ และแพ็กเกจท่องเที่ยวที่รวมกิจกรรมฝึกสมาธิ มีการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงและหลากหลายยิ่งขึ้น ตลอดถึงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การปลูกป่า การลดการใช้พลาสติก และการจัดการขยะอย่างยั่งยืน อีกทั้งการตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจสุขภาพและการพัฒนาจิตวิญญาณใช้ภาพลักษณ์ของชุมชนที่เงียบสงบและเป็นธรรมชาติ

3. การส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีกิจกรรมในการสร้างเสริมสุขภาพ 4 ด้าน ได้แก่ ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางกาย ด้วยการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น มีวัตถุดิบทางธรรมชาติจำหน่าย มีสาหร่ายน้ำจืด (เตา) เหมี้ยง กาแฟร้อยปี หน่อไม้หวาน เป็นต้น ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิต ด้วยการสร้างเสริมเทคนิคการจัดการความเครียดจะเป็นพื้นที่กิจกรรมคล้ายกับการสร้างเสริม ความรู้ด้านสุขภาพ เช่น ห้องปฏิบัติธรรม การชมภูมิทัศน์ของชุมชน เป็นต้น ส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางสังคม ด้วยการส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับแบบแผนชีวิตแบบใหม่และบทบาทในสังคม ส่งเสริมความผูกพันในครอบครัว จะเป็นพื้นที่กิจกรรมที่ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กัน เช่น ลานธรรม ลานใจ โดยใช้พื้นที่วัดเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น และส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิตวิญญาณ ประกอบไปด้วยการส่งเสริมการให้มีที่พึ่งทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การนั่งทำสมาธิศาลาการเปรียญไว้สำหรับการฟังธรรมคล้ายลานกิจกรรม เป็นต้น

แผนภาพ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเน้นการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา วิถีชีวิตชุมชน และการส่งเสริมสุขภาพ โดยมีจุดเด่น เช่น กิจกรรมทางพุทธศาสนา มีการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญ ฟังธรรม ฝึกสมาธิ และวิปัสสนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตและจิตใจของผู้มาเยือน และการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ชุมชนส่งเสริมกิจกรรมที่เน้นการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ เช่น การเดินป่า การทำโยคะ การนวดแผนไทย และการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพที่ปรุงจากวัตถุดิบท้องถิ่นการมีส่วนร่วมของชุมชน ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ PhraEkkalak Achito (2019) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมวิถีพุทธของวัด ในจังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า 1) การจัดการด้านแหล่งเรียนรู้ มีสถานที่เด่น สวยงาม ไม่ซ้ำกับสถานที่ใด และปรุงแต่งด้วยคำคม และใช้ภาษาในการสื่อสารสละสลวย

ที่สามารถกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของสถานที่มีแหล่งอ้างอิงลึกซึ้ง และมีป้ายบอกประชาสัมพันธ์แผ่นพับความเป็นมาของสถานที่นั้นๆ อย่างชัดเจน พร้อมทั้งยังมีการอบรมบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ 2) การจัดการด้านภูมิทัศน์ มีสถานที่อันสงบ เพื่อกล่อมเกลาจิตใจของประชาชนให้หันมาเข้าวัด และยังคำนึงถึงความสะดวกสบายแก่ผู้ที่เข้ามาภายในวัด มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบวงจร พร้อมทั้งมีสถานที่ที่สะอาด สวยงาม มีต้นไม้ ร่มรื่น และสรรหาความสมบูรณ์ เช่น แหล่งของกิน ของฝากและของที่ระลึกเพื่อบริการการท่องเที่ยว อีกทั้งในด้านการบริการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น การท่องเที่ยวในชุมชนนี้มีการนำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การสาธิตงานฝีมือ และการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Rungreuang (2016) ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ส่งผลต่อแนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอ่างวังแข้และภูฆ้องคำ ตำบลแก่งเค็ง อำเภอกุดข้าวปุ้น จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือองค์ประกอบที่ 1 การจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 2 การรวมกลุ่มเป็นองค์กรของชุมชน องค์ประกอบที่ 3 อัตลักษณ์ของชุมชน องค์ประกอบที่ 4 การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติชุมชน องค์ประกอบที่ 5 การจัดการการท่องเที่ยว และองค์ประกอบที่ 6 การเป็นชุมชนที่มีเอกภาพแบบพอเพียง และได้รับการยืนยันจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้าร่วมประชุม 30 คน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนานวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มุ่งเน้นการสร้างสรรค์และปรับปรุงรูปแบบการท่องเที่ยวให้ทันสมัยและยั่งยืน โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาแอปพลิเคชันหรือเว็บไซต์ที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมท่องเที่ยว วัฒนธรรมท้องถิ่น และสถานที่สำคัญในชุมชน รวมถึงการจองกิจกรรมออนไลน์สอดคล้องผลงานวิจัยของ (PhraKhruSisitthibandit (Thawin Kalyanadhammo), and Group, 2021) ศึกษาวิจัยเรื่อง มิติแห่งการท่องเที่ยวเชิงศาสนาวิถีพุทธอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ดินแดนสวรรค์ตะวันตกเพื่อเพิ่มศักยภาพประชาคมอาเซียนและเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ พบว่า องค์ประกอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงศาสนาวิถีพุทธอย่างยั่งยืนของพื้นที่ภาคตะวันตก (วัดทิพย์สุคนธาราม กาญจนบุรี) เพื่อสนองนโยบายการท่องเที่ยวและการกระตุ้นเศรษฐกิจของรัฐบาลและเพิ่มศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวของประชาคมอาเซียนและเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ ได้แก่ ด้านสิ่งที่ดึงดูดใจในการท่องเที่ยว ด้านการประชาสัมพันธ์และด้านดิจิทัล และด้านการให้บริการและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลงานการวิจัยของ (Piyacharoendech, Chabandit, and Phrapongsak Santamano, 2021) ได้ศึกษาเรื่อง มุมมองการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงพุทธในปัจจุบัน พบว่าวัตถุประสงค์ของงานวิจัยด้านสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธ เป็นการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบกลไกการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงพุทธให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น สร้างและพัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศ

สำหรับการท่องเที่ยวเชิงพุทธครบวงจร พัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธและการท่องเที่ยวสากลของโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด การพัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่ส่งเสริมสุขภาพ เช่น ผลิตภัณฑ์สมุนไพรท้องถิ่น อาหารเพื่อสุขภาพ และแพ็กเกจท่องเที่ยวที่ ซึ่งสอดคล้องกับผลลานวิจัยของ (Phra Khru Phithak Sinlaphakhom (Nuchit Worawudtho), 2021) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดในจังหวัดราชบุรี พบว่า เป็นรูปแบบของดึงบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางทางวัฒนธรรมของชุมชนกลับมาให้เหมือนดังเช่นในอดีต โดยมีจุดเน้น ดังนี้ ด้านสิ่งดึงดูดใจ ได้แก่ การใช้มรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมที่เป็นวัตถุมาเป็นสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการเข้าถึง ได้แก่ การนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการเดินทางโดยจัดเป็นแผนที่เส้นทางการเดินรถไว้ในเว็บเพจของวัด ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ได้แก่ อำนวยความสะดวกโดยจัดให้มีร้านค้าอาหาร เครื่องดื่ม และของที่ระลึก ด้านการให้บริการ ได้แก่ จัดให้มีระบบบริการข้อมูลการท่องเที่ยวของวัด ด้านกิจกรรม ได้แก่ การจัดกิจกรรมโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมด้านการตลาดควบคู่กับการอนุรักษ์และเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรม การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพชุมชน จัดการฝึกอบรมให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว การจัดการธุรกิจท่องเที่ยว และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้ชุมชนสามารถดำเนินการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยว สร้างความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงหรือหน่วยงานต่าง ๆ ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงและหลากหลายยิ่งขึ้น การอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม นำแนวคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น การปลูกป่า การลดการใช้พลาสติก และการจัดการขยะอย่างยั่งยืน การตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณเน้นการตลาดที่มุ่งเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจสุขภาพและการพัฒนาจิตวิญญาณ โดยใช้ภาพลักษณ์ของชุมชนที่เงียบสงบและเป็นธรรมชาติการพัฒนานวัตกรรมเหล่านี้จะช่วยให้การท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหามีความโดดเด่น ทันสมัย และยั่งยืน ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวในระยะยาว นอกจากนี้ยังมีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Wongkham, Sridee, Panyarvuttrakul, and Ngamsanit (2020) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืนบ้านดอนบม ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุมชนมีความต้องการและยินดีเปิดชุมชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว และชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น ประวัติศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของชุมชน (2) การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน โดยวิทยากร ให้ความรู้ และสร้างความเข้าใจต่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน การบริการ การจัดอาหาร ที่พักการรองรับนักท่องเที่ยว (3) การเปิดชุมชนรองรับนักท่องเที่ยวจริง ไม่ว่าจะเป็นการต้อนรับ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และอาหาร ตลอดจนสถานที่พร้อมการรับประเมินจากนักท่องเที่ยวในระดับดีมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพในชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ พบว่า มีการสร้างเสริมสุขภาพทั้ง 4 ด้าน ได้แก่

สุขภาพกาย กิจกรรมเดินป่าและสำรวจธรรมชาติ นำเส้นทางเดินป่าภายในชุมชนมาใช้ในการส่งเสริมการออกกำลังกาย ให้ความรู้เกี่ยวกับพืชสมุนไพรในท้องถิ่นอาหารเพื่อสุขภาพจากวัตถุดิบท้องถิ่น เช่น อาหารมังสวิรัติหรืออาหารที่ปรุงจากสมุนไพรพื้นบ้าน สุขภาพจิต การฝึกสมาธิและวิปัสสนา จัดกิจกรรมการฝึกสมาธิและวิปัสสนาในวัดหรือสถานที่ธรรมชาติที่สงบภายในชุมชน เพื่อช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างจิตใจที่มั่นคง การเยียวยาด้วยธรรมชาติ จัดกิจกรรมที่เน้นการผ่อนคลาย สุขภาพสังคม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างนักท่องเที่ยวและชุมชนในกิจกรรมต่าง ๆ การทำบุญร่วมกัน การจัดงานประเพณีท้องถิ่นหรือการเรียนรู้ศิลปะและวัฒนธรรมจากชาวบ้าน การมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อเสริมสร้างความสามัคคีและความเข้มแข็งในชุมชน สุขภาพจิตวิญญาณ การฟังธรรมและปฏิบัติธรรม จัดการบรรยายธรรมจากพระสงฆ์ในชุมชนหรือการปฏิบัติธรรมเพื่อเสริมสร้างความสงบและความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต การสะสมบุญและทำทาน ส่งเสริมการทำบุญและการทำทานในรูปแบบต่าง ๆ สร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนนาคูหาในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีความสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ (Nakphop, 2018) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของชุมชนเกยไชย พบว่าตำบลเกยไชยมีแหล่งทุนทางวัฒนธรรมที่มีศักยภาพ ทั้งวัด พิพิธภัณฑ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีและความเชื่อของชุมชนอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ควรพัฒนาศักยภาพของชุมชนด้วยโครงการมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์และโครงการสร้างอัตลักษณ์ ส่วนรูปแบบที่เหมาะสมต่อการจัดการท่องเที่ยวของตำบลเกยไชย คือ การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เน้นการศึกษาวิถีชีวิตชุมชน มีกิจกรรมบอกเล่าเรื่องราวความเป็นมาของชุมชน เยี่ยมชมสถานที่สำคัญทางวัฒนธรรมและรับฟังเรื่องเล่า ความเชื่อและตำนานประเพณีของชุมชนผ่านมัคคุเทศก์น้อยเชิงอนุรักษ์เพื่อเพิ่มความรู้และสร้างความประทับใจต่อการมาเยี่ยมชม รวมไปถึงแวะซื้อผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจากตาลโตนด สินค้าขึ้นชื่อของตำบลเกยไชยที่แสดงถึงภูมิปัญญาของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี

สรุป

การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ เป็นการวิจัยและพัฒนาซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา คือ ได้รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา สุขภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการนำเสนอวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชาวบ้าน นอกจากนี้ ยังได้พัฒนานวัตกรรมการท่องเที่ยว โดยบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ พัฒนาสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ การฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้กับชาวบ้าน การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียง และการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ได้แก่ กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางกาย กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิต กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางสังคม และกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิตวิญญาณ วัดหรือผู้นำชุมชนสามารถนำเอาองค์ความรู้ทางด้านรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพไปส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้มีความชำนาญเกี่ยวการจัดการ

ด้านการท่องเที่ยวเป็นการเติมเต็มให้กับชุมชนและการท่องเที่ยวท้องถิ่นให้มีมิติในการจัดการท่องเที่ยวที่หลากหลายขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพ ของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ มีรูปแบบที่ผสมผสานความเป็นพุทธศาสนา สุขภาพ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา การทำบุญ ฝึกสมาธิและวิปัสสนา ด้านการบริการและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชาวบ้าน และการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ของพื้นที่ ดังนั้น วัดนาคูหาควรนำไปใช้ดำเนินการบริหารจัดการท่องเที่ยวที่วัดได้จัดทำตามฤดูกาลและตามวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการเติมเต็มให้กิจกรรมการท่องเที่ยวที่วัดจัดทำขึ้นให้มีคุณภาพและประโยชน์ น่าสนใจมากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพของชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ได้สร้างนวัตกรรมโดยจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการทางวิชาการด้วยการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์และให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว มีสินค้าและบริการเชิงสุขภาพ มีการฝึกอบรมและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้กับชาวบ้านเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน มีการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยความร่วมมือกับชุมชนใกล้เคียงหรือหน่วยงานต่างๆ อีกทั้ง การตลาดเพื่อสุขภาพและจิตวิญญาณซึ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สนใจสุขภาพและการพัฒนาจิตวิญญาณใช้ภาพลักษณ์ของชุมชนที่เงียบสงบและเป็นธรรมชาติ ดังนั้น วัดนาคูหาและชุมชนบ้านนาคูหา ควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับนวัตกรรมจากงานวิจัยไปสร้างนวัตกรรมรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวตามนโยบายของจังหวัดให้เกิดประโยชน์และน่าสนใจแก่นักท่องเที่ยว ผู้สนใจ และชุมชนนาคูหาด้วยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวตามฤดูกาลและตามวันสำคัญได้มากยิ่งขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การส่งเสริมกิจกรรมการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพชุมชนนาคูหา ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่ ได้แก่ กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางกายด้วยการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เช่น มีวัตถุดิบทางธรรมชาติจำหน่าย มีสาหร่ายน้ำจืด (เตา) เหมี้ยง กาแฟร้อยปี หน่อไม้หวาน กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิตด้วยการสร้างเสริมเทคนิคการจัดการความเครียดจะเป็นพื้นที่กิจกรรมคล้ายกับการสร้างเสริม ความรู้ด้านสุขภาพ กิจกรรมเพื่อสุขภาพทางสังคมด้วยการส่งเสริมการปรับตัวเข้ากับแบบแผนชีวิตแบบใหม่และบทบาทในสังคม และส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา เช่น การนั่งทำสมาธิ การฟังธรรม ดังนั้น วัดและชุมชนควรร่วมมือกันในการนำไปส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพให้เกิดประโยชน์เป็นการต่อยอดและเติมเต็มการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่

นักท่องเที่ยวและชุมชนอย่างยั่งยืน และสามารถเพิ่มลงในแผนพัฒนาท้องถิ่นในการนำไปจัดการประชุมเสวนาวิชาการและจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธเพื่อสุขภาพในเชิงประจักษ์ได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเชิงพุทธในชุมชนนาคูหา

2.2. ควรวิเคราะห์ความต้องการและความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงพุทธ

2.3. ควรพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพเชิงพุทธโดยเปรียบเทียบกับชุมชนอื่นๆ

References

Hirimmakamon, P. (2002).*Tourism Behavior of Thai Tourists Toward Tourism in Sukhothai Province.* Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University.

Jittangwatana, B. (2006).*The Development of Sustainable Tourism*. Bangkok: Press and Design.

Nakphop, C. (2018). A Study of Participatory Cultural Tourism Management Model of Koei Chai Community, Chum Saeng District, Nakhon Sawan Province. *Valaya Alongkorn Review Journal of Humanities and Social Sciences,* 8(2), 71-80.

National Tourism Policy Committee. (2023). *The 3rd National Tourism Development Plan (2023–2027).* Bangkok: Ministry of Tourism and Sports.

Phra Ekkalak Achito (Nok Thong). (2019). *Cultural Buddhist Tourism Management Models of Temples in Samut Songkhram Province.* (Doctoral Dissertation) . Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phra Khru Si Sitthibandit (Thawin Kalyanadhammo), and Group. (2021). *Dimensions of Sustainable Buddhist Religious Tourism in the Western Paradise Area to Enhance ASEAN Community Potential and Special Economic Zones.* (Research Report). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Piyacharoendech, T., and Group. (2021).Perspectives on the Development of Contemporary Buddhist Tourism. *Valaya Alongkorn Journal of Graduate Studies,* 15(2), 246-273.

Rungrueng, N. (2016). *Components of Community-Based Tourism Management Affecting the Development Guidelines for Tourism at Wang Khae Basin and Phu Khong Kham, Kaeng Kheng Subdistrict, Kut Khaopun District, Ubon Ratchathani Province.* (Master' Thesis). Graduate School, Mahasarakham University. Maha Sarakham.

Sanglimsuwan, K., & Sanglimsuwan, S. (2012). Sustainable cultural heritage tourism. *Executive Journal*, 32(4), 139-149.

Suan Khuean Subdistrict Municipality. (2023). *Local Development Plan (2023–2027).* (First Revised Edition). Phrae: Suan Khuean Subdistrict Municipality.

Wongkham, K., and Group. (2020). *Sustainable Creative Tourism Management Model for Ban Don Bom, Mueang Kao Subdistrict, Mueang District, Khon Kaen Province*. (Research Report). Maha Sarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.

การพัฒนาชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ สาขาช่างไฟฟ้ากำลัง

DEVELOPMENT OF ELECTRONIC LEARNING KITS ON PROFESSIONAL CHINESE READING FOR VOCATIONAL CERTIFICATE ELECTRICAL POWER PROGRAM

[1]ภรภัทร สิงหภิวัฒน์, [2]เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ และ [3]กัญจนี ศรีโสภา

[1]Phonraphat Singhapiwat, [2]Ketsaraphan Punsrigate and [3] Kanchanee Srisopha

[1]สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, วิทยาลัยการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา

[1]Department of Curriculum and Instruction, College of Education, University of Phayao, Thailand

[1] Corresponding Author's Email: psinghapiwat@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 095-764-9733

Received: 2025-09-17

Revised: 2025-09-21

Accepted: 2025-12-15

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 2) เพื่อศึกษาการพัฒนาการอ่านภาษาจีน โดยเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนที่สูงขึ้นหลังใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ และ 4)ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อชุดการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือจำนวนนักเรียนที่เรียนรายวิชา 20000-1221 ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในงานอาชีพของภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 130 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่มโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่มจึงได้จำนวนนักเรียนแผนกวิชาไฟฟ้ากำลัง จำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทักษะ ได้แก่ ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดทักษะการอ่านและแบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่า t-test ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์มีค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 83.86/85.16 ตามเกณฑ์ 80/80 2) คะแนนการอ่านภาษาจีนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งหมายถึงความแตกต่างที่พบมีโอกาสเกิดจากความบังเอิญเพียง 5% และมีความเป็นไปได้สูงว่าการเรียนมีผลต่อคะแนน 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังใช้ชุดการเรียนรู้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หมายความว่าความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียนที่ตรวจพบมีโอกาสเกิดจากความบังเอิญไม่เกิน 5% จึงเชื่อมั่นได้ว่าชุดการเรียนรู้ที่ใช้มีผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจริง และ 4) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ในระดับมากที่สุดในด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.39

คำสำคัญ: ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์; การอ่านภาษาจีน; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

This researched aimed to: 1) develop and evaluate the effectiveness of an electronic learning package on Chinese reading for vocational students, based on the 80/80 standard criterion; 2) examine the improvement in Chinese reading ability by comparing pre-test and post-test scores; 3) investigate the learning achievement in Chinese after using the electronic learning package; and 4) study the students' satisfaction with the learning package. The sample group consisted of 130 students enrolled in the course 20000-1221 Chinese for Communication in Careers in the second semester of the 2024 academic year. Cluster sampling was employed, with classrooms as the sampling unit, resulting in a sample of 20 students from the Electrical Power Department. The research instruments included the electronic learning package, an achievement test, a Chinese reading proficiency test, and a student satisfaction questionnaire. The data were analyzed using t-test, mean, and standard deviation. The results showed that: 1) the electronic learning package had an efficiency score of E1/E2 = 83.86/85.16, meeting the 80/80 criterion; 2) post-test Chinese reading scores were significantly higher than pre-test scores at the .05 level, indicating that the observed difference was unlikely to occur by chance (only 5% probability) and suggesting that learning had a significant impact on the scores; 3) students' learning achievement after using the learning package was significantly higher at the .05 level, meaning that the difference in achievement was not due to chance more than 5%, confirming that the learning package effectively enhanced learning achievement; and 4) The students were most satisfied with the electronic learning package in terms of its usefulness, with a mean score of 4.75 and an average standard deviation of 0.39.

Keywords: Electronic Learning Package; Chinese Reading; Learning Achievement

บทนำ

ภาษาจีนเริ่มแพร่หลายและยังได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น อย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบัน เนื่องจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านเทคโนโลยี และด้านวัฒนธรรม ส่งผลให้สาธารณรัฐประชาชนจีนเริ่มเข้ามามีบทบาทในประเทศไทยมากขึ้น อันส่งผลให้ภาคตลาดแรงงานของประเทศไทย มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญ ในด้านภาษาจีนเป็นจำนวนมากในการ

ประกอบการอาชีพและกิจการต่าง ๆ Malasri, and Jingru (2017) นโยบายการปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาจีนของกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งผลต่อการพัฒนาหลักสูตรในระดับอาชีวศึกษา โดยสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการใช้ภาษาจีนในการประกอบอาชีพ เนื่องจากการลงทุนจากกลุ่มทุนจีนในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมของไทยที่เพิ่มขึ้น ทำให้แรงงานฝีมือที่มีความสามารถด้านภาษาจีนมีความต้องการสูงในตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ สำนักงานฯ จึงได้ร่วมมือกับโรงเรียนสอนภาษาจีน (ฮั่นปั้น) กระทรวงศึกษาธิการของสาธารณรัฐประชาชนจีน พัฒนาการเรียนการสอนแบบเข้มข้นที่เน้นทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน รวมทั้งความเข้าใจด้านภาษาและวัฒนธรรมจีน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารเพื่อการประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Office of the Vocational Education Commission, 2025; Office of the Education Council, 2024)

จากนโยบายปฏิรูปการเรียนการสอนภาษาจีนนั้น สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา ระดับฝีมือแรงงาน เพื่อป้อนตลาดแรงงานทั้งในและต่างประเทศ เล็งเห็นความสำคัญของการใช้ภาษาจีน เนื่องจากกลุ่มทุนจากประเทศจีน ให้ความสำคัญและลงทุนในภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทยมากที่สุด เพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษาอาชีวศึกษาสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงาน ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้ภาษาจีน ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาจีนระดับอาชีวศึกษานั้น จำเป็นต้องมุ่งเน้นทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียน รวมถึงความเข้าใจด้านภาษาและวัฒนธรรมจีน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาจีนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการวิเคราะห์สภาพปัญหาพบว่า ปัจจัยสำคัญคือการขาดสื่อการเรียนที่กระตุ้นความสนใจและสามารถเข้าถึงการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ส่งผลให้ผู้เรียนขาดความตั้งใจในการเรียน และขาดทักษะด้านการอ่าน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานและจำเป็นสำหรับการเรียนภาษาจีนในงานอาชีพ งานวิจัยของ Banjongdit (2014) พบว่าการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (e-book) เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีน ช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถสื่อสารความหมายของเนื้อหาภาษาจีนได้ดีขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถสนับสนุนการพัฒนาทักษะการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับ งานวิจัยของ (Saepun, Kumkaew, and Hayiwaji, 2022) พบว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา เพิ่มความสนใจและความต่อเนื่องในการเรียนรู้ อีกทั้งช่วยพัฒนาความเข้าใจในเนื้อหาภาษาจีนขั้นพื้นฐานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาทั้งสองชิ้นนี้มีความสำคัญต่อการวิจัยครั้งนี้อย่างยิ่ง เพราะเป็นข้อสนับสนุนทางทฤษฎีในการพัฒนาชุดกิจกรรมอิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพสำหรับนักเรียนระดับปวช. อีกทั้งยังยืนยันได้ว่า การนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาใช้ในการเรียนรู้ไม่เพียงช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา สอดคล้องกับแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการอ่านภาษาจีนที่จำเป็นสำหรับการประกอบอาชีพในอนาคต

จากข้อมูลและผลการศึกษาของงานวิจัยก่อนหน้า จึงเห็นได้ชัดเจนว่าการนำสื่ออิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาภาษาจีน โดยเฉพาะด้านการพัฒนาทักษะการอ่าน มีความจำเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน สื่ออิเล็กทรอนิกส์ทำให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาได้ง่ายและรวดเร็ว สามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลาด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดแนวคิดในการพัฒนาชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เพื่อให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการอ่านภาษาจีนได้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ตลอดจนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาจีนในงานอาชีพ นอกจากนี้ การพัฒนาชุดกิจกรรมดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเข้ารับทุนการศึกษาจากสถานศึกษาในประเทศจีน และเพิ่มโอกาสในการได้รับค่าตอบแทนที่สูงขึ้นจากการมีทักษะในการใช้ภาษาที่สามได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

2. เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนโดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) เปรียบเทียบคะแนนการทำแบบวัดทักษะการอ่านก่อนเรียนและหลังเรียน

3.เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาจีนที่สูงขึ้นหลังใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้น ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่มีต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคเชียงคำ ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 2 ห้องช่างยนต์ 2/1 จำนวน 28 คน ห้องช่างยนต์ 2/2 จำนวน 28 คน ห้องไฟฟ้ากำลัง 2/1 จำนวน 20 คน ห้องเล็กทรอนิกส์ 2/1 จำนวน 2 คน ห้องคอมพิวเตอร์ 2/1 จำนวน 24 คน ห้องการบัญชี 2/1 จำนวน 26 คน รวมจำนวนนักเรียนที่เรียนรายวิชา 20000-1221 ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในงานอาชีพของภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 128 คน ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนวิทยาลัยเทคนิคเชียงคำ ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ห้องไฟฟ้ากำลัง ที่เรียนวิชา 20000-1221 ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในงานอาชีพ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ใช้ระยะเวลา 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 2 ชั่วโมง

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ เนื้อหาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์และจัดแบ่ง เนื้อหา ตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) พุทธศักราช 2562 ในรายวิชา 20000-1221 ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารในงานอาชีพ ออกเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ รวมระยะเวลา 12 ชั่วโมง โดยเนื้อหาบทเรียนจะมุ่งเน้นการปฏิบัติเกี่ยวกับการฟัง พูด อ่านและเขียนภาษาจีนในงานอาชีพ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

หน่วยการเรียนรู้ที่1 เรื่อง 职业 อาชีพ

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง 购物 ช๊อปปิ้ง

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง 面试 สัมภาษณ์งาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือในการวิจัย 3 ชนิด ต่อไปนี้

1. ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ ได้รับการตรวจสอบคุณภาพเนื้อหาและความเหมาะสมของสื่อโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน โดยใช้วิธีการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คนมีคุณวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทในสาขาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สาขาภาษาจีน สาขาเทคโนโลยีการศึกษา และสาขาหลักสูตรและการสอนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความน่าเชื่อถือและความเหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง *การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ* มีจำนวนทั้งสิ้น 30 ข้อ ผู้วิจัยได้ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาเพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามแนวทางของ Srisaart (2010) ผลการตรวจสอบพบว่าแบบทดสอบมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงว่าแบบทดสอบมีความตรงเชิงเนื้อหาที่เหมาะสม หลังจากนั้น ได้นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อตรวจสอบคุณภาพ พบว่าข้อสอบมีค่าความยากง่ายอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง ($P = 0.20–0.80$) และมีค่าอำนาจจำแนกอยู่ในเกณฑ์ดี ($r \geq 0.20$) แสดงว่าแบบทดสอบมีคุณภาพ เหมาะสมสำหรับการนำไปใช้วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

3. แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ ผู้วิจัยได้พัฒนา แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ 5 ระดับ (Likert Scale) ตั้งแต่ 1 = น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุดเพื่อให้มั่นใจในความเหมาะสมของเครื่องมือแบบสอบถามนี้ ผู้วิจัยได้ให้ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ทำการตรวจสอบความตรงตามวัตถุประสงค์ ผลการตรวจสอบพบว่าค่า IOC ของแต่ละข้ออยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. แบบวัดทักษะการอ่านภาษาจีนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ประกอบด้วยจำนวน 3 บท บทละ 5 ข้อ รวมทั้งหมด 15 ข้อ โดยมีลักษณะเป็นข้อสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (Multiple Choice) ครอบคลุม

เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการอ่านภาษาจีนเพื่อการสื่อสารและการใช้งานในชีวิตประจำวันตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือด้านความตรงเชิงเนื้อหา เพื่อพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ตามแนวทางของ Srisaart (2010) ผลการตรวจสอบพบว่าแบบวัดทักษะการอ่านมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ แสดงว่าแบบทดสอบมีความตรงเชิงเนื้อหาที่เหมาะสมด้านความเชื่อมั่น แบบวัดทักษะการอ่านได้ถูกนำไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (α) มีค่ามากกว่า 0.70 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมตามเกณฑ์ของ Nunnally and Bernstein (1994) สะท้อนว่าแบบวัดทักษะการอ่านมีความเชื่อมั่น สามารถนำไปใช้ประเมินผลการอ่านของผู้เรียนได้อย่างน่าเชื่อถือ

การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูล ตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. นำหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ส่งถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคเชียงคำ อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา เพื่อขออนุญาตในการดำเนินการวิจัย

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพสำหรับนักเรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1. วัดทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนก่อนการเรียนด้วยแบบวัดทักษะการอ่านภาษาจีนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นตรวจให้คะแนนและบันทึกคะแนนของนักเรียนแต่ละคน

2.2. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพสำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

2.3. วัดทักษะการอ่านภาษาจีนของนักเรียนหลังการเรียนด้วยแบบวัดทักษะการอ่านภาษาจีนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นตรวจให้คะแนนและบันทึกคะแนนของนักเรียนแต่ละคน

3. สอบถามความพึงพอใจชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ด้วยแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

4. วัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังจากใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามระเบียบวิธีวิจัย โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. หาค่าดัชนีประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพสำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จากผลรวมของคะแนน ทดสอบความรู้ด้านทักษะการอ่านภาษาจีนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สูตรการหาค่า E1/E2 โดยผลคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนถูกนำ

มาคำนวณ ค่าดัชนีประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้ โดยใช้สูตรของ Pramot et al. (2006) เพื่อประเมินความสามารถของชุดการเรียนรู้ในการส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยค่าประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 83.86/85.16 ตามเกณฑ์ 80/80

2. วิเคราะห์ความรู้ด้านทักษะการอ่านภาษาจีนจากแบบทดสอบทักษะการอ่านภาษาจีนโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) นำคะแนนมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test Dependent) จาก โปรแกรมสำเร็จรูป

3. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพสำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ จากแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ โดยใช้ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำคะแนนมาเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน จาก โปรแกรมสำเร็จรูป

4. วิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพสำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และนำคะแนนที่ได้มาแปลความหมาย โดยนำไป เทียบกับเกณฑ์แปลความหมายตามแนวทางของ Best (1977) ดังนี้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อการหาค่าประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

ตารางที่1 การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก(E_1)

แบบฝึกหัดการอ่านภาษจีนในอาชีพ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ประสิทธิภาพ 80 ตัวแรก(E_1)
1. 职业 อาชีพ	20	15	237	83.3
2. 购物 ช๊อปปิ้ง	20	15	246	83
3. 面试 สัมภาษณ์	20	15	264	85.3
เฉลี่ย				83.86

จากตารางที่1 ผลวิจัยพบว่าการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวแรก(E_1) พบว่า ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์แต่ละแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 83.86 ซึ่งสูงกว่ามาตรฐาน 80 ตัวแรก

ตารางที่2 การหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวหลัง(E_2)

การทดสอบ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนที่ได้	ประสิทธิภาพ 80 ตัวหลัง(E_2)
1. 职业 อาชีพ	20	10	170	85.0
2. 购物 ช๊อปปิ้ง	20	10	171	85.5
3. 面试 สัมภาษณ์	20	10	170	85.0
เฉลี่ย				85.16

จากตารางที่2 ผลวิจัยพบว่าการหาประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 ตัวหลัง(E_2) พบว่า ร้อยละของจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์แต่ละแบบทดสอบการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 85.16 ซึ่งสูงกว่ามาตรฐาน 80 ตัวหลัง

จากตารางที่1 และตารางที่ 2 แสดงผลการหาประสิทธิภาพชุดการเรียนรู้ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80 พบว่า (E_1) มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์แต่ละแบบฝึกทักษะการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 83.86 และ (E_2) มีจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์แต่ละแบบทดสอบการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 85.16 นั่นคือ E_1/E_2 เท่ากับ 83.86 / 85.16 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อผลการเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านภาษาจีน ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะด้านการอ่านภาษาจีน ก่อนและหลังที่ใช้ข้อสอบชุดเดียวกันของแต่ละหน่วยและจัดการเรียนรู้โดยใช้ ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

หน่วยการเรียนรู้	N	Pretest		Posttest		t	df	Sig
		$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D			
1. 职业 อาชีพ	20	3.20	1.43	8.50	1.57	12.89	19	.000
2. 购物 ช๊อปปิ้ง	20	3.30	1.41	8.55	1.27	13.70	19	.000
3. 面试 สัมภาษณ์	20	3.05	1.27	8.50	1.35	21.26	19	.000
รวมเฉลี่ย		3.18	1.37	8.51	1.39	15.95	19	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่3 ผลวิจัยพบว่าผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่เรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษจีนในงานอาชีพ มีทักษะการอ่านภาษาจีน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนทดสอบการอ่านภาษาจีนหลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 8.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 1.39 และคะแนนทดสอบการอ่านภาษาจีนก่อนเรียนเท่ากับ 3.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 1.37

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลัง ก่อนและหลังทีใช้ข้อสอบชุดเดียวกัน และจัดการเรียนรู้ด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

คะแนน	N	$\bar{x}$	S.D	t	df	Sig
Pretest	20	12.95	3.79	22.85	19	.000
Posttest	20	23.95	3.60			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 ผลวิจัยพบว่าผู้เรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่เรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษจีนในงานอาชีพ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ หลังเรียนเฉลี่ยเท่ากับ 23.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 และคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ก่อนเรียนเท่ากับ 12.95 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ยเท่ากับ 3.79

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

ตารางที่ 5การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ

รายการ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
1. ด้านเนื้อหา			
1.1 มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.75	0.55	มากที่สุด
1.2 เนื้อหาเข้าใจง่าย และน่าสนใจ	4.40	0.59	มาก
1.3 เนื้อหาเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	4.45	0.82	มาก
รวมด้านเนื้อหา	4.53	0.45	มากที่สุด
2. ด้านภาพและภาษา			
2.1 ภาพสื่อความหมายได้ชัดเจน	4.55	0.75	มากที่สุด
2.2 ภาพกับเนื้อหามีความสอดคล้อง	4.55	0.60	มากที่สุด
2.3 ขนาดของภาพมีความเหมาะสม สวยงาม	4.55	0.51	มากที่สุด
2.4 ภาษาที่ใช้ถูกต้อง และเข้าใจง่าย	4.75	0.44	มากที่สุด
รวมด้านภาพและภาษา	4.62	0.41	มากที่สุด
3. ด้านตัวอักษรและสี			
3.1 รูปแบบของตัวอักษรที่ใช้นำเสนอมีความเหมาะสม	4.60	0.59	มากที่สุด

รายการ	$\bar{x}$	S.D	ระดับความพึงพอใจ
3.2 ขนาดของตัวอักษรที่ใช้ในการนำเสนอมีความเหมาะสม	4.60	0.59	มากที่สุด
3.3 สีของตัวอักษรมีความเหมาะสม	4.70	0.47	มากที่สุด
3.4 สีของพื้นหลังมีความเหมาะสม	4.75	0.44	มากที่สุด
รวมด้านตัวอักษรและสี	4.68	0.28	มากที่สุด
4. ด้านภาพรวมของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์			
4.1 มีความเหมาสมกับวัยและสอดคล้องกับเนื้อหา	4.65	0.67	มากที่สุด
4.2 มีความชัดเจนเข้าใจง่ายและน่าสนใจ	4.50	0.60	มากที่สุด
4.3 การใช้งานง่ายไม่ซับซ้อน	4.70	0.65	มากที่สุด
4.4 เวลาที่ใช้เรียนมีความเหมาะสม	4.55	0.68	มากที่สุด
รวมด้านภาพรวมของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์	4.58	0.42	มากที่สุด
5. **ด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์**			
5.1 ฟังและอ่านออกเสียงตามบทเรียนได้	4.80	0.41	มากที่สุด
5.2 ทบทวนบทเรียนได้ด้วยตนเอง	4.70	0.65	มากที่สุด
5.3 สะดวกและสามารถใช้เรียนได้ทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ต	4.75	0.55	มากที่สุด
รวมด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้	4.75	0.39	มากที่สุด
รวมเฉลี่ยทุกด้าน	**4.63**	**0.15**	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ โดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.63 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย0.15 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่นักเรียนมีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.39รองลงมาคือ ด้านตัวอักษรและสี ค่าเฉลี่ย 4.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย0.28 ด้านภาพและภาษา ค่าเฉลี่ย 4.6275ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.41 ด้านภาพรวมของชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ค่าเฉลี่ย 4.5875 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.42 และ ด้านเนื้อหา ค่าเฉลี่ย 4.53 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.45) เมื่อลงลึกในแต่ละข้อ พบว่ารายการที่นักเรียนพึงพอใจมากที่สุดคือ ฟังและอ่านออกเสียงตามบทเรียนได้ ค่าเฉลี่ย4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.41รองลงมาคือ สะดวกและสามารถใช้เรียนได้ทุกที่ที่มีอินเทอร์เน็ต ค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.55 และ สีของพื้นหลังมีความเหมาะสม ค่าเฉลี่ย 4.75 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.44 ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ เนื้อหาเข้าใจง่ายและน่าสนใจ ค่าเฉลี่ย 4.40 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเฉลี่ย 0.59 แต่ยังคงอยู่ในระดับ มาก โดยสรุป ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์นี้สามารถตอบสนองต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านเนื้อหา การออกแบบ การใช้ภาษา และประโยชน์ต่อการเรียนรู้

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ (e-Book) ช่วยให้ผู้เรียนระดับอาชีวศึกษาและบุคคลทั่วไปสามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นขั้นตอน โดยเริ่มจาก 1.อ่านคำชี้แจงและคำแนะนำการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ 2. ทำแบบทดสอบก่อนเรียนวัดพื้นฐาน 3.กดคำศัพท์และบทสนทนาเพื่อฟังเสียงและฝึกอ่าน 4. ทำแบบฝึกหัดการอ่าน 5.เรียนรู้ไวยกรณ์การแต่งประโยค 6.ทำแบบทดสอบหลังเรียน 7.เช็คคะแนนดูความก้าวหน้าและประเมินปรับปรุง ขั้นตอนในการทำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆส่งเสริมการเรียนรู้อิสระ และพัฒนาคำศัพท์ ความเข้าใจประโยค และความคล่องตัวในการอ่าน ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์นี้ ยังช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้สะดวกทุกเวลา ทุกสถานที่ ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับความสามารถแต่ละคน และสามารถนำไปใช้ทั้งในห้องเรียน การเรียนออนไลน์ หรือการพัฒนาทักษะภาษาจีนในงานอาชีพได้ ผลการประเมินประสิทธิภาพของชุดการเรียนรู้พบว่า ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ทั้งในด้านกระบวนการเรียนรู้ (E1 = 83.86) และผลลัพธ์ปลายทาง (E2 = 85.16) สะท้อนให้เห็นว่าชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์นี้มีคุณภาพ เหมาะสม และสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะการอ่านภาษาจีนเพื่อการอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการเรียนโดยใช้ชุดการเรียนรู้การอ่าน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การพัฒนาชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพมีค่า E_1 / E_2 เท่ากับ 83.86/85.16 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ มีประสิทธิภาพทำหน้าที่เป็นเครื่องมือช่วยสอนได้ดี ส่งผลให้ผู้เรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง ช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริงจากการทดสอบประสิทธิภาพตามลำดับขั้นสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียน ในรายวิชา 20000-1221 ภาษาจีน

เพื่อการสื่อสารในงานอาชีพ และนักเรียนสามารถเรียนรู้และทบทวนบทเรียนด้วยตนเองได้ ทุกที่ทุกเวลา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ Banjongdit (2016) ที่ได้พัฒนาชุดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ e-Book เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารภาษาจีน พบว่าชุดหนังสือมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.41/84.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 หลังการเรียนผ่าน e-Book และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Saepun, Kumkaew, and Hayiwaji, 2024) ที่พัฒนาชุดบทเรียนดิจิทัลเรื่อง “คำศัพท์ภาษาจีน” สำหรับนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่าชุดบทเรียนมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 83.78/81.44 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และผู้เรียนมีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 อีกทั้งผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย > 4.51)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า คะแนนวัดทักษะการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพโดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่องการอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 3.18 และหลังเรียนเท่ากับ 8.51 จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลาย สามารถเรียนรู้ได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทบทวนบทเรียนได้ตามเวลาว่างของตนเอง และเข้าถึงเนื้อหาได้ทุกที่ทุกเวลา คุณลักษณะเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในบทเรียนมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้มีพัฒนาการด้านทักษะการอ่านอย่างชัดเจน ผู้เรียนสามารถอ่านคำ ประโยค และข้อความภาษาจีนที่เกี่ยวข้องกับบริบทของงานอาชีพได้อย่างถูกต้องและเข้าใจมากยิ่งขึ้นทั้งนี้ แบบทดสอบที่ใช้วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นชุดเดียวกัน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างตรงไปตรงมา และเพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวัดผล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยใช้การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนและการประเมินผลการเรียน และวิเคราะห์ ค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนกของข้อสอบ เพื่อให้มั่นใจว่าข้อสอบสามารถแยกความสามารถของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ยังได้คำนวณ ค่าความเชื่อมั่น(Reliability) ของแบบทดสอบด้วยวิธี Split-half และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่าอยู่ในระดับสูง ทำให้มั่นใจได้ว่าผลลัพธ์สะท้อนถึงการพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนอย่างแท้จริง การออกแบบชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ยังรวมถึงกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น แบบฝึกหัดสื่อมัลติมีเดีย และแบบประเมินตนเอง ซึ่งช่วยเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสฝึกฝนและนำความรู้ไปใช้ได้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเองและการทบทวนเนื้อหาซ้ำ ๆ ทำให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจในภาษาได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ส่งผลให้สามารถพัฒนาทักษะการอ่านอย่างมีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rojanawan (2019) ที่ศึกษาการพัฒนาทักษะการอ่านออกเสียงตัวอักษรจีนโดยใช้สื่อการเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน “อ่านอักษรจีน พินอินไม่ต้อง” ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่าผลทดสอบของนักเรียนที่เรียนด้วยสื่อคอมพิวเตอร์สูงกว่าผู้เรียนที่เรียนด้วยวิธีปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งมี คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 95 และ 82 ตามลำดับ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า คะแนนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในงานอาชีพ สำหรับนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 23.95 และค่าเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.95 แสดงให้เห็นว่า ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นนั้นมีความเหมาะสมต่อระดับความสามารถของผู้เรียน และมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน เนื้อหาชัดเจน ครอบคลุม และสื่อมัลติมีเดียสามารถดึงดูดความสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายขึ้นการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านอุปกรณ์ดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถจัดการเวลา ทบทวนเนื้อหาและเรียนรู้ตามความสะดวกของตนเอง ซึ่งช่วยส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นักเรียนสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับแบบทดสอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจาก แบบทดสอบที่ใช้วัดผลก่อนเรียนและหลังเรียนเป็นชุดเดียวกัน ออกแบบให้วัดความเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนผ่านชุดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีความสอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และสามารถจำแนกความสามารถของผู้เรียนได้อย่างชัดเจนเพื่อให้ผลการวัดมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตรวจสอบ ความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีนและการประเมินผลการเรียนร่วมพิจารณา นอกจากนี้ยังวิเคราะห์ ค่าความยากง่ายและอำนาจจำแนกของข้อสอบ (Difficulty and Discrimination Index) เพื่อให้มั่นใจว่าข้อสอบสามารถแยกความสามารถของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม และคำนวณ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบทดสอบด้วยวิธี Split-half และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของคะแนนก่อนและหลังเรียน พบว่าอยู่ในระดับสูง ทำให้มั่นใจได้ว่าผลลัพธ์สะท้อนถึงการพัฒนาทักษะการอ่านของผู้เรียนอย่างแท้จริงสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Banjongdit, 2016) ซึ่งพัฒนาชุดหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ e-Book เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสื่อสารภาษาจีน พบว่าชุดหนังสือมีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.41/84.22 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 หลังการเรียนผ่าน e-Book

ผลจากวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับนักเรียน ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหา พึงพอใจในรูปแบบ ภาพ ภาษา ตัวอักษร และสี ของชุดการเรียนรู้ ตลอดจนเห็นคุณค่าและประโยชน์ในการพัฒนาความรู้และทักษะการอ่านของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saepun, Kumkaew, and Hayiwaji (2024) ที่พัฒนาชุดบทเรียนดิจิทัลเรื่อง “คำศัพท์ภาษาจีน” สำหรับนักศึกษาในสามจังหวัดชายแดนใต้ พบว่าชุดบทเรียนมีส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อบทเรียนในระดับ “มากที่สุด” (ค่าเฉลี่ย > 4.51)ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า การพัฒนาใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับนักเรียน ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้วิธีหนึ่งที่มีประสิทธิภาพ ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะการอ่านภาษาจีนได้ด้วยตนเองและสามารถ เรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ที่มีอินเทอร์เน็ต ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์การเรียนในปัจจุบัน และเป็นไปตามนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา 8 Agenda ในข้อที่ 1 การส่งเสริมการเรียนรู้

อาชีวศึกษาทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) (Office of the Vocational Education Commission ,2024)

สรุป

1. ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพมีค่า E_1 / E_2 เท่ากับ 83.86/85.16 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ มีค่าประสิทธิภาพในระดับ มากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ4.71 เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่าด้านที่มีความเหมาะสมมากที่สุด คือ ด้านเนื้อหาบทเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 รองลงมาคือด้านจุดมุ่งหมายของชุดการเรียนรู้ และด้านกิจกรรมการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ด้านคู่มือครู มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และด้านคู่มือนักเรียนมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56

2. คะแนนการทดสอบทักษะการอ่านของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. คะแนนการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับนักเรียน ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ สำหรับนักเรียน ระดับ ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด โดยด้านประโยชน์ของชุดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และ ด้านเนื้อหาที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง การอ่านภาษาจีนในอาชีพ มีขั้นของการจัดการเรียนรู้หลายขั้นตอน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรคำนึงถึงการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นให้เหมาะสมกับระยะเวลา เพื่อไม่ให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายและทำกิจกรรมไม่เสร็จตามกำหนด ทำให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั่วโมงนั้นๆ ไม่ประสบความสำเร็จ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การจัดกิจกรรมในรูปกลุ่มหรือการจับคู่ ผู้เรียนควรมีการปรับเปลี่ยนกลุ่มหรือคู่ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมกับเพื่อนร่วมชั้นเรียนคนอื่นๆ จะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมที่ดีและเรียนรู้วิธีการปรับตัวและทำงานร่วมกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรมีการเพิ่มสื่อวิดีโออธิบายการสอนแต่งประโยคต่างๆเพื่อให้เห็นสถานการณ์ในการแต่งประโยคได้มากขึ้น

2.2. ควรมีการนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ ไปใช้ใน รายวิชาอื่นๆ

References

Banjongdit, J. (2014). *The development of Chinese communication ability through e- books* [in Thai]. TCI Journal of Modern Languages Development. Retrieved August 17, 2025, from https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/download/167043/120537

Banjongdit, C., Ekphim, S., & Tasa, P. (2016). *Development of Mandarin for communication by using electronic book. Proceedings of the 6th National and International Academic Conference on Education.* Mahasarakham: Mahasarakham Rajabhat University.

Best, J. W. (1977). *Research in education.* (3rd ed.). Englewood Cliffs. NJ: Prentice Hall.

Malasri, T., & Jingru, W. (2017). Teaching design to develop Chinese listening and speaking skills for Thai learners [in Thai]. *Ayutthaya Rajabhat Research Journal, Humanities and Social Sciences*, 30(1) , 79–88.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.

Office of the Education Council. (2024, June 8). *The OEC promotes the development of dual Diploma programs (Thai–Chinese) for higher vocational education* [in Thai]. Retrieved August 15, 2025, from https://www.onec.go.th/th.php/page/view/Newssecgen/5696

Pramot, K. et al. (2006). *Research and development in education* [in Thai]. Bangkok: University Press.

Rojanawan, K. (2019). *The development of Chinese character pronunciation skills through the CAI "Read Chinese characters without Pinyin" for Mathayom Suksa 4 students at Samakkhi Witthayakhom School, Chiang Rai Province.* (Master's thesis). Chiang Rai Rajabhat University. Chiang Rai.

Saepun, W., Kumkaew, C., & Hayiwaji, H. (2022). The development of an e-book to promote learning in basic Chinese courses [in Thai]. *SWU e-Journal*, 18(2), 153-167. Retrieved August 17, 2025, from https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jre/article/download/15688/12629

Saepun, W., Kumkaew, C., & Hayiwaji, H. 2024) . *A study of the conditions and problems of Chinese language teaching in secondary schools in Yala province*. Yala Rajabhat University. Retrieved August 15, 2025, from https://wb.yru.ac.th/handle/yru/6272

Srisaart, B. (2010). *Introduction to research* .(5th ed.). Bangkok: Suviriyasarn.

นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา

LEARNING INNOVATION OF CULTURAL TOURISM ATTRACTIONS AND LANNA WISDOM

พระมหาธีรวัฒน์ เสสปุญฺโญ

PhramahaTeerawat Sesapunyo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chinghai Buddhist Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: Sutwathnbanthit887@gmail.com

เบอร์โทร : 061-515-8585

Received: 2025-09-16

Revised: 2025-09-23

Accepted: 2025-12-11

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ 1) เพื่อศึกษารูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา 2) เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา 3) เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ชุมชนหรือกลุ่มวัฒนธรรม ท้องถิ่นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 30 รูป/คน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในพื้นที่ล้านนา พบว่า มีการนำนวัตกรรมทางศิลปะมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยเน้นการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นซึ่งเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชน ผ่านกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรม และองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น อันสะท้อนถึงการเชื่อมโยงระหว่างการเรียนรู้ ศิลปะ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. การบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา พบว่า เป็นการศึกษาการนำเอาความรู้ และความเข้าใจในการทำงานร่วมกันของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือในเอกสารมาเก็บรวบรวมและเรียบเรียงเพื่อเป็นประโยชน์ให้กับผู้ประกอบการ โดยใช้องค์ความรู้ คือ1) การสร้างสมองค์ความรู้ 2) การจัดเก็บองค์ความรู้ 3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ 4) การใช้งานองค์ความรู้

3. พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS พบว่า นำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาดังกล่าวมาสร้างเว็บภูมิสารสนเทศแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาต้นแบบเว็บไซต์ http://www.lanna.info นำไปเผยแผ่ให้นักท่องเที่ยวและหน่วยงานภาครัฐได้เข้าไปใช้บริการ และนำผลการใช้บริการจากการตอบแบบประเมินกลับมา เพื่อกำหนดแนวทางพัฒนาระบบภูมิสารสนเทศของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: นวัตกรรม; การเรียนรู้; แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม; ภูมิปัญญาในล้านนา

Abstract

The objectives of this research were as follows: 1) to study the patterns of learning innovation utilization at cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region; 2) to examine the knowledge management practices of cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region; and 3) to develop learning innovations for cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region through a GPS-based system. This study employed a qualitative research methodology. The key informants were local communities or cultural groups that served as tourism sites, totaling 30 persons. The data were analyzed using content analysis with descriptive interpretation.

The research findings revealed that:

1) Regarding the patterns of learning innovation utilization at cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region, it was found that artistic innovations were employed as a key instrument in promoting tourism. The emphasis was placed on the application of local culture and indigenous wisdom, which represented the identity and uniqueness of the community, through artistic, cultural, and local wisdom–based activities. These practices reflected the integration of learning, art, and creative tourism, which played a significant role in promoting sustainable local development.

2) With regard to the knowledge management of cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region, the findings indicated that this involved the study and integration of knowledge and understanding derived from collaborative practices among various related factors. Such knowledge, which was dispersed among individuals or documented in various sources, was collected and systematically organized for the benefit of entrepreneurs. The knowledge management process consisted of four components:1) knowledge creation, 2) knowledge storage, 3) knowledge transfer, and 4) knowledge utilization.

3) In terms of the development of learning innovations for cultural and local wisdom–based tourism sites in the Lanna region through a GPS-based system, it was found that data on cultural and local wisdom tourism sites in the Lanna region were used to develop a prototype cultural and local wisdom tourism geoinformatics website (http://www.lanna.info). This website was disseminated for use by tourists and government agencies. Feedback obtained from user evaluation questionnaires was then utilized to determine guidelines for further development of the cultural tourism geoinformatics system.

Keywords: Learning; Innovation; Cultural Tourism Attractions; Lanna Wisdom

บทนำ

ประเทศไทยประสบความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศกำลังพัฒนาด้วยกัน โดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจจากการพึ่งพาภาคเกษตรกรรมเป็นหลัก เป็นการใช้ภาคอุตสาหกรรมการผลิตที่เน้นการส่งออกเป็นพลังขับเคลื่อน ในปัจจุบัน สัดส่วนมูลค่าเพิ่มของอุตสาหกรรมการผลิตในผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GDP) ของไทยสูงถึงร้อยละ 35.6 ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนของประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออก ที่ส่วนใหญ่สร้างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจากการพัฒนาอุตสาหกรรมเช่นเดียวกัน ความสามารถในการผนวกเข้ากับเครือข่ายการผลิตระหว่างประเทศของผู้ประกอบการในประเทศไทย ซึ่งจำนวนไม่น้อยเป็นผู้รับจ้างผลิตให้กับผู้ประกอบการในต่างประเทศ นอกจากนี้ ประเทศไทยยังประสบความสำเร็จในการกระจายการส่งออก ทั้งการกระจายสินค้าที่หลากหลาย และกระจายการส่งออกไปยังหลายประเทศ (Cheewasat, 2009)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 พ.ศ. 2555-2559 ระบุผลการพัฒนาที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างเศรษฐกิจของไทยไม่สามารถรองรับการเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน โดยยังต้องพึ่งพิงและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยภายนอกประเทศมากขึ้นตามลำดับ นอกจากนี้ ระบบเศรษฐกิจของไทยยังมีความอ่อนแอด้านปัจจัยสนับสนุนในส่วนของวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี คุณภาพการให้บริการของโครงสร้างพื้นฐาน กฎหมาย กฎ และระเบียบทางเศรษฐกิจที่ไม่เอื้อต่อการจัดระบบการแข่งขันที่เป็นธรรมและเหมาะสมกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ประเทศไทยมีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจที่ดีอยู่แล้ว แต่ยังไม่เพียงพอที่จะเป็นปัจจัยขับเคลื่อนไปอย่างมั่นคงภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาในระยะต่อไปจะต้องให้ความสำคัญกับการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจสู่การพัฒนาที่มีคุณภาพและยั่งยืน โดยใช้ปัญญา ความรู้ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ พื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อน ภายใต้การสร้างปัจจัยสนับสนุนที่เอื้ออานวยและมีบรรยากาศในการแข่งขัน ที่เป็นธรรม พร้อมทั้งใช้โอกาสจากปัจจัยภายนอกให้เกิดประโยชน์กับประเทศได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประเทศเมื่อเกิดความผันผวนจากปัจจัยภายนอกประเทศ

รวมทั้งจะต้องสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้เกิดขึ้นจากปัจจัยภายในประเทศเป็นสำคัญ (Office of the National Economic and Social Development Board, 2001) ปัญหาสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมการผลิตของไทยก็คือยังไม่สามารถสร้างผลิตภาพได้มากพอ ซึ่งหมายถึงการสร้างมูลค่าเพิ่มในระดับสูงขึ้นโดยใช้ปัจจัยนำเข้าเท่าเดิม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีแนวโน้มการใช้พลังงานในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศในเอเชียตะวันออก และที่สำคัญก็คือ อุตสาหกรรมการผลิตของไทยยังมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่จำกัดปัญหาหลักของการพัฒนาเศรษฐกิจไทยก็คือ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ผ่านมาเกิดจากการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมมายังภาคอุตสาหกรรมการผลิตเป็นหลัก โดยมีการกระจายการผลิตไปในหลายสินค้า แต่ไม่สามารถเพิ่มผลิตภาพได้มาก ซึ่งน่าจะทำให้อัตราการเจริญเติบโตของไทยมีแนวโน้มลดลงในอนาคต เนื่องจากมีแรงงานในภาคเกษตรกรรมเหลือให้เคลื่อนย้ายไปยังภาคอุตสาหกรรมการผลิตน้อยลงเรื่อย ๆ และไม่สามารถกระจายการผลิตได้มากกว่านี้โดยง่ายอีกแล้ว การพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในลักษณะดังกล่าวจึงแฝงไว้ด้วยความไม่ยั่งยืน หากไม่สามารถเพิ่มผลิตภาพในภาคการผลิตที่สำคัญ

ทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทประวัติ ศาสตร์ ศาสนสถานและศิลปวัฒนธรรม ที่สำคัญของมนุษย์สร้างขึ้น เช่น วัด พระปรางค์ อุโบสถ วิหาร สถูปเจดีย์ พระพุทธรูป ศาลาการเปรียญ หอไตร นั้นเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าของชนชาติไทยสะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา วิถีชีวิต และเทคโนโลยีการจัดการของผู้คนในสังคมเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่าง ๆ ทั้งด้านโบราณคดี ศาสนสถานวัฒนธรรม จารีตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรมสุนทรียศาสตร์ฯลฯ ทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดนั้น นับว่ามีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่ง เพราะวัดเป็นแหล่งที่เชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและเป็นสถานที่ รวบรวมมรดกศิลปวัฒนธรรม และศิลปกรรมอันวิจิตรงดงามเพียบพร้อมด้วยคุณค่าทางศิลปะที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความเป็นอัจฉริยะของบรรพบุรุษ นอกจากนี้วัดยังประกอบด้วยสภาพแวดล้อมทั้งทางภูมิ สถาปัตยกรรมที่ สวยงาม วัดจึงเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มี ความสำคัญทางประวัติ ศาสตร์และมีคุณค่าทางศิลปะที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจ Thailand Institute of Scientific and Technological Research (1997) แนวทางการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนให้ศาสนสถานที่สำคัญของวัดเป็นสถานที่แหล่งท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว โดยมีแนวทางและมาตรการที่ หลากหลาย เช่น การจัดการบริหาร อนุรักษ์วัด ด้วยการร่วมมือกันระหว่างวัด กรมศิลปากรและภาคเอกชน การพัฒนาการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์โบราณวัตถุ โบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาติได้และถ้าหากวัดที่ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวได้มีการดำเนินการในลักษณะของการเสริมสร้างคุณค่าของการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการและส่งเสริมให้ ชุมชน และผู้ประกอบการท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว และการจัดรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม รวมทั้งการเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวประเภทวัดเข้าด้วยกัน ก็นับว่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งของ ผู้ที่สนใจ และนักท่องเที่ยวอีกทั้งยังจะเป็นประโยชน์ต่อการกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมที่มีการเรียนรู้ในทางพุทธศาสนาประวัติ ศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรมของชาติ

ดังนั้น การปรับโครงสร้างภาคบริการให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มกับสาขาบริการที่มีศักยภาพและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมบนฐานความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม โดยเสริมสร้างขีดความสามารถ

ในการแข่งขันของธุรกิจบริการที่มีศักยภาพสู่ธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ โดยสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมให้กับธุรกิจ ส่งเสริมการใช้องค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ในการพัฒนาสินค้าและบริการ และส่งเสริมการลงทุนในธุรกิจบริการที่มีศักยภาพ Boonyaphak (1990) โดยอาศัยความได้เปรียบของทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของประเทศ ความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม และเอกลักษณ์ความเป็นไทย ตลอดจนสามารถรองรับการเปิดเสรีทางการค้าและกระแสความต้องการของตลาดโลก ได้แก่ ธุรกิจการท่องเที่ยว ธุรกิจบริการสุขภาพ ธุรกิจบริการโลจิสติกส์ ธุรกิจภาพยนตร์ ธุรกิจการจัดประชุมและแสดงนิทรรศการนานาชาติ เป็นต้น การพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิจัย และนวัตกรรม ให้เป็นพลังขับเคลื่อนการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้เติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน ที่เน้นการนาความคิดสร้างสรรค์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นทรัพย์สินทางปัญญา งานวิจัยและพัฒนา ไปต่อยอด ถ่ายทอด และประยุกต์ใช้ประโยชน์ทั้งเชิงพาณิชย์ สังคมและชุมชน (Tourism Authority of Thailand, 2001)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยพบว่าแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาส่วนใหญ่ยังขาดการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยและมีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้คุณค่าและอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสื่อสารได้อย่างไม่เต็มที่ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา เพื่อค้นหาแนวทางการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถตอบสนองต่อผู้เรียนและผู้ท่องเที่ยวได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์ สืบสานและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา

2. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา

3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้มีขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

1. วิธีการวิจัย การศึกษาวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสานวิธี ประกอบด้วยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ประชุมกลุ่มย่อย และปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS ดังนี้

1.1. การศึกษาเอกสาร คือศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือการวิจัยทั้งแบบสัมภาษณ์ การประชุมกลุ่มย่อยและปฏิบัติการ

1.2. การสำรวจวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา เพื่อนำไปสู่นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

1.3. สนทนากลุ่มเป้าหมายเพื่อช่วยระดมความเห็นเกี่ยวกับนวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

2. พื้นที่การวิจัย ได้แก่ จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องเสือเต้น ชุมชนดอยดินแดง จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนไตลื้อเมืองลวงใต้ จังหวัดลำปาง ได้แก่ วัดพระธาตุลำปางหลวง ชุมชนบ้านหลุก ซึ่งเป็นชุมชนต้นแบบที่การอนุรักษ์วัฒนธรรมของกลุ่มประชาชนชายขอบ

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 จังหวัด รวมทั้งหมด 6 ชุมชน 1) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องเสือเต้น จำนวน 5 คน ชุมชนดอยดินแดง จำนวน 5 คน 2) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ชุมชนวัวลาย จำนวน 5 คน ชุมชนไตลื้อเมืองลวงใต้ จำนวน 5 คน 3) จังหวัดลำปาง ชุมชนลำปางหลวง จำนวน 5 คน ชุมชนบ้านหลุก 5 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน

4. ขอบเขตระยะเวลา ตั้งแต่ เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2564 ถึง เดือน กันยายน พ.ศ. 2565

5. เครื่องมือการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนตรวจความเที่ยงตรงของเครื่องมือ เพื่อสัมภาษณ์การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา และการบริหารจัดการองค์ความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในล้านนา

6. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ดังนี้

6.1 การศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ เพื่อสำรวจความเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา เพื่อนำไปสู่นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

6.2 คัดเลือกเป้าหมายแต่ละพื้นที่ โดยคัดเลือกจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่มีชื่อเสียง สะท้อนความหลากหลายของล้านนา มีศักยภาพในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และผู้มีส่วนได้เสียมีความพร้อมในการให้ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 จังหวัด รวมทั้งหมด 6 ชุมชน 1) จังหวัดเชียงราย ได้แก่ วัดร่องเสือเต้น ชุมชนดอยดินแดง 2) จังหวัดเชียงใหม่ ได้แก่ ชุมชนวัวลาย ชุมชนไตลื้อเมืองลวงใต้ 3) จังหวัดลำปาง ชุมชนลำปางหลวง ชุมชนบ้านหลุก

6.3 วิเคราะห์นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

6.6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา โดยนำข้อมูลทั้งที่ได้จากการจดบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์ รวมถึงภาพถ่ายและทำการจัดระบบหมวดหมู่เพื่อสรุปรูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ การบริหารจัดการองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษารูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา ผลการวิจัยพบว่า เป็นการผสมผสานองค์ความรู้ดั้งเดิมเข้ากับเทคโนโลยีและวิธีการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อถ่ายทอดคุณค่าของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาแก่ผู้เยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เช่น วัดร่องเสือเต้น ชุมชนวัวลาย หรือชุมชนไตลื้อเมืองลวงใต้ ต่างมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่สามารถนำเสนอผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดนิทรรศการเชิงโต้ตอบ การใช้สื่อดิจิทัลมัลติมีเดีย หรือการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เข้าชมได้มีส่วนร่วมจริง การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ ช่วยให้การถ่ายทอดองค์ความรู้ไม่หยุดอยู่แค่การเล่าเรื่องหรือการแสดงวัตถุโบราณเท่านั้น แต่ยังสร้างประสบการณ์ที่เชื่อมโยงอารมณ์ ความรู้สึก และความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นแก่ผู้เรียน เช่น การทดลองทำหัตถกรรมด้วยตนเอง การฟังเรื่องเล่าจากปราชญ์ชุมชน หรือการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริงในการนำเสนอประวัติศาสตร์ท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้ช่วยกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ยังส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนกลายเป็นผู้สร้างเนื้อหาและผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของตนเองและสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคนในท้องถิ่นกับผู้มาเยือน ดังนั้น รูปแบบดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาล้านนา แต่ยังสร้างคุณค่าใหม่ทางเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

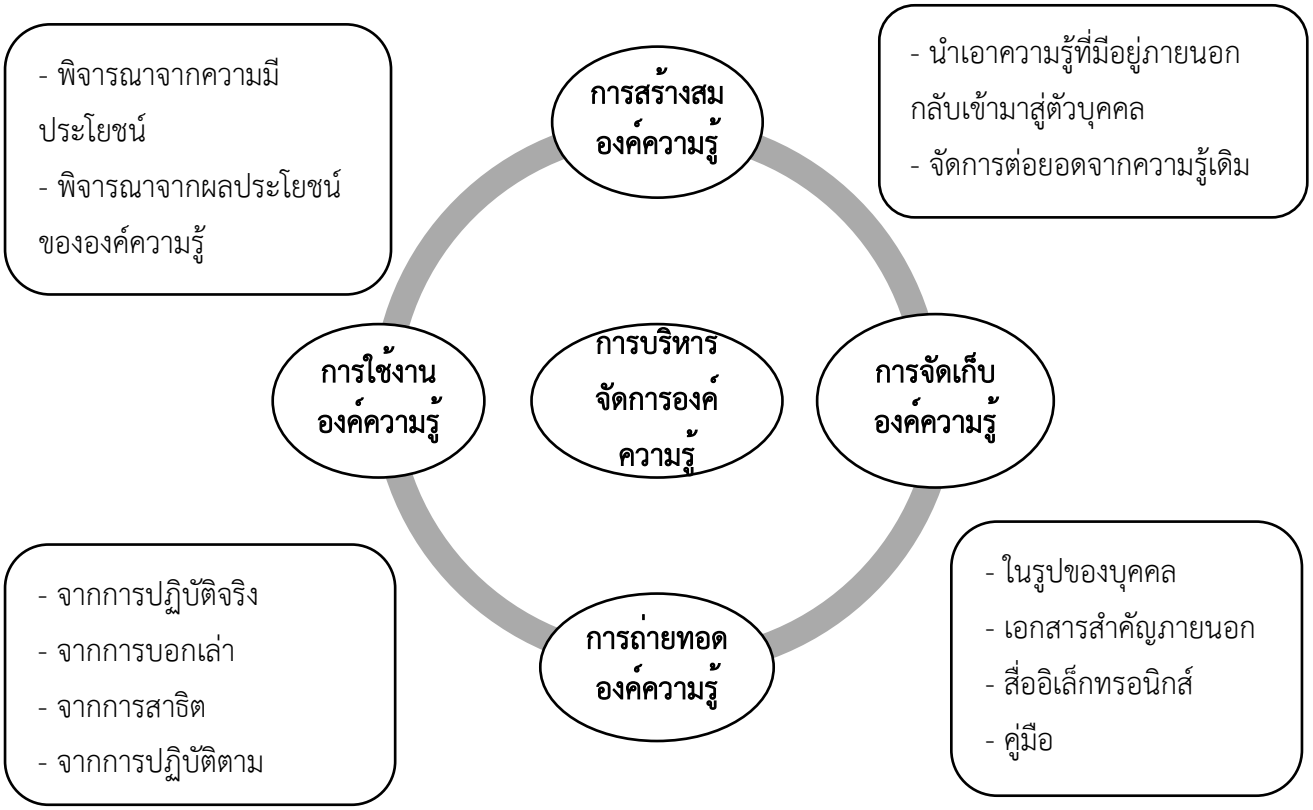
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการบริหารจัดการองค์ความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในล้านนา ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ส่วนใหญ่ในภูมิภาคล้านนายังคงประสบปัญหาในด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเกี่ยวกับระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอ ซึ่งได้แก่ การคมนาคมที่ยังไม่สะดวก ถนนหนทางภายในและระหว่างหมู่บ้านอยู่ในสภาพชำรุดหรือเข้าถึงได้ยาก การไม่มีระบบจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพ ตลอดจนการขาดแคลนระบบบำบัดน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลอย่างถูกสุขลักษณะ ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่เท่านั้น แต่ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่จำเป็นต้องอาศัยความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานเป็นฐานรองรับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนหลายแห่ง สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีทัศนคติที่ไม่เห็นด้วยกับการนำโครงการสาธารณูปโภคบางประเภทเข้ามาดำเนินการในพื้นที่ แม้ว่าโครงการเหล่านี้จะมีเป้าหมายในการยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจและการศึกษา เหตุผลหลักที่ชุมชนไม่ให้การสนับสนุนมีอยู่ 3 ประการสำคัญ ได้แก่ ความกังวลว่าโครงการดังกล่าวจะ สร้างภาระทางการเงินเพิ่มขึ้นแก่ครัวเรือน เช่น ค่าใช้จ่ายในการติดตั้งและบำรุงรักษา ความยุ่งยากในกระบวนการ บริหารจัดการที่ซับซ้อน ซึ่งอาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชน โดยเฉพาะหากขาดผู้นำหรือคณะกรรมการที่มีความรู้ความไม่มั่นใจใน ความสามารถของชุมชนในการดูแลรักษาโครงการในระยะยาว โดยเฉพาะเมื่อขาดทักษะทางเทคนิคหรือการสนับสนุนจากภายนอกอย่างต่อเนื่อง อีกหนึ่งปัญหาที่สะท้อนถึงความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่คือ การที่ประชาชนบางส่วนเลือก ขายที่ดินให้กับนักลงทุนภายนอก เพื่อนำไปพัฒนาเป็นสิ่งปลูกสร้างหรือที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว แม้การดำเนินการลักษณะนี้จะส่งผลดีต่อเศรษฐกิจในระยะสั้น

แต่กลับก่อให้เกิดผลกระทบทางลบในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นปัญหา มลพิษทางเสียงและสิ่งแวดล้อม ความแออัดของพื้นที่ และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างเกินขีดความสามารถ ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่คุกคามความมั่นคงทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์ท้องถิ่น และวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การบริหารจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังเผชิญกับความท้าทายด้านการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังคนรุ่นใหม่ โดยพบว่าประชาชนจำนวนไม่น้อยยัง ขาดจิตสำนึกและความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงไม่มีแรงจูงใจเพียงพอที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือสืบทอดความรู้ที่เคยมีอยู่ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น แนวทางการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างเหล่านี้จึงควรเริ่มจากการ สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นและความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง ผ่านกลไกการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้คนในพื้นที่รู้สึกว่าเป็นเจ้าของกระบวนการพัฒนาอย่างแท้จริง ทั้งนี้ควรควบคู่กับการ ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชนโดยใช้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานความรู้แห่งการพัฒนา มิใช่เพียงทรัพยากรที่นำมาใช้เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในเชิงพาณิชย์เท่านั้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยระบบ GPS ผลการวิจัยพบว่า ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในการขับเคลื่อนสังคม การประยุกต์ใช้ระบบภูมิสารสนเทศ (Geographic Information System: GIS) และเทคโนโลยี GPS เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ล้านนาจึงเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสมและทันสมัยอย่างยิ่ง โดยนวัตกรรมดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยยกระดับการจัดการข้อมูลพื้นที่ให้มีความแม่นยำและทันสมัยเท่านั้น แต่ยังเอื้อต่อการเผยแพร่ข้อมูลด้านวัฒนธรรมให้เข้าถึงนักท่องเที่ยวและผู้สนใจได้อย่างครอบคลุมและเข้าใจง่าย ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับบริบททางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาพบว่า แม้เทคโนโลยีจะพร้อมใช้งาน แต่การขับเคลื่อนและบูรณาการให้เกิดผลอย่างแท้จริงยังคงประสบปัญหาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในแง่ของการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งยังขาดความพร้อมทั้งในด้านจำนวนบุคลากรและทักษะที่จำเป็นในการรองรับงานด้านนวัตกรรม บุคลากรจำนวนมากยังไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างทั่วถึง และยังขาดการอบรมให้มีความรู้ในด้านกฎหมาย ข้อบังคับและแนวทางการพัฒนาตามหลักธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ยังพบข้อจำกัดในการบริหารจัดการงบประมาณที่ยังไม่ตอบโจทย์ความต้องการที่แท้จริงของชุมชนในแต่ละพื้นที่ในอีกด้านหนึ่ง การเรียนรู้ร่วมกันของภาคีเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่นเริ่มมีแนวโน้มที่ดีขึ้น มีความพยายามในการสร้างกลไกร่วม เช่น การจัดตั้งศูนย์กลางข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในรูปแบบดิจิทัลที่พัฒนาโดยใช้เทคโนโลยี GPS และ GIS เป็นเครื่องมือหลัก เช่น เว็บไซต์ต้นแบบอย่าง www.lanna.info ที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวกและต่อเนื่อง ซึ่งถือเป็นนวัตกรรมที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ท้องถิ่นกับโลกภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพถึงแม้จะมีความก้าวหน้าในด้านเทคโนโลยี การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทของล้านนายังคงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เป็นหัวใจสำคัญ ชุมชนต้องมีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนา โดยพิจารณาถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับตนเองในทั้งมิติของเศรษฐกิจ สังคม

และวัฒนธรรมอย่างรอบด้าน โครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ต้องออกแบบให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ความเชื่อ ค่านิยม และโครงสร้างของชุมชน เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบเชิงลบที่อาจเกิดขึ้นทั้งต่อวิถีชีวิตและระบบนิเวศในพื้นที่อีกทั้ง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี GIS และ GPS จะมีคุณค่าอย่างแท้จริงก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาองค์ความรู้ของคนในพื้นที่ควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดเวิร์กช็อปหรือการฝึกอบรมเพื่อให้คนในชุมชนสามารถใช้งานระบบเหล่านี้ได้ด้วยตนเองอย่างถูกต้องและเข้าใจ การจัดเก็บข้อมูลโดยคนในพื้นที่เองยังช่วยให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง สะท้อนบริบททท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง และสามารถถ่ายทอดต่อได้ในระยะยาวนอกจากนี้ การนำองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอดผ่านสื่อดิจิทัลยังช่วยให้คนรุ่นใหม่เข้าถึงและเข้าใจมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองได้ง่ายขึ้น เสริมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้คงอยู่กับพื้นที่อย่างยั่งยืน ทั้งในรูปแบบการเรียนรู้ การท่องเที่ยว หรือกิจกรรมสร้างสรรค์อื่น ๆ

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพที่ 1 Model องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาวิจัยจากข้อเท็จจริง การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ มีการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย มีความชัดเจนเหมาะสมสามารถนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทาง นวัตกรรม

การเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา สามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปสร้าง Model ซึ่งเป็นต้นแบบ รูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา การบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาด้วยระบบ GPS สามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ดังนี้

1) การสร้างสมองค์ความรู้ เป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาจากแหล่งต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกกลุ่มของผู้ประกอบการมาสร้างสมเก็บไว้กับตนเองผ่านวงรอบการเรียนรู้ (knowledge spiral) อันได้แก่ การถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์จากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคล ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีการแปลงความรู้ของตนเองให้เป็นข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อระบบของผู้ประกอบการ จากนั้นเป็นการนำเอาความรู้ที่แปลงแล้วมาจัดเรียงและรวบรวมให้เป็นระบบ และนำเอาความรู้ที่มีอยู่ภายนอกกลับเข้ามาสู่ตัวบุคคลและจัดการต่อยอดจากความรู้เดิม ไม่ว่าจะจากภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือจากหน่วยงานภาครัฐหรือภาคเอกชนที่เข้ามาถ่ายทอดความรู้ เพื่อเกิดประโยชน์แก่ภูมิปัญญา ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการสร้างสมองค์ความรู้ มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ให้กับเพื่อนร่วมงาน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภูมิปัญญาในล้านนาในแต่ละพื้นที่มีความสนิทสนมเป็นกันเอง ทำให้การสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้แบบไม่เป็นทางการมีอยู่เสมอ

2) การจัดเก็บองค์ความรู้ เป็นกระบวนการนำข้อมูลต่าง ๆ ที่องค์กรมีอยู่ มาจัดเก็บอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาใช้งานได้ง่ายและรวดเร็วที่สุด ซึ่งองค์ความรู้จะถูกจัดเก็บในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ในรูปของบุคคล (individual) เอกสารสำคัญจากภายนอก (external archives) เป็นต้น จากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญานครชัยบุรินทร์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการจัดเก็บ องค์ความรู้ โดยผู้ให้ข้อมูลระบุว่า ผู้ประกอบการได้มีการจัดทำระบบการจัดความรู้ที่ง่ายต่อการใช้โดยได้รับความรู้จากการฝึกอบรมจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา

3) การถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญอย่างมากอีกกระบวนหนึ่งสำหรับการจัดการความรู้ เพื่อให้ภูมิปัญญาสามารถได้รับความรู้อย่างถูกต้องและครบถ้วน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ภูมิปัญญานครชัยบุรินทร์ พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีการปฏิบัติในการถ่ายทอดองค์ความรู้ โดยมีการศึกษาวิธีการทำงานก่อนที่จะลงมือปฏิบัติงานซึ่งภูมิปัญญาจะมุ่งเน้นให้ผู้ผลิตได้ทำงานตรงกับความรู้ความสามารถที่มี ซึ่งการที่ผู้ผลิตสามารถทำงานตามความถนัดของตนจะส่งผลให้การสร้างและการถ่ายทอดความรู้เป็นไปอย่างสะดวกขึ้น ทั้งนี้ ภูมิปัญญาได้มีการจัดการทบทวนความรู้อยู่เสมอ เมื่อเริ่มปฏิบัติงานจริงจะมีระบบการเรียนรู้งานขั้นตอนอื่น ๆ อีกต่อไป ไม่ว่าจะเป็นระบบแม่สอนลูก ภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ที่ซึ่งความสำคัญของการเรียนรู้อยู่ที่การปฏิบัติจริง (learning by doing) โดยก่อนเริ่มงานจะต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจในงานที่กำลังจะทำไม่ว่าจะเป็นการทำเครื่องเงินที่จะต้องมีความละเอียดเพื่อมีความสวยงามโดยเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรืออาศัยความช่วยเหลือจากการถ่ายทอดจากภูมิปัญญาท้องถิ่น

4) การใช้งานองค์ความรู้ เป็นกระบวนการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาตัดสินใจใช้งาน โดยพิจารณาจากความมีประโยชน์และผลประโยชน์ขององค์ความรู้นั้นผ่านการประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าไป

ในกระบวนการทางธุรกิจ จากการสัมภาษณ์ พบว่า มีการปฏิบัติในการใช้งานองค์ความรู้ โดยผู้ให้ข้อมูลเกือบทั้งหมดระบุว่าได้นาความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับงานที่ทำอยู่ และสามารถประยุกต์องค์ความรู้ต่าง ๆ เข้าไปในกระบวนการทำงานจนสามารถผลิตสินค้าให้มีคุณภาพตรงตามมาตรฐาน และตรงตามความต้องการของผู้บริโภคได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภูมิปัญญาได้กำหนดเป้าหมายการทำงานของบุคลากรที่สนองความต้องการของนักท่องเที่ยว กล่าวคือ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นคุณภาพของภูมิปัญญา ดังนั้นจึงให้การสนับสนุนและเห็นคุณค่าของการลงทุนในการเรียนรู้ของบุคลากร ซึ่งต้องลงทุนทั้งเงินและเวลาเพื่อพัฒนาความรู้และฝึกฝนทักษะของผู้ผลิต โดยเฉพาะกิจกรรมทางธุรกิจที่เป็นขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ การผลิต รวมไปถึงการขาย การบริการ และการส่งมอบสินค้า ซึ่งเป็นไปในทางเดียวกันที่กล่าวว่าหนึ่งในปัจจัยภายนอกที่เป็นแรงผลักดันให้องค์กรต้องการบริหารจัดการความรู้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า รูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา เป็นการผสมผสานภูมิปัญญาดั้งเดิมกับเทคโนโลยีและวิธีการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อถ่ายทอดคุณค่าทางวัฒนธรรมอย่างสร้างสรรค์ แต่ละแหล่งท่องเที่ยว เช่น วัดร่องเสือเต้น ชุมชนวัวลาย และชุมชนไตลื้อเมืองลวงใต้ มีเอกลักษณ์ที่นำเสนอผ่านกิจกรรมเชิงโต้ตอบและสื่อดิจิทัลได้หลากหลาย การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น การทำหัตถกรรม การฟังเรื่องเล่าจากปราชญ์ชุมชน หรือการใช้เทคโนโลยีเสมือนจริง ช่วยสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งแก่ผู้เข้าชม นวัตกรรมนี้ยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาและถ่ายทอดองค์ความรู้ ทำให้เกิดความภาคภูมิใจและความสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ไม่เพียงอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาล้านนา แต่ยังสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แต่ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ยังคงอยู่ในระดับต่ำอย่างน่าเป็นห่วง แม้ว่าท้องถิ่นจะมีทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่หลากหลายและทรงคุณค่า แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการบริหารจัดการกลับจำกัดอยู่เพียงบางกลุ่ม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดระบบการเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน โดยเฉพาะการจัดการต้นทุนทางการเรียนรู้และทุนทางสังคมที่ไม่ถูกนำมาใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อระดับความร่วมมือของประชาชนคือปัญหาการเข้าถึงการศึกษาและความรู้ที่ยังอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลหรือกลุ่มชาติพันธุ์ ทำให้ประชาชนขาดความเข้าใจในบทบาทของตนในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหรือจัดการทรัพยากรในชุมชน การที่ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทาง ส่งผลให้การบริหารจัดการขาดความยั่งยืน และเปิดช่องให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่าเพื่อการเกษตร การท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ และการขายที่ดินให้กับนายทุน ซึ่งสวนทางกับหลักการพัฒนาท้องถิ่นที่เน้นความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนสภาพปัญหาดังกล่าวทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ข้อจำกัดด้านโครงสร้างการศึกษาและการเข้าถึงความรู้ ระบบการศึกษาท้องถิ่นยังไม่สามารถกระจายโอกาสได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในพื้นที่ห่างไกลและในกลุ่มชาติพันธุ์ การขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ แหล่งความรู้ และบุคลากรด้านการจัดการท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนจำนวนมากไม่ตระหนักถึงศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นและบทบาทของตนในกระบวนการพัฒนา การขาดกลไกการมีส่วนร่วม

ที่เป็นระบบ การจัดเวที การประชุม หรือกระบวนการมีส่วนร่วมมักถูกจำกัดอยู่เพียงผู้นำชุมชนหรือกลุ่มเล็ก ๆ ไม่ได้เปิดกว้างให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้ามามีบทบาท ส่งผลให้คนส่วนใหญ่ถูกกันออกจากกระบวนการตัดสินใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamsuk (2018) ที่ศึกษาการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคเหนือของประเทศไทย และพบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นมักเป็นไปในลักษณะที่ถูกกำหนดโดยภายนอก ขาดการเสริมสร้างความรู้และศักยภาพจากภายในชุมชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Tinnasulanon (2016) ซึ่งชี้ให้เห็นว่า การจัดการแหล่งเรียนรู้ในชุมชนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างองค์ความรู้ท้องถิ่นกับแนวทางการจัดการสมัยใหม่ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงอีกประเด็นที่มีความสำคัญคือ ความท้าทายจากอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่อาจมองข้ามคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ส่งผลให้กระบวนการถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมดั้งเดิมเริ่มลดบทบาทลง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saengthong (2020) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชนชนบท และพบว่าการขาดกลไกในการรับมือกับวัฒนธรรมภายนอกส่งผลต่อความมั่นคงทางวัฒนธรรมของชุมชนอย่างมากการเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างชุมชน รวมถึงการประสานงานระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคเอกชน ก็ยังไม่สามารถตอบโจทย์การพัฒนาได้อย่างแท้จริง การพัฒนาอย่างยั่งยืนในบริบทของล้านนาจึงจำเป็นต้องตระหนักถึงขีดความสามารถของคนในพื้นที่ในทุกมิติ ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ตลอดจนการส่งเสริมบทบาทของชุมชนในการบริหารจัดการตนเอง เพื่อให้สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบันได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการองค์ความรู้วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในล้านนา พื้นที่ส่วนใหญ่ยังคงประสบปัญหาโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในประเด็นด้าน สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ยังไม่เพียงพอ เช่น ปัญหาการคมนาคมที่ยากลำบาก ถนนเข้าออกหมู่บ้านไม่สะดวก การไม่มีระบบกำจัดขยะที่เหมาะสม หรือขาดระบบการบำบัดสิ่งปฏิกูล ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมถึงขัดขวางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต้องอาศัยความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานเป็นฐานรองรับ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนผ่านการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนซึ่งให้ข้อมูลว่า ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่เห็นด้วยกับการนำโครงการสาธารณูปโภคบางประเภทเข้ามาในพื้นที่ แม้จะเป็นโครงการที่ภาครัฐเสนอเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชนก็ตาม เหตุผลหลักที่ชุมชนปฏิเสธ ได้แก่ ความกังวลต่อ ภาระค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ความยุ่งยากใน การบริหารจัดการโครงการ ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในชุมชน ความไม่พร้อมของชุมชนในการ ดูแลรักษาโครงการ ในระยะยาวเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจด้านเทคนิค ปัญหาอีกประการที่น่าเป็นห่วงคือ การขายพื้นที่ให้กับนักธุรกิจเพื่อนำไปพัฒนาเป็นที่พักหรือสิ่งปลูกสร้างรองรับนักท่องเที่ยว แม้จะส่งผลดีทางเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่กลับสร้างผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น เสียงดัง มลพิษ ความแออัด และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่ยั่งยืน ซึ่งส่งผลให้ชุมชนสูญเสียอัตลักษณ์ดั้งเดิมและพื้นที่วัฒนธรรมอันมีคุณค่าไปอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้น การบริหารจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นยังประสบปัญหาในด้านการ ถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกให้กับคนในพื้นที่

ประชาชนบางส่วนยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และขาดแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู หรือสืบสานองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิม ดังนั้น แนวทางการแก้ไขจึงควรมุ่งเน้นไปที่การ สร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นและหวงแหนวัฒนธรรมของตนเอง ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง และต้องมีการ ส่งเสริมการเรียนรู้ของคนในชุมชน โดยใช้วัฒนธรรมเป็นฐานของการพัฒนา ไม่ใช่เพียงวัตถุดิบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การขาดความพร้อมด้านสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น ถนน ระบบขยะ และการบำบัดน้ำเสีย เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพราะการท่องเที่ยวต้องการ “ระบบรองรับ” ที่มั่นคงเพื่อสร้างประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยวและรักษาสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกัน เมื่อโครงสร้างพื้นฐานไม่สมบูรณ์ การจัดการองค์ความรู้ก็ไม่สามารถต่อยอดไปสู่การใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน การขายพื้นที่ให้นักธุรกิจสร้างสิ่งปลูกสร้างเพื่อการท่องเที่ยว แม้จะสร้างรายได้ในระยะสั้น แต่ทำลายทุนวัฒนธรรมในระยะยาว สอดคล้องกับแนวคิดของ Bourdieu (1986) ที่อธิบายว่า เมื่อทุนวัฒนธรรมไม่ถูกปกป้อง จะถูกแปรเปลี่ยนเป็นทุนเศรษฐกิจอย่างไม่ยั่งยืน ทำให้ชุมชนสูญเสีย “อัตลักษณ์” และความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาของตน และสอดคล้องกับงานของ (Sukkasem, 2018) ซึ่งศึกษาปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรม พบว่าชุมชนจำนวนมากยังขาดการรับรู้ถึงบทบาทของตนในการดูแลรักษาทรัพยากรทางวัฒนธรรม และขาดความเชื่อมั่นในกระบวนการจัดการโดยตนเอง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมล้านนาและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยระบบ GPS โดยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี GPS ถือเป็นนวัตกรรมที่มีศักยภาพสูงในการยกระดับการจัดการข้อมูลและส่งเสริมการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยสร้างความเข้าใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างเป็นระบบและชัดเจน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานด้านนี้ยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในด้านการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หนึ่งในประเด็นสำคัญที่พบคือ บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ยังขาดความพร้อมทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ ไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังขาดการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย กฎระเบียบ และการบังคับใช้ในบริบทของท้องถิ่น รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่อย่างสุจริต โปร่งใส และรับผิดชอบต่อสาธารณะ การทำงานเป็นทีมและการบริหารงบประมาณยังไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างแท้จริง ซึ่งส่งผลให้กระบวนการพัฒนายังไม่สามารถตอบสนองต่อสภาพปัญหาและศักยภาพในเชิงพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิผล ในด้านของการเรียนรู้และการสร้างเครือข่าย พบว่ามีแนวโน้มในทางที่ดี คือ การริเริ่มสร้างความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เพื่อจัดตั้งศูนย์ประสานงานเฉพาะกิจหรือศูนย์กลางข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบดิจิทัลผ่านระบบ GPS และเว็บไซต์ต้นแบบ เช่น www.lanna.info ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ข้อมูลเข้าถึงง่าย มีความชัดเจน และสามารถอัปเดตได้ต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในทุกขั้นตอนยังจำเป็นต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่เป็นหลัก โดยชุมชนต้องเป็นผู้มีบทบาทในการกำหนดแนวทาง และเห็นว่าการพัฒนานั้น เป็นประโยชน์ต่อตนเองและพื้นที่ของตน” ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว กิจกรรมหรือโครงการต่าง ๆ จะต้องมีความเหมาะสมกับบริบททางกายภาพของพื้นที่ สอดคล้อง

กับความต้องการของคนในชุมชน และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบกับโครงสร้างทางสังคมหรือสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น นอกจากนี้ การนำเทคโนโลยี GPS และ GIS มาใช้ยังต้องได้รับการบูรณาการร่วมกับการพัฒนาองค์ความรู้ในชุมชน เช่น การฝึกอบรมให้คนในพื้นที่สามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้ได้จริง การจัดเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้และสะท้อนความจริงของพื้นที่ รวมถึงการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านระบบดิจิทัลให้กับคนรุ่นใหม่ในลักษณะที่เข้าใจง่ายและเข้าถึงได้ทุกกลุ่มวัย ที่เป็นเช่นนี้เพราะ การนำเทคโนโลยี GPS/GIS เข้ามาช่วยพัฒนานวัตกรรมทางวัฒนธรรมจะมีศักยภาพสูง แต่บุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ส่วนใหญ่ยังขาดทั้งปริมาณและคุณภาพ ทำให้ไม่สามารถขับเคลื่อนโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขาดทักษะด้านกฎหมาย การจัดการโครงการดิจิทัล และการบังคับใช้ระเบียบในท้องถิ่น อีกทั้งยังขาดความรู้ด้านจริยธรรมการทำงานสาธารณะ ส่งผลต่อความน่าเชื่อถือและความโปร่งใสของการบริหาร การขาดการบูรณาการเชิงเครือข่าย แม้จะเริ่มมีการริเริ่มตั้งศูนย์ข้อมูลดิจิทัลเพื่อประสานความร่วมมือ แต่เครือข่ายที่เกิดขึ้นยังอยู่ในระยะเริ่มต้น การมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษายังไม่เข้มแข็ง ทำให้ระบบข้อมูลยังไม่สมบูรณ์และไม่สามารถอัปเดตได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ Arnstein (1989) กล่าวว่า การบริหารจัดการเชิงมีส่วนร่วมเน้นให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนเข้ามามีบทบาทในกระบวนการวางแผน ดำเนินงาน และประเมินผลโครงการพัฒนา โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นซึ่งความสำเร็จของนวัตกรรมมิได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการยอมรับและการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Manomai (2018) ที่ระบุว่า การใช้เทคโนโลยี GIS และ GPS ในการจัดการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงข้อมูลและการบริหารจัดการร่วมกันของภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน และชุมชน

สรุป

การศึกษารูปแบบการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในพื้นที่ล้านนา พบว่ามีการนำนวัตกรรมทางศิลปะมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นผ่านกิจกรรมทางศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ การดำเนินงานในลักษณะนี้ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายแก่ทั้งนักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ สะท้อนถึงการบูรณาการองค์ความรู้ในรูปแบบที่เชื่อมโยงระหว่างศิลปะ การเรียนรู้ และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน ในด้านการบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนา พบว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการรวบรวม จัดเก็บ และถ่ายทอดองค์ความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ที่อยู่ในตัวบุคคล เอกสาร หรือแหล่งข้อมูลอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นระบบและถ่ายทอดไปยังผู้ประกอบการในชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง รวมถึงการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การบริหารจัดการความรู้เชิงระบบในลักษณะนี้จึงเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพ

ของชุมชนท้องถิ่นให้สามารถพัฒนาและแข่งขันในระดับที่กว้างขึ้นได้ นอกจากนี้ ยังได้มีการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาโดยใช้ระบบ GPS เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยการนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนามาสร้างเป็นเว็บภูมิสารสนเทศต้นแบบ ภายใต้ชื่อเว็บไซต์ http://www.lanna.info ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว หน่วยงานภาครัฐ และประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวได้สะดวกยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศดังกล่าวช่วยให้การนำเสนอข้อมูลมีความทันสมัยตรงต่อความต้องการของผู้ใช้ และยังสามารถนำผลการประเมินจากผู้ใช้งานกลับมาใช้ในการปรับปรุงพัฒนาเว็บไซต์ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยชุมชนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็นทั้งผู้ผลิตเนื้อหาและผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ร่วมกับนักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างเจ้าของพื้นที่กับผู้มาเยือน อันนำไปสู่การต่อยอดคุณค่าในมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรท้องถิ่นควรสนับสนุนงบประมาณ เทคโนโลยี และองค์ความรู้ เพื่อส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวสามารถออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การบริหารจัดการองค์ความรู้ของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ล้านนา เป็นกระบวนการเชิงระบบที่มุ่งรวบรวมองค์ความรู้ที่กระจัดกระจายทั้งในรูปแบบความรู้ฝังลึกจากบุคคล เช่น ปราชญ์ชุมชน และความรู้ชัดแจ้ง จากเอกสารหรือสื่อ มาทำการจัดระเบียบและพัฒนาให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ประกอบการและผู้เกี่ยวข้องในภาคการท่องเที่ยว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนการจัดทำฐานข้อมูลกลางด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถรวบรวม จัดเก็บ และเชื่อมโยงองค์ความรู้ได้อย่างเป็นระ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำเทคโนโลยีระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (GPS) และระบบภูมิสารสนเทศ (GIS) มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในล้านนาสามารถสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย โดยมีการพัฒนาเป็นเว็บไซต์ต้นแบบด้านภูมิสารสนเทศ เพื่อรวบรวมข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในเชิงพื้นที่ และเนื้อหาทางวัฒนธรรมไว้ในระบบเดียว ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้ หน่วยงานภาครัฐควรผลักดันการนำระบบ GPS/GIS และแพลตฟอร์มออนไลน์มาใช้ในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านการเข้าถึงข้อมูลและการเรียนรู้ของนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ศึกษารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้เชิงลึกที่ส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนและประสบการณ์การเรียนรู้ของนักท่องเที่ยวโดยอาจใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน เพื่อวิเคราะห์ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมถึงควรศึกษาปัจจัยความสำเร็จ และตัวชี้วัดผลลัพธ์ เช่น ความพึงพอใจ ความผูกพันและการเรียนรู้เชิงความหมาย

2.2. การพัฒนารูปแบบการจัดการองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทชุมชน โดยเน้นการบูรณาการความรู้ฝังลึกและความรู้ชัดแจ้งอย่างเป็นระบบ รวมถึงควรวิจัยการออกแบบแพลตฟอร์มฐานข้อมูลกลางที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ระหว่างชุมชน แหล่งท่องเที่ยว และหน่วยงานภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3. มุ่งศึกษาการเชื่อมโยงระหว่างระดับนโยบายกับระดับปฏิบัติ โดยวิเคราะห์บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคีเครือข่ายในการสนับสนุนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมถึงควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ เพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดี

References

Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners,* 35(4), 216–224.

Boonyaphak, W. (1990). *“Tourism.” In Academic textbooks and documents*. Bangkok: Department of Textbook and Academic Document Development, Supervision and Inspection Division.

Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. New York: Greenwood.

Cheewasat, W. (2009). *Religious sites in Buddhism: Sources and roles*. Bangkok: Bunnakit.

Khamsuk, A. (2018). Community participation in the development of cultural tourism sites in northern Thailand. *Chiang Mai University Journal of Research and Development*, 12(2), 145–160.

Manomai, S. (2018). The use of geographic information systems (GIS) for the development of cultural tourism sites. *Journal of Local Research and Development*, 10(2), 45–59.

Office of the National Economic and Social Development Board. (2001). *The ninth national economic and social development plan (2002–2006)*. Bangkok: Office of the Prime Minister.

Saengthong, T. (2020). The impact of Western culture on the existence of community culture in northern Thailand. *Maejo University Journal of Liberal Arts,* 25(3), 55–71.

Sukkasem, T. (2018). Community participation in the conservation of cultural learning resources. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(2), 89–105.

Thailand Institute of Scientific and Technological Research. (1997). *Draft policy on ecotourism.* Bangkok: Tourism Authority of Thailand.

Tinnasulanon, S. (2016). Management of learning resources through the integration of local wisdom and information technology in rural communities. *Community Development Academic Journal*, 18(1), 87–102.

Tourism Authority of Thailand. (2001). *National ecotourism action plan*. Bangkok: Tourism Authority of Thailand.

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

LEARNING PROVISION USING GAMES TO PROMOTE NUMBER SENSES OF GRADE 7 STUDENTS

[1]ณิชาภา จันริยา และ [2]เกศราพรรณ พันธุ์ศรีเกตุ

[1]Nichapa Janriya and [2] Ketsaraphan Punsrigate

[1]สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน, วิทยาลัยการศึกษา, มหาวิทยาลัยพะเยา

[1]Department of Curriculum and Instruction, College of Education, University of Phayao, Thailand

[1] Corresponding Author's Email: aralewarunya@gmail.com

[1]เบอร์โทร: 082-893-7125

Received: 2025-09-19

Revised: 2025-12-15

Accepted: 2025-12-18

บทคัดย่อ

งานวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และ 2) ศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม กลุ่มเป้าหมายเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 16 คน โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย เครื่องมือในการวิจัยประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ที่ส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน 4 แผน 2) ใบกิจกรรมเพื่อวัดความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนระหว่างเรียน 3) แบบบันทึกหลังการสอน 4) แบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน โดยประเมินความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนทั้งหมด 5 ด้าน ได้แก่ 1) ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับและจำนวนเชิงอันดับ 2) ความเข้าใจความสัมพัทธ์ของจำนวน 3) การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ 4) การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น 5) การประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าเฉลี่ย การหาร้อยละของความก้าวหน้า และวิเคราะห์การเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ที่สามารถส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนได้นั้น สามารถใช้เกมที่นักเรียนคุ้นเคย นำมาปรับปรุงกติกาใหม่หรือเพิ่มเติมเงื่อนไขใหม่ที่สอดคล้องกับความรู้สึกเชิงจำนวนแต่ละตัว และในการจัดการเรียนรู้ควรเริ่มต้นผ่านสถานการณ์ที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนในการช่วยแก้ปัญหา ระหว่างเล่นเกมควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้อภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และให้เหตุผลที่สมเหตุสมผล และ 2) ความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ซึ่งเปรียบทียบความก้าวหน้าระหว่างเรียน และหลังจากการทดสอบ

ด้วยแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน ด้านที่ 1 ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่ ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 44.52 ด้านที่ 2 ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 15.48 ด้านที่ 3 การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ ร้อยละของความก้าวหน้าเพิ่มขึ้น 8.25 ด้านที่ 4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น ร้อยละของความก้าวหน้าลดลง 16.37 ด้านที่ 5 การประมาณค่า ร้อยละของความก้าวหน้าลดลง 2.56 จากการวิจัยพบว่าความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพิ่มขึ้น 3 ด้าน และลดลง 2 ด้าน

คำสำคัญ: กิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม; ความรู้สึกเชิงจำนวน

Abstract

This research had the following objectives: 1) to study the organization of game-based learning activities designed to promote number sense among lower secondary school students, and 2) to examine the number sense of Grade 7 students who were taught through game-based learning activities. The target group consisted of 16 Grade 7 students from the Border Patrol Police School of the Airports of Thailand Public Company Limited in honor of Her Royal Highness Princess Maha Chakri Sirindhorn, during the second semester of the 2024 academic year, Mae Fah Luang District, Chiang Rai Province. The research instruments included: 1) four game-based learning activity plans designed to enhance number sense; 2) activity worksheets used to assess students' number sense during instruction; 3) post-teaching reflection records; 4) a number sense assessment used to evaluate students' overall number sense in five dimensions, namely: (1) understanding of whole numbers in terms of counting and ordinal numbers; 2) understanding of numerical relationships; 3) awareness of the effects of operations; 4) flexible mental computation; and 5) estimation. The data were analyzed using mean values, percentage gain scores, and content analysis.

The research findings revealed that:

1) the organization of game-based learning activities that were able to promote students' number sense could be achieved by utilizing games with which students were familiar, and by modifying the rules or adding new conditions that aligned with each component of number sense. In addition, learning activities should have begun with situations related to daily life in order to enable students to recognize the importance of applying number sense to problem solving. During gameplay, opportunities should have been provided for students to engage in discussion, exchange ideas, and present reasonable justifications.

2) The number sense of students who were taught through game-based learning activities, as determined by comparing progress during instruction and after testing with the number sense assessment, showed varying levels of improvement. In Dimension 1, understanding of whole numbers in terms of counting and ordinal numbers, the percentage of progress increased by 44.52%. In Dimension 2, understanding of the relative magnitude of numbers, the percentage of progress increased by 15.48%. In Dimension 3, awareness of the effects of operations, the percentage of progress increased by 8.25%. In Dimension 4, flexible mental computation, the percentage of progress decreased by 16.37%. In Dimension 5, estimation, the percentage of progress decreased by 2.56%. Overall, the findings indicated that the number sense of students who learned through game-based learning activities increased in three dimensions and decreased in two dimensions.

Keywords: Study Learning Provisions Using Games; Promote Number Senses

บทนำ

คณิตศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสามารถเชื่อมโยงกับวิชาอื่น ๆ รวมถึงนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การซื้อของ การวัด หรือการประมาณค่า การจัดการเรียนรู้จึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะ “ความรู้สึกเชิงจำนวน” ซึ่งหมายถึงความเข้าใจในความหมายของจำนวน ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวน ผลของการดำเนินการทางคณิตศาสตร์ และความสามารถในการประเมินความสมเหตุสมผลของคำตอบ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่ส่งผลต่อการคิดอย่างยืดหยุ่น

ความรู้สึกเชิงจำนวน เป็นความสามารถในการเข้าใจค่าและความสัมพันธ์ของตัวเลข การคิดคำนวณอย่างยืดหยุ่น การประมาณค่า และการตรวจสอบเหตุผล ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญในคณิตศาสตร์ หลักทฤษฎีที่สนับสนุนแนวคิดนี้ประกอบด้วย ทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Piaget (1970) ที่มองว่าความเข้าใจจำนวนเกิดจากการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ทีละขั้นตอนจากรูปธรรมสู่นามธรรม ทฤษฎีโซนพัฒนาการใกล้เคียงของ Vygotsky (1997) ที่เน้นบทบาทของครูและเพื่อนในฐานะผู้ชี้แนะ และแนวคิดสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) ที่ให้นักเรียนสร้างความหมายตัวเลขผ่านการแก้ปัญหาและสถานการณ์จริง กรอบแนวคิดสำคัญของ McIntosh et al. (1992) แบ่งองค์ประกอบเป็น ความเข้าใจค่าประจำหลัก ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวน ความคล่องตัวในการคำนวณ การประมาณค่า และการเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสม งานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เช่น ของ Reys (1991) และ Yang (2019) พบว่าการสอนที่ใช้โจทย์เปิด เกมคณิต และการอภิปราย ช่วยพัฒนาทักษะการประมาณ การคิดหลายวิธี และความมั่นใจในการแก้ปัญหาได้อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การตั้งคำถามปลายเปิด และการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเชิงลึกเป็นกุญแจสำคัญในการเสริมสร้างความรู้สึกเชิงจำนวนองค์ประกอบของความรู้สึกเชิงจำนวน ได้แก่ การใช้จำนวนในบริบทต่าง ๆ การรู้เชิงสัมพัทธ์ การรู้ผลของการดำเนินการ การคำนวณในใจ และการประมาณค่า ทั้งนี้ ความรู้สึกเชิงจำนวนยังเป็นหนึ่งใน

ตัวชี้วัดที่ใช้ประเมินผลการศึกษาทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เช่น ข้อสอบ TIMSS, PISA และ O-NET ที่มุ่งเน้นการวัดความเข้าใจเกี่ยวกับจำนวนและทักษะการใช้เหตุผล ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน โดย Burns (2007) เสนอให้ใช้การสร้างแบบจำลอง การฝึกคิดคำนวณ การอภิปราย การตั้งคำถามปลายเปิด และการประมาณค่า ซึ่งสามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะได้อย่างรอบด้าน นักเรียนส่วนใหญ่มักขาดความสามารถในการประมาณค่าและไม่สามารถใช้จำนวนในสถานการณ์จริงได้ เช่น การประเมินระยะทาง หรือการเปรียบเทียบขนาด จากเหตุผลข้างต้น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ “เกมคณิตศาสตร์” เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพราะช่วยเพิ่มความสนใจ และสามารถใช้ได้หลากหลายรูปแบบในแต่ละขั้นตอนของบทเรียน งานวิจัยที่ผ่านมา เช่น ของ (Sangthongjeen, Techasiriyunyong, Khamphake, and Sanitya, 2010) พบว่าการใช้เกมช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการแก้ปัญหาได้จริง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ทางคณิตศาสตร์ไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

2. เพื่อศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้เกม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการทำวิจัยในครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนการท่าอากาศยานแห่งประเทศไทย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา ฯ สยามบรมราชกุมารี อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย จำนวน 16 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เครื่องมือที่จะใช้ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล มีดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม

2) ใบกิจกรรม

3) แบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน

4) แบบบันทึกหลังการสอนของครู

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม จำนวน 4 แผน ใช้ในการสอนทั้งหมด 6 คาบ

ซึ่งแบ่งการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม ดังนี้

แผนที่ 1 เกมบิงโก	จำนวน	1	ชั่วโมง
แผนที่ 2 เกมคิดเลขเร็ว	จำนวน	1	ชั่วโมง
แผนที่ 3 เกมใครกันนะ	จำนวน	2	ชั่วโมง
แผนที่ 4 เกมเศรษฐี	จำนวน	2	ชั่วโมง

เนื้อหาคณิตศาสตร์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกจากเนื้อหาที่เหมาะสมกับการพัฒนาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้แก่ ทศนิยม เศษส่วน อัตราส่วน และร้อยละ ซึ่งเป็นเนื้อหาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551โดยแนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน ตามที่ (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology, 2002: pp. 21–23)

2) ใบกิจกรรม จะมีทั้งแบบกลุ่ม และแบบเดี่ยวที่ใช้ประกอบจัดการเรียนการสอนซึ่งในแต่ละคาบ ผู้วิจัยจะมอบหมายใบกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ตามเกมที่ใช้จัดการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง โดยใบกิจกรรมจะสอดคล้องกับความรู้สึกเชิงจำนวนแต่ละด้าน

3) แบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน แบ่งออกเป็น 3 ชุด มีวิธีการสร้าง ดังนี้

3.1) ศึกษาเรื่องความรู้สึกเชิงจำนวน ใช้ทั้งหมด 5 ด้าน คือ ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับและจำนวนเชิงอันดับที่ ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น การประมาณค่า

3.2) ศึกษาวิธีการวัดความรู้สึกเชิงจำนวน

3.3) สร้างแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน โดยครอบคลุมในการวัดความรู้สึกเชิงจำนวนทั้ง 5 ด้าน ซึ่งแบบวัดความรู้สึก เชิงจำนวนจะเป็นแบบอัตนัย โดย

ตอนที่ 1 วัดความรู้สึกเชิงจำนวนทั้งหมด 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่ 2) ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน 3) การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ คำถามจำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 2 วัดความรู้สึกเชิงจำนวน 1 ด้าน คือ การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่นคำถาม 3 ข้อ

ตอนที่ 3 วัดความรู้สึกเชิงจำนวน 1 ด้าน คือ การประมาณค่าคำถามจำนวน 3 ข้อ

4) นำแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน ให้อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมผลการประเมินความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนจากผู้เชี่ยวชาญมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

5) ปรับปรุง และแก้ไขแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษา และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ให้คำแนะนำไว้

6) แบบบันทึกหลังการสอนของผู้วิจัย ใช้เพื่อบันทึกหลังจากที่จัดการเรียนการสอนเสร็จ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) จัดการเรียนรู้โดยใช้เกม ตามแผนการจัดกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้กับกลุ่มเป้าหมาย

2) เมื่อจัดกิจกรรมครบทั้ง 4 แผน ผู้วิจัย ให้นักเรียนทำแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม

3) วิเคราะห์คะแนนที่ได้จากใบกิจกรรม และแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียน จากนั้นนำมา เปรียบเทียบ แล้วดูความก้าวหน้าของความรู้สึกเชิงจำนวนในแต่ละด้าน

5. การดำเนินการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งดำเนินการแต่ละแผน ดังนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เชื่อมโยงสถานการณ์ใกล้ตัวนักเรียน เพื่อกระตุ้นความสนใจ ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และให้นักเรียนลองคิดคำนวณด้วยวิธีการของตนเอง

ขั้นทำกิจกรรมการเรียนรู้ อธิบายกติกาและวิธีการเล่นเกม ให้นักเรียนเป็นผู้เล่น ขณะที่ผู้วิจัยควบคุมและดูแลการสอน พร้อมกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนวิธีคิดและการใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนร่วมกัน

ขั้นสรุป สอบถามวิธีคิดเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ พร้อมใช้ใบกิจกรรมเพื่อฝึกฝนเพิ่มเติมเนื้อหาที่เรียน

1) การดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมบิงโก

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมบิงโก มุ่งเน้นพัฒนามโนมติของนักเรียนและส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนด้านการคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น ซึ่งเน้นการคิดคำนวณอย่างรวดเร็วโดยไม่ใช้เครื่องมือช่วย เกมนี้ใช้เวลาเรียน 1 คาบ

โดยเนื้อหาคณิตศาสตร์ประกอบด้วยการบวก ลบ คูณ และหารของจำนวนเต็ม ทศนิยม และเศษส่วน ลักษณะของเกมถูกปรับจากบิงโกทั่วไป โดยให้นักเรียนเลือกตัวเลขลงในตารางเปล่าตามที่กำหนด และใช้การหยิบโจทย์คณิตศาสตร์แทนตัวเลข นักเรียนต้องร่วมกันแก้โจทย์และตรวจสอบคำตอบกับตารางของตนเอง เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดในใจอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

2) การดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมคิดเลขเร็ว

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมคิดเลขเร็วมุ่งเน้นการพัฒนามโนมติและส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนด้านการประมาณค่า โดยให้นักเรียนฝึกประมาณคำตอบอย่างรวดเร็วผ่านเทคนิคต่าง ๆ เช่น การปัดเลข การใช้จุดอ้างอิง และการประมาณช่วงคำตอบ โดยไม่จำเป็นต้องได้คำตอบที่ถูกต้องเป๊ะ แต่ต้องอยู่ในช่วงที่เหมาะสมตามบริบทของโจทย์ ใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 1 คาบ เนื้อหาคณิตศาสตร์ที่ใช้ประกอบด้วยการบวก ลบ คูณ และหาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม และเศษส่วน ลักษณะของเกมคล้ายกับเกมคิดเลขทั่วไป แต่เน้นที่การคิดอย่างยืดหยุ่นและการประมาณค่า แทนการหาคำตอบที่แน่นอน เพื่อพัฒนาทักษะการประเมินผลอย่างรวดเร็วและแม่นยำในชีวิตจริง

3) การดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมใครกันนะ

การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม “ใครกันนะ” เป็นกิจกรรมแนวแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติที่ส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนใน 3 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจจำนวนเชิงการนับและเชิงอันดับ ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน และการรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ ใช้เวลาในการจัดกิจกรรม 2 คาบ โดยเนื้อหาคณิตศาสตร์ที่ใช้ประกอบด้วยการบวก ลบ คูณ หาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม เศษส่วน อัตราส่วน และร้อยละ ลักษณะของเกมเน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยนักเรียนจะช่วยกันหาคำตอบ อธิบายวิธีคิด และนำเสนอหน้าชั้นเรียน หากอธิบายได้ถูกต้อง

จะได้รับโบนัสและสิทธิ์ในการเปิดป้ายเพื่อตามหาบุคคลปริศนา เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่สนุกและส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์

4) การดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเศรษฐี

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม “เศรษฐี” เป็นเกมแนวแก้ปัญหาและฝึกปฏิบัติที่เน้นการพัฒนามโนมติทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน และส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนครบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ความเข้าใจจำนวนเชิงการนับและอันดับ ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น และการประมาณค่า ใช้เวลา 2 คาบเรียน โดยใช้เนื้อหาคณิตศาสตร์เกี่ยวกับการบวก ลบ คูณ หาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม เศษส่วน อัตราส่วน และร้อยละ ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน ส่วนเมื่อหยุดที่โฉนดของตนเองและต้องการซื้อบ้านหรือโรงแรม จะต้องตอบคำถามเกี่ยวกับการประมาณค่าและการคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่นตามลำดับ

5) การดำเนินการวัดความรู้สึกเชิงจำนวนจากแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน

แบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน เป็นแบบวัดแบบอัตนัย ซึ่งมีลักษณะดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 วัดความรู้สึกเชิงจำนวนด้านที่ 4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น มี 3 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน จับเวลาข้อละ 15 วินาที เพื่อให้นักเรียนฝึกคิดคำนวณในใจอย่างรวดเร็ว

ตอนที่ 2 วัดด้านที่ 5 การประมาณค่า มี 3 ข้อ ข้อละ 2 คะแนน จับเวลาข้อละ 1 นาที นักเรียนต้องประมาณคำตอบที่มีค่าที่ยอมรับได้ พร้อมเหตุผลการหาคำตอบในกระดาษคำตอบ

ตอนที่ 3 วัด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ความเข้าใจจำนวนเชิงการนับและเชิงอันดับ ด้านที่ 2 ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน และด้านที่ 3 การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ มี 9 ข้อ ข้อละ 1 คะแนน ให้นักเรียนตอบในเวลา 15 นาที

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผู้วิจัยหาค่าเฉลี่ยจากคะแนนจากใบกิจกรรม ซึ่งเก็บในระหว่างเรียนและหาค่าเฉลี่ยจากคะแนนที่ได้จากแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน แล้วนำมาหาค่าร้อยละของความก้าวหน้า เกณฑ์ที่ใช้กำหนดการแปลผลความก้าวหน้าของผลการเรียนรู้กำหนดไว้ที่ร้อยละ 20 หรือ 25 ขึ้นไป (Ritjharoon, 2006)

2) วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกหลังการสอน แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียนรายบุคคลและรายกลุ่ม และใบกิจกรรม ที่แสดงถึงลักษณะความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนแต่ละด้าน โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ในการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการจัดกิจกรรมออกเป็น 3 ขั้นตอน โดยผู้วิจัยได้สร้างแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมทั้งหมด 4 แผนการเรียนรู้ รวม 6 คาบการเรียนรู้ ตามแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เชื่อมโยงสถานการณ์ในชีวิตจริงเพื่อกระตุ้นความสนใจ ทบทวนแนวคิดและให้นักเรียนลองคิดคำนวณตามวิธีของตนเอง

ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้ อธิบายกติกาของเกม ให้นักเรียนเล่นเกมจริงในห้องเรียน โดยผู้วิจัยควบคุมชั้นเรียนและกระตุ้นให้นักเรียนแลกเปลี่ยนวิธีคิด ใช้ความรู้สึกเชิงจำนวน เพื่อค้นหาวิธีคิดที่รวดเร็วและหลากหลาย

ขั้นสรุป ตรวจสอบความเข้าใจผ่านการสอบถามวิธีคิดของนักเรียน และให้ทำใบกิจกรรมเพื่อฝึกฝนเพิ่มเติมจากเกมที่เล่น

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมบิงโก

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมบิงโก เป็นเกมพัฒนามโนมติของนักเรียนเพื่อช่วยส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนด้านที่ 4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น ใช้เวลา 1 คาบ เนื้อหาของโจทย์เป็นการใช้ความรู้เรื่องการบวก ลบ คูณ และหาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม และเศษส่วน

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมคิดเลขเร็ว

สำหรับการใช้เกมคิดเลขเร็ว เป็นเกมพัฒนามโนมติของนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนด้านที่ 5 การประมาณค่า โดยโจทย์แต่ละข้อ จะใช้เวลาในการแสดงวิธีการคิดคำนวณ ข้อละ 1 นาที 30 วินาที ใช้เวลาในการสอน 1 คาบ โจทย์มีทั้งหมด 30 ข้อ เนื้อหาของโจทย์เป็นการใช้ความรู้เรื่องการบวก ลบ คูณ และหาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม และเศษส่วน

3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมใครกันนะ

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมใครกันนะ เป็นเกมแก้ปัญหา และฝึกปฏิบัติ ของนักเรียนเพื่อช่วยส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน 3 ด้าน คือ 1) ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่ 2) ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน 3) การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ ใช้เวลา 2 คาบ เนื้อหาของโจทย์เป็นการใช้ความรู้เรื่องการบวก ลบ คูณ และหาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม เศษส่วน อัตราส่วน และร้อยละ

4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเศรษฐี

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเกมเศรษฐี เป็นเกมแก้ปัญหาฝึกปฏิบัติและพัฒนามโนมติของนักเรียน เพื่อช่วยส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน 5 ด้าน คือ 1) ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่ 2) ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน 3) การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ 4) การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น 5) การประมาณค่า ใช้เวลา 2 คาบ เนื้อหา ของโจทย์เป็นการใช้ความรู้ เรื่อง การบวก ลบ คูณ และหาร ของจำนวนเต็ม ทศนิยม เศษส่วนอัตราส่วน และร้อยละ

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า ศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของมักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม การจัดการเรียนรู้โดยใช้เกม เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน

ของนักเรียน ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้

1. ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ และจำนวนเชิงอันดับที่

2. ความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวน

3. การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ

4. การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น

5. การประมาณค่า

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน การตั้งคำถามและการตอบคำถาม รวมถึงการแสดงความคิดเห็นของนักเรียน ในระหว่างการดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการใช้เกมเป็นสื่อการสอน พร้อมทั้งบันทึกปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น รวมถึงแนวทางการปรับปรุงแก้ไขในแต่ละเกม ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีดังนี้

1) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมบิงโก

นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างดี ทุกคนสนุกสนาน กล้าคิดกล้าแสดงความเห็นและตั้งใจทำกิจกรรม จากการสังเกตในช่วงเริ่มต้นของการเล่นเกม พบว่านักเรียนบางส่วนใช้วิธีบวก-ลบทีละตัว และมีเพียงส่วนน้อยที่ใช้วิธีจับคู่ในการคำนวณ ส่วนการคูณและการหาร นักเรียนบางคนยังท่องแม่สูตรคูณไม่คล่อง ส่งผลให้ใช้เวลานานหรือคำนวณผิดพลาดจนไม่ได้คำตอบ อย่างไรก็ตาม หลังจากมีการแลกเปลี่ยนและอธิบายวิธีคิดร่วมกันในชั้นเรียน นักเรียนส่วนใหญ่สามารถใช้วิธีจับคู่เพื่อทำให้การคำนวณบวก-ลบง่ายและรวดเร็วขึ้น ปัญหาที่พบคือ นักเรียนประมาณ 3-4 คนยังท่องแม่สูตรคูณไม่ได้ ส่งผลให้เกิดข้อผิดพลาดในการคำนวณในใจบ่อยครั้ง

2) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมคิดเลขเร็ว

นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นอย่างดี ทุกคนสนุกสนานและกล้าคิดกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง พร้อมตั้งใจทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ในช่วงเริ่มต้นของการเล่นเกม นักเรียนบางส่วนแสดงความกังวลเรื่องการอธิบายวิธีคิด เนื่องจากไม่มีตัวอย่างหรือแนวทางที่ชัดเจน รวมถึงการคำนวณในช่วงแรกเป็นการใช้ตัวเลขจากโจทย์โดยตรง ยังไม่มีการใช้การประมาณค่า แต่หลังจากมีการแลกเปลี่ยนวิธีคิดในกลุ่ม นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะการประมาณค่าได้อย่างรวดเร็ว และในช่วงท้ายของกิจกรรม นักเรียนสามารถแสดงวิธีการคำนวณและอธิบายความคิดของตนเองได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมใครกันนะ

นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนอย่างดี มีความตั้งใจและสนุกสนานกับกิจกรรม กล้าคิดและแสดงความคิดเห็นของตนเอง โดยในกิจกรรมการแข่งขัน นักเรียนทุกคนต้องออกมาอธิบายชุดคำถามของกลุ่มตนเองอย่างน้อย 1 คนต่อ 1 ชุด และมีการช่วยเหลือสอนเพื่อนในกลุ่มที่มีความอ่อนกว่า เพื่อให้เพื่อนกล้าขึ้นนำเสนอผลงานหน้าห้อง อย่างไรก็ตาม มีปัญหานักเรียนที่มีความสามารถสูงกว่าต่อว่าหรือกดดันเพื่อนในกลุ่ม ผู้วิจัยจึงได้ตักเตือนและกิจกรรมดำเนินต่อไปจนเสร็จสิ้น จากการสังเกตพบประเด็นสำคัญ 3 ด้าน คือ นักเรียนเกือบทุกกลุ่มมีความสามารถในการบอกจำนวนสิ่งของ (จำนวนเชิงการนับ) และจัดลำดับสิ่งของ (จำนวนเชิงอันดับ) พร้อมเชื่อมโยงระหว่างจำนวน สิ่งของ ตัวเลข และค่าประจำหลักได้ดี นักเรียนบางกลุ่มสามารถเปรียบเทียบค่าของจำนวนว่ามากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากันได้ นักเรียนบางกลุ่มมีความสามารถในการเข้าใจปัญหา

เลือกวิธีดำเนินการ วางแผน และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

4) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเศรษฐี

นักเรียนให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนเป็นอย่างดี มีความตั้งใจและสนุกกับการทำกิจกรรม พร้อมกล้าคิดและแสดงความคิดเห็นของตนเอง แม้ว่าจะใช้เวลาคิดมาก แต่ยังอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ กติกาโดยย่อของเกมเศรษฐี คือ เมื่อนักเรียนทอยลูกเต๋าและหยุดที่ป้ายหมายเลขเพื่อซื้อโฉนด จะต้องตอบคำถามความรู้สึกเชิงจำนวนด้านที่ 3 คือ การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ จากการสังเกตนักเรียนในชั้นเรียน พบประเด็นสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ นักเรียนเกือบทุกกลุ่มมีความสามารถในการบอกจำนวนของสิ่งต่าง ๆ (จำนวนเชิงการนับ) การจัดลำดับสิ่งของ (จำนวนเชิงอันดับ) และเชื่อมโยงระหว่างจำนวน สิ่งของ ตัวเลข และค่าประจำหลักได้อย่างชัดเจน นักเรียนบางกลุ่มสามารถเปรียบเทียบค่าของจำนวนว่ามากกว่า น้อยกว่า หรือเท่ากับได้ มีนักเรียนเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่สามารถทำความเข้าใจปัญหา เลือกวิธีดำเนินการ วางแผน และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

5) ผลจากการทำแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนหลังเรียน เทียบกับความรู้สึกเชิงจำนวนระหว่างเรียน

ผู้วิจัยขอนำเสนอการเปรียบเทียบความก้าวหน้าของคะแนนเฉลี่ยที่ได้ระหว่างเรียนและจากแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวน

ตารางแสดงร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่ได้จากคะแนนใบกิจกรรมในระหว่างเรียนและร้อยละของคะแนนที่ได้รับจากแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนหลังเรียน และร้อยละความก้าวหน้า

ส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนด้าน	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย		ร้อยละความก้าวหน้า
	ระหว่างเรียน	หลังเรียน	
1 ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับและจำนวนเชิงอันดับ	54.94	75.00	44.52
2 ความเข้าใจความสัมพัทธ์ของจำนวน	40.84	50.00	15.48
3 การรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการ	38.69	43.75	8.25
4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น	28.39	16.67	-16.37
5 การประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้ค่าเฉลี่ย การหาร้อยละของความก้าวหน้า และวิเคราะห์การเนื้อหา	47.18	45.83	-2.56

จากตาราง พบว่า การเปรียบเทียบร้อยละความก้าวหน้าจากการวัดความรู้สึกเชิงจำนวนที่ได้รับจากการทำใบกิจกรรมระหว่างเรียน และแบบวัดความรู้สึกเชิงจำนวนหลังเรียน นั้นด้านที่ 1 – 3 มีการพัฒนาร้อยละความก้าวหน้าจากการเรียนที่เพิ่มขึ้น แต่ด้านที่ 4 และ 5 นั้นมีการพัฒนาในการเรียนที่ลดลง โดยด้านที่มีร้อยละความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ ด้านที่ 1 ความเข้าใจจำนวนทั้งจำนวนเชิงการนับ

และจำนวนเชิงอันดับที่ และด้านที่มีร้อยละความก้าวหน้าลดลงมากที่สุด คือ ด้านที่ 4 การคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่น

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่1

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเกมมีศักยภาพในการพัฒนาความรู้สึกเชิงจำนวนหลายมิติ โดยเฉพาะด้านความเข้าใจจำนวนเชิงการนับและจำนวนเชิงอันดับที่พัฒนามากที่สุด สะท้อนว่าการเรียนผ่านเกมที่สอดคล้องกับชีวิตจริงช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงและประยุกต์ใช้ความรู้คณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. เกมแต่ละประเภทมีผลต่อการพัฒนาทักษะเชิงจำนวนแตกต่างกัน เช่น เกมบิงโกส่งเสริมการคิดคำนวณในใจ เกมคิดเลขเร็วช่วยการประมาณค่า เกมใครกันนะส่งเสริมความเข้าใจจำนวนเชิงการนับและอันดับ ขณะที่เกมเศรษฐีครอบคลุมทักษะเชิงจำนวนทั้ง 5 ด้าน แสดงว่าการเลือกเกมที่เหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาทักษะเฉพาะด้าน

3. การแลกเปลี่ยนวิธีคิดระหว่างผู้เรียนผ่านการอภิปรายในชั้นเรียนเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยลดข้อผิดพลาด เสริมความมั่นใจ และพัฒนากลยุทธ์คณิตศาสตร์ที่หลากหลาย

4. การเรียนรู้ด้วยเกมสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศเชิงบวก ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น สนุกสนาน และกล้าแสดงความคิดเห็น ซึ่งส่งผลดีต่อการพัฒนาทักษะคณิตศาสตร์เชิงลึกและความมั่นใจ

5. ผลการวิจัยพบว่าทักษะการคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่นและการประมาณค่าลดลงหลังเรียน ชี้ให้เห็นว่าการใช้เกมเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำเป็นต้องออกแบบกิจกรรมเสริม ฝึกซ้ำอย่างต่อเนื่องเพื่อพัฒนาทักษะเหล่านี้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า

1. การออกแบบกติกาเกมอย่างเหมาะสม ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิดเลขในใจและการประมาณค่าได้ดีขึ้น เนื่องจากกติกาที่ท้าทายกระตุ้นให้คิดเร็วและแม่นยำ ผลการวิจัยพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมคณิตศาสตร์สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกมเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นความสนใจ ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้มากขึ้น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget (1972) ที่กล่าวว่าการเรียนรู้เกิดจากการลงมือปฏิบัติและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเกมคณิตศาสตร์เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Vygotsky (1978) ที่เน้นบทบาทของสังคมและการมีปฏิสัมพันธ์ในการพัฒนาการเรียนรู้ โดยการเล่นเกมช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและการช่วยเหลือกันในกลุ่ม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนด้วยเกมคณิตศาสตร์ในระดับสูง อาจเนื่องมาจากเกมมีลักษณะท้าทาย สนุกสนาน และลดความตึงเครียดจากการเรียนคณิตศาสตร์แบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Slavin (1995) ที่พบว่าการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและการใช้กิจกรรมที่หลากหลายช่วยเพิ่มแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Johnson & Johnson (1999) ที่ระบุว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ช่วยให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ และพัฒนาทักษะทางสังคม ซึ่งเกมคณิตศาสตร์สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้รูปแบบดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การใช้เกมคณิตศาสตร์ควรคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหา ระดับความยากง่าย และระยะเวลาในการจัดกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับวัยและศักยภาพของผู้เรียน มิฉะนั้นอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความสับสนหรือไม่บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชี้ว่าควรฝึกคิดในใจและประมาณค่าอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาความรู้สึกเชิงจำนวน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม มีความรู้สึกเชิงจำนวน (Number Sense) สูงขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเกมเป็นสื่อที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดอย่างเป็นระบบ ได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้ใช้ทักษะการคำนวณในสถานการณ์ที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในจำนวนและความสัมพันธ์ของจำนวนได้ดียิ่งขึ้น ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Piaget (1972) ที่กล่าวว่าผู้เรียนในช่วงวัยนี้อยู่ในขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาระดับรูปธรรม (Concrete Operational Stage) ซึ่งการเรียนรู้จะเกิดได้ดีเมื่อผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติและมีประสบการณ์ตรง เกมคณิตศาสตร์จึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมควรคำนึงถึงความเหมาะสมของเนื้อหาและระดับความยากง่ายของเกมให้สอดคล้องกับ

ผู้เรียน รวมทั้งควรมีการสรุปองค์ความรู้หลังการเล่นเกม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงประสบการณ์จากเกมไปสู่แนวคิดทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้องและยั่งยืน

สรุป

1. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบโดยเริ่มจากการเลือกเกมที่นักเรียนคุ้นเคย แต่ปรับเงื่อนไขของเกมให้ช่วยพัฒนาทักษะด้านการคิดเร็วและการประมาณค่าให้ใกล้เคียงคำตอบจริงมากที่สุด ก่อนเริ่มกิจกรรมควรมีขั้นนำเข้าสู่บทเรียนที่ทบทวนความรู้พื้นฐานและยกตัวอย่างสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความสำคัญและประโยชน์ของการใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนในการแก้ปัญหา ระหว่างการจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการหาคำตอบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ที่หาคำตอบได้แสดงวิธีคิดและแลกเปลี่ยนแนวคิดหลากหลายเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของการใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนอย่างรอบด้าน ในขั้นสรุปครูควรเน้นย้ำวิธีการประยุกต์ใช้ความรู้สึกเชิงจำนวนที่เกิดขึ้นจากการเล่นเกมเพื่อให้นักเรียนเห็นประโยชน์ในการนำไปใช้หาคำตอบและแก้ปัญหาได้อย่างชัดเจนและมั่นใจ

2. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมเพื่อพัฒนาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการที่แตกต่างกันในแต่ละด้าน โดยด้านความเข้าใจจำนวนทั้งในเชิงการนับและเชิงอันดับมีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นมากที่สุดถึงร้อยละ 44.52 แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้และการเข้าใจโครงสร้างของจำนวนได้ดีขึ้น รองลงมาคือด้านความเข้าใจขนาดสัมพัทธ์ของจำนวนที่มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 15.48 และด้านการรู้ผลสัมพัทธ์ของการดำเนินการที่มีความก้าวหน้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 8.25 อย่างไรก็ตาม ในด้านการคิดคำนวณในใจอย่างยืดหยุ่นกลับมีความก้าวหน้าลดลงร้อยละ 16.37 และด้านการประมาณค่าลดลงร้อยละ 2.56 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ายังจำเป็นต้องมีการออกแบบกิจกรรมเพิ่มเติมหรือปรับกลยุทธ์การสอนเพื่อเสริมทักษะในสองด้านหลังนี้ให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงข้อที่ 1 พบว่า พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกมคณิตศาสตร์สามารถช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้สูงขึ้น ดังนั้นครูในระดับชั้นต่างๆ ควรนำเกมคณิตศาสตร์ไปจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักเรียนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาความรู้สึกเชิงจำนวนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เกม มีความรู้สึกเชิงจำนวน (Number Sense) สูงขึ้น ดังนั้นครูผู้สอนควรนำกิจกรรม

การเรียนรู้โดยใช้เกมไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกเชิงจำนวน เช่น การประมาณค่า การเปรียบเทียบจำนวน และการคำนวณในใจ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจเชิงลึกมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรวิจัยเพิ่มเติมในการใช้เกมสำหรับการส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวนในด้านอื่น

2.2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในการใช้เกม ร่วมกับวิธีสอนแบบอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน

2.3. ควรศึกษาการใช้เกมที่อยู่ในอินเทอร์เน็ต ที่ส่งเสริมความรู้สึกเชิงจำนวน

References

Burns, M. (2007). *About Teaching Mathematics*: A K-8 Resource. (3rd ed). Sausalito, CA: MathSolutions.

Carlyle, A. & Mercado, B. (2012). *Teaching Preschool and Kindergarten Math: More than 175 Ideas, Lessons, and Videos for Building Foundations in Math, a Multimedia Professional Learning Resource.* Sausalito, CA: Math Solutions.

Department of Academic Affairs. (2002). *Basic Education Curriculum B.E. 2544: Core and Learning Standards of Mathematics*. Bangkok: Express Transportation Organization of Thailand.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2002). *Mathematical Knowledge Document on Number Sense.* (1st ed). Bangkok: S.P.N. Printing Company Limited.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2002). *Supplementary Document for Teachers: Classroom Activities for Developing Number Sense.* (1st ed). Bangkok: S.P.N. Printing Company Limited.

Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology. (2009). *Examples of International PISA Mathematics Assessment.* Bangkok: Arun Printing Limited Partnership.

Johnson, D.W., & Johnson, R.T. (1999). *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning.* (5th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Khamphake, J. (2020). *The Development of Mathematical Problem-Solving Skills on Prisms and Cylinders Using the Think-Pair-Share Technique with Mathematical Games for Mattayom Suksa 2 Students.* Bangkok: Graduate School, Silpakorn University.

McIntosh, D. N., Zajonc, R. B., Vig, P. S., & McIntosh, P. (1992). Facial movement, breathing, temperature, and affect: Implications of the vascular theory of emotion. *Psychological Review,* 99(3), 412–441.

Piaget, J. (1970). *Science of education and the psychology of the child.* Orion Press.

Piaget, J. (1972). *The psychology of the child.* New York: Basic Books.

Reys, R. E., Suydam, M. N., Lindquist, M. M., & Smith, N. L. (1991). *Helping children learn mathematics*. (5th ed.). Allyn and Bacon.

Ritjharoon, P. (2004). *Social Science Research Methodology*. (2nd ed.). Bangkok: House of Kermit.

Sangthongjeen, S. (2011). *A Study of Learning Achievement and Interest in Mathematics on the Topic of Monomials Using Games in Instruction.* Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.

Sanitya, S. (2010). *The Development of Number Sense in Mattayom Suksa 1 Students Using the Storyline Method at Sathukij Prachasan Rajamangala Pisek School, Nan Province.* Chiang Mai: Graduate School, Chiang Mai University.

Sirotamanon, S. (2011). *Games for Teaching*. Retrieved May 31, 2023, from https://mathkrukao.wordpress.com/2011/08/17.

Slavin, R.E. (1995). Cooperative learning: Theory, research, and practice. (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Techasiriyunyong, P. (2009). *A Study of the Learning Achievement of Mattayom Suksa 4 Students Taught by an Inquiry-Based Method Using Mathematical Games on the Topic of Reasoning.* Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.

Udomsin, P. (2001). *Measurement and Evaluation of Mathematics Instruction.* Bangkok: Department of Secondary Education, Faculty of Education, Chulalongkorn University.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Vygotsky, L. S. (1997). *Education psychology.* Florida: CRC Press LLC.

Yang, X. (2019). Exploring the relationship between learning motivation and academic performance. *Journal of Educational Research,* 112(3), 345–356.

รูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

A MODEL FOR UPGRADING COMMUNITY PRODUCTS TOWARDS COMMUNITY PRODUCT STANDARDS (CPS) IN NOENKHAM DISTRICT, CHAINAT PROVINCE

[1]รัศมี อิสลาม, [2] กนกพรรณ วิบูลยศริน, [3]พิศาล แก้วอยู่, [4]ธีรโชติ สัตตาคม, [5]อรุณรัตน์ คล้ายพงษ์, [6]ภควัต รัตนราช, [7]ภัทรมน กล้าอาษา และ [8]ปุณณภา เบญจเสวี

[1]Rasmee Islam, [2]Kanokpan Wiboolyasarin, [3]Pisarn Kaewyu, [4]Teerachod Sattakom, [5]Arunrat Khaeypong, [6]Phakawat Rattanaraj, [7]Pattaramon Klaasa and [8]Punnapa Benjasewee

[1]คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

[1]Faculty of Management Science, Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: rasmee.i@chandra.ac.th

[1]เบอร์โทร : 086-656-2436

Received: 2025-09-17

Revised: 2025-10-13

Accepted: 2025-12-17

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท (2) วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และ (3) พัฒนารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) โดยประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วยผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าทอและย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มแปรรูปผ้า กลุ่มสมุนไพร และกลุ่มจักสาน รวมถึงผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน เครื่องมือวิจัยได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัยพบว่า (1) การรวมกลุ่มของผู้ประกอบการมีแรงจูงใจจากการใช้เวลาว่างเพื่อสร้างรายได้เสริมและการต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังขาดองค์ความรู้ด้านการออกแบบและเทคโนโลยีสนับสนุน และ (2) ปัจจัยแห่งความสำเร็จประกอบด้วยความมั่นคงของวัตถุดิบ การพัฒนาศักยภาพผู้ผลิต การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ตลอดจนการตลาดสมัยใหม่ โดยเฉพาะช่องทางออนไลน์ และ (3) กระบวนการพัฒนาโมเดลการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. ได้สังเคราะห์เป็นรูปแบบ "Noen Kham CPS-Upgrading Model" ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ คือ (1) การตรวจสอบช่องโหว่ (Gap Audit) เพื่อวิเคราะห์จุดอ่อนและความพร้อมของกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน (2) ขั้นตอนการปฏิบัติตามมาตรฐาน (SOP) โดยจัดทำสูตรการผลิตและวิธีการที่เป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพ (3) การยกระดับ

เครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต (Tooling) ให้ได้มาตรฐาน สอดคล้องกับข้อกำหนดด้านสุขลักษณะและการควบคุมคุณภาพ (4) การพัฒนาด้านการตลาดและการบรรจุหีบห่อ (Market/Packaging) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและขยายช่องทางจำหน่ายทั้งในตลาดออฟไลน์และออนไลน์ (5) การสะท้อนผลและถอดบทเรียนกระบวนการ (Reflection) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมและปรับปรุงแก้ไขในชุมชน และ (6) การทดลองรับรองและขยายผล (Mock Audit & Scale-out) โดยการเตรียมความพร้อมสู่การยื่นขอมาตรฐานและนำประสบการณ์ขยายไปยังกลุ่มอื่นในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนสามารถประเมินตนเอง วางแผนการยกระดับ และเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่มาตรฐานได้อย่างเป็นระบบ ผลการศึกษาครั้งนี้มีคุณูปการทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ โดยนำเสนอ “ต้นแบบกระบวนการ” ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่น เพื่อเสริมสร้างความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ชุมชนไทยในอนาคต

คำสำคัญ: ผลิตภัณฑ์ชุมชน; มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.); การพัฒนาชุมชน

Abstract

This research aimed to (1) examine the current conditions, problems, and needs of community product development in Noen Kham District, Chai Nat Province, (2) analyze the factors contributing to the success of upgrading community products to the Community Product Standard (CPS), and (3) develop a model for upgrading community products toward CPS certification. The study employed a research and development (R&D) design, applying participatory research methods. The target groups included four community product enterprises: natural-dyed woven fabrics, textile upcycling, herbal products, and bamboo handicrafts, as well as community leaders and local development officers. Research instruments consisted of in-depth interviews, focus group discussions, and participant observation. Data were analyzed using content analysis and triangulation.

The research findings indicated that (1) the formation of entrepreneur groups was motivated by the use of leisure time to generate supplementary income and by the extension of local wisdom; however, there was a lack of knowledge in design and supporting technologies, and (2) the success factors included the stability of raw material supplies, the development of producers’ capacities, support from government agencies and educational institutions, as well as modern marketing, particularly through online channels; and (3) In developing the model for upgrading community products to meet the Community Product Standard (CPS), the process has been synthesized into the "Noen Kham CPS-Upgrading Model," which consists of 6 key steps: (1) Gap Audit—assessing weaknesses and readiness of community product groups; (2) Standard Operating Procedure (SOP)—establishing systematic

production recipes and methods to enhance quality; (3) Tooling—upgrading production tools and equipment to meet standards aligned with hygienic and quality control requirements; (4) Market/Packaging—developing marketing strategies and packaging to add value as well as to expand both offline and online sales channels; (5) Reflection—conducting review and lessons-learned workshops to promote collective learning and enable improvements within the community; and (6) Mock Audit & Scale-out—preparing for certification submission and expanding the gained experience to other groups within the area.

This study contributes both academically and practically by presenting a prototype process model that can be adapted and applied to other communities, thereby promoting the long-term sustainability of Thai community products.

Keywords: Community Products; Community Product Standards (CPS); Community Development

บทนำ

ผลิตภัณฑ์ชุมชนเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งไม่เพียงเป็นเครื่องมือสร้างรายได้ หากยังสะท้อนอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและสังคมของท้องถิ่นด้วย การค้นหาอัตลักษณ์หรือสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนจึงมีความสำคัญต่อการจำหน่ายในเชิงพาณิชย์มาก เพื่อต่อยอดไปสู่การสื่อสารอัตลักษณ์และนำไปสู่การสร้างและสื่อสารแบรนด์ของผลิตภัณฑ์ชุมชนที่จะสามารถสร้างรายได้ ก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนทางเศรษฐกิจได้ (Chamnian, 2021) การส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจึงถือเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมาตรฐานเป็นกระบวนการสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้บริโภค และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศ และยังสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ยึดหลักการสำคัญคือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี นอกจากนี้ นโยบาย “หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” (OTOP) ซึ่งริเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา ชี้ให้เห็นถึงความพยายามของรัฐในการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยเน้นการสร้างรายได้ควบคู่ไปกับการรักษาวัฒนธรรมและภูมิปัญญา Trade Policy and Strategy Office (2024) อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์ OTOP จำนวนมากยังไม่สามารถผ่านการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ได้ โดยรายงานของ (Trade Policy and Strategy Office, 2023) ระบุว่า ผู้ประกอบการชุมชนหรือวิสาหกิจชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐานการผลิตสินค้าหรือการให้บริการ รวมทั้งการควบคุมคุณภาพสินค้า ซึ่งอาจทำให้วิสาหกิจชุมชนไม่สามารถขยายตลาดและเข้าถึงตลาดที่มีมูลค่าสูงได้ เช่น โมเดิร์นเทรด ห้างสรรพสินค้า ร้านสะดวกซื้อ เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างด้านคุณภาพ กระบวนการผลิต และการจัดการที่ยังไม่สอดคล้องกับมาตรฐาน เช่น การขาดความรู้ด้านการ

จัดการ การออกแบบผลิตภัณฑ์และการตลาด ผู้ประกอบการไม่ให้ความสำคัญ ไม่เห็นประโยชน์ของเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และไม่ต้องการเพิ่มต้นทุนในการแสดงเครื่องหมายมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนบนฉลาก Wanichcharoen, and Boonchavalit (2020) ปัญหาดังกล่าวจึงเป็นแรงผลักดันให้นักวิชาการและหน่วยงานรัฐเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนชุมชนให้สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ได้อย่างยั่งยืน

จังหวัดชัยนาทตั้งอยู่ทางภาคกลางตอนบนของประเทศไทย มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา เหมาะสมต่อการเกษตร โดยประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาและทำไร่ โดยอำเภอเนินขามเป็นอำเภอในจังหวัดชัยนาทที่มีวิถีชีวิตของประชาชนผูกพันกับเกษตรกรรม และมีการรวมกลุ่มในรูปแบบวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างอาชีพเสริม เช่น การทอผ้า การจักสาน และการผลิตสมุนไพร แม้ว่าอำเภอเนินขามจะมีความเข้มแข็งในด้านการรวมกลุ่ม แต่ก็ยังพบข้อจำกัดหลายประการในการเข้าสู่การรับรอง มผช. เช่น การขาดต้นทุนในการปรับปรุงกระบวนการผลิต อุปกรณ์ เครื่องมือ หรือบรรจุภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน ผู้ประกอบการชุมชนบางราย โดยเฉพาะกลุ่มที่เพิ่งริเริ่มผลิตภัณฑ์ใหม่ยังขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับมาตรฐาน มผช. และขั้นตอนการยื่นขอรับรอง ผู้ผลิตส่วนใหญ่เป็นแรงงานในครัวเรือน ไม่มีการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน รวมถึงยังขาดความรู้ทางเทคนิคหรือการจัดการคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน มผช. ซึ่งสภาพปัญหาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ใช่เพียงเรื่องการสร้างรายได้ แต่ยังเป็นเรื่องของความสามารถในการพัฒนาให้ได้มาตรฐานที่เป็นที่ยอมรับ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้นการศึกษารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในแง่การวิจัยเชิงวิชาการและการประยุกต์ใช้ในเชิงปฏิบัติการ โดยกรณีศึกษาของอำเภอเนินขามจะเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงความท้าทายของชุมชนไทยในยุคปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของตลาดและมาตรฐานผลิตภัณฑ์

ในเชิงวิชาการ การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชื่อมโยงกับแนวคิดหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ที่มุ่งให้คนในชุมชนมีบทบาทในการกำหนดปัญหาและแนวทางแก้ไขด้วยตนเอง Chambers (1997) หรือ ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) ซึ่งเน้นความสำคัญของเครือข่าย ความไว้ใจ และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรภายในชุมชน Putnam (2000) นอกจากนี้ยังมี แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) ที่เน้นการเพิ่มศักยภาพให้คนในชุมชนสามารถตัดสินใจและบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง Zimmerman (1995) ดังนั้น การศึกษารูปแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เข้าสู่มาตรฐาน มผช. จึงมีความสำคัญทั้งในด้านวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพราะจะช่วยสร้าง ต้นแบบกระบวนการ (Prototype Model) ที่สามารถนำไปขยายผลสู่ชุมชนอื่น ๆ ได้

โดยจากการทบทวนงานวิจัยพบว่าส่วนใหญ่เน้นการพัฒนาในมิติใดมิติหนึ่ง เช่น การอบรม การตลาด หรือคุณภาพวัตถุดิบ แต่ยังขาดการบูรณาการเป็นโมเดลเชิงกระบวนการที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุดิบ เทคโนโลยี การตลาด และมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง “ต้นแบบกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช.” ที่สามารถนำไปใช้จริงในอำเภอเนินขาม และต่อยอดสู่ชุมชนอื่น ๆ ได้ ซึ่งจะเป็น New Contribution ที่สำคัญต่อทั้งวงวิชาการและการพัฒนาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.)

3. เพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท สู่การรับรองมาตรฐาน (มผช.)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้แนวทางการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Research) ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

โดยทำการศึกษาทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน, มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) และ OTOP, การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development), ทฤษฎีทุนทางสังคม (Social Capital Theory) และ ทฤษฎีการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการออกแบบเครื่องมือและการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ลงพื้นที่อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท เพื่อศึกษาบริบทจริงของชุมชน กลุ่มวิสาหกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้นประมาณ 30–40 คน เพื่อให้ครอบคลุมมุมมองที่หลากหลาย ประกอบด้วย

- ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ชุมชน 4 กลุ่มหลัก ได้แก่ กลุ่มผ้าทอและย้อมสีธรรมชาติ, กลุ่มแปรรูปเศษผ้า, กลุ่มจักสานไม้ไผ่, และกลุ่มสมุนไพร
- ผู้นำชุมชนและคณะกรรมการวิสาหกิจชุมชน
- เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนประจำอำเภอ
- ผู้เชี่ยวชาญด้านมาตรฐาน มผช. และการพัฒนาผลิตภัณฑ์

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยการใช้คำถามกึ่งโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์สู่ มผช. และแนวทางการพัฒนารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ มผช. เพื่อนำไปเก็บข้อมูลเชิงลึก จากนั้นนำเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านการสื่อสารและการท่องเที่ยวเพื่อพิจารณาข้อคำถามและปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสะท้อนความคิดเห็นของสมาชิกชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) ลงพื้นที่ติดตามการผลิตจริง บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการผลิต คุณภาพวัตถุดิบ และสภาพแวดล้อมการทำงาน

ขั้นตอนที่ 5 การดำเนินการวิจัย (R&D Steps) แบ่งออกเป็น 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1) ขั้นเตรียมการ (Pre-research Phase) ประสานงานกับชุมชน จัดตั้งทีมวิจัยชุมชน และกำหนดแนวทางร่วมกัน

2) ขั้นวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) สำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของผู้ประกอบการ

3) ขั้นออกแบบและวางแผน (Planning & Design) ออกแบบต้นแบบโมเดลการพัฒนาผลิตภัณฑ์โดยกำหนดเป้าหมายและตัวชี้วัด

4) ขั้นปฏิบัติการ (Action/Implementation) ทดลองกิจกรรมการพัฒนาโดยการจัดอบรมแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนตามหลักเกณฑ์ มผช.

6) ขั้นสังเกตและสะท้อนผล (Observation & Reflection) เก็บข้อมูลระหว่างการดำเนินงาน จัดเวทีสะท้อนผล ถอดบทเรียน และปรับปรุงโมเดล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุป และการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า

1) ตำบลเนินขาม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในอำเภอเนินขาม 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผ้าพิมพ์จากวัสดุธรรมชาติ กลุ่มแปรรูปจากเศษผ้า และกลุ่มทอผ้า รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 6 ท่าน พบว่า แรงจูงใจในการจัดตั้งกลุ่มมีที่มาหลากหลาย แต่มีจุดร่วมสำคัญคือการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และการกลับมาภูมิลำเนาเนื่องจากว่างงาน การรวมตัวกันของคนในชุมชน และการได้รับแรงผลักดันจากนักพัฒนา ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า *“กลับมาอยู่บ้านเพราะว่างงาน เลยรวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ ทำผ้าแทน”* สะท้อนให้เห็นถึงการรวมกลุ่มเพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่ทางอาชีพและรายได้

ในด้านทรัพยากรการผลิต พบว่าวัตถุดิบส่วนใหญ่มาจากชุมชนร้อยละ 70 ซึ่งช่วยลดต้นทุนและสะท้อนการพึ่งพาทรัพยากรในพื้นที่ ขณะเดียวกันแรงงานที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นคนในครอบครัวและสมาชิกกลุ่มเอง ทำให้การผลิตเป็นลักษณะครัวเรือน แม้จะสร้างความผูกพันและความร่วมมือ แต่ก็มีข้อจำกัดในด้านกำลังการ

ผลิต เช่นเดียวกับผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งที่กล่าวว่า *“งานส่วนมากทำกันเองในครอบครัว สมาชิกช่วยกันผลิต”* สำหรับด้านช่องทางการจำหน่าย พบว่ากลุ่มยังคงพึ่งการขายตรงตามงานอีเวนต์เป็นหลัก บางกลุ่มมีการขายผ่านตัวแทนบ้าง และเพิ่งเริ่มต้นเข้าสู่ตลาดออนไลน์ แม้ยังไม่เป็นระบบ แต่ก็สะท้อนความพยายามปรับตัวของชุมชนให้เข้ากับบริบทเศรษฐกิจดิจิทัล ในด้านการควบคุมคุณภาพ กลุ่มผู้ประกอบการมีความพยายามรักษามาตรฐานโดยการคัดเลือกวัตถุดิบที่ดี การใส่ใจในทุกขั้นตอนการผลิต การออกแบบลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ทันสมัยสอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และการอ้างอิงแนวทางตามมาตรฐาน มผช. ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า *“เราเลือกวัตถุดิบที่ดี และใส่ใจทุกขั้นตอนการผลิต”* ซึ่งสะท้อนความพยายามสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของผลิตภัณฑ์

อย่างไรก็ตามผลการวิจัยพบว่า กลุ่มยังเผชิญปัญหาและข้อจำกัดที่สำคัญ ได้แก่ ขาดความรู้ด้านการออกแบบและนวัตกรรม ยังไม่สามารถทำให้สีและลวดลายมีความสม่ำเสมอ โดยเฉพาะกลุ่มผ้าพิมพ์จากธรรมชาติ หรือ Eco Print ที่ยังต้องอาศัยการสนับสนุนจากผู้เชี่ยวชาญฝึกอบรมด้านเทคนิคและการควบคุมคุณภาพ ผลการทดสอบผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ผ่านเกณฑ์หลายครั้ง ทำให้เกิดความท้อใจ การขาดแคลนอุปกรณ์และเทคโนโลยีการผลิต ส่งผลให้กำลังการผลิตต่ำ อีกทั้งยังประสบปัญหาสภาพคล่องทางการเงินและการจัดการบัญชีต้นทุน-กำไรไม่เป็นระบบ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อการผลิต เช่น ฤดูฝนทำให้ไม่สามารถตากผ้าได้ หรือฤดูแล้งทำให้วัตถุดิบขาดแคลน ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า *“ช่วงฝนตากผ้าไม่ได้ สีไม่ติดบ้าง บางทีหน้าแล้งวัตถุดิบก็ไม่มี”*

สำหรับความต้องการในการสนับสนุน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความคาดหวังที่จะได้รับการอบรมด้านการออกแบบลายผ้าใหม่ ๆ การสนับสนุนอุปกรณ์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มกำลังการผลิต การจัดสรรพื้นที่แสดงสินค้าอย่างเป็นระบบ การส่งเสริมตลาดออนไลน์ให้มีความต่อเนื่อง และการสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาเพื่อยกระดับสู่มาตรฐาน มผช. และ OTOP 5 ดาว ดังที่ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า *“อยากได้การวิจัยมาช่วยยกระดับให้ถึง มผช. หรือ OTOP 5 ดาว”* ซึ่งแสดงถึงความต้องการยกระดับทั้งเชิงกระบวนการและมาตรฐานผลิตภัณฑ์อย่างเป็นรูปธรรม

2) ตำบลสุขเดือนห้า

จากการสัมภาษณ์ชุมชนสุขเดือนห้า ซึ่งมีผลิตภัณฑ์หลัก ได้แก่ ข้าวสาร ผ้าขาวม้า และตะกร้าจักสาน พบว่าแต่ละผลิตภัณฑ์มีความก้าวหน้าและข้อจำกัดแตกต่างกันไป ในส่วนของ **ข้าวสาร** ถือว่ามีความพร้อมมากที่สุด โดยได้รับการรับรองมาตรฐาน อย. แล้ว แสดงให้เห็นถึงความปลอดภัยและคุณภาพเบื้องต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดสำคัญในเรื่องบรรจุภัณฑ์ที่ไม่ทันสมัยและไม่ดึงดูดผู้บริโภค ตัวแทนกลุ่มกล่าวว่า *“ข้าวเราดีอยู่แล้ว ปลอดภัย ได้ อย. แต่ถุงยังไม่สวย ถ้ามีแพ็กเกจจิ้งสวย ๆ จะขายได้ดีกว่านี้”* สะท้อนความจำเป็นในการพัฒนาด้านการออกแบบเพื่อตอบสนองตลาดที่เปลี่ยนไป สำหรับ **ผ้าขาวม้า** แม้จะเป็นผลิตภัณฑ์

ที่สะท้อนอัตลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังคงเป็นเพียงอาชีพเสริมของสมาชิก จึงมีปริมาณการผลิตค่อนข้างน้อย เพียงประมาณ 20 ผืนต่อเดือน อีกทั้งกำลังอยู่ระหว่างการยื่นขอมาตรฐาน มผช. ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งระบุว่า *"เราทำผ้าไว้ใช้เวลาว่าง ผลิตไม่มากเพราะไม่ใช่งานหลัก"* ซึ่งสะท้อนทั้งศักยภาพและข้อจำกัดด้านแรงงานและเวลา ส่วน **ตะกร้าจักสาน** ถือเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียงและได้รับการรับรอง OTOP แล้ว แต่ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน มผช. เนื่องจากประสบปัญหาความไม่สม่ำเสมอของไม้ไผ่และการเคลือบน้ำยา ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพและความสม่ำเสมอของผลิตภัณฑ์ ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า *"ไม้ไผ่ที่ใช้บางทีก็เล็กใหญ่ไม่เท่ากัน ทำให้ตะกร้าออกมาไม่เหมือนกัน"* ข้อเท็จจริงนี้ชี้ชัดว่าการขาดเครื่องมือที่ช่วยควบคุมคุณภาพเป็นปัญหาหลัก ในภาพรวมความต้องการของกลุ่มสุขเดือนห้า จึงมุ่งไปที่การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ข้าวสารให้มีความทันสมัย การสนับสนุนเครื่องมือมาตรฐาน เช่น เครื่องตัดไม้ไผ่และบล็อกจักสาน เพื่อแก้ปัญหาความไม่สม่ำเสมอ ตลอดจนการหาแนวทางจูงใจแรงงานรุ่นใหม่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตผ้าขาวม้า ซึ่งจะช่วยสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืนของผลิตภัณฑ์ในระยะยาว โดยกลุ่มสุขเดือนห้าเป็นกลุ่มที่มีผลิตภัณฑ์หลายมิติ ทั้งที่ก้าวหน้าสู่มาตรฐานแล้ว (ข้าวสาร) กำลังอยู่ในขั้นพัฒนา (ผ้าขาวม้า) และยังมีข้อจำกัดที่ต้องการแก้ไข (จักสาน) แต่ทุกกลุ่มล้วนสะท้อนความต้องการชัดเจนในด้านบรรจุภัณฑ์ เครื่องมือ และแรงงานรุ่นใหม่ เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์เข้าสู่มาตรฐาน มผช. อย่างแท้จริง

3) ตำบลกะบกเตี้ย

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผลิตภัณฑ์ในชุมชนกะบกเตี้ย พบว่า ชุมชนจะเน้นในด้านการทำผลิตภัณฑ์ต่อยอดจากสมุนไพร ซึ่งกลุ่มสมุนไพรในตำบลกะบกเตี้ยมีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ถ่ายทอดกันมาหลายรุ่น โดยนำพืชสมุนไพรในชุมชนมาผลิตเป็นสมุนไพรอบแห้งและผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อใช้ในการดูแลสุขภาพและรักษาโรคเบื้องต้น ปัจจุบันการผลิตยังคงใช้บ้านของประธานกลุ่มเป็นสถานที่หลัก สะท้อนว่ากลุ่มยังคงอยู่ในลักษณะการผลิตแบบครัวเรือนและยังไม่ผ่านการปรับปรุงด้านโครงสร้างพื้นฐานให้ได้ตามมาตรฐานสุขลักษณะ

ปัญหาสำคัญที่พบ ได้แก่ การขาดวัตถุดิบที่มั่นคง โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้งที่ทำให้พืชสมุนไพรไม่เพียงพอต่อการผลิต ต้องพึ่งพาการจัดหาจากภายนอก นอกจากนี้ยังขาดอุปกรณ์ที่ทันสมัยในการผลิตและการแปรรูป ส่งผลให้กำลังการผลิตต่ำและคุณภาพไม่สม่ำเสมอ ผู้ให้ข้อมูลรายหนึ่งกล่าวว่า *"บางครั้งต้องไปซื้อสมุนไพรจากต่างอำเภอ เพราะในพื้นที่ไม่มี ทำให้ต้นทุนสูงและของไม่เหมือนเดิม"* ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายด้านการจัดหาวัตถุดิบและความยั่งยืนของการผลิต

ในด้านความต้องการ กลุ่มมีความคาดหวังที่จะได้รับการสนับสนุนในการพัฒนาสถานที่ผลิตให้เป็นไปตามเกณฑ์สุขลักษณะของมาตรฐาน มผช. รวมถึงการจัดหาอุปกรณ์การผลิตสมุนไพรที่เหมาะสม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการแปรรูปและควบคุมคุณภาพ นอกจากนี้ยังต้องการการออกแบบบรรจุภัณฑ์และฉลากที่ทันสมัย และการส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์เพื่อให้ผลิตภัณฑ์เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น สำหรับปัจจัย

เอื้อคือกลุ่มมีความรู้พื้นฐานด้านสมุนไพรจากการถ่ายทอดในชุมชน และมีผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรม อีกทั้งผลิตภัณฑ์ยังตอบโจทย์กระแสสุขภาพและการใช้สมุนไพรธรรมชาติที่กำลังได้รับความนิยม อย่างไรก็ตามปัจจัยกีดขวาง ได้แก่ การผลิตที่ยังอยู่ในครัวเรือนโดยไม่มีสถานที่ที่ได้มาตรฐาน ขาดแคลนวัตถุดิบและความไม่สม่ำเสมอของคุณภาพ รวมถึงการตลาดที่ยังจำกัดอยู่เพียงการขายแบบปากต่อปากและตามงานชุมชน โดยสรุปกลุ่มสมุนไพรตำบลกะบกเตี้ยเป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและการตอบสนองต่อความต้องการตลาดด้านสุขภาพ แต่ยังคงต้องการการสนับสนุนทั้งด้านวัตถุดิบ สถานที่ผลิต อุปกรณ์ และการตลาด เพื่อยกระดับคุณภาพและเข้าสู่มาตรฐาน มผช. อย่างยั่งยืน

จากสภาพปัจจุบันของกลุ่มผลิตภัณฑ์ในชุมชนอำเภอเนินขามทั้ง 3 ตำบล สามารถวิเคราะห์ได้ว่าปัญหาที่ทางชุมชนยังไม่สามารถยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ได้นั้น สรุปได้รายประเด็นดังนี้

1. ด้านโครงสร้างทรัพยากรและกระบวนการผลิต พบว่า วัตถุดิบที่ใช้ส่วนใหญ่มาจากชุมชน แต่ไม่เพียงพอต่อความต้องการผลิต ต้องซื้อจากภายนอก เช่น ดอกกรรณิการ์ ครั่ง และมะเกลือ ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น ขณะเดียวกันแรงงานหลักเป็นผู้สูงอายุและคนในครัวเรือน ส่งผลให้กำลังการผลิตต่ำ เช่น ผ้าขาวม้าผลิตได้เพียง 20 ผืนต่อเดือน และตะกร้าจักสาน 10–20 ใบต่อเดือน อีกทั้งเครื่องมือที่ใช้ยังคงเป็นอุปกรณ์พื้นฐาน ขาดเครื่องมือมาตรฐาน เช่น เครื่องตัดไม้ไผ่หรือบล็อกควบคุมขนาด ทำให้ผลิตภัณฑ์ไม่สม่ำเสมอ ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มจักสานรายหนึ่งย้ำว่า *“ไม่มีเครื่องตัดไม้ไผ่ ต้องเหลาเอง ขนาดไม่เท่ากัน”*

2. ด้านการควบคุมคุณภาพและมาตรฐาน หลายกลุ่มเริ่มนำ “สูตรการผลิต” จากการอบรมมาใช้เพื่อควบคุมคุณภาพ เช่น สูตรย้อมผ้าหรือสูตรการผลิตสมุนไพร อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการจัดทำเป็น SOP อย่างเป็นระบบ ผลิตภัณฑ์บางชนิดเคยยื่นขอมาตรฐาน มผช. แต่ไม่ผ่านการรับรอง เช่น งานจักสาน เนื่องจากขนาดไม้ไผ่ไม่สม่ำเสมอ หรือสถานที่ผลิตยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์สุขลักษณะ เช่น กลุ่มสมุนไพรที่ยังคงผลิตในบ้าน

3. ด้านช่องทางจำหน่ายและการตลาด ส่วนใหญ่ยังพึ่งการขายตรง งานมหกรรม และการบอกต่อแบบปากต่อปาก การตลาดออนไลน์ยังไม่เข้มแข็ง แม้ว่าจะมีความต้องการพัฒนาบรรจุภัณฑ์และจัด กลุ่มสินค้า (Gift Set) เพื่อเพิ่มมูลค่าและภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ เช่น ผู้ประกอบการกลุ่มข้าวสารได้กล่าวว่า *“อยากทำบรรจุภัณฑ์ให้ดูดี เหมือนเป็นของฝาก”* นอกจากนี้ ผลการศึกษาได้สะท้อนถึงปัญหาและข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ วัตถุดิบไม่เพียงพอและขึ้นอยู่กับฤดูกาล ทำให้คุณภาพไม่สม่ำเสมอ เช่น สีของผ้าย้อมธรรมชาติที่แตกต่างกันตามช่วงเวลา ผลิตภัณฑ์ยังพึ่งแรงงานผู้สูงอายุ ซึ่งทำให้การผลิตช้าและไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งขาดเงินทุนหมุนเวียนและการทำบัญชีต้นทุน ส่งผลให้การบริหารจัดการไม่เป็นระบบ

4. ด้านความต้องการสนับสนุน พบว่าผู้ประกอบการต้องการการอบรมเชิงนวัตกรรมและเทคนิคใหม่ เครื่องมือมาตรฐาน เช่น เครื่องตัดไม้ไผ่และบล็อกหลายแบบ การพัฒนาสถานที่ผลิตสมุนไพรให้ได้มาตรฐาน ตลอดจนการส่งเสริมตลาดออนไลน์และเครือข่ายตัวแทนจำหน่าย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการยื่นขอมาตรฐาน มผช. ในอนาคต

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. มี 4 ประการสำคัญ ดังนี้

1. การมีสูตรการผลิตและกระบวนการมาตรฐาน (SOP) ที่ชัดเจน

กลุ่มที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างตระหนักถึงความสำคัญของการจัดทำ สูตรการผลิต (Recipe) และกระบวนการปฏิบัติงานมาตรฐาน (SOP) เพื่อสร้างความสม่ำเสมอของคุณภาพ ตัวอย่างเช่น ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มย้อมสีธรรมชาติกล่าวว่า *“ถ้าไม่ทำตามสูตรที่อบรมมา สีผ้าจะไม่ติดทนและไม่สม่ำเสมอ”* ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มสมุนไพรระบุว่า *“เราปฏิบัติตามสูตรที่วิทยากรแนะนำทุกครั้ง เพื่อให้ได้มาตรฐานและคุณภาพที่เหมือนกัน”* สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า การมีสูตรการผลิตที่เป็นระบบเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เข้าสู่มาตรฐาน มผช.

2. การยกระดับเครื่องมือและอุปกรณ์การผลิต

อีกหนึ่งปัจจัยสำคัญคือการมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เหมาะสมและได้มาตรฐาน เนื่องจากจะช่วยลดความแปรปรวนในการผลิต ตัวแทนกลุ่มจักสานกล่าวว่า *“ถ้ามีเครื่องตัดไม้ไผ่และบล็อกมาตรฐาน จะช่วยให้ตะกร้ามีขนาดเท่ากันและทำได้เร็วขึ้น”* ขณะที่กลุ่มย้อมผ้าระบุว่า *“เวลาใช้หม้อต้มธรรมดา คุมไฟไม่ได้ สีออกมาไม่เหมือนกันทุกครั้ง ถ้ามีหม้อที่ควบคุมอุณหภูมิได้ก็จะช่วยมาก”* ข้อค้นพบนี้ชี้ว่าเครื่องมือที่เหมาะสมไม่เพียงเพิ่มประสิทธิภาพ แต่ยังช่วยควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน

3. การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและเครือข่ายความร่วมมือ

การสนับสนุนจากภาครัฐ สถาบันการศึกษา และเครือข่ายภายนอกมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จ กลุ่มข้าวสารสุขเดือนห้าให้ข้อมูลว่า *“ที่ผ่านมามีอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมาช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทำให้ข้าวเราดูดีขึ้นและขายง่ายขึ้น”* ส่วนกลุ่มสมุนไพรระบุว่า *“เวลามีอบรมจากพัฒนาชุมชน เราก็ได้เรียนรู้เพิ่มและเอามาปรับใช้”* สิ่งนี้สะท้อนว่าการเชื่อมโยงเครือข่ายและได้รับการสนับสนุนจากภายนอก ช่วยเสริมศักยภาพและยกระดับผลิตภัณฑ์ได้จริง

4. การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการตลาด

บรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมและการตลาดที่มีประสิทธิภาพถือเป็นปัจจัยความสำเร็จอีกประการหนึ่ง ผู้ประกอบการกลุ่มข้าวสารสะท้อนว่า *“ข้าวเรามีคุณภาพ แต่ถุงยังไม่สวย ถ้าได้บรรจุภัณฑ์ที่ทันสมัยกว่านี้ จะทำให้ลูกค้าตัดสินใจง่ายขึ้น”* ขณะที่กลุ่มผ้าย้อมธรรมชาติกล่าวว่า *“เราขายตามงานเป็นหลัก ถ้ามีช่องทางออนไลน์ที่จริงจังกว่านี้ จะช่วยขยายตลาดได้มาก”* ดังนั้น การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และช่องทางการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์ จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ช่วยให้ผลิตภัณฑ์สามารถแข่งขันและเข้าสู่มาตรฐานได้อย่างยั่งยืน

เมื่อนำวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความก้าวหน้าและ “ใกล้ผ่าน” มาตรฐาน มผช. กับกลุ่มที่ “ยังไม่พร้อม” พบความแตกต่างที่สำคัญใน 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ สูตรการผลิต (SOP), เครื่องมือและอุปกรณ์, การสนับสนุนจากภายนอก, และ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์/การตลาด ดังตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบปัจจัยความสำเร็จระหว่างกลุ่มที่ “ใกล้ผ่าน” กับกลุ่มที่ “ยังไม่พร้อม” มาตรฐาน มผช.

ปัจจัย	**กลุ่มที่ใกล้ผ่าน (เช่น ข้าวสารสุขเดือนห้า, ผ้าขาวม้า – สีย้อมเคมี, จักสาน)**	**กลุ่มที่ยังไม่พร้อม (เช่น ผ้าย้อมสีธรรมชาติ, สมุนไพร)**
สูตรการผลิต (SOP)	มีสูตรการผลิตและขั้นตอนมาตรฐานที่ชัดเจน ปฏิบัติซ้ำได้คุณภาพสม่ำเสมอ *“ถ้าทำตามสูตรเดิมที่อบรมมาจะได้ผ้าที่มีคุณภาพไม่ต่างกัน”*	ยังไม่มี SOP ที่เป็นลายลักษณ์อักษร การผลิตขึ้นกับประสบการณ์และทักษะเฉพาะบุคคล ทำให้คุณภาพผันแปรสูง
เครื่องมือและอุปกรณ์	มีการใช้เครื่องมือมาตรฐานบางส่วน เช่น เครื่องตัดไม้ไผ่ บล็อกจักสาน หรือหม้อต้มที่ควบคุมไฟได้บางระดับ	ใช้อุปกรณ์พื้นฐาน ผลิตในบ้าน/ครัวเรือน ไม่สามารถควบคุมคุณภาพและความสะอาดตามเกณฑ์สุขลักษณะ
การสนับสนุนจากภายนอก	ได้รับการช่วยเหลือต่อเนื่องจากหน่วยงาน เช่น มหาวิทยาลัยช่วยออกแบบบรรจุภัณฑ์, พัฒนาชุมชนจัดอบรม	ได้รับการสนับสนุนเพียงบางครั้ง เช่น อบรมสั้น ๆ แต่ไม่มีการติดตามหรือช่วยเหลือเชิงระบบระยะยาว
บรรจุภัณฑ์และการตลาด	มีบรรจุภัณฑ์ที่พัฒนาแล้วบางส่วน แต่ยังต้องปรับปรุงให้ทันสมัยและดึงดูด เริ่มทดลองขายออนไลน์	ยังไม่มีบรรจุภัณฑ์และฉลากมาตรฐาน ขายผ่านปากต่อปากและงานชุมชน ไม่เข้าถึงตลาดออนไลน์อย่างจริงจัง
ความพร้อมสู่มาตรฐาน มผช.	อยู่ระหว่างขั้นตอนการยื่นขอรับรอง มีคุณภาพผลิตภัณฑ์สม่ำเสมอในระดับหนึ่ง	ยังไม่พร้อม ต้องปรับทั้งวัตถุดิบ เครื่องมือ สถานที่ และการตลาด ก่อนเข้าสู่การยื่นขอรับรอง

จากการวิเคราะห์พบว่า ความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. ไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดเพียงด้านเดียว แต่เกิดจาก การผสมผสานทั้ง 4 ปัจจัย ได้แก่ (1) การมีสูตรการผลิตและ SOP ที่ชัดเจน (2) การยกระดับเครื่องมือและอุปกรณ์ (3) การสนับสนุนจากหน่วยงานและเครือข่าย และ (4) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการตลาด หากชุมชนใดสามารถจัดการทั้งสี่ปัจจัยนี้ได้ครบถ้วน จะมีโอกาสสูงที่จะประสบความสำเร็จในการผ่านมาตรฐาน มผช.

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเพื่อพัฒนารูปแบบการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐาน มผช. ผลการวิจัยพบว่า จากการสังเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงเอกสารและภาคสนาม ผู้วิจัยได้พัฒนา **“Noen Kham CPS-Upgrading Model”** ซึ่งเป็นต้นแบบกระบวนการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1.การประเมินความพร้อมและช่องว่าง โดยการตรวจสอบและประเมินสถานะปัจจุบันของแต่ละกลุ่มกับเกณฑ์ มผช. ด้วยเอกสารหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับรอง มผช. หรือแบบประเมินผลการตรวจสอบว่าเป็นไปตามมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ โดยผู้นำและตัวแทนกลุ่ม ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ

เพื่อวิเคราะห์หาช่องว่าง (Gap Analysis) ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มสมุนไพรระบุว่า “*ถ้ามีคนมาช่วยตรวจเช็กตามเกณฑ์ก่อน จะได้รู้ว่าต้องแก้อะไร*”

2.การสร้างมาตรฐานกระบวนการผลิต การทำมาตรฐานขั้นตอนการปฏิบัติงาน (SOP) และสูตรการผลิตมาตรฐานเพื่อให้สมาชิกชุมชนใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้มีมาตรฐานเดียวกัน เช่น การย้อมผ้าต้องสามารถระบุจำนวนวัตถุดิบที่ใช้ อัตราส่วนน้ำต่อสีธรรมชาติ อุณหภูมิ ความร้อน เวลาในการย้อม การล้างและการตาก ทั้งนี้ สมาชิกชุมชนจะต้องดำเนินการทดลองสูตรและปรับสูตรเพื่อให้ได้มาตรฐานที่ต้องการร่วมกัน จากนั้นจึงเผยแพร่วิธีการและฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มได้นำไปใช้ ดังที่กลุ่มย้อมผ้าเน้นว่า “*เราต้องเขียนสูตรไว้ให้ชัด จะได้ทำเหมือนกันทุกครั้ง*”

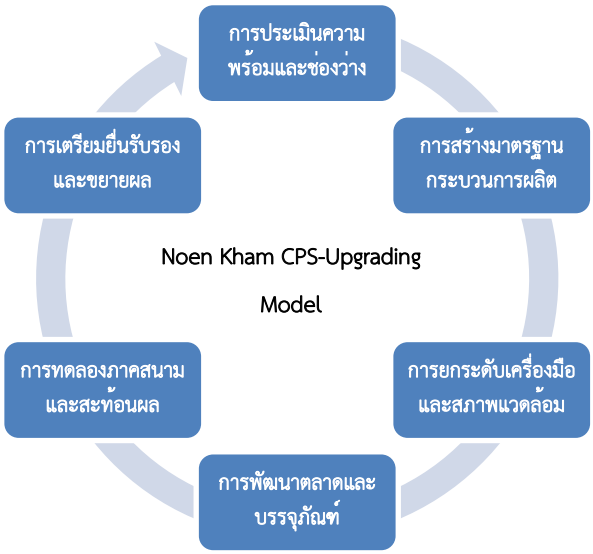
3.การยกระดับเครื่องมือและสภาพแวดล้อม ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน มผช. ต้องปฏิบัติตามข้อกำหนด โดยเฉพาะในกลุ่มผลิตภัณฑ์ที่สัมผัสกับร่างกาย เช่น ผ้าและเครื่องแต่งกาย หรือการย้อมผ้าจากสีธรรมชาติ ได้แก่ ด้านสถานที่ผลิตที่ต้องการจัดพื้นที่ผลิตหรือการพื้นที่การทำงานให้ชัดเจน เช่น พื้นที่เตรียมวัตถุดิบ พื้นที่ย้อม พื้นที่ล้าง พื้นที่ตาก เพื่อลดการปนเปื้อน ด้านเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ต้องได้มาตรฐาน บำรุงรักษาได้ และปลอดสารตะกั่ว และด้านสภาพแวดล้อมในขณะย้อมหรือตาก เช่น การควบคุมอุณหภูมิความร้อน และเวลาในการย้อม รวมถึงด้านการควบคุมวัตถุดิบและการจัดเก็บวัตถุดิบสีธรรมชาติ ได้แก่ ใบไม้ ดอกไม้ เปลือกไม้ ต้องเก็บในที่แห้งและเย็น ป้องกันแดดและความชื้นสูง เพื่อให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนมีคุณภาพและมาตรฐาน

4.การพัฒนาตลาดและบรรจุภัณฑ์ โดยเน้นการออกแบบฉลาก บรรจุภัณฑ์ ตราสินค้าทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้เห็นได้ชัดเจน การจัดกลุ่มสินค้าแบบ Gift Set จำนวน 3 ชิ้น และการขยายช่องทางออนไลน์เพิ่มขึ้น ได้แก่ การจัดจำหน่ายผ่าน Shopee Facebook หรือ TikTok

5.การทดลองภาคสนามและสะท้อนผล การทดลองผลิตจริง และทดลองจำหน่ายพร้อมเก็บข้อมูลจากลูกค้าด้วยแบบสอบถาม นำมาเคราะห์ผลที่ได้ รวมถึงจัดเวทีสะท้อนผลกับสมาชิกกลุ่มและผู้เชี่ยวชาญภายนอกเพื่อถอดบทเรียนถึงปัญหาหลักและหาแนวทางแก้ไขก่อนที่จะเข้าสู่ขั้นตอนการยื่นขอรับรองมาตรฐาน มผช. ดังที่กลุ่มจักสานกล่าวว่า “*ทำแล้วเอามาให้คนอื่นช่วยดูข้อผิดพลาด จะได้แก้ไขทันที*”

6.การเตรียมยื่นรับรองและขยายผล การเตรียมตัวเพื่อยื่นรับรอง โดยการเตรียมการตรวจสอบภายในหรือจำลองการตรวจสอบจริงเพื่อประเมินความพร้อม (Mock Audit) สมาชิกกลุ่มจัดทำรายการตรวจสอบเปรียบเทียบกับเกณฑ์ มผช. เช่น ด้านเครื่องมือ กระบวนการผลิต การควบคุมคุณภาพ สถานที่ผลิต โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมมาตรฐานหรือพัฒนาชุมชนช่วยประเมินในแต่ละหัวข้อ ดำเนินการแก้ไขจุดบกพร่องที่พบ จากนั้นจัดเตรียมเอกสารและหลักฐานประกอบคำขอตามแบบคำขอรับรอง มผช. และเมื่อกลุ่มได้รับการรับรองมาตรฐานแล้ว สามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นใกล้เคียงหรือกลุ่มผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ได้รับประโยชน์ ดังแนวทางคือ การถ่ายทอดความรู้ ให้คำปรึกษา หรือฝึกอบรม การจัดทำคู่มือปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเพื่อใช้ในชุมชนอื่น และการติดตามประเมินผลโดยกำหนดตัวชี้วัดผลสำเร็จที่เป็นรูปธรรม

ผลการพัฒนารูปแบบนี้ทำให้แต่ละกลุ่มสามารถระบุจุดอ่อนของตนเองและมีแนวทางปรับปรุงที่ชัดเจน เช่น กลุ่มจักสานเน้นแก้ปัญหาขนาดไม้ไผ่ไม่สม่ำเสมอ กลุ่มผ้าย้อมธรรมชาติเน้นการควบคุมไฟและเวลาในการย้อม และกลุ่มสมุนไพรเน้นการปรับปรุงสถานที่ผลิตและการจัดหาวัตถุดิบที่มั่นคง โดยโมเดลที่พัฒนาขึ้นเป็นการบูรณาการทั้งด้านเทคนิค (SOP เครื่องมือ บรรจุภัณฑ์) และด้านสังคม (การมีส่วนร่วม เวทีสะท้อนผล การสร้างเครือข่าย) ส่งผลให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบกับชุมชนอื่นที่ต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์เข้าสู่มาตรฐาน มผช. ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1: Noen Kham CPS-Upgrading Model

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษากรณีพื้นที่อำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท ครอบคลุมทั้งการสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ ปัจจัยความสำเร็จ และการพัฒนารูปแบบ (Model) เพื่อยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. โดยองค์ความรู้ใหม่ที่ได้สามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2 ดังนี้

ภาพที่ 2 : รูปแบบการบูรณาการองค์ความรู้ การยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่การรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน (มผช.) ในอำเภอเนินขาม จังหวัดชัยนาท

1.องค์ความรู้เชิงกระบวนการ (Process-based Knowledge)

เกิดจากการพัฒนา Noen Kham CPS-Upgrading Model ซึ่งเป็นกระบวนการ 6 ขั้นตอน ตั้งแต่การประเมินความพร้อม (Gap Analysis) การสร้าง SOP การยกระดับเครื่องมือและสภาพแวดล้อม การพัฒนาตลาดและบรรจุภัณฑ์ การทดลองภาคสนามและสะท้อนผล จนถึงการเตรียม Mock Audit และการขยายผล โมเดลนี้ทำให้เห็นภาพรวมของ “ขั้นตอนการปฏิบัติ” ที่สามารถใช้จริงในชุมชนอื่นได้

2.องค์ความรู้เชิงเงื่อนไขความสำเร็จ (Critical Success Factors)

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่ มผช. ไม่ได้ขึ้นกับเพียงปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นผลจากการบูรณาการ 4 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) การมีสูตรการผลิตและ SOP ที่ชัดเจน (2) การมีเครื่องมือและอุปกรณ์ที่ได้มาตรฐาน (3) การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและเครือข่าย และ (4) การพัฒนาบรรจุภัณฑ์และการตลาด

3.องค์ความรู้เชิงคุณค่าและประโยชน์ (Value-based Knowledge)

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการสร้าง SOP และการจำลองการตรวจสอบจริง ไม่เพียงช่วยให้ผลิตภัณฑ์ได้มาตรฐานเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างการเรียนรู้ร่วมในชุมชนผ่าน Reflection Workshop ซึ่งเป็นกลไกสร้างความเข้มแข็งทางสังคมไปพร้อมกับการยกระดับด้านเทคนิค

4.องค์ความรู้เชิงนวัตกรรมชุมชน (Community Innovation)

โมเดลที่พัฒนาขึ้นถือเป็น “นวัตกรรมเชิงสังคม” ที่บูรณาการทั้งด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีการผลิต และการตลาดยุคใหม่ ทำให้เกิดเครื่องมือใหม่ เช่น คู่มือเชิงปฏิบัติการที่ออกแบบมาเพื่อช่วยเหลือผู้นำชุมชน มุ่งเน้นให้ความรู้ที่เป็นรูปธรรม นำไปใช้ได้จริงในการทำงานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนในพื้นที่ต่าง ๆ (The Community Playbook) (Social Planning Toronto, n.d.) และการจัดทำรายการตรวจสอบ

(Mock Audit Checklist) ตามเกณฑ์ของมาตรฐาน มผช. ซึ่งเป็นต้นแบบการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ขยายผลกับชุมชนอื่นได้

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่วิจัยมีสภาพปัจจุบันที่สะท้อนความเข้มแข็งเชิงภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ยังประสบปัญหาด้านวัตถุดิบ เครื่องมือการผลิต การตลาด และการจัดการต้นทุน โดยแรงงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุและผลิตในลักษณะครัวเรือน จึงทำให้กำลังการผลิตต่ำ เนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ค่านิยมหรือปัจจัยผลักดันจากท้องถิ่น Jintana (2018) รวมถึงการรวมกลุ่มเกิดขึ้นจากแรงจูงใจเชิงสังคมมากกว่าการจัดการเชิงธุรกิจ ส่งผลให้การพัฒนาอยู่ในลักษณะ “การดำรงอยู่” มากกว่าการแข่งขันในตลาด สอดคล้องกับแนวคิด การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development) ที่ชี้ว่าการรวมกลุ่มของชุมชนมักเกิดจากแรงจูงใจภายในและความสัมพันธ์ทางสังคม มากกว่าการคำนึงถึงประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจตั้งแต่แรกเริ่ม (Pretty, 1995)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐาน มผช. ได้แก่ การมีสูตรการผลิตและ SOP ที่ชัดเจน การยกระดับเครื่องมือและอุปกรณ์ การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์/การตลาด ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานต้องอาศัยทั้ง ปัจจัยด้านเทคนิค (Technical Factors) และ ปัจจัยด้านสังคม (Social Capital) ทำงานคู่กัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมของ Putnam (2000) ที่อธิบายว่าความร่วมมือและการสนับสนุนจากเครือข่ายภายนอกช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชน ตลอดจนงานวิจัยของ (Samanphong, 2021) ที่ชี้ว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ที่ประสบความสำเร็จต้องมีทั้งมาตรฐานการผลิตและการสร้างเครือข่ายทางการตลาด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การพัฒนา *Noen Kham CPS-Upgrading Model* ซึ่งเป็นกระบวนการ 6 ขั้นตอน (Gap Audit ⟶ SOP ⟶ Tooling ⟶ Market/Packaging ⟶ Reflection ⟶ Mock Audit & Scale-out) ช่วยให้ชุมชนสามารถประเมินตนเองและวางแผนการยกระดับผลิตภัณฑ์ได้เป็นระบบ ทั้งนี้เป็นเพราะโมเดลดังกล่าวบูรณาการทั้งความรู้เชิงภูมิปัญญาและความรู้เชิงเทคนิค พร้อมกลไกการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น เวทีสะท้อนผล (Reflection Workshop) ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมและการถอดบทเรียนในชุมชน สอดคล้องกับแนวคิด การเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment Theory) ที่เน้นให้ชุมชนมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของตนเอง Zimmerman (2000) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Punyasri, and Akakut (2024) ที่กล่าวว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนสามารถสร้างรายได้และส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน ต้องส่งเสริมชุมชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

สรุป

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของวิสาหกิจชุมชน วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จในการยกระดับผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชน และเพื่อพัฒนารูปแบบต้นแบบการดำเนินงานที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในพื้นที่อื่นได้ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่วิจัยมีความเข้มแข็งเชิงภูมิปัญญาและการรวมกลุ่ม แต่ยังมีข้อจำกัดหลายด้าน ทั้งการขาดแคลนวัตถุดิบ การพึ่งแรงงานผู้สูงอายุ การใช้เครื่องมือพื้นฐานที่ยังไม่สามารถควบคุมมาตรฐานคุณภาพได้ ตลอดจนข้อจำกัดด้านการตลาดและบรรจุภัณฑ์ ขณะเดียวกันยังมีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนด้านการฝึกอบรม การใช้เครื่องมือ และช่องทางการตลาดอย่างต่อเนื่อง

การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จพบว่า กลุ่มที่ใกล้ผ่านมาตรฐานมีความพร้อมในด้านการจัดทำสูตรการผลิตและกระบวนการที่เป็นมาตรฐาน การใช้เครื่องมือที่ช่วยควบคุมคุณภาพ การได้รับการสนับสนุนด้านวิชาการ ทรัพยากรเครื่องมือ และที่ปรึกษาจากหน่วยงานภายนอก และการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่ดีและแนวทางเข้าถึงตลาดที่เหมาะสม ในขณะที่กลุ่มที่ยังไม่ได้มีความพร้อมยังคงมีข้อจำกัดในทุกด้าน ทั้งสูตรที่ไม่แน่นอน เครื่องมือที่ไม่ครบ ระบบควบคุมคุณภาพที่ไม่เป็นระบบ บรรจุภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม และช่องทางตลาดที่ยังจำกัด ดังนั้น ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จในการเข้าสู่มาตรฐาน มผช. ต้องอาศัยทั้งปัจจัยเชิงเทคนิคและปัจจัยทางสังคมร่วมกัน โดยผลจากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์และการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้ได้พัฒนาเป็นกระบวนการต้นแบบ Noen Kham CPS-Upgrading Model ซึ่งประกอบด้วย 1) การประเมินความพร้อมและช่องว่าง โดยกลุ่มสามารถประเมินสถานะปัจจุบันกับเกณฑ์ มผช. เพื่อวัดระดับความพร้อมและช่องว่าง 2) การจัดทำ SOP หรือคู่มือกระบวนการมาตรฐานที่ใช้งานจริงได้ 3) การยกระดับเครื่องมือและสถานที่ผลิต มีการจัดหาเครื่องมือพื้นฐานที่จำเป็นหรืออุปกรณ์การผลิตที่เป็นไปตามมาตรฐาน มีการปรับปรุงสถานที่ผลิตให้เหมาะสม เช่น การจัดพื้นที่ทำงานเป็นสัดส่วน ระบบระบายอากาศ การจัดเก็บวัตถุดิบให้ปลอดความชื้น 4) การพัฒนาตลาดและบรรจุภัณฑ์ มีการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ที่มีการแสดงตรา มผช. ข้อมูลผลิตภัณฑ์ ตราสินค้าที่ออกแบบสวยงามและปลอดภัย 5) การทดลองและสะท้อนผล ในด้านการตลาด ผลิตภัณฑ์ เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงให้มีคุณภาพ และ 6) การเตรียมความพร้อมเพื่อการยื่นขอมาตรฐาน โดยการจัดเตรียมเอกสารให้ครบถ้วนตามแบบขอรับรอง มผช. และหลังได้รับการรับรอง สามารถนำแนวทางนี้ไปขยายผลโดยการถ่ายทอด ให้กับกลุ่มชุมชนอื่น ๆ หรือกลุมผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ต่อไป ผลงานวิจัยครั้งนี้จึงไม่เพียงสร้างองค์ความรู้ใหม่เชิงกระบวนการ แต่ยังเป็นเครื่องมือปฏิบัติที่สามารถใช้สนับสนุนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การวิจัยครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนสู่มาตรฐาน มผช. ทั้งในด้านการแก้ไขปัญหา การพัฒนาศักยภาพ และการสร้างรูปแบบใหม่ที่สามารถขยายผลสู่พื้นที่ชุมชนอื่นได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วิสาหกิจชุมชนในพื้นที่มีศักยภาพเชิงภูมิปัญญาและการรวมกลุ่ม แต่ยังเผชิญข้อจำกัดด้านวัตถุดิบ เครื่องมือ แรงงาน และการตลาด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานเกษตร ควรดำเนินการสนับสนุนในด้านการจัดหาแหล่งวัตถุดิบ การสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ทดแทน การพัฒนาทักษะอาชีพและการสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วม และการฝึกอบรมให้ความรู้ และเสริมทักษะด้านการสื่อสารการตลาด เช่น การขายสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ ให้สมาชิกในชุมชนทั้งผู้สูงอายุและกลุ่มคนรุ่นใหม่ เพื่อแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างที่พบ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของการยกระดับผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐาน มผช. ได้แก่ การมี SOP โดยกลุ่มควรร่วมกันกำหนดขั้นตอนการผลิตที่สมาชิกยึดถือร่วมกัน เช่น วิธีการเตรียมวัตถุดิบ อัตราส่วนการผสม การตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น ซึ่งอาจจะเริ่มจากการจดบันทึกขั้นตอนแบบง่าย ๆ ก่อน แล้วค่อยพัฒนาเป็น SOP อย่างเป็นทางการวิธีนี้จะช่วยให้ผลิตภัณฑ์มีความสม่ำเสมอ แม้สมาชิกต่างคนต่างทำงาน ในส่วนของเครื่องมือมาตรฐานควรมีหน่วยงานมาช่วยในด้านจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเครื่องมือ เช่น เครื่องตัดไม้ไผ่ บล็อกจักสาน หม้อต้มควบคุมอุณหภูมิ รวมถึงการปรับปรุงสถานที่ผลิตสมุนไพรให้ได้มาตรฐานสุขลักษณะ เพื่อเพิ่มกำลังการผลิตและสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพ เพื่อให้สามารถเข้าสู่มาตรฐาน มผช. ได้รวดเร็วขึ้น โดยควรเป็นการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาชุมชน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษา ควรใช้ผลการวิจัยนี้ในการออกแบบโครงการพี่เลี้ยงด้านมาตรฐานและการตลาด เพื่อช่วยให้กลุ่มสามารถพัฒนาคุณภาพสินค้าอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสแข่งขันในตลาดที่กว้างขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนา *Noen Kham CPS-Upgrading Model* สามารถทำให้ชุมชนมีแนวทางที่ชัดเจนในการประเมินความพร้อม ยกระดับกระบวนการผลิต และเตรียมการขอมาตรฐาน ดังนั้นหน่วยงานภาครัฐและเอกชนควรนำโมเดลนี้ไปปรับใช้กับวิสาหกิจชุมชนอื่น เพื่อให้เป็นต้นแบบการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่มาตรฐานที่ยั่งยืน

2.ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ศึกษาความเป็นไปได้ในการพัฒนากลไกสนับสนุนเชิงนโยบายในระดับจังหวัด เพื่อผลักดันโมเดลการยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้เกิดการนำไปใช้จริงอย่างกว้างขวาง

2.2. ศึกษาการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยสนับสนุนการตลาดของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่

2.3. ศึกษาการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน มหาวิทยาลัย และภาคเอกชน เพื่อสร้างระบบการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

References

Chambers, R. (1997). *Whose reality counts? Putting the first last*. London: Intermediate Technology Publications.

Chamnian, M. (2021). Community product identity to build and communicate brand: A case study of ramtone nokphithid pPerformance. *Rachaphruek Journal,* 19(2), 1-12.

Jintana, S. (2018). *a sturdiness to self-reliance of community-based enterprises of Thailand*. (Doctoral dissertation). Burapha University. Chonburi.

Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World Development,* 23(8), 1247–1263.

Punyasri, P., & Akakut, T. (2024). Community product development for sustainable commercialization using participatory action research techniques. *Journal of Roi Kaensarn Academi,* 9(10), 1971-1984.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Samanphong, T. (2021). Success factors of OTOP product development for international markets. *Phranakhon Rajabhat Academic Journal,* 11(1), 23–39.

Social Planning Toronto. (n.d.). *The Community Playbook*. Retrieved September 2, 2025, from https://www.socialplanningtoronto.org/the_community_playbook

Trade Policy and Strategy Office. (2023). *Community-based enterprise capacity development for strengthening the grassroots economy.* Bangkok: Ministry of Commerce.

Trade Policy and Strategy Office. (2024). *Guidelines for promoting OTOP products*. Bangkok: Ministry of Commerce.

Wanichcharoen, N., & Boonchavalit. C. (2020). Guideline development for public relations of Thai community product standards mark in the digital age. *Journal of Communication Arts,* 10(1), 45-53.

Zimmerman, M. A. (1995). Psychological empowerment: Issues and illustrations. *American Journal of Community Psychology,* 23(5), 581–599.

Zimmerman, M. A. (2000). *Empowerment theory: Psychological, organizational and community levels of analysis.* In J. Rappaport & E. Seidman (Eds.), Handbook of Community Psychology (pp. 43–63). Boston, MA: Springer.

บทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่

LOCAL GOVERNANCE AND THE ROLE OF ADMINISTRATORS IN ENHANCING PUBLIC PARTICIPATION FOR CREATIVE DESIGN SKILLS IN THE TEAK WOOD FURNITURE COMMUNITY ENTERPRISE, PA SAK SUBDISTRICT, WANG CHIN DISTRICT, PHRAE PROVINCE

[1]เขมิกา วริทธิ์วุฒิกุล, [2] พระมหาธงชัย วชิรญาโณ และ [3]พงศธร กันทะวงค์

[1]Khemika Varitwuttikul, [2]Phramaha Thongchai Wachirayano and [3]Phongsathorn Kanthawong

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phrae Campus, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: Khemika.var@mcu.ac.th

[1]เบอร์โทร : 092-594-5193

Received: 2025-09-17

Revised: 2025-09-20

Accepted: 2025-12-11

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงผสมผสาน มุ่งวิเคราะห์บทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัย โดยศึกษากรณีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ 1) วิเคราะห์บทบาทและกลไกการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างแรงจูงใจและพื้นที่การมีส่วนร่วม 2) ประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการออกแบบร่วมสมัยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม และ 3) สังเคราะห์แบบจำลองการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นสู่การสร้างเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยศึกษาเชิงลึกกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักจำนวน 20 คน ผู้บริหารท้องถิ่น 12 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบ 8 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการจัดเวทีปฏิบัติการร่วมจำนวน 6 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีมและการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทแบบพหุมิติใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายเชิงรุก การสร้างระบบสนับสนุนแบบบูรณาการ การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายอย่างยุทธศาสตร์

การพัฒนาขีดความสามารถท้องถิ่น และการสร้างกลไกการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจฯ เพิ่มขึ้น 78.5% จากการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทรนด์สมัยใหม่ และการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์ 3) แบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่ขับเคลื่อนโดยผู้นำท้องถิ่นสามารถประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชนอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ผู้บริหารท้องถิ่น; การมีส่วนร่วม; เศรษฐกิจสร้างสรรค์; เฟอร์นิเจอร์ไม้สัก; การออกแบบร่วมสมัย

Abstract

This research employed a mixed-methods approach aimed at analyzing the roles of local administrators in promoting community participation to enhance contemporary creative design skills. The study was conducted as a case study of the Teak Wood Furniture Community Enterprise Group in Pa Sak Subdistrict, Wang Chin District, Phrae Province. The objectives of the research were: 1) to analyze the roles and operational mechanisms of local administrators in fostering motivation and participatory spaces; 2) to evaluate the effectiveness of developing contemporary design skills through participatory processes; and 3) to synthesize a model for strengthening the roles of local administrators toward the development of a sustainable creative economy.

The research utilized qualitative methodology and action research. In-depth studies were conducted with 20 members of the teak wood furniture community enterprise, 12 local administrators, and 8 design experts. Data were collected through in-depth interviews, participant observation, and six participatory workshop sessions. Data analysis was carried out using thematic content analysis and phenomenological analysis.

The findings revealed that: 1) local administrators played multidimensional roles across five key areas, namely proactive vision and policy formulation, establishment of integrated support systems, strategic networking and partnership linkage, local capacity building, and the creation of continuous learning mechanisms; 2) the contemporary creative design skills of the community enterprise group increased by 78.5%, driven by the application of digital technologies, the integration of local wisdom with modern trends, and value creation through product storytelling; and 3) the model entitled the “Participation-Driven Creative Economy Cycle,” led by local leaders, can be effectively adapted and applied in other community contexts.

Keywords: Local Administrator; Participation; Creative Economy; Teak Furniture; Contemporary Design

บทนำ

ในยุคที่เศรษฐกิจโลกเปลี่ยนผ่านจากการขับเคลื่อนด้วยแรงงานและทุนสู่การขับเคลื่อนด้วยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) กลายเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Howkins, 2001; UNCTAD, 2018) องค์การสหประชาชาติได้ระบุว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์มีอัตราการเติบโตเฉลี่ย 8.7% ต่อปี และสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจโลกกว่า 2.25 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งเป็นสัดส่วนที่สำคัญของผลิตภัณฑ์มวลรวมโลก

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนท้องถิ่นประสบปัญหาสำคัญหลายประการ ได้แก่ การขาดกลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ การขาดทักษะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดสมัยใหม่ และการขาดบทบาทที่ชัดเจนของผู้บริหารท้องถิ่นในการเป็นตัวขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง (Department of Industrial Promotion, 2022; Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2023)

ตำบลป่าสัก อำเภอวังชิ้น จังหวัดแพร่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการผลิตเฟอร์นิเจอร์ไม้สักที่โดดเด่น โดยมีประวัติศาสตร์การผลิตมายาวนานกว่า 150 ปี และมีทรัพยากรป่าไม้สักที่อุดมสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักในพื้นที่ประสบปัญหาสำคัญที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย

ประการแรก ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ล้าสมัยและไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดร่วมสมัย โดยสมาชิกกลุ่มยังคงใช้แบบผลิตภัณฑ์แบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถสร้างความแตกต่างหรือมูลค่าเพิ่มได้ ประการที่สอง การขาดทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบและการตลาด ทำให้ไม่สามารถเข้าถึงช่องทางการจำหน่ายและกลุ่มลูกค้าใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประการที่สาม การขาดความสามารถในการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์ (Product Storytelling) ที่จะช่วยเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจของผลิตภัณฑ์

ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้น คือปัญหาการขาดกลไกการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาเหล่านี้ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาขาดความยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นและการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์จำนวนมาก แต่ยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นกับกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยอย่างเป็น ระบบ โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนที่มีฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์

การศึกษานี้จึงมุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นที่สามารถเป็นตัวขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัย

ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนท้องถิ่นของประเทศไทยและภูมิภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์บทบาทและกลไกการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้ป่าสัก

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม

3. เพื่อสังเคราะห์และเสนอแบบจำลองการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเชิงลึก ครอบคลุมทฤษฎีการปกครองท้องถิ่น แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ หลักการมีส่วนร่วม และกรณีศึกษาต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่จริง ระยะเวลา 12 เดือน (ตุลาคม 2023 - กันยายน 2024)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สัก 20 คน (คัดเลือกแบบเจาะจง)
2. ผู้บริหารท้องถิ่น 12 คน (นายกอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาฯ)
3. ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ 8 คน
4. เครือข่ายภาคีสนับสนุน 5 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

2) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ระยะเวลา 6 เดือน

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การจัดเวทีปฏิบัติการร่วมกัน (Collaborative Workshops) จำนวน 6 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Content Analysis) และการวิเคราะห์เชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Analysis)

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

สังเคราะห์เป็นแบบจำลองและจัดประชุมวิชาการเพื่อตรวจสอบความตรงของผลการศึกษา

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 บทบาทและกลไกการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยมีบทบาทแบบพหุมิติ (Multidimensional Roles) ใน 5 ด้านหลัก ดังนี้

1. บทบาทการกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายเชิงรุก (Proactive Vision and Policy Formulation) ผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่เป็น "นักวิสัยทัศน์ชุมชน" (Community Visionary) ที่สามารถมองเห็นศักยภาพของทรัพยากรท้องถิ่นและแปลงเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายสนับสนุนไม่เพียงแต่ในเชิงการเงิน แต่ยังครอบคลุมการสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้

2. บทบาทการสร้างระบบสนับสนุนแบบบูรณาการ (Integrated Support System Creation) การจัดตั้ง "ศูนย์เรียนรู้การออกแบบสร้างสรรค์" การจัดหาอุปกรณ์เทคโนโลยี การเชิญวิทยากรผู้เชี่ยวชาญ และการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ที่สำคัญคือการเชื่อมโยงกับแหล่งเงินทุนและตลาด

3. บทบาทการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายอย่างยุทธศาสตร์ (Strategic Network Connectivity) การสร้างเครือข่ายกับสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน องค์กรระหว่างประเทศ และชุมชนอื่นๆ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และช่องทางตลาด

4. บทบาทการพัฒนาขีดความสามารถท้องถิ่น (Local Capacity Development) การสร้าง "ผู้นำการเปลี่ยนแปลง" (Change Agents) จากภายในชุมชน การพัฒนาทักษะดิจิทัล การสร้างความเข้าใจในเทรนด์ตลาดโลก และการเสริมสร้างความมั่นใจในการสร้างสรรค์

5. บทบาทการสร้างกลไกการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuous Learning Mechanism Establishment) การจัดระบบติดตาม ประเมินผล และปรับปรุงแบบมีส่วนร่วม การสร้างเวทีแลกเปลี่ยนอย่างสม่ำเสมอ และการบันทึกองค์ความรู้เป็นระบบ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 ประสิทธิผลของการพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีการพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ โดยจำแนกได้เป็น 4 ด้านหลัก:

1. ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบ สมาชิกกลุ่มสามารถใช้โปรแกรม CAD, SketchUp และแอปพลิเคชันออกแบบบนสมาร์ทโฟนได้ 78.5% เปรียบเทียบกับก่อนการพัฒนาที่มีเพียง 12.3% ความสามารถในการสร้าง 3D Model และการนำเสนอผลงานแบบดิจิทัลเพิ่มขึ้น 68.2%

2. ทักษะการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทรนด์สมัยใหม่ การผสมผสานเทคนิคการแกะสลักดั้งเดิมกับรูปแบบ Minimalist, Scandinavian และ Contemporary Modern สร้างผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์และตอบโจทย์ไลฟ์สไตล์ปัจจุบัน โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาเรื่อง 12 ราศีมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีตลาดรองรับ

3. ทักษะการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเล่าเรื่อง (Product Storytelling) ความสามารถในการสร้างเนื้อหา (Content Creation) เพื่อเล่าที่มาของผลิตภัณฑ์ ประวัติศาสตร์ของวัตถุดิบ และเรื่องราวของช่างผู้สร้าง สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 45-85%

4. ทักษะการตลาดดิจิทัลและการสื่อสาร การใช้สื่อสังคมออนไลน์ การจัดทำเว็บไซต์ การถ่ายภาพผลิตภัณฑ์เชิงศิลปะ และการเข้าถึงตลาดออนไลน์ระดับชาติและนานาชาติ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 แบบจำลองการพัฒนาบทบาทผู้บริหารท้องถิ่น

ผลการวิจัยพบว่า สามารถสังเคราะห์แบบจำลอง "วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์" (Participatory Driving Power Cycle for Creative Economy) ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลักที่เชื่อมโยงกันเป็นวงจรต่อเนื่อง ได้แก่

เฟส 1 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Collaborative Visioning) – การระดมสมองและกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกัน

เฟส 2 การพัฒนาขีดความสามารถ (Capacity Building) - การสร้างทักษะและความรู้ที่จำเป็น

เฟส 3 การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space Creation) – การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์

เฟส 4 การเชื่อมโยงเครือข่าย (Network Integration) - การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์

เฟส 5 การติดตามประเมินผล (Monitoring & Evaluation) - การวัดผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

เฟส 6 การปรับปรุงและขยายผล (Improvement & Scaling Up) - การพัฒนาต่อยอดและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

แบบจำลองนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นที่มีทรัพยากรและบริบทคล้ายคลึงกัน โดยสามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ คุณค่าของแบบจำลองนี้อยู่ที่การเป็นกรอบการทำงานที่เป็นระบบ มีการเชื่อมโยงระหว่างการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถสร้างความยั่งยืนผ่านกระบวนการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ แบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Participatory Driving Power Cycle for Creative Economy Model) ซึ่งเป็นกรอบการทำงานที่เชื่อมโยงการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นกับกระบวนการพัฒนาทักษะสร้างสรรค์ของชุมชนอย่างเป็นระบบ แบบจำลองนี้ประกอบด้วย 6 เฟส ที่ทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง คือ

เฟส 1 การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (Collaborative Visioning) – การระดมสมองและกำหนดทิศทางการพัฒนาร่วมกัน

เฟส 2 การพัฒนาขีดความสามารถ (Capacity Building) - การสร้างทักษะและความรู้ที่จำเป็น

เฟส 3 การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space Creation) – การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างสรรค์

เฟส 4 การเชื่อมโยงเครือข่าย (Network Integration) - การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์

เฟส 5 การติดตามประเมินผล (Monitoring & Evaluation) - การวัดผลและปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

เฟส 6 การปรับปรุงและขยายผล (Improvement & Scaling Up) - การพัฒนาต่อยอดและขยายผลสู่พื้นที่อื่น

แบบจำลองนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชุมชนอื่นที่มีทรัพยากรและบริบทคล้ายคลึงกัน โดยสามารถปรับเปลี่ยนองค์ประกอบให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ คุณค่าของแบบจำลองนี้อยู่ที่การเป็นกรอบการทำงานที่เป็นระบบ มีการเชื่อมโยงระหว่างการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นกับการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถสร้างความยั่งยืนผ่านกระบวนการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทแบบพหุมิติใน 5 ด้านหลัก ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์และนโยบายเชิงรุก การสร้างระบบสนับสนุนแบบบูรณาการ การเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายอย่างยุทธศาสตร์ การพัฒนาขีดความสามารถท้องถิ่น และการสร้างกลไกการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีความซับซ้อนและหลากหลายมิติมากกว่าที่แนวคิดดั้งเดิมเสนอไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะในยุคดิจิทัลและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ผู้บริหารท้องถิ่นต้องทำหน้าที่เป็นทั้ง "นักวิสัยทัศน์ชุมชน" "นักการทูต" "ผู้อำนวยความสะดวก" และ "นักพัฒนาทุนมนุษย์" ไปในตัว สอดคล้องกับแนวคิด New Public Management ของ (Hood, 1991) และทฤษฎี Collaborative Governance ของ Ansell and Gash (2008) ที่เน้นความร่วมมือและการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วน

การค้นพบนี้ได้รับการยืนยันจากการศึกษาของ Rhodes (1997) เกี่ยวกับ Network Governance ที่พบว่าผู้บริหารท้องถิ่นในยุคปัจจุบันต้องมีความสามารถในการจัดการเครือข่ายความสัมพันธ์ที่ซับซ้อน ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ Kooiman (2003) เรื่อง Governing as Governance ยืนยันว่าการ

บริหารงานสมัยใหม่ต้องอาศัยการประสานงานข้ามภาคส่วนและการสร้างคุณค่าร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม

อย่างไรก็ตาม การศึกษาของ Putnam (2000) เตือนว่าการพัฒนา Social Capital ในชุมชนต้องใช้เวลาและการสร้างความไว้วางใจระยะยาว ขณะที่ Coleman (1988) ชี้ให้เห็นว่าการสร้างทุนทางสังคมมีความแตกต่างกันในแต่ละบริบทวัฒนธรรม ทั้งนี้ การศึกษาในตำบลป่าสักแสดงให้เห็นว่าบทบาท “นักวิสัยทัศน์ชุมชน” ของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชุมชนมองเห็นศักยภาพของทรัพยากรไม้สักและแปลงเป็นโอกาสทางเศรษฐกิจได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์ร่วมสมัยมีประสิทธิผลสูง โดยพบว่าสมาชิกกลุ่มสามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการออกแบบได้ 78.5% เปรียบเทียบกับก่อนการพัฒนาที่มีเพียง 12.3% ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการที่ใช้เป็นแบบ Bottom-up มากกว่า Top-down ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิด Community-Based Learning ของ Freire (1970) และทฤษฎี Adult Learning ของ (Knowles, 1984) ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์และการแก้ปัญหาจริง นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างมิติใหม่ที่น่าสนใจ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Glocalization ของ Robertson (1995) และงานวิจัยของ Florida (2002) เกี่ยวกับ Creative Class ที่เน้นการผสมผสานระหว่างประเพณีและนวัตกรรม

ผลการวิจัยเรื่องการสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการเล่าเรื่องผลิตภัณฑ์ (Product Storytelling) ที่สามารถเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ย 45-85% ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของ UNCTAD (2018) เรื่อง Creative Economy Outlook ที่พบว่าการสร้างเรื่องราวของผลิตภัณฑ์เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ การศึกษาของ Howkins (2001) เรื่อง The Creative Economy ยังชี้ให้เห็นว่าการผสมผสานระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับเทคโนโลยีสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างมีนัยสำคัญ

การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทรนด์สมัยใหม่ที่พบในการวิจัยครั้งนี้ โดยเฉพาะการนำภูมิปัญญาเรื่อง 12 ราศีมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่ผสมผสานกับรูปแบบ Minimalist, Scandinavian และ Contemporary Modern สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จของแนวคิด Glocalization ในทางปฏิบัติ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาทั่วไปที่มักเน้นเพียงการถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบทางเดียว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้สูง ทั้งนี้เป็นเพราะแบบจำลองมีพื้นฐานจากทฤษฎีที่เป็นที่ยอมรับและผ่านการทดสอบในภาคปฏิบัติ สอดคล้องกับแนวคิด Systems Thinking ของ Senge (1990) และ Design Thinking ของ Brown (2008) ที่เน้นการมองภาพรวมและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ความแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ คือ การให้ความสำคัญกับบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในฐานะ “ตัวเร่งปฏิกิริยา” (Catalyst) มากกว่าเพียงแค่ผู้สนับสนุน

แบบจำลองที่ประกอบด้วย 6 เฟส ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม การพัฒนาขีดความสามารถ การสร้างพื้นที่การเรียนรู้ การเชื่อมโยงเครือข่าย การติดตามประเมินผล และการปรับปรุงและขยายผล มีความสอดคล้องกับหลักการของ Action Research ที่เน้นการเรียนรู้และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

การที่แบบจำลองนี้สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในชุมชนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักตำบลป่าสัก แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

การวิเคราะห์แบบองค์รวมแสดงให้เห็นว่าผลการวิจัยทั้งสามวัตถุประสงค์มีความเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ บทบาทพหุมิติของผู้บริหารท้องถิ่นใน 5 ด้านหลัก (วัตถุประสงค์ที่ 1) เป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้การพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์สามารถเพิ่มขึ้น 78.5% (วัตถุประสงค์ที่ 2) ในขณะที่ทั้งสององค์ประกอบนี้มาบรรจบกันในแบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” (วัตถุประสงค์ที่ 3)

การที่ผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่เป็น “นักวิสัยทัศน์ชุมชน” ส่งผลให้ชุมชนสามารถมองเห็นศักยภาพของภูมิปัญญา 12 ราศีและนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่ม 45-85% ในขณะที่บทบาท “ผู้อำนวยความสะดวก” ช่วยให้การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้การออกแบบสร้างสรรค์และการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดและความท้าทายในการประยุกต์ใช้

แม้ว่าผลการวิจัยจะแสดงความสำเร็จอย่างชัดเจน แต่ยังมีข้อจำกัดสำคัญที่ต้องพิจารณา ประการแรก บริบทเฉพาะของตำบลป่าสักที่มีทรัพยากรไม้สักที่อุดมสมบูรณ์และประวัติศาสตร์การผลิตเฟอร์นิเจอร์มายาวนานกว่า 150 ปี อาจทำให้การประยุกต์ใช้แบบจำลองในพื้นที่อื่นที่มีทรัพยากรและประวัติศาสตร์แตกต่างกันต้องมีการปรับเปลี่ยนอย่างมีนัยสำคัญ

ประการที่สอง ความพร้อมของผู้บริหารท้องถิ่นในการรับบทบาทพหุมิติที่ซับซ้อนแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่ การที่ผู้บริหารท้องถิ่นต้องทำหน้าที่เป็นทั้ง "นักวิสัยทัศน์ชุมชน" “นักการทูต” “ผู้อำนวยความสะดวก” และ “นักพัฒนาทุนมนุษย์” ต้องการทักษะและความรู้ที่หลากหลาย ซึ่งอาจไม่มีอยู่ในทุกพื้นที่

ประการที่สาม ความยั่งยืนของกระบวนการต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหลายภาคส่วน การเปลี่ยนแปลงผู้นำหรือนโยบายอาจส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของการดำเนินงาน นอกจากนี้ การขยายตลาดสู่ระดับชาติและนานาชาติยังต้องการการสนับสนุนด้านการตลาดและช่องทางจำหน่ายที่อาจอยู่นอกเหนือขีดความสามารถของผู้บริหารท้องถิ่น

การวิจัยครั้งนี้นำเสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบและยั่งยืน การที่ผู้บริหารท้องถิ่นสามารถทำหน้าที่ในบทบาทพหุมิติ 5 ด้าน ประกอบกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญทั้งในด้านทักษะการสร้างสรรค์ของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

ความสำเร็จของการบูรณาการภูมิปัญญา 12 ราศีกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการสร้างผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์ที่มีมูลค่าเพิ่ม แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของแบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าทั้งในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ

สรุป

การตีความและนำเสนอเนื้อหาในบทความนี้สะท้อนสไตล์การเขียน รวมถึงมุมมองและประสบการณ์ตรงจากการทำวิจัยในพื้นที่ ป่าสัก จังหวัดแพร่ ทุกแนวคิด ข้อสรุป และข้อเสนอแนะล้วนผ่านการกลั่นกรองจากประสบการณ์ของผู้เขียนเอง มิใช่เพียงการประมวลผลหรือวิเคราะห์เชิงทฤษฎีโดยเครื่องมืออัตโนมัติ

การวิจัยครั้งนี้เสนอมุมมองใหม่เกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารท้องถิ่นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่เป็นระบบและยั่งยืน จากประสบการณ์ 12 เดือนในการลงพื้นที่ ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่า เมื่อผู้บริหารท้องถิ่นทำหน้าที่อย่างเป็นระบบใน 5 มิติหลัก ประกอบกับการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง จะสามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่มีนัยสำคัญทั้งในด้านทักษะการสร้างสรรค์ของชุมชนและการพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่น

การที่รองเปี๊ยก (รองนายกอบต.) และช่างไม้ท่านอื่นๆ ในหมู่บ้านนสามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเรื่อง 12 ราศีที่สืบทอดมาตั้งแต่เด็กมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีตลาดรองรับ เป็นเรื่องที่น่าอัศจรรย์ แบบจำลอง “วงจรพลังขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมเพื่อเศรษฐกิจสร้างสรรค์” ที่เกิดจากการสังเกตและวิเคราะห์การทำงานในพื้นที่จริง ไม่เพียงแต่เป็นกรอบการทำงานที่ใช้ได้จริง แต่ยังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทของชุมชนไทยและภูมิภาคอาเซียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

จากการสังเกตการณ์ในช่วงเวิร์คช้อปต่างๆ ผู้วิจัยเห็นว่า การพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในระดับชุมชนไม่ใช่เพียงการนำเทคโนโลยีหรือความรู้จากภายนอกมาใช้ แต่เป็นการสร้างกระบวนการที่ชุมชนสามารถพัฒนาและสร้างสรรค์ได้ด้วยตนเอง บนพื้นฐานของทรัพยากรและภูมิปัญญาที่มีอยู่ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของชุมชนในระยะยาว การเน้นที่ความยั่งยืนและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจะช่วยให้ชุมชนสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีบทบาทแบบพหุมิติที่ซับซ้อน ดังนั้น หน่วยงานพัฒนาท้องถิ่น ควรจัดทำหลักสูตรการพัฒนาขีดความสามารถผู้บริหารท้องถิ่นเฉพาะด้านการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นทักษะการเป็นผู้อำนวยความสะดวก การสร้างเครือข่าย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ผู้บริหารท้องถิ่นยุคใหม่” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การพัฒนาทักษะสร้างสรรค์มีประสิทธิผลสูงเมื่อใช้กระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น องค์กรพัฒนาชุมชน ควรพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบ Learning by Doing ที่เชื่อมโยงกับเทคโนโลยีดิจิทัล จัดตั้งกองทุนสนับสนุนการลงทุนด้านเทคโนโลยีสำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แบบจำลองที่พัฒนาสามารถประยุกต์ใช้ได้ ดังนั้น ภาครัฐและหน่วยงานวิจัย ควรขยายผลการใช้แบบจำลองไปยังพื้นที่อื่นที่มีศักยภาพคล้ายคลึงกัน พัฒนาระบบการติดตามประเมินผลแบบดิจิทัล และจัดทำคู่มือการปฏิบัติสำหรับผู้บริหารท้องถิ่นและผู้สนใจ รวมถึงสร้างเครือข่าย “ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์” เพื่อการเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นสามประเด็นหลักดังนี้

2.1. การศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลของแบบจำลองในบริบทชุมชนที่มีทรัพยากรและวัฒนธรรมแตกต่างกัน เพื่อพัฒนาแบบจำลองที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามบริบท โดยเฉพาะการศึกษาในชุมชนที่มีฐานทรัพยากรอื่น เช่น ผ้าไทย เครื่องปั้นดินเผา หรือผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป

2.2. การศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้แบบจำลองต่อความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชนและคุณภาพชีวิตของประชาชน รวมทั้งการวัดผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคม (Social Return on Investment) ที่เกิดจากการลงทุนในการพัฒนาทักษะการออกแบบเชิงสร้างสรรค์

2.3. การพัฒนาระบบสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการทำงานของผู้บริหารท้องถิ่นในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ รวมทั้งการศึกษาการใช้เทคโนโลยี AI และ Big Data ในการวิเคราะห์และคาดการณ์แนวโน้มตลาดผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์

สำหรับการนำไปสู่การปฏิบัติ แนะนำให้เริ่มต้นจากการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมผู้บริหารท้องถิ่นที่เน้นบทบาทพหุมิติในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยเน้นทักษะการเป็น “นักวิสัยทัศน์ชุมชน” การสร้างเครือข่าย และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

การจัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้ผู้บริหารท้องถิ่นยุคใหม่” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวปฏิบัติที่ดี รวมทั้งการสร้างเครือข่าย “ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจสร้างสรรค์” เพื่อการเรียนรู้และสนับสนุนซึ่งกันและกัน และการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลแบบดิจิทัลเพื่อการสะสมองค์ความรู้และปรับปรุงแบบจำลองอย่างต่อเนื่อง

References

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543-571.

Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6), 84-92.

Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, S95-S120.

Florida, R. (2002). *The rise of the creative class*. New York: Basic Books.

Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. New York: Continuum.

Hood, C. (1991). A public management for all seasons? *Public Administration*, 69(1), 3-19.

Howkins, J. (2001). *The creative economy: How people make money from ideas*. London: Allen Lane.

Knowles, M. S. (1984). *The adult learner: A neglected species*. Houston: Gulf Publishing.

Kooiman, J. (2003). *Governing as governance*. London: SAGE Publications.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.

Rhodes, R. A. W. (1997). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Buckingham: Open University Press.

Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.), *Global modernities* (pp. 25-44). London: Sage Publications.

Senge, P. M. (1990). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. New York: Doubleday.

UNCTAD. (2018). *Creative economy outlook: Trends in international trade in creative industries*. Geneva: United Nations.

แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

GUIDELINES FOR PROMOTING LIVELIHOODS OF FARMERS BASED ON ECOLOGICAL COMMUNITY IN NIKHOM PHATTHANA SUB-DISTRICT, MUANG LAMPANG DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

[1]พระครูศรีปวรบัณฑิต (อายุมั่น),
[2]พระมหากีรติ วรกิตฺติ (ฉัตรแก้ว) และ [3]พระสมุห์กิตติพงษ์ กิตฺติวโส (สมณะ)
[1]Phrakhrusripavarabandit (Ayumun),
[2]Phramaha Keerati Warakitti(Chatkeaw) and [3]Phra Samu Kittiphong Kittiwongso (Samana)
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
[1]Mahachulalongkornrajavidayalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College's, Thailand
[1]Corresponding Author's Email: bovornvit55@gmail.com
[1]เบอร์โทร: 086-834-9260

Received: 2025-09-24
Revised: 2025-10-20
Accepted: 2025-12-19

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง และ 3) เสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้บริหารและผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกร 50 รูป/คน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า

1. การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) สภาพปัญหาหลักของเกษตรกร ได้แก่ ปัญหาด้านความเสี่ยงภัยจากธรรมชาติและศัตรูพืช ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ต้นทุนการผลิต ราคาผลผลิต การเข้าถึงความรู้และเทคโนโลยี 2) ความต้องการ

ของเกษตรกร ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน การพัฒนาเทคโนโลยีและองค์ความรู้ การเข้าถึงตลาดและกลไกราคา การรวมกลุ่ม

2. การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) หลักศีล 5 มุ่งเน้นการประกอบอาชีพอย่างสุจริต หลีกเลี่ยงการเบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เว้นการโกหก การดื่มสุรา ส่งผลให้เกิดชุมชนที่สงบสุข พึ่งพาตนเองได้ 2) หลักสังคหวัตถุ 4 ส่งเสริมการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ การแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการมีพฤติกรรมที่มั่นคง ส่งผลให้ชุมชนเกิดความรัก ความสามัคคี และความเข้มแข็ง 3) หลักอปริหานิยธรรม 7 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร การกำหนดกฎเกณฑ์ร่วมกัน การฟื้นฟู รักษาระบบนิเวศ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

3. แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยการส่งเสริมการจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ส่งเสริมการรวมกลุ่ม และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการความรู้และวางแผนแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน 2) ด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ให้การสนับสนุนด้านการเงิน การส่งเสริมด้านวิชาการ การอบรม ถ่ายทอดเทคโนโลยี การติดตามประเมินผล และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพของเกษตรกร ให้การสนับสนุนการเชื่อมโยงตลาดในพื้นที่และช่องทางออนไลน์ ส่งเสริมการเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่ม บูรณาการกับภาคีเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และทรัพยากร ในการขับเคลื่อนชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

คำสำคัญ : เกษตรกร; สัมมาชีพ; ชุมชนนิเวศวิถี

Abstract

This qualitative research aimed to: 1) examine the problems and needs of farmers in Nikhom Phatthana Subdistrict, Mueang Lampang District, Lampang Province; 2) explore the application of Buddhist principles in promoting sustainable livelihoods towards becoming an ecological community; and 3) propose practical approaches for advancing farmers' livelihoods aligned with ecological community development. Data were collected using questionnaires, in-depth interviews, and focus group discussions. Key informants included monks, community leaders, local administrative officials, scholars, and farmers—totaling 50 participants. Data were analyzed through descriptive content analysis.

The findings revealed that:

1. The main problems faced by local farmers include vulnerability to natural disasters and pests, high production costs, fluctuating crop prices, and limited access to knowledge and

technology. Their key needs involve financial support, technology and knowledge development, market access, and group formation to enhance collective strength.

2. The application of Buddhist principles in promoting right livelihood is reflected in three core areas: 1) The Five Precepts encourage ethical and non-exploitative farming practices, fostering peaceful and self-reliant communities. 2) The Four Sublime States (Sangahavatthu) promote resource sharing, mutual assistance, and social harmony, contributing to unity and resilience within the community. 3) The Seven Conditions for Non-Decline (Aparihaniyadhamma) emphasize participatory resource management, co-created regulations, ecological restoration, and environmental sustainability.

3. Proposed strategies to promote right livelihood toward eco-community transformation include: 1) fostering knowledge exchange platforms, group formation, and active community participation in problem-solving and planning; 2) enhancing government support in terms of funding, academic resources, technology transfer, evaluation, and public communication; and 3) building livelihood networks by connecting local and online markets, strengthening group management skills, and integrating with relevant stakeholders to drive tangible community development.

Keywords: Farmers; Right Livelihood; Ecological Community

บทนำ

จังหวัดลำปางตั้งอยู่ในภาคเหนือของประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีภูมิประเทศหลากหลาย ทั้งพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำวังและพื้นที่ภูเขาสลับซับซ้อน Office of Agricultural Economics (2022) ทำให้มีความเหมาะสมต่อการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนและการพัฒนาชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น ลำปางมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเกษตรกรรมของภาคเหนือ โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจ เช่น ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง หอมแดง และกระเทียม อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของเศรษฐกิจและเทคโนโลยีในช่วงที่ผ่านมาส่งผลให้เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งด้านราคาผลผลิต ความเสื่อมโทรมของดินและน้ำ การใช้สารเคมีเกษตรอย่างเข้มข้น (Lampang Provincial Agricultural Office, 2023) ตลอดจนการย้ายถิ่นของแรงงานในวัยทำงาน ซึ่งล้วนกระทบต่อความมั่นคงของชุมชนในระยะยาว

ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นพื้นที่ที่สะท้อนภาพรวมของปัญหาและศักยภาพของเกษตรกรรมในจังหวัดได้อย่างชัดเจน พื้นที่ดังกล่าวมีประชากรกว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยมีทรัพยากรเกษตรที่อุดมสมบูรณ์ แต่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน เช่น ผลผลิต

ตกต่ำ การขาดตลาดรองรับ การลดลงของการสืบทอดภูมิปัญญา และการเสื่อมโทรมของระบบนิเวศจากการใช้สารเคมีและการถางป่าเพื่อเตรียมพื้นที่เพาะปลูก ดังนั้น ตำบลนิคมพัฒนาจึงเป็นพื้นที่ต้นแบบที่มีนัยสำคัญต่อการศึกษา ในการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนบนฐาน “การอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล” และ “การพึ่งตนเองอย่างมีคุณธรรม” อันเป็นหัวใจของชุมชนนิเวศวิถี (Ecological Community)

แนวคิด “ชุมชนนิเวศวิถี” เป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาที่มุ่งเน้นการจัดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติให้สมดุล โดยให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอย่างพอประมาณ เคารพต่อระบบนิเวศ และใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า เป็นแนวทางที่ผสมผสานทั้งศาสตร์ทางสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจพอเพียง และวัฒนธรรมชุมชนให้เป็นเอกภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นต่อไป World Commission on Environment and Development (1987) แนวคิดนี้จึงมีความเกี่ยวโยงโดยตรงกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน ที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนผ่านจากเกษตรดั้งเดิมสู่เกษตรเชิงพาณิชย์ และผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ที่ทำให้วิถีชุมชนเสื่อมถอย หลักชีววิถีจึงทำเกษตรแบบธรรมชาติที่สอดคล้องกับระบบนิเวศ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปพร้อมกัน Department of Agricultural Extension (2021) การสร้างชุมชนนิเวศวิถีจึงเป็นการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติ และระหว่างคนกับคนในสังคม ผ่านระบบการจัดการที่ยั่งยืน แม้กระทั้งยังมีแนวคิด “บวร” (บ้าน–วัด–โรงเรียน) บูรณาการความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการสร้างชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน (Mahachulalongkornrajavidyalaya Universiry, 2018)

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม ในการเสริมสร้างสัมมาชีพของเกษตรกร เพื่อพัฒนาไปสู่ชุมชนนิเวศวิถีอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการใช้หลักศีล 5 ในการสร้างจิตสำนึกแห่งความไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม, หลักสังคหวัตถุ 4 ในการส่งเสริมความสามัคคีและการเกื้อกูลในชุมชน และ หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อเสริมสร้างระบบการจัดการส่วนรวมอย่างมีส่วนร่วมและไม่เสื่อมถอย หลักธรรมเหล่านี้จึงเป็นรากฐานสำคัญในการออกแบบวิถีชีวิตของเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองได้อย่างมั่นคง และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับท้องถิ่น

ด้วยเหตุนี้ การเลือกศึกษาพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา จึงมีนัยสำคัญในฐานะพื้นที่ตัวแทนของเกษตรกรรมภาคเหนือ ที่สะท้อนความจำเป็นในการปรับตัวสู่การพัฒนารูปแบบใหม่บนฐานคุณธรรม สิ่งแวดล้อม และภูมิปัญญาชุมชน เพื่อค้นหาแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรที่เชื่อมโยงระหว่าง “ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ” “ความสงบสุขทางสังคม” และ “ความสมดุลทางนิเวศ” ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างต้นแบบ “ชุมชนนิเวศวิถีตามแนวพุทธธรรม” ที่ยั่งยืนและขยายผลได้ในระดับประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

2. เพื่อประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

3. เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี คือ สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านสังคมและชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านตลาด, หลักพุทธธรรมที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ หลักศีล 5 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอปริหานิยธรรม 7 และแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายสัมมาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) พื้นที่การวิจัย ได้แก่ พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านชัยมงคล หมู่ที่ 2 บ้านศรีไตรภูมิ หมู่ที่ 12 และบ้านเวียงทอง หมู่ที่ 13

ขั้นตอนที่ 3 กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 50 รูป/คน ดังนี้

1) กลุ่มเป้าหมาย สอบถามเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปางจำนวน 30 คน

2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม กับพระสงฆ์ ผู้บริหาร/ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำนวน 20 รูป/คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1) แบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม และสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำแนกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านสังคมและชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านตลาด

2) การสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ และการบูรณาการหลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี จำแนกเป็น 3 หลักธรรม คือ หลักศีล 5 หลักสังคหวัตถุ 4 และหลักอปริหานิยธรรม 7

3) สนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 2 ตอน ได้แก่ ข้อมูลผู้สนทนากลุ่มเฉพาะ และแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถีพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง จำแนกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) เอกสารที่เกี่ยวกับพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี

2) กำหนดวัน เวลา ในการลงพื้นที่ และประสานงานกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน เกษตรกร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3) วางแผนกำหนดช่วงเวลาเก็บข้อมูลอย่างชัดเจน

4) เครื่องมือและวิธีเก็บข้อมูล ใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้วิจัยเป็นผู้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผ่านการสังเกต ตั้งคำถาม จดบันทึก และวิเคราะห์

5) การประมวลผลข้อมูล นำผลจากแบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม มาแยกตามวัตถุประสงค์เพื่อดูว่า กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความคิดเห็นต่อแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรอย่างไร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

1) สรุปผลการศึกษาวิจัย ได้แก่ (1) สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เกษตรกรในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง มีปัญหาและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตในชุมชน (2) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เพื่อส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกร ช่วยให้เกษตรกรพัฒนาอาชีพบนพื้นฐานคุณธรรม ความพอเพียง และความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม และ (3) แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพสู่ชุมชนนิเวศวิถี มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนให้เป็น “ชุมชนนิเวศวิถี” โดยผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่นกับหลักพุทธธรรม สร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนให้กับเกษตรกรและชุมชน

2) การนำเสนอผลการวิจัย ได้แก่ (1) ใช้การนำเสนอเชิงพรรณนา (Descriptive) ในเชิงคุณภาพ (2) บรรยายสภาพปัญหา ความต้องการ แนวทางการแก้ไข และการพัฒนาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ และ (3) มุ่งเน้นการอธิบายเนื้อหาอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจภาพรวมของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่เป็นไปได้ และสะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสัมมาชีพและชุมชนนิเวศวิถี

ผลการวิจัย

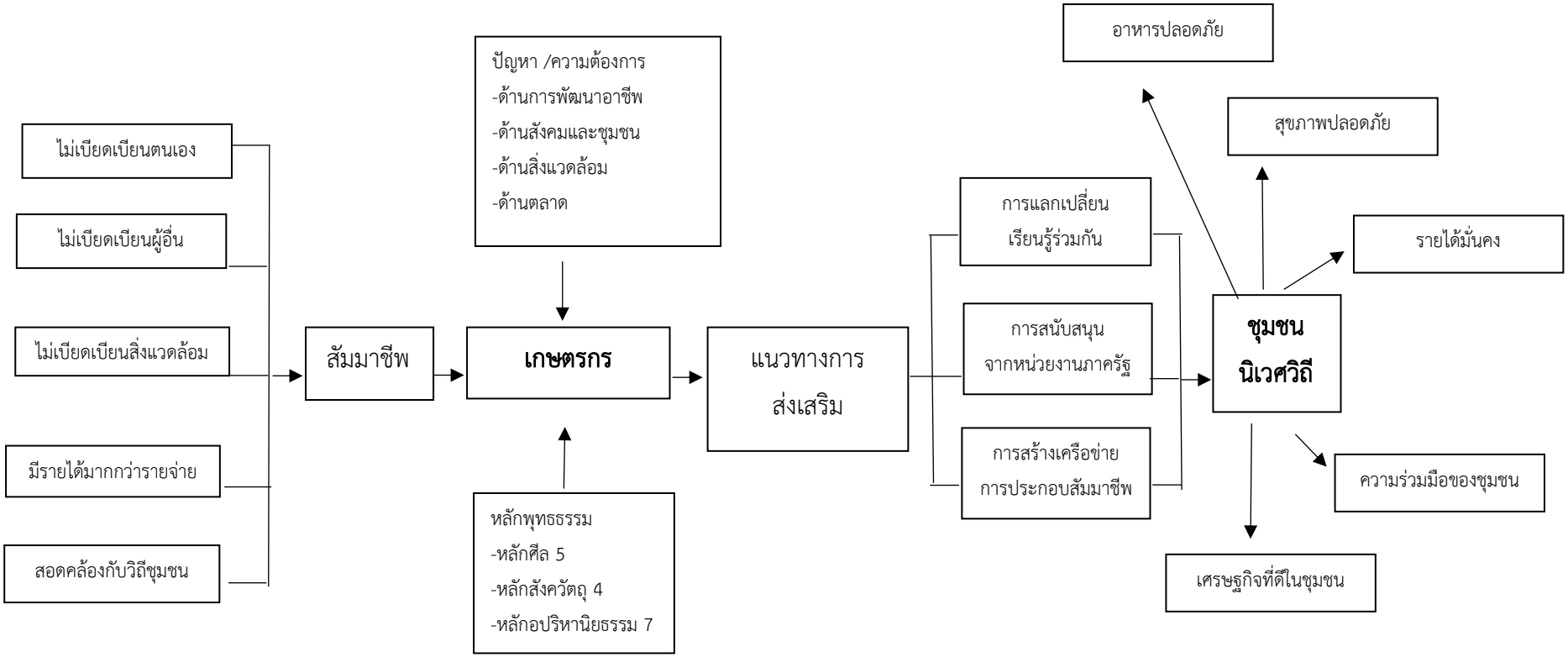
วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพปัญหาของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ คือ ผลผลิตตกต่ำ ตลาดรองรับ การจัดการผลผลิต, ด้านสังคมและชุมชน คือ การจัดการภูมิปัญญา ค่าใช้ครัวเรือน วัตถุนิยม, ด้านสิ่งแวดล้อม คือ การถางป่า สารเคมี หน้าดินเสื่อม และด้านตลาด คือ ตลาดมีน้อย การรวมกลุ่ม ผลผลิตไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 2) ความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ได้แก่ ด้านการพัฒนาอาชีพ คือ ลดต้นทุน จัดตลาดรองรับ การจัดการผลผลิต, ด้านสังคมและชุมชน คือ ส่งเสริมภูมิปัญญา ลดภาระค่าใช้จ่าย ลดค่านิยมทางวัตถุ, ด้านสิ่งแวดล้อม คือ งดถางป่า งดการใช้สารเคมี งดการเผา และด้านตลาด ได้แก่ พัฒนาการตลาด ส่งเสริมการรวมกลุ่ม สร้างเครือข่ายการตลาด

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) หลักศีล 5 เป็นการปรับใช้หลักธรรมให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ในการดำเนินชีวิตและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นมนุษย์ที่ความสมบูรณ์ มีกายเป็นปกติ มีวาจาเป็นปกติ มีใจเป็นปกติ และสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข 2) หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักการสงเคราะห์มนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมและชุมชนอย่างมีความสงบ เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลให้สร้างสานความสามัคคี โดยผ่านการให้ การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การเสียสละ และการแบ่งปัน, การพูดด้วยน้ำใจ, การประพฤติประโยชน์ ตนและผู้อื่น และปฏิบัติสม่ำเสมอกันในชนทั้งหลาย และ 3) หลักอปหาริยธรรม 7 เป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและ ส่วนรวม เน้นให้คนในชุมชนมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และสร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เสนอแนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ผลการวิจัย พบว่า 1) ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ได้แก่ วิธีการเรียนรู้ คือ วิธีการเรียนรู้การเป็นเกษตรกร และวิธีการเรียนรู้การทำธุรกิจเพื่อสังคม และ กระบวนการเรียนรู้ คือ กระบวนการเรียนรู้ในการทำเกษตร กระบวนการเรียนรู้ในการทำธุรกิจการเกษตร 2) ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม, การพัฒนาทักษะและความรู้, การสร้างมาตรฐานและคุณภาพของผลิตภัณฑ์, การลดการสูญเสียผลผลิตทางการเกษตร และ การส่งเสริมการตลาดและการเข้าถึงตลาดใหม่ 3) ด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ คือ กรมป่าไม้ สำนักงานเกษตร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานปศุสัตว์ สำนักงานพัฒนาชุมชน และหน่วยงานภาคเอกชน คือ ธนาคาร/สถาบันการเงิน กลุ่มธุรกิจท่องเที่ยว องค์กรการศึกษา ภาคประชาสังคม

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักสัมมาอาชีวะ และมัชฌิมาปฏิปทา ได้ถูกนำมาแปลงเป็นแนวทางปฏิบัติของกลุ่มเกษตรกร เช่น การวางแผนการผลิตตามความพอดี ลดการใช้สารเคมี และสร้างตลาดชุมชนในรูปแบบ “เกษตรกรพอเพียง” ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงหลักคิดทางธรรมกับการดำเนินชีวิตจริง

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถีในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง เป็นกระบวนการพัฒนาที่มุ่งเน้นการบูรณาการองค์ประกอบทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน ทั้งระดับปัจเจก ครอบครัว และสถาบันทางสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาบันศาสนา สถาบันชุมชน สถาบันการศึกษา สถาบันการเงิน ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้นำทั้งภาครัฐและเอกชน

การดำเนินงานดังกล่าวให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรให้สามารถประกอบสัมมาชีพอย่างเหมาะสม โดยยึดหลักการพึ่งพาตนเองและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและสมดุล ควบคู่กับการพัฒนาระบบการผลิตทางการเกษตรที่ปลอดภัยและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม อันจะนำไปสู่ความมั่นคงทางอาหารและความยั่งยืนของทรัพยากรในระยะยาว

นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังมุ่งส่งเสริมความมั่นคงทางรายได้และความปลอดภัยด้านสุขภาพของเกษตรกรและประชาชนในชุมชน ผ่านการพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่

ในภาพรวม การส่งเสริมสัมมาชีพบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถีจึงเป็นแนวทางที่เน้นการสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เสริมสร้างความสามัคคีของคนในชุมชน และพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนให้มีความมั่นคงและยั่งยืน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างรอบด้านและต่อเนื่อง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า โดยรวม คือ ต้นทุนการผลิตสูง ราคาผลผลิตไม่แน่นอน การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยี การจัดการผลผลิต และการตลาด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เกษตรกรในพื้นที่ยังประสบปัญหาในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านทรัพยากรการผลิตที่จำกัด เช่น ที่ดิน แรงงาน และเงินทุน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ทำให้ผลผลิตไม่สม่ำเสมอ รวมถึงการพึ่งพาพ่อค้าคนกลางในการจำหน่ายผลผลิต ทำให้ขาดอำนาจในการต่อรองราคา อีกทั้งการเข้าถึงแหล่งเงินทุนและเทคโนโลยียังไม่ทั่วถึง ส่งผลให้ไม่สามารถพัฒนาระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพได้เท่าที่ควร ดังนั้น เกษตรกรจึงต้องการความรู้ เทคโนโลยี และการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อยกระดับการผลิต ลดต้นทุน เพิ่มคุณภาพผลผลิต และสร้างความมั่นคงทางรายได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thiwkratok (2024) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง ปัญหาและความต้องการพัฒนาการประกอบอาชีพปลูกผักของเกษตรกร ตำบลบึงบอน อำเภอหนองเสือ จังหวัดปทุมธานี ที่พบว่า ปัญหาการประกอบอาชีพ 1) ด้านการผลิต ได้แก่ หน้าดินถูกทำลาย ปัญหาแมลงศัตรูพืช โรคพืช วัชพืช การการดื้อยาของแมลงและโรคพืช สารเคมีและปุ๋ยเคมีราคาแพง

ปัญหาการขอรับรองมาตรฐาน คุณภาพผลผลิตเสียหายจากโรคและแมลง 2) ด้านความรู้และเทคโนโลยี ได้แก่ การไม่ได้รับข่าวสารและการเผยแพร่ความรู้จากเจ้าหน้าที่ ขาดความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช 3) ด้านระบบตลาด ได้แก่ การขายส่งพ่อค้าคนกลาง ไม่สามารถต่อรองราคาได้ การกำหนดราคาขาย ได้รับราคาที่ต่ำกว่าต้นทุนการผลิต ผู้บริโภคต้องการผักที่มีความสวยงาม 4) ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม ได้แก่ รายได้จากการประกอบอาชีพปลูกผักต่ำกว่าการประกอบอาชีพอื่น มีการรวมกลุ่มแต่ไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ได้จริง ส่วนความต้องการพัฒนาการประกอบอาชีพปลูกผัก พบว่า 1) ด้านการผลิต ต้องการปรับปรุงดิน ต้องการพัฒนาการป้องกันและกำจัดแมลงศัตรูพืช ต้องการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง ต้องการให้มีการควบคุมราคาและคุณภาพปุ๋ย ต้องการแก้ปัญหาแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ต้องการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องช่วยจัดหาทุน และต้องการแก้ปัญหาผลผลิตต่อไร่อยู่ในระดับต่ำ 2) ด้านความรู้และเทคโนโลยี ต้องการให้มีการส่งข่าวสารความรู้ทางการเกษตรและต้องการความรู้เรื่องการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช 3) ด้านระบบตลาดต้องการให้พัฒนาช่องทางตลาดให้มากขึ้น 4) ด้านสังคมและการรวมกลุ่ม ต้องการให้มีการพัฒนาการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจการต่อรองราคาขายผลผลิต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า

1. หลักศีล 5 เป็นปัจจัยที่สำคัญคือการมุ่งเน้นการสร้างจิตใต้สำนึกที่ถูกต้องในการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม การเป็นกัลยาณมิตรที่เกื้อกูลต่อกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า หลักศีล 5 เป็นรากฐานสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว และสังคม เพราะศีลเป็นข้อกำหนดทางพฤติกรรมที่ช่วยกำกับให้มนุษย์มีความยับยั้งชั่งใจ รู้จักแยกแยะผิดชอบชั่วดี และคำนึงถึงผลกระทบที่ตนเองก่อให้เกิดต่อผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phrachansorn Kusonchitto Riewklang, and group, 2024) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักศีล 5 ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ชุมชนโภคาสามัคคี อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่ พบว่า 1) แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของชุมชนโภคาสามัคคี ได้แก่ บุคคล ครอบครัว และสังคม 2) หลักศีล 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ได้แก่ เว้นจากการปลงชีวิต เว้นจากการถือเอาของที่เขามิได้ให้ เว้นจากการประพฤติผิดในกาม เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง และ เว้นจากน้ำเมา 3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่มั่นคงและยังประโยชน์สุขต่อตนเอง คือ ความขยันหมั่นเพียร การเก็บออมรักษาทรัพย์สิน การเลือกคบมิตรที่ดี และการดำเนินชีวิตโดยชอบ

2. หลักสังคหวัตถุ 4 ทำให้เกิดความเคารพรักซึ่งกันและกัน ไม่ทำให้เกิดปัญหาในชุมชน เกิดความสามัคคีในหมู่คณะ ซึ่งจักทำให้เกิดความสุขความเจริญในชีวิตและสังคม ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การให้ ย่อมทำให้เกิดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ลดความเห็นแก่ตัว การพูดจาไพเราะ ทำให้คนฟังสบายใจ ไม่เกิดการขัดแย้ง การประพฤติประโยชน์ เกื้อกูลช่วยเหลือกันในสิ่งที่เป็นประโยชน์จริงๆ และการวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ไม่ถือว่าตนสูงกว่าหรือต่ำกว่าใคร ทั้งหมดนี้จึงเป็นเหตุให้เกิดความรักใคร่ เคารพนับถือ ไว้วางใจ และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน ส่งผลให้สังคมอยู่ร่วมกันด้วยความสามัคคีและมีความสุขความเจริญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phra Sophon Sophono (Thongsom), and group (2020) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคาอำเภอรัตภูมิ

จังหวัดสงขลา ผลการวิจัย พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนวัดใหม่ทุ่งคา แก้ปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยใช้หลักทาน คือ การให้ การเสียสละ แก้ปัญหาการขาดความอ่อนน้อมถ่อมตน โดยใช้หลักปิยวาจา คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน แก้ปัญหาการขาดความเสียสละโดยใช้หลักอัตถจริยา คือ การสงเคราะห์เพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น แก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้หลักสมานัตตตา คือ การวางตนพอดี

3. หลักอปหาริยธรรม 7 เป็นธรรมที่ทำให้ไม่เสื่อม เกิดความเจริญทั้งส่วนตนและส่วนรวม นำความสุขความเจริญมาสู่หมู่คณะฝ่ายเดียว เป็นหลักธรรมที่เน้นความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก่อเกิดเป็นความสามัคคีของหมู่คณะ และการเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อป้องกันความเสื่อมของหมู่คณะ หากนำไปปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดความเจริญ ความสงบสุข และความสามัคคี โดยแก่นแท้คือการให้ความสำคัญกับส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน ทำให้เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เคารพกติกา และเคารพซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khawanchalat (2021) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรมเพื่อการบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลประทัดบุ อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ผลการวิจัย พบว่า อปริหานิยธรรมเป็นหลักธรรมทำให้เกิดความเจริญไม่มีความเสื่อมทั้งส่วนตนและส่วนรวม เน้นให้คนในองค์กรมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความสามัคคีและความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน ก่อให้เกิดการทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง แก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และ สร้างสันติสุขในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรสู่การเป็นชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง พบว่า

1. ด้านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อร่วมสร้างความเข้าใจหรือพัฒนาแนวปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า เพราะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการผสมผสานประสบการณ์ ความรู้และมุมมองที่หลากหลายของสมาชิกในกลุ่ม แต่ละคนต่างมีพื้นฐาน ความถนัด และประสบการณ์ที่แตกต่างกัน เมื่อนำมาร่วมแบ่งปันกัน จะช่วยให้ทุกคนได้มุมมองใหม่ ๆ ที่กว้างขึ้น เกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (participatory learning) ซึ่งไม่ใช่เพียงการรับฟังฝ่ายเดียว แต่เป็นการสื่อสารสองทางหรือหลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wichaidit (2019) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการพัฒนาอาชีพให้กับประชาชนในชุมชนตำบลบางสระเก้า อำเภอแหลมสิงห์ จังหวัดจันทบุรี เพื่อเพิ่มรายได้ที่ยั่งยืน ผลการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนได้ดำเนินงานโดยมีกลุ่มแม่บ้าน ได้รวมตัวกันแบบมีส่วนร่วม 2) ปัจจัยที่ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชนโดยใช้ ได้แก่ เงินทุนที่ไม่คิดดอกเบี้ย วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายและทันสมัย การจัดจำหน่าย และ 3) แนวทางที่ส่งเสริมการสร้างความเข้มแข็งในการพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน มีดังนี้ ด้านการจัดตั้งวิสาหกิจของชุมชน ทำทะเบียนสมาชิกเพื่อสร้างรายได้ร่วมกัน มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่ได้มาตรฐาน เป็นต้น

2. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เพื่อบูรณาการทั้งในเชิงประเด็นเชิงภารกิจ และเชิงพื้นที่ มีการเชื่อมโยงการทำงานทุกระดับให้สอดรับกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติ บูรณาการกันอย่างมีเอกภาพและสอดประสานกัน ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การพัฒนาประเทศเป็นภารกิจที่ซับซ้อน มีหลายมิติ

ที่เชื่อมโยงกัน การทำงานของภาครัฐเพียงหน่วยงานเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ได้ จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือและบูรณาการจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Thongyat, and grop (2022) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง รูปแบบบทบาทภาครัฐและภาคเอกชนในการส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตร กรณีศึกษาการค้าผลไม้ในภาคใต้ตอนบน ประเทศไทย ที่พบว่า รูปแบบบทบาทภาครัฐและ ภาคเอกชนในการส่งเสริมการค้าสินค้าการเกษตร กรณีศึกษาการค้าผลไม้ในภาคใต้ตอนบน ประเทศไทย ประกอบด้วย ปัจจัยการสร้างความเข้มแข็งให้ท้องถิ่น ปัจจัยการอำนวยความสะดวกทางการค้า ปัจจัยการพัฒนาคุณภาพของผลผลิต ปัจจัยด้านการตลาด ปัจจัยการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ปัจจัยการผลักดันการส่งออก ปัจจัยการสร้างเครือข่ายทางการค้า ปัจจัยระบบโลจิสติกส์ทั่วไปและโลจิสติกส์การตลาด ปัจจัยด้านระบบการ บริหารจัดการที่ดี (ธรรมาภิบาลและบริษัทภิบาล) ปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัจจัยด้านความเป็นผู้นำทุกระดับที่มีวิสัยทัศน์และปัจจัยความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน

3. ด้านการสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร เน้นการทำเกษตรวิถีพุทธ จะเป็นแนวปฏิบัติที่ช่วยให้เกษตรกรและประชาชนจังหวัดลำปาง ใช้ภูมิปัญญาในการประกอบสัมมาชีพและการช่วยเหลือกันของภาคีเครือข่ายต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพของเกษตรกร ถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชน โดยเฉพาะการนำหลักเกษตรวิถีพุทธมาใช้ ซึ่งเน้นความพอเพียง ความเอื้อเฟื้อและการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลกับธรรมชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (Yotnarin, and Suthisan, 2018) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรในการจัดการป่าและพัฒนาสัมมาชีพในพื้นที่จังหวัดน่าน พบว่า การสร้างเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตรเป็นทางออกของเกษตรกรจังหวัดน่านเพื่อให้อยู่กับป่าอย่างยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดการป่าน่านโดยใช้มาตรการทางกฎหมาย มาตรการชุมชน การสร้างจิตสำนึกและความเชื่อในชุมชน ภายใต้การหนุนเสริมจากภาครัฐและเอกชน มีวิธีการสร้างเครือข่าย ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจ กำหนดบทบาทของสมาชิกและภาคีเครือข่าย การรับผลประโยชน์ร่วมกันอย่างเป็นธรรม รูปแบบของเครือข่ายเป็นแบบทางการและไม่เป็นทางการ ใช้กระบวนการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายหมู่บ้านพุทธเกษตร โดยการวิเคราะห์ชุมชนค้นหาเป้าหมายร่วมกันเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์หมู่บ้านพุทธเกษตร

สรุป

1. สรุปผลการวิจัย: โอกาสในการพัฒนา (Opportunity-based)

งานวิจัยเรื่อง *แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพของเกษตรกรบนพื้นฐานชุมชนนิเวศวิถี พื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง* พบว่า สามารถสร้างโอกาสในการพัฒนาการเกษตรและชุมชนได้จาก 3 ด้านหลัก ดังนี้

1. โอกาสจากการเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของเกษตรกร

1.1. โอกาสด้านอาชีพ: เกษตรกรประสบปัญหาผลผลิตตกต่ำ การพัฒนาอาชีพเชิงสร้างสรรค์ เช่น การลดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต สามารถสร้างคุณค่าใหม่ให้เกิดรายได้และความมั่นคง

1.2. โอกาสด้านสังคมและชุมชน: การจัดการภูมิปัญญาและส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน สามารถนำไปสู่การสร้างชุมชนเข้มแข็งและสามัคคี

1.3. โอกาสด้านสิ่งแวดล้อม: การงดถางป่าและส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืนสามารถสร้างมูลค่าเชิงนิเวศ และส่งเสริมความยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติ

1.4. โอกาสด้านตลาด: การพัฒนาการตลาดและหาช่องทางใหม่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตร

2. โอกาสจากการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม

2.1. หลักศีล 5: ช่วยสร้างความสมานฉันท์ ลดความขัดแย้งในชุมชน และเป็นแนวทางสร้างวินัยในอาชีพ

2.2. หลักสังคหวัตถุ 4: ส่งเสริมการเสียสละ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และการประพฤติประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพ

2.3. หลักอปหาริยธรรม 7: ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพซึ่งกันและกัน และความสามัคคีในการจัดการทรัพยากรและอาชีพ

2.4. โอกาสเชิงกลยุทธ์: การประยุกต์หลักพุทธธรรมไม่ได้เป็นเพียงการอธิบายแนวคิด แต่สามารถนำไปสร้าง แนวทางปฏิบัติ (Implementation) เช่น การสร้างกฎเกณฑ์ชุมชน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การแบ่งปันทรัพยากร และการวางระบบสนับสนุนภายในชุมชน

3. โอกาสจากแนวทางส่งเสริมสัมมาชีพเชิงปฏิบัติ

3.1. การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน: สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ที่สามารถต่อยอดเป็นนวัตกรรมการเกษตรในชุมชน

3.2. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ: การส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรม, การพัฒนาทักษะและความรู้, การสร้างมาตรฐานและคุณภาพผลิตภัณฑ์, การลดการสูญเสียผลผลิต, และการเข้าถึงตลาดใหม่เป็นโอกาสในการสร้าง คุณค่าเพิ่มให้สินค้าเกษตรและชุมชน

3.3. การสร้างเครือข่ายการประกอบสัมมาชีพ: การเชื่อมโยงกับหน่วยงานรัฐและเอกชนเป็นโอกาสในการสร้างระบบสนับสนุนและตลาดที่ยั่งยืน

2. ข้อสรุปเชิง Opportunity-Based

งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การสร้างคุณค่าใหม่ของเกษตรกรและชุมชนนิเวศวิถี เกิดจากการผสานระหว่าง:

1. การเข้าใจปัญหาและความต้องการของเกษตรกรอย่างลึกซึ้ง
2. การประยุกต์หลักคิดพุทธธรรมสู่แนวปฏิบัติในชีวิตจริง
3. การออกแบบกระบวนการส่งเสริมสัมมาชีพที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ การสนับสนุน และเครือข่าย

การพัฒนาโอกาสเหล่านี้ไม่ได้เป็นเพียงการถ่ายทอดความรู้ แต่เป็นการสร้างระบบและกระบวนการที่สามารถ implement ได้จริง เพื่อให้เกษตรกรสามารถพัฒนาอาชีพ สร้างความยั่งยืนในชุมชน และสร้างคุณค่าใหม่ในทุกมิติของชีวิต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เกษตรกรในพื้นที่ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอเมืองลำปาง ประสบปัญหาในหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาอาชีพ (ผลผลิตตกต่ำ) สังคมและชุมชน (การจัดการภูมิปัญญา) สิ่งแวดล้อม (การถางป่า) และตลาด (มีตลาดน้อย) รวมถึงมีความต้องการในการลดต้นทุน ส่งเสริมภูมิปัญญางดถางป่า และพัฒนาการตลาด ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการเกษตร โดยการจัดอบรมพัฒนาอาชีพและนวัตกรรมการผลิต รวมทั้งรวบรวมและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเกษตร

2. สร้างเครือข่ายเกษตรกรและเสริมความเข้มแข็งชุมชน ส่งเสริมการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อการตลาด ขยายสินค้าเกษตรทั้งออฟไลน์และออนไลน์

3. ส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและงดการถางป่า พัฒนาเกษตรเชิงอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติ บูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชน และจัดทำแผนพัฒนาสัมมาชีพชุมชนและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น ศีล 5 สังคหวัตถุ 4 และอปริหานิยธรรม 7 สามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างความสามัคคีและความรับผิดชอบร่วมกันในชุมชนได้ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ศีล 5 ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สนับสนุนการใช้สังคหวัตถุ 4 สร้างความสามัคคีในชุมชน และปลูกฝังอปริหานิยธรรม 7 เพื่อเสริมความรับผิดชอบร่วมกัน

2. จัดกิจกรรมอบรมหรือเวิร์กช็อปด้านพุทธธรรมสำหรับชุมชน และประยุกต์หลักพุทธธรรมในการวางแผนพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

3. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมเชิงคุณธรรม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า แนวทางการส่งเสริมสัมมาชีพสู่ชุมชนนิเวศวิถี ประกอบด้วย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ และการสร้างเครือข่ายเกษตรกรร่วมกับหน่วยงานรัฐและเอกชน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1. ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปันประสบการณ์ระหว่างเกษตรกร รวมทั้งสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อพัฒนาสัมมาชีพ

2. จัดตั้งเครือข่ายเกษตรกรร่วมกับภาครัฐและเอกชน และพัฒนากิจกรรมร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานสนับสนุน

3. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงแนวทางอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการทำวิจัยครั้งต่อไป ควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ศึกษาผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและรายได้ของเกษตรกรหลังเข้าร่วมโครงการ

2.2. วิจัยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

2.3. ศึกษาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างเกษตรกร ภาครัฐ และเอกชนเพื่อพัฒนาตลาดและสร้างแบรนด์ชุมชน

References

Department of Agricultural Extension. (2021). *Guidelines for promoting organic agriculture*. Bangkok: Department of Agricultural Extension.

Khawanchalat, K. (2021). Application of the principle of imperishableness to the management of the Prathat Bu Subdistrict Administrative Organization, Prasat District, Surin Province. *Mahachulalongkornrajavidyalaya Journal,* 12(1) ,131-134.

Lampang Provincial Agricultural Office. (2023). *Development of agricultural careers in Nikhom Phatthana Subdistrict, Mueang Lampang District, Lampang Province*. Lampang: Lampang Provincial Agricultural Office.

Mahachulalongkornrajavidyalaya Universiry. (2018). *The concept of good governance and community development.* Nakhon Pathom: University Printing House.

Office of Agricultural Economics. (2022). *Report on the Thai agricultural economic situation*. Bangkok: Ministry of Agriculture and Cooperatives.

Phrachansorn Kusonchitto (Riewklang)., & group. (2024). Application of the Five Precepts in developing the quality of live of the Phokha Samakkhi community, Meuang District, Krabi Province. *Academic Journal of MCU Buriram*, 9(3), 303-304.

Phra Sophon Sophono (Thongsom)., & group. (2020). Application of the Four Social Objects to Strengthen the Community of Wat Mai Thung Kha, Rattaphum District, Songkhla Province. *Mahachulalongkornrajavidyalaya University Journal*, 7(3), 15-16.

Thiwkratok, C. (2024). *Problems and needs for development of vegetable farming occupations of famers in Bueng Bon Subdistrict, Nong Suea District, Pathum Thani Province*. Retrieved July 31, 2024, from https://kb.file://C:/USER3/ Downloads/boonsri1 +Jourl + manger,+49.pdf.

Thongyat, P., & group. (2022). The role of the public and private sectors in promoting Agricultural trade: a case study of fruit trade in the upper southern region of Thailand. *Journal of Modern Learning Development,* 7(2), 201-202.

Wichaidit, K. (2019). *Career development guidelines for people in Bang Sarakao Subdistrict, Laem Sing District, Chanthaburi Province, to increase sustainable income.* (Research report). Bangkok: Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press.

Yotnarin, P., & Suthisan, M. (2018). *Establishing a network of Buddhist agricultrural villages for forest management and livelihood development in Nan Province*. (Research report). Atutthaya: Buddhist Research Institute, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

IMPROVING THE BUILDING CONSTRUCTION LICENSE SYSTEMS OF THE ENGINEERING DIVISION OF PHICHAI TOWN MUNICIPALITY, LAMPANG PROVINCE

[1]ณัฐพล สายตำ และ [2]อุดมโชค อาษาวิมลกิจ

[1]Nattaphon Saitum and [2]Udomchoke Asawimalkit

[1] คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

[1]Faculty of Political Science and Public Administration, Chiang Mai University, Thailand

[1] Corresponding Author's Email: Nattaphonsaitum@gmail.com

[1] เบอร์โทร : 061-441-4539

Received: 2025-10-08

Revised: 2025-10-22

Accepted: 2025-12-16

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย 2) ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย 3) แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการกองคลังเทศบาลเมืองพิชัย ข้าราชการและพนักงานเทศบาลของเทศบาลเมืองพิชัย สังกัดกองช่าง และประชาชนผู้มาใช้บริการของการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัย จำนวน 18 ราย ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย มีขั้นตอนที่ชัดเจนตามระเบียบของทางราชการ แต่ยังคงประสบปัญหาในด้านเอกสารประกอบการยื่นคำขอ การประสานงานระหว่างหน่วยงานภายใน และระยะเวลาการดำเนินงานที่ล่าช้า ปัญหาดังกล่าวมีสาเหตุมาจากข้อจำกัดด้านบุคลากร เทคโนโลยี และความเข้าใจของประชาชนต่อขั้นตอนการขออนุญาต

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ การให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง มีขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานและถูกต้องตามกฎหมาย แต่ยังมีปัญหาด้านความเข้าใจของประชาชนและความล่าช้าในกระบวนการพิจารณา เนื่องจากขั้นตอนที่ซับซ้อน

3. แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง ควรมุ่งเน้นการพัฒนาระบบดิจิทัลเพื่อเพิ่มความสะดวกและความรวดเร็ว จัดทำคู่มือ

ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนเข้าใจขั้นตอนอย่างชัดเจน ปรับลดขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน และส่งเสริมศักยภาพเจ้าหน้าที่เพื่อยกระดับประสิทธิภาพและความเชื่อมั่นในการให้บริการ

คำสำคัญ: การปรับปรุง; ใบอนุญาตก่อสร้าง; กองช่างเทศบาล

Abstract

This research aimed to examine: 1) the process of providing construction permit services of the Engineering Division of Phichai Municipality; 2) the problems and obstacles in providing construction permit services of the Engineering Division of Phichai Municipality; and 3) guidelines for improving the construction permit issuance system of the Engineering Division of Phichai Municipality, Lampang Province. The research instrument used was in-depth interviews. The sample was selected through purposive sampling. The key informants included the Head of the Finance Division of Phichai Municipality, government officials and municipal employees of Phichai Municipality under the Engineering Division, and members of the public who utilized residential construction permit services, totaling 18 informants.

The findings of the research revealed that:

1) The construction permit service process of the Engineering Division of Phichai Municipality had clearly defined procedures in accordance with official regulations; however, problems persisted regarding supporting documents for applications, coordination among internal departments, and delays in processing time. These problems were caused by limitations in personnel, technology, and the public's understanding of the permit application procedures.

2) The problems and obstacles affecting service efficiency indicated that, although the construction permit service process of the Engineering Division followed standardized and legally compliant procedures, issues remained concerning the public's understanding and delays in the review process due to the complexity of the procedures.

3) The guidelines for improving the construction permit issuance system of the Engineering Division of Phichai Municipality, Lampang Province, emphasized the development of digital systems to enhance convenience and speed, the preparation of public information manuals to clearly explain procedures, the reduction of redundant steps, and the enhancement of staff capacity in order to improve service efficiency and public confidence.

Keywords: Improvement; Building Permit; Municipal Engineering Department

บทนำ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ถือเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในโครงสร้างของระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากเป็นภาครัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จึงสามารถเข้าใจและตอบสนองต่อปัญหา รวมถึงความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรเหล่านี้เป็นกลไกหลักในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการจัดบริการสาธารณะต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน ไม่ว่าจะเป็น การให้บริการด้านการศึกษา สาธารณสุข การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการจัดการสิ่งแวดล้อม ลักษณะสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือการมีความใกล้ชิดกับชุมชน ทำให้สามารถจัดบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ ตัวอย่างเช่น การจัดการด้านการศึกษา ที่เน้นการสร้างโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมให้กับเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น การเข้าถึงบริการสาธารณสุข ที่ช่วยให้ประชาชนได้รับการดูแลด้านสุขภาพที่เหมาะสมในระดับชุมชน การดูแลรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะ การพัฒนาพื้นที่สีเขียว และการรักษาความสะอาดของเมือง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารและพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้าง ซึ่งเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับความเป็นระเบียบของเมือง ความปลอดภัยของประชาชน และการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ทำให้กระบวนการออกใบอนุญาตเป็นไปอย่างล่าช้าและไม่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 เป็นกฎหมายหลักที่ใช้ควบคุมมาตรฐานด้านการก่อสร้างในประเทศไทย โดยกำหนดข้อบังคับต่าง ๆ เช่น ความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้างอาคาร การใช้วัสดุที่เหมาะสม การจัดการพื้นที่โดยรอบอาคารให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและความปลอดภัยของชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีหน้าที่สำคัญในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวผ่านกระบวนการ ออกใบอนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง และรื้อถอนอาคาร เพื่อให้แน่ใจว่าทุกโครงการก่อสร้างเป็นไปตามมาตรฐานและข้อกำหนดทางกฎหมาย Royal Thai Government Gazette (1979) การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การให้ความรู้แก่ประชาชน การลดความซับซ้อนของขั้นตอน และการพัฒนาศักยภาพบุคลากร จะช่วยให้หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถให้บริการที่รวดเร็ว โปร่งใส และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ต่อไป การให้บริการที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง และรื้อถอนอาคารในระดับท้องถิ่น การให้บริการที่มีประสิทธิภาพในกระบวนการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง และรื้อถอนอาคารในระดับท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถบริหารจัดการด้านผังเมืองและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ การพัฒนากระบวนการให้บริการดังกล่าวต้องอาศัยทั้งการปรับปรุงระบบภายในหน่วยงาน และการเพิ่มความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนที่เป็นผู้รับบริการ เพื่อให้เกิดความร่วมมือและความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างภาครัฐและประชาชน ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความล่าช้า ลดข้อขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และส่งเสริมให้การดำเนินงานของหน่วยงานปกครองท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งการปรับปรุงกระบวนการออกใบอนุญาตก่อสร้างควรให้ความสำคัญกับการลดความซับซ้อนของกระบวนการ

การนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาใช้เพื่อเพิ่มความสะดวกในการให้บริการ ตลอดจนการพัฒนาแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพระหว่างหน่วยงานกับประชาชน เพื่อลดความคลาดเคลื่อนของข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับขั้นตอนการขออนุญาต ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างรวดเร็ว โปร่งใส และตรวจสอบได้ Thawonphian (2018) การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างที่มีประสิทธิภาพไม่เพียงแต่ช่วยให้หน่วยงานดำเนินงานภายในได้อย่างราบรื่นเท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มความพึงพอใจของประชาชนที่มาใช้บริการ และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นอีกด้วย การให้บริการที่รวดเร็ว โปร่งใส และสามารถติดตามความคืบหน้าของใบอนุญาตได้ จะช่วยลดข้อร้องเรียนเกี่ยวกับความล่าช้า และทำให้ประชาชนรับรู้ถึงการทำงานที่มีประสิทธิภาพของภาครัฐ ดังนั้น เพื่อให้การออกใบอนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง และรื้อถอนอาคารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นไปที่การลดความซับซ้อนของขั้นตอน การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยในการดำเนินงาน และการสื่อสารที่ชัดเจนกับประชาชน ซึ่งแนวทางเหล่านี้จะช่วยให้หน่วยงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ดีขึ้น ลดภาระของเจ้าหน้าที่ และเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการในระยะยาว (Kiattisirisakul, 2017)

การบริหารงานของเทศบาลเมืองพิชัยให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมุ่งเน้นให้การให้บริการมีประสิทธิภาพและลดระยะเวลาในการดำเนินงานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ประชาชน เมื่อผู้ขออนุญาตก่อสร้างยื่นคำขอพร้อมเอกสารครบถ้วนแล้ว กองช่างของเทศบาลเมืองพิชัยจะดำเนินการพิจารณาภายใน ไม่เกิน 45 วัน หากมีความจำเป็นต้องให้ผู้ขอแก้ไขแบบหรือเพิ่มเติมเอกสาร คำขออาจใช้เวลาเพิ่มขึ้นตามจำนวนวันที่ต้องรอการแก้ไขนั้น โดยเทศบาลเมืองพิชัยได้กำหนดการให้บริการแก่ประชาชนหลัก ๆ ออกเป็น 3 หน่วยงาน ได้แก่ งานจัดเก็บภาษี ดูแลเรื่องการจัดเก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ภาษีป้าย และภาษีอื่น ๆ งานก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ดูแลการออกแบบและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในพื้นที่ รวมถึงการออกใบอนุญาตก่อสร้าง งานประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนเกี่ยวกับการดำเนินงานของเทศบาล โดย งานก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการดูแลและพิจารณาการออกใบอนุญาตก่อสร้างให้กับประชาชนและผู้ประกอบการในพื้นที่

ทั้งนี้ความล่าช้าในการออกใบอนุญาตก่อสร้าง จากข้อมูลสถิติการยื่นขอใบอนุญาตก่อสร้างของเทศบาลเมืองพิชัย พบว่ามีจำนวนผู้ขออนุญาตเฉลี่ย 78 รายต่อปี อย่างไรก็ตาม กระบวนการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างยังมีปัญหาความล่าช้า เนื่องจากประชาชนที่ยื่นคำขอจะไม่สามารถติดตามความคืบหน้าของใบอนุญาตได้ จนกว่ากระบวนการทั้งหมดจะเสร็จสิ้น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจว่าการดำเนินงานของเทศบาลเป็นไปอย่างล่าช้า เมื่อพิจารณาข้อมูลระยะเวลาที่ใช้ในการขอรับใบอนุญาตก่อสร้างตั้งแต่เริ่มกระบวนการจนได้รับใบอนุญาตในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2565 - 2567 ใช้ระยะเวลาเฉลี่ยสูงถึง 37 วันต่อผู้ขออนุญาต 1 ราย ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ส่งผลให้ประชาชนที่เข้ารับบริการเกิดความไม่พึงพอใจต่อหน่วยงานเป็นอย่างมาก ความล่าช้าดังกล่าวเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจในพื้นที่ ดังนั้น เทศบาลเมืองพิชัยจึงจำเป็นต้องพิจารณาปรับปรุงระบบ

การออกใบอนุญาตก่อสร้างให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็น เพิ่มความโปร่งใสในการให้บริการ และพัฒนาระบบติดตามสถานะใบอนุญาต เพื่อให้ประชาชนสามารถทราบความคืบหน้าได้แบบเรียลไทม์ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาความไม่พอใจของผู้ใช้บริการ และส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การออกใบอนุญาตก่อสร้างเป็นกระบวนการที่สำคัญในการควบคุมและจัดการการพัฒนาเมืองให้เป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐานที่กำหนดไว้ Pichai Municipality Office (2024) นอกจากนี้ ความล่าช้าในการออกใบอนุญาตยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เนื่องจากกระบวนการก่อสร้างที่ต้องหยุดชะงักหรือยืดเยื้อออกไป ย่อมส่งผลให้การค้าการลงทุนชะลอตัว ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวยังสะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคในการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และโครงสร้างพื้นฐานของท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการลงทุนในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม ระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างในปัจจุบันยังคงมีปัญหาและข้อจำกัดหลายประการ เช่น ความล่าช้าในการดำเนินการ ความซับซ้อนของขั้นตอน และการขาดความโปร่งใสในการตรวจสอบสถานะของใบอนุญาต ด้วยเหตุนี้ การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการให้บริการแก่ประชาชน การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเพื่ออธิบายกระบวนการในการให้บริการของการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัยของเทศบาลเมืองพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปางพร้อมทั้งระบุปัญหาและอุปสรรคในการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัย และนำเสนอแนวทางในปรับปรุงกระบวนการการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัยของเทศบาลเมืองพิชัย อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

3. เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกศึกษากลุ่มประชากร ประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการจากกองคลังของเทศบาลเมืองพิชัย จำนวน 4 ราย ข้าราชการและพนักงานในสังกัดกองช่าง ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทโดยตรงในกระบวนการออกใบอนุญาตก่อสร้าง จำนวน 2 ราย และประชาชนที่เข้ามาขอรับบริการ จำนวน 12 ราย

ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้บริการโดยตรง รวมทั้งสิ้น 18 ราย ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) (Creswell, 2014)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การสัมภาษณ์ที่ใช้ในครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (semi-structured interview) ซึ่งรวมถึงการสัมภาษณ์ที่เป็นทางการ (Formal Interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) โดยมีการวางโครงสร้างคำถามล่วงหน้าในลักษณะของคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อให้สามารถตอบคำถามได้ในประเด็นที่ต้องการศึกษาได้

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Form) เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ซึ่งประกอบด้วยประเด็นคำถาม 1 ชุดคำถาม ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้สัมภาษณ์ และส่วนที่ 2 ประเด็นคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับ 1) กระบวนการในการให้บริการของการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัยของเทศบาล 2) ปัญหาและอุปสรรคในการออกใบอนุญาตก่อสร้าง 3) แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) การสรุปข้อมูลที่ได้จากการศึกษาความคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาหาข้อสรุปและนำไปใช้ในการประมวลผลตามกรอบแนวคิดการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีอุปนัย (Analytic Induction) เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จากนั้นนำความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่มมาสรุปและเรียบเรียงเพื่อตรวจสอบความคล้ายคลึงหรือความแตกต่างในแต่ละประเด็น เมื่อสรุปข้อมูลแล้วจะนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์เป็นภาพรวมเพื่อตอบคำถามการวิจัยและวัตถุประสงค์ พร้อมทั้งเปรียบเทียบกับทฤษฎีในกรอบการศึกษาเพื่อค้นหาองค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

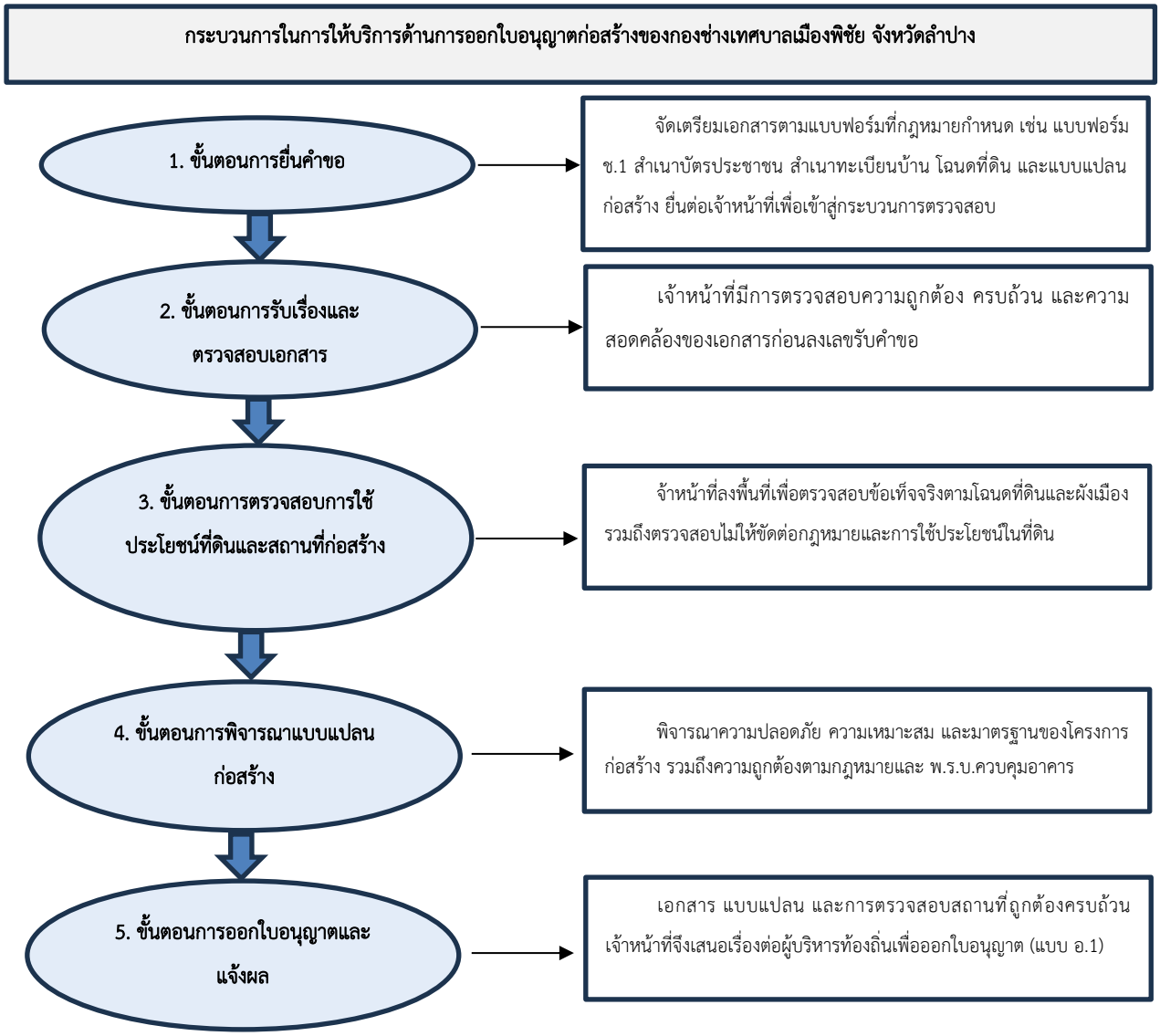
การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) Denzin (1978) มาใช้ ซึ่งเน้นที่ด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการค้นคว้าจากเอกสาร (Documentary) เพื่อนำข้อมูลจากแหล่งเหล่านี้มาตรวจสอบและเปรียบเทียบ ทำให้มั่นใจได้ว่าข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือและครอบคลุมบริบทของการศึกษาครั้งนี้อย่างครบถ้วน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง จากการศึกษา พบว่า มีการดำเนินงานที่เป็นระบบและเป็นไปตามมาตรฐาน

ที่พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกำหนดไว้ โดยเทศบาลเมืองพิชัยได้วางโครงสร้างการทำงานไว้อย่างชัดเจน เริ่มต้นจาก **ขั้นตอนการยื่นคำขอ** ซึ่งมุ่งเน้นความโปร่งใสโดยให้ผู้ขออนุญาตจัดเตรียมเอกสารสำคัญ เช่น แบบฟอร์ม ช.1 และแบบแปลนก่อสร้าง ให้ครบถ้วนตามกฎหมาย ซึ่งประชาชนผู้รับบริการให้การยอมรับว่าข้อกำหนดมีความชัดเจน **ขั้นตอนการรับเรื่องและตรวจสอบเอกสาร** โดยเจ้าหน้าที่จะใช้เวลา 3–7 วันทำการ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้นก่อนลงเลขรับคำขอ หากพบข้อบกพร่องจะแจ้งให้แก้ไขภายในระยะเวลาที่กำหนด ได้แก่ การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินและสถานที่ก่อสร้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่จะลงพื้นที่จริงภายใน 7–10 วันทำการ เพื่อให้มั่นใจว่าการก่อสร้างไม่ขัดต่อกฎหมายผังเมือง และ การพิจารณาแบบแปลนก่อสร้าง ซึ่งถือเป็นขั้นตอนที่ซับซ้อนและใช้เวลามากที่สุดประมาณ 20–30 วันทำการ **ขั้นตอนการออกใบอนุญาตและแจ้งผล** เจ้าหน้าที่จะเสนอเรื่องต่อผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อออกใบอนุญาต (แบบ อ.1) และแจ้งผลให้ผู้ขอทราบผ่านช่องทางที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์มือถือ ภายใน 5–7 วันทำการ เพื่อให้ประชาชนสามารถเริ่มดำเนินการก่อสร้างได้ตามแผนงาน ดังรูปภาพที่ 2

รูปภาพที่ 2 กระบวนการในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

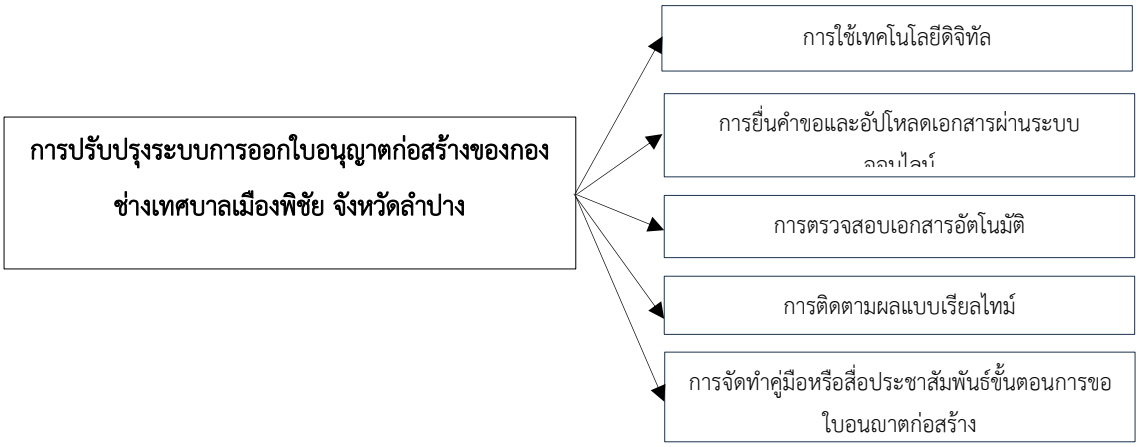
วัตถุประสงค์ที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง จากการศึกษา พบว่า การให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่าง เทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง แม้จะมีขั้นตอนที่เป็นมาตรฐานและสอดคล้องตามกฎหมาย แต่ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ ดังนี้ 1) ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนผู้ขออนุญาต ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่ยังมีความไม่เข้าใจในขั้นตอนการขออนุญาตและการแยกประเภทของการก่อสร้าง รวมถึงการเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความล่าช้าและความสับสนในการดำเนินการ ทั้งนี้แม้จะเกิดปัญหาดังกล่าว แต่เจ้าหน้าที่สามารถชี้แจงและให้คำปรึกษาได้อย่างชัดเจน ซึ่งช่วยลดข้อผิดพลาดและสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน 2) ด้านกระบวนการและขั้นตอนการให้บริการ ขั้นตอนการพิจารณามีความซับซ้อน ต้องผ่านการตรวจสอบและการลงนามจากหลายฝ่าย ส่งผลให้กระบวนการล่าช้า และบางครั้งไม่สามารถดำเนินการอนุมัติได้ภายในเวลาที่กำหนด นอกจากนี้การขาดเครื่องมือหรือระบบสนับสนุนที่ทันสมัยก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชนต้องรอเป็นเวลานานกว่าจะได้รับใบอนุญาต 3) ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ บุคลากรของกองช่างมีความรู้ความสามารถเพียงพอ สามารถอธิบายขั้นตอนการปฏิบัติได้อย่างถูกต้องครบถ้วนตามกฎหมาย อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ดีในการให้บริการ มีความสุภาพ อ่อนน้อม และให้คำแนะนำได้อย่างเหมาะสม จึงไม่พบปัญหาในด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ กลับเป็นจุดแข็งที่ช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางในการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง จากการศึกษา พบว่า ทั้งเจ้าหน้าที่เทศบาลและประชาชนผู้มาใช้บริการต่างมีความคาดหวังให้ระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของเทศบาลเมืองพิชัยมีการปรับปรุงให้มีความทันสมัย รวดเร็ว และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น โดยประเด็นสำคัญที่สะท้อนจากการสัมภาษณ์ ดังนี้ 1) การจัดทำ คู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการขอใบอนุญาตก่อสร้าง เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ หรือสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งจัดอบรมหรือให้คำแนะนำเชิงรุกแก่ประชาชน เพื่อสร้างความเข้าใจที่ครบถ้วน ลดความสับสน และช่วยให้การดำเนินงานด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2) การพัฒนาระบบดิจิทัล (Digital Transformation) ควรมีการยื่นคำขออนุญาตผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์หรือระบบออนไลน์ เพื่อลดภาระการเดินทาง เพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงบริการ และสามารถจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลที่เป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ง่าย อีกทั้งผู้ขออนุญาตสามารถกรอกแบบฟอร์มและอัปโหลดเอกสารผ่านระบบออนไลน์ ตลอดจนการติดตามความคืบหน้าของคำขอแบบเรียลไทม์ ซึ่งจะช่วยลดความซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา และเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการของเทศบาลได้อย่างยั่งยืน 3) การพัฒนาระบบตรวจสอบเอกสารแบบอิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถยืนยันความถูกต้องและความครบถ้วนของเอกสารได้อย่างอัตโนมัติ ซึ่งจะช่วยยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ลดความผิดพลาด และสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการได้มากยิ่งขึ้น 4) การปรับปรุงกระบวนการทำงาน ประชาชนและเจ้าหน้าที่ต่างเห็นพ้องว่ากระบวนการออกใบอนุญาตควรมีขั้นตอนที่กระชับ รวดเร็ว และลดความซ้ำซ้อน

ของการเตรียมเอกสาร โดยควรตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออกไป รวมทั้งควรมีระบบติดตามสถานะการดำเนินงานแบบออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนตรวจสอบความก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องติดต่อสอบถามเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง 5) ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่และพนักงานไม่ได้ปรากฏปัญหาที่ส่งผลต่อการให้บริการแต่อย่างใด ตรงกันข้าม กลับสะท้อนถึงความพร้อมในด้านความรู้ความเข้าใจ ความสามารถเชิงวิชาชีพ ตลอดจนทักษะด้านการสื่อสารและการบริการที่เหมาะสม สิ่งนี้ถือเป็นจุดแข็งของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย ที่สามารถสร้างความเชื่อมั่นและความพึงพอใจให้แก่ประชาชนผู้มาใช้บริการได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ คือ การดำเนินงานด้านการอนุญาตก่อสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมิได้ขึ้นอยู่เพียงการปฏิบัติตามข้อกำหนดทางกฎหมายเท่านั้น หากแต่ยังต้องอาศัยกระบวนการบริการเชิงรุก การสื่อสารที่ชัดเจน และการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชนควบคู่กันไปด้วย ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการบูรณาการระหว่างข้อบังคับทางกฎหมายกับมิติการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และการอำนวยความสะดวกต่อผู้รับบริการ อีกทั้งขั้นตอนการพิจารณาแบบแปลนก่อสร้างจะมีความซับซ้อนและใช้เวลานาน แต่ประชาชนกลับยอมรับ เนื่องจากตระหนักถึงความปลอดภัยและคุณภาพของโครงการก่อสร้าง นอกจากนี้บุคลากรของกองช่างมีความรู้ความสามารถ ทัศนคติที่ดี และทักษะการสื่อสารที่เหมาะสม เจ้าหน้าที่และประชาชนที่เห็นพ้องกันว่าการพัฒนาระบบควรมุ่งสู่การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น การยื่นคำขอและอัปโหลดเอกสารผ่านระบบออนไลน์ การตรวจสอบเอกสารอัตโนมัติ และการติดตามผลแบบเรียลไทม์ ซึ่งเป็นแนวโน้มสำคัญของการปรับปรุงการบริการภาครัฐ ซึ่งการบริการท้องถิ่นในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องผสานทั้งมิติทางเทคนิค เทคโนโลยี และการสื่อสารเข้าด้วยกัน ดังนั้น ระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างในระดับท้องถิ่นควรพัฒนาไปสู่การบริการความถูกต้องตามกฎหมาย ความรอบคอบด้านวิชาชีพ ความพร้อมของบุคลากร และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีการสื่อสารเชิงรุกและการสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน สิ่งเหล่านี้สามารถต่อยอดเป็นฐานความรู้สำหรับการออกแบบและปรับปรุงระบบบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งแสดงเป็นแผนผังองค์ความรู้ ดังรูปภาพที่ 3

รูปภาพที่ 3 แผนผังองค์ความรู้การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษางานวิจัยเรื่อง การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง สามารถอภิปรายผลการศึกษา ได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย มีความเป็นระบบ ชัดเจน และเป็นไปตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 รวมทั้งกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนการยื่นคำขอ มีความชัดเจนตามแบบฟอร์มที่กฎหมายกำหนด ทำให้ผู้ขออนุญาตสามารถเตรียมเอกสารได้ตรงตามที่กำหนด และลดความสับสนในการยื่นคำขอ ขั้นตอนการรับเรื่องและตรวจสอบเอกสาร เจ้าหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบอย่างครบถ้วนและมีมาตรฐาน ส่งผลให้เกิดความรวดเร็วและลดข้อผิดพลาด สร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้รับบริการ ขั้นตอนการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดินและสถานที่ก่อสร้าง มีการลงพื้นที่ตรวจสอบจริงเพื่อให้มั่นใจว่าไม่ขัดต่อกฎหมายและข้อกำหนดด้านผังเมือง ขั้นตอนการพิจารณาแบบแปลนก่อสร้าง แม้จะเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลานาน แต่เป็นกระบวนการที่จำเป็น เนื่องจากต้องอาศัยความรู้ทางเทคนิคและกฎหมายเพื่อตรวจสอบมาตรฐานความปลอดภัย และความเหมาะสมของโครงการก่อสร้าง

ประเด็นนี้ชี้ให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับคุณภาพและความปลอดภัยมากกว่าความรวดเร็ว ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติที่เหมาะสมในการบริหารงานก่อสร้างของภาครัฐ ขั้นตอนการออกใบอนุญาตและแจ้งผล มีการกำหนดรายละเอียดที่ชัดเจนในใบอนุญาต และมีการแจ้งผลแก่ผู้ขออนุญาตผ่านช่องทางที่สะดวก ทำให้กระบวนการมีความโปร่งใสและเป็นมิตรต่อประชาชน ทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการติดต่อกับหน่วยงานราชการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Boonyaratphan (2011) กล่าวว่า การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ที่มุ่งเน้นความโปร่งใสและการให้บริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง และสอดคล้องกับ Ruenruangrit (2016) กล่าวว่า หน่วยงานทางภาครัฐหรือภาคเอกชนทำหน้าที่ในการทำงานการให้บริการทางด้านสาธารณะให้กับผู้มาติดต่อหรือรับบริการ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้มาติดต่อหรือรับบริการ ได้แก่ สถานที่และบุคลากรที่ให้บริการปัจจัยนำเข้าหรือทรัพยากร กระบวนการและกิจกรรม ผลผลิตหรือตัวบริการ ช่องทางการให้บริการ และผลกระทบที่มีต่อผู้รับบริการ อีกทั้งหลักการให้บริการประกอบด้วย หลักความสอดคล้องกับความต้องการของคนส่วน ความสม่ำเสมอ หลักความเสมอภาค หลักความปลอดภัย และหลักความสะดวก เป็นต้น

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Kamsiripiman (2021) พบว่า ประสิทธิผลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร ประกอบด้วย การยื่นขอรับใบอนุญาต การตรวจสอบแนวเขต สถานที่ขอรับใบอนุญาต การรับใบอนุญาต และการตรวจ สถานที่ขณะดำเนินการหลังรับใบอนุญาต และสอดคล้องกับ Makmool (2024) พบว่า ด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ ประชาชนมีความพึงพอใจในระดับมาก แต่เอกสารการขออนุญาตอาจมีขั้นตอนซับซ้อนมาก แต่เจ้าหน้าที่

ให้ความเอาใจใส่และช่วยเหลือผู้มาขอรับบริการเป็นอย่างดี ทั้งนี้ผู้มารับบริการยังมีความกังวลใจในการให้บริการด้านความรวดเร็วในการขออนุญาต จะเห็นได้ว่ากระบวนการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัยมีความครบถ้วนตามหลักกฎหมาย มีมาตรฐาน และให้ความสำคัญกับทั้งความถูกต้อง ความปลอดภัย และความพึงพอใจของประชาชน อันสะท้อนถึงการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและสามารถเป็นแนวทางในการพัฒนาการให้บริการภาครัฐในระดับท้องถิ่นต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง แม้จะดำเนินการตามขั้นตอนที่ชัดเจนและสอดคล้องกับกฎหมาย แต่ยังพบปัญหาและอุปสรรค คือ ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนผู้ขออนุญาตหลายรายยังไม่ทราบขั้นตอนการขออนุญาต การแยกประเภทของการก่อสร้าง รวมถึงเอกสารที่ต้องเตรียม ทำให้เกิดความสับสนและความล่าช้าในการดำเนินการ แม้จะมีปัญหาดังกล่าว เจ้าหน้าที่ของกองช่างก็สามารถให้คำปรึกษาและชี้แจงขั้นตอนต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งช่วยลดข้อผิดพลาดและสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดี และด้านกระบวนการและขั้นตอนในการพิจารณาใบอนุญาตก่อสร้างมีความซับซ้อน ต้องผ่านการตรวจสอบและการลงนามจากหลายฝ่าย ส่งผลให้บางครั้งไม่สามารถดำเนินการอนุมัติได้ภายในเวลาที่กำหนด

ส่วนด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ถือเป็นจุดแข็ง เนื่องจากบุคลากรของกองช่างมีความรู้ความสามารถ สามารถอธิบายขั้นตอนและให้คำแนะนำได้ครบถ้วนตามกฎหมาย อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ดี สุภาพและอ่อนน้อม การให้บริการเช่นนี้สร้างความเชื่อมั่นและสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนผู้มาใช้บริการ และสอดคล้องกับ Yodmanee (2020) พบว่า ประสิทธิภาพการให้บริการด้านเจ้าหน้าที่ในการให้บริการอยู่ในระดับมากที่สุด โดยผู้ใช้บริการให้ความคิดเห็นว่าเจ้าหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบในเรื่องของการดูแลงานควบคุมการก่อสร้างอาคาร มีจิตบริการที่ดี มีความสุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้มาขอรับบริการ หรือมีความเป็นมิตรกับผู้มาขอรับบริการเป็นอย่างดี

ผลงานดังกล่าวมีความสอดคล้องกับ Thawonphian (2018) พบว่า ปัญหาการให้บริการด้านการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนอาคารของกองช่างเทศบาล คือ การขาดความรู้ความเข้าใจของประชาชน ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบถึงขั้นตอนและเอกสารที่จำเป็นในการยื่นขออนุญาต ขาดความเข้าใจในข้อกำหนดและบทบัญญัติต่าง ๆ ของกฎหมายควบคุมอาคาร มีกรณีที่ประชาชนหลีกเลี่ยงการขออนุญาตเนื่องจากมองว่าเป็นภาระหรือยุ่งยาก อีกทั้งขั้นตอนที่ซับซ้อน กระบวนการยื่นคำร้องและตรวจสอบเอกสารมีหลายขั้นตอน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินงาน การขาดระบบอิเล็กทรอนิกส์ในการจัดการข้อมูลทำให้เกิดความผิดพลาดในการบันทึกและตรวจสอบ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Kiattisirisakul (2017) พบว่าปัญหาและสาเหตุของการปรับปรุงขั้นตอนการออกใบอนุญาตก่อสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล คือ กระบวนการที่ซับซ้อนและใช้เวลานาน

นอกจากนี้ ขั้นตอนการตรวจสอบเอกสารและการอนุมัติมีหลายชั้น ส่งผลให้เกิดความล่าช้า การจัดการข้อมูลเป็นระบบเอกสารแบบดั้งเดิม ทำให้เกิดความผิดพลาดและการสูญหายของข้อมูล จะเห็นได้ว่าปัญหาและอุปสรรคหลักในการให้บริการด้านการออกใบอนุญาตก่อสร้างมาจากความเข้าใจของประชาชนและความซับซ้อนของกระบวนการ ในขณะที่คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่สร้างความ

พึงพอใจให้ผู้มาใช้บริการอย่างดีเยี่ยม ดังนั้นหากมีการพัฒนากระบวนการให้ชัดเจนและนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วย จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการให้บริการประชาชน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลและประชาชนผู้มาใช้บริการมีความคาดหวังให้ระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัยของเทศบาลเมืองพิชัยมีความทันสมัย รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น แนวทางการปรับปรุง ได้แก่ การให้ความรู้และประชาสัมพันธ์แก่ประชาชน การจัดทำคู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ หรือสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งการอบรมและให้คำแนะนำเชิงรุก จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ครบถ้วน ลดความสับสน และเพิ่มความคล่องตัวในการดำเนินงานด้านการออกใบอนุญาต การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการให้บริการ การยื่นคำขอผ่านระบบออนไลน์ การกรอกแบบฟอร์ม

นอกจากนี้ การอัปโหลดเอกสาร และการติดตามสถานะคำขอแบบเรียลไทม์ จะช่วยลดความซ้ำซ้อน ประหยัดเวลา และเพิ่มความสะดวกในการเข้าถึงบริการ อีกทั้งการจัดเก็บข้อมูลในรูปแบบดิจิทัลยังช่วยเพิ่มความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ง่าย การพัฒนาระบบตรวจสอบเอกสารแบบอัตโนมัติ ซึ่งสามารถยืนยันความถูกต้องและความครบถ้วนของเอกสาร การดำเนินการนี้จะช่วยลดความผิดพลาด เพิ่มความรวดเร็วในการทำงาน และสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนผู้ใช้บริการ และการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้มีขั้นตอนกระชับ รวดเร็ว และลดความซ้ำซ้อนของเอกสาร การตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออก และการมีระบบติดตามสถานะออนไลน์ จะช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องสอบถามเจ้าหน้าที่บ่อยครั้ง

ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kamsiripiman (2021) ที่พบว่า แนวทางในการปรับปรุงระบบประสิทธิผลการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 คือ การให้ความรู้แก่ประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดกิจกรรมอบรมหรือประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความสำคัญของการขออนุญาตก่อสร้าง ใช้ช่องทางออนไลน์ เช่น เว็บไซต์หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ข้อมูลและบริการคำแนะนำ การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่ จัดการอบรมเพื่อเพิ่มทักษะด้านกฎหมายและการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้อง จัดหาทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการทำงาน เช่น ระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ และการลดความซับซ้อนของกระบวนการอนุญาต โดยลดจำนวนขั้นตอนในกระบวนการอนุมัติ ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการยื่นคำร้อง ตรวจสอบ และติดตามสถานะ จากการศึกษาได้กล่าวถึงผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดจากการปรับปรุง

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบังคับใช้กฎหมายควบคุมอาคาร และสอดคล้องกับ Thawonphian (2018) พบว่า แนวทางในการปรับปรุงการให้บริการด้านการขออนุญาตก่อสร้าง ดัดแปลง รื้อถอนอาคารของกองช่างเทศบาล คือให้ความรู้และสร้างความเข้าใจแก่ประชาชน จัดอบรมและเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการขออนุญาตและความสำคัญของการปฏิบัติตามกฎหมาย ใช้สื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์และโซเชียลมีเดีย เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลและคู่มือสำหรับประชาชน ปรับปรุงกระบวนการให้บริการ ลดความซับซ้อนในขั้นตอนการยื่นขออนุญาต โดยการบูรณาการขั้นตอนที่ซ้ำซ้อน พัฒนาระบบออนไลน์สำหรับการยื่นคำร้องและการติดตามผล เพื่อเพิ่มความสะดวกและลดระยะเวลา และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

ในการบริหารจัดการ นำระบบฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์มาใช้ในการเก็บบันทึกและตรวจสอบข้อมูล ใช้แอปพลิเคชันเพื่อให้ประชาชนสามารถยื่นคำร้องและตรวจสอบสถานะได้สะดวก จะเห็นได้ว่าแนวทางการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างควรเน้นทั้งการให้ความรู้แก่ประชาชน การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาช่วย การตรวจสอบเอกสารอย่างมีระบบ และการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เรียบง่าย รวดเร็ว และโปร่งใส ขณะเดียวกัน การรักษาคุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนให้ระบบใหม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่

สรุป

การวิจัยเรื่อง การปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างของกองช่างเทศบาลเมืองพิชัย จังหวัดลำปาง สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. กระบวนการดำเนินงานเป็นไปตาม พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้อง โดยมีลำดับขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นมาตรฐาน ตั้งแต่การยื่นคำขอ การตรวจสอบเอกสาร การตรวจสอบการใช้ประโยชน์ที่ดิน การพิจารณาแบบแปลนก่อสร้าง ไปจนถึงการออกใบอนุญาตและแจ้งผลแก่ผู้ขออนุญาต โดยประชาชนสะท้อนว่ากระบวนการมีความโปร่งใส รวดเร็ว และสร้างความพึงพอใจ แม้บางขั้นตอน เช่น การพิจารณาแบบแปลน จะใช้เวลามาก แต่ถือเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อความถูกต้องและปลอดภัยของโครงการก่อสร้าง

2. ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการให้บริการ โดยเฉพาะด้านความเข้าใจของประชาชนผู้มาขออนุญาตซึ่งมักไม่เข้าใจขั้นตอนหรือการเตรียมเอกสารที่ถูกต้อง ทำให้เกิดความล่าช้าและความสับสน นอกจากนี้ ขั้นตอนการพิจารณายังมีความซับซ้อน ต้องผ่านหลายฝ่ายและใช้เวลานาน อีกทั้งยังขาดระบบหรือเทคโนโลยีสนับสนุนที่ทันสมัย อย่างไรก็ตาม ด้านการให้บริการของเจ้าหน้าที่ไม่พบปัญหา บุคลากรมีความรู้ความสามารถและให้บริการด้วยความสุภาพ อธิบายขั้นตอนได้ชัดเจน ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและพึงพอใจต่อการให้บริการ

3. แนวทางการปรับปรุงระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้าง ทั้งเจ้าหน้าที่และประชาชนต่างเห็นพ้องว่าควรมีการพัฒนาให้ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการมากขึ้น แนวทางสำคัญ ได้แก่ การจัดทำคู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง การนำระบบดิจิทัลมาใช้ เช่น การยื่นคำขอออนไลน์ การอัปโหลดเอกสาร และการติดตามสถานะคำขอแบบเรียลไทม์ รวมถึงการพัฒนาระบบตรวจสอบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อลดความผิดพลาดและเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ควรปรับปรุงขั้นตอนการทำงานให้กระชับ ลดความซ้ำซ้อน และอำนวยความสะดวกให้ประชาชนตรวจสอบความก้าวหน้าได้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันการรักษามาตรฐานด้านการบริการของเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นจุดแข็งอยู่แล้ว จะช่วยยกระดับระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างให้มีความรวดเร็ว โปร่งใส และสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า กระบวนการยื่นขออนุญาตมีความเป็นระบบและเป็นไปตาม พ.ร.บ.ควบคุมอาคารฯ ช่วยลดความสับสนในการเตรียมเอกสารและเพิ่มความรวดเร็วในการบริการ เจ้าหน้าที่ตรวจสอบพื้นที่จริงและพิจารณาแบบแปลนอย่างละเอียดตามหลักเทคนิคและผังเมือง เพื่อความถูกต้องแม่นยำ และความปลอดภัยสูงสุดของโครงการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1.1. การส่งเสริมการใช้ระบบดิจิทัล ควรสนับสนุนการยื่นคำขออนุญาตและการติดตามผลผ่านระบบออนไลน์ เพื่อเพิ่มความสะดวก ลดภาระการเดินทาง และลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน เพื่อให้ข้อมูลสามารถจัดเก็บอย่างเป็นระบบ โปร่งใส และตรวจสอบได้ง่าย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัญหาและอุปสรรค คือ ด้านความรู้ความเข้าใจของประชาชนผู้ขออนุญาตหลายรายยังไม่ทราบขั้นตอนการขออนุญาต การแยกประเภทของการก่อสร้าง รวมถึงเอกสารที่ต้องเตรียม ทำให้เกิดความสับสนและความล่าช้าในการดำเนินการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

2.1. การพัฒนาคู่มือและสื่อประชาสัมพันธ์ ควรจัดทำคู่มือหรือสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับขั้นตอนการขอใบอนุญาตก่อสร้างในรูปแบบต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ หรือสื่อออนไลน์ พร้อมทั้งจัดอบรมหรือให้คำแนะนำเชิงรุกแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนมีความเข้าใจขั้นตอนและเอกสารที่จำเป็นอย่างครบถ้วน ลดความสับสนและข้อผิดพลาดในการดำเนินงาน

2.2. ระบบตรวจสอบเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ ควรพัฒนาระบบตรวจสอบเอกสารอัตโนมัติ เพื่อยืนยันความถูกต้องและครบถ้วนของเอกสาร ซึ่งจะช่วยลดข้อผิดพลาดในการพิจารณาและสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ขออนุญาต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า เจ้าหน้าที่เทศบาลและประชาชนผู้มาใช้บริการมีความคาดหวังให้ระบบการออกใบอนุญาตก่อสร้างบ้านพักอาศัยของเทศบาลเมืองพิชัยมีความทันสมัย รวดเร็ว และตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

3.1. ปรับปรุงกระบวนการทำงานให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ควรพิจารณาการตัดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นออก ลดความซ้ำซ้อนของการเตรียมเอกสาร และจัดทำระบบติดตามสถานะคำขอออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบความคืบหน้าได้ด้วยตนเอง

3.2. รักษามาตรฐานการให้บริการของเจ้าหน้าที่ ควรสนับสนุนการพัฒนาความรู้ความสามารถ และทักษะด้านการสื่อสารของเจ้าหน้าที่อย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความเชื่อมั่นและความพึงพอใจของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ขยายขอบเขตการศึกษา ได้แก่ การเปรียบเทียบกระบวนการออกใบอนุญาตก่อสร้างระหว่างหลายเทศบาลหรือจังหวัด เพื่อวิเคราะห์แนวปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำมาปรับใช้ได้

2.2. ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของการใช้ระบบดิจิทัลและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ในการออกใบอนุญาต เพื่อประเมินประสิทธิภาพ ความสะดวก และความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ

2.3. ควรศึกษาแนวโน้มและปัญหาการเข้าใจขั้นตอนการขออนุญาตของประชาชนเชิงลึกเพื่อออกแบบมาตรการให้คำแนะนำและอบรมที่เหมาะสม

References

Boonyaratphan, T. (2011). *Public Administration and Civil Service Reform*. In the Compilation of Public Administration Concepts, Theories, and Principles. (7th ed.). Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University Press.

Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches*. (4th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Denzin, N. K. (1978). *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods*. New York: McGraw-Hill.

Kamsiripiman, K. (2021). The effectiveness of local administrative organization management under the Building Control Act B.E. 2522 in Samut Prakan Province. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University*, 8(1), 14–25.

Kiattisirisakul, C. (2017). *Improvement of construction permit procedures: A case study of Bang Pla Kod Subdistrict Administrative Organization*. (Master of Engineering thesis). Siam University. Bangkok.

Makmool, D. (2024). *A study of problems and public satisfaction with building permit applications in Bang Khun Non District Office, Bangkok*. (Master of Engineering thesis). Siam University. Bangkok.

Pichai Municipality Office. (2024). *General information about Pichai Municipality*. Retrieved July 7, 2024, from https://www.pichaicity.go.th/category/stat_ report/

Royal Thai Government Gazette. (1979). *Building Control Act B.E. 2522 [Building Control Act 1979]*. Bangkok: Secretariat of the Cabinet.

Ruenruangrit, M. (2016). *Public satisfaction with municipal engineering services of Phra Nakhon Si Ayutthaya Municipality*. (Master's thesis). Siam University. Bangkok.

Thawonphian, C. (2018). *A study of problems in providing construction, alteration, and demolition permit services of the municipal engineering office in Mueang District, Rayong Province*. (Master's thesis). Burapha University. Chon Buri.

Yodmanee, N. (2020). *Service efficiency of the civil engineering department, Lat Krabang District Office*. (Independent study, Master of Public Administration). Thammasat University. Bangkok.

คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์

LANNA MANUSCRIPTS: CREATING LEARNING ACTIVITIES FOR PRESERVATION

[1]พระมหากีรติ วรกิตฺติ และ [2]พระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต

[1]Phramaha Keerati Warakitti and [2]Phramaha Bovornvit Ratanachoto

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: Ckoutlawz@gamail.com

[1]เบอร์โทร: 063-108-1157

Received: 2025-11-06

Revised: 2025-11-17

Accepted: 2025-12-21

บทคัดย่อ

รายงานการวิจัยเรื่อง "คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์" มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเป็นมาและแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา 2) สร้างกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา และ 3) ส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในพื้นที่จังหวัดลำปาง การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยใช้ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เครื่องมือวิจัยประกอบด้วยแบบประเมิน IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ แบบสัมภาษณ์พระสงฆ์ นักวิชาการท้องถิ่น และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านคัมภีร์โบราณล้านนา จำนวน 30 รูป/คน และแบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือของกิจกรรมจากพระสงฆ์และประชาชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 100 รูป/คน ได้แก่ พระสงฆ์ 50 รูป และประชาชน 50 คน

จากผลการวิจัยพบว่า 1) คัมภีร์ล้านนาเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญด้านประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาจึงสะท้อนถึงความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดลำปาง องค์ความรู้และคุณค่าที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนาเป็นแนวทางสำคัญในการส่งเสริมการอนุรักษ์ เพื่อสร้างความตระหนักรู้ ความเข้าใจ และแรงบันดาลใจแก่ผู้ศึกษาในการสืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวอย่างยั่งยืน 2) กิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนามีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา พัฒนาการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาล้านนา พร้อมทั้งประยุกต์เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูล นอกจากนี้ยังมุ่งสร้างความเข้าใจในภาษาอักขระล้านนา และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในคัมภีร์ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมล้านนา และส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้สู่สังคมอย่างเป็นรูปธรรม และ 3) การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง สามารถต่อยอดในการอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดนิทรรศการ การเผยแพร่

ความรู้ผ่านสื่อต่างๆ และการสนับสนุนการศึกษาคัมภีร์ล้านนาอย่างมีระบบ ในสถาบันการศึกษา วัด ชุมชนต่างๆ ตามกระบวนการอย่างสมบูรณ์

คำสำคัญ: คัมภีร์ล้านนา; กิจกรรมการเรียนรู้; การอนุรักษ์

Abstract

The research report of “Lanna Manuscripts: Creating Learning Activities for Preservation” aimed to; 1) study the background and methods of conserving Lanna manuscripts; 2) develop a learning activity for Lanna manuscripts; and 3) promote learning and conservation of Lanna manuscripts within Lampang Province. The study was conducted as action research employing both qualitative and quantitative data. The research instruments included an IOC assessment form for experts; interview forms for monks, local scholars, and academics; 30 specialists in ancient Lanna scriptures; and an evaluation form for Lanna scripture learning activities. The activities’ reliability was assessed by 100 participants in Lampang Province, comprising 50 monks and 50 laypersons.

The findings revealed that; 1) Lanna manuscripts served as vital sources of information in history, religion, art, and local wisdom. The preservation of these manuscripts reflected the pride of Lampang Province in its cultural heritage. The knowledge and values contained in the manuscripts provided essential guidance for promoting conservation, fostering awareness, understanding, and inspiration among learners to sustain this wisdom. 2) The Lanna Scripture Learning Activity aims to enhance language skills, including listening, speaking, reading, and writing in the Lanna language, while integrating technology for communication and information dissemination. It also seeks to deepen understanding of the language, Lanna script, and Buddhist principles contained in the scriptures, thereby preserving and transmitting Lanna cultural wisdom and promoting the tangible dissemination of knowledge to society. 3) Promoting the study and preservation of Lanna manuscripts in Lampang Province can be further developed through workshops, exhibitions, knowledge dissemination via various media, and the systematic support of Lanna manuscript education in schools, temples, and communities through a comprehensive process.

Keywords: Lanna Manuscripts; Learning Activities; Preservation

บทนำ

ภาคเหนือของประเทศไทยเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและสืบทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นมายาวนาน หนึ่งในมรดกที่สะท้อนเอกลักษณ์อันโดดเด่นของภูมิภาคนี้ คือ “คัมภีร์ล้านนา” ซึ่งทำหน้าที่บันทึกคำสอนทางพุทธศาสนา ความเชื่อพื้นบ้าน กฎหมายและจารีตประเพณี ความรู้ด้านการแพทย์พื้นถิ่น รวมถึงวรรณกรรมที่ถ่ายทอดวิถีชีวิตและโลกทัศน์ของชุมชนในอดีต คัมภีร์เหล่านี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางสังคม ความคิด และวัฒนธรรมของชาวล้านนาได้อย่างลุ่มลึก อย่างไรก็ตาม แม้คัมภีร์ล้านนาจะมีคุณค่าทางวิชาการและประวัติศาสตร์สูง แต่ความสำคัญของคัมภีร์กลับลดลงอย่างต่อเนื่องในปัจจุบัน คัมภีร์จำนวนมากเสื่อมสภาพจากอายุการใช้งานและสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม เช่น การกรอบ เปราะ และการสูญหาย ขณะเดียวกันการจัดเก็บยังขาดมาตรฐานที่ชัดเจน ทำให้การอนุรักษ์และการสืบทอดองค์ความรู้ประสบข้อจำกัด อีกทั้งจำนวนผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรธรรมล้านนาและภาษาโบราณลดลงอย่างเห็นได้ชัด ส่งผลให้การถอดถ้อยความ การตีความ และการแปลเนื้อหาไม่สามารถดำเนินการได้อย่างครอบคลุม แม้คัมภีร์จะมีความหลากหลายทางภาษาและอักษร เช่น ล้านนา ไทยลื้อ ไทยเขิน พม่า และบาลี อันเป็นหลักฐานที่สะท้อนความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรม แต่ความหลากหลายดังกล่าวกลับเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงสำหรับคนรุ่นใหม่และผู้สนใจทั่วไป ในระดับชุมชน แม้วัดและหอไตรจะเป็นแหล่งเก็บรักษาคัมภีร์ล้านนาที่สำคัญ แต่การนำคัมภีร์มาใช้ประโยชน์เชิงการเรียนรู้ยังมีอยู่อย่างจำกัด เนื่องจากขาดสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ยังเป็นแบบดั้งเดิม และขาดกิจกรรมที่เชื่อมโยงคัมภีร์กับวิถีชีวิตหรือบริบททางวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ส่งผลให้ประชาชน โดยเฉพาะเยาวชน ไม่เกิดความตระหนักถึงคุณค่าและบทบาทของคัมภีร์ล้านนาต่อสังคมร่วมสมัย ปัญหาและช่องว่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้หรือกิจกรรมที่เอื้อต่อการเข้าถึงองค์ความรู้จากคัมภีร์ล้านนาในมิติที่หลากหลาย ทั้งด้านเนื้อหา ภาษา และบริบททางวัฒนธรรม การสำรวจสถานการณ์คัมภีร์ในพื้นที่ การทำความเข้าใจบทบาทของพระสงฆ์ นักวิชาการ และประชาชนที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการประเมินกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ จึงเป็นขั้นตอนสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาแนวทางการอนุรักษ์และการถ่ายทอดคัมภีร์ล้านนาอย่างยั่งยืน (Chanhom, 1995)

จังหวัดลำปางเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของดินแดนล้านนาที่มีความรุ่งเรืองด้านวัฒนธรรมและศาสนามาตั้งแต่อดีต องค์ประกอบทางประวัติศาสตร์ของลำปางปรากฏชัดทั้งในรูปของโบราณสถาน เจดีย์ วัด ตลอดจนศิลปกรรมและโบราณวัตถุจำนวนมาก ซึ่งล้วนสะท้อนถึงความเจริญของชุมชนและความสัมพันธ์กับเมืองศูนย์กลางอื่นในภูมิภาคล้านนา เช่น หริภุญชัย เชียงใหม่ และเชียงราย การสั่งสมทางวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องยาวนานตั้งแต่สมัยพระนางจามเทวีในพุทธศตวรรษที่ 13 และพัฒนามาเป็นเมือง “เขลางค์” หรือ “ละกอน”

ซึ่งเป็นชื่อที่ปรากฏในเอกสารโบราณหลากหลายประเภท ตั้งแต่ตำนานพื้นเมือง จารึกศิลา ไปจนถึงพงศาวดารโบราณ ตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษ ลำปางจึงไม่เพียงทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการตั้งถิ่นฐาน หากยังเป็นพื้นที่ที่สะท้อนพลวัตทางสังคม การเมือง และความเชื่อของผู้คนในภูมิภาคได้อย่างชัดเจน หลักฐานทางโบราณคดีและเอกสารโบราณที่พบในลำปางช่วยขยายความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของเมืองในอดีต ทั้งในด้านศาสนา เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม โดยเฉพาะวัดพระธาตุลำปางหลวงในอำเภอเกาะคา ซึ่งเป็นศูนย์กลางศรัทธาและวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวลำปางมายาวนาน บริเวณดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่แสดงให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐานอย่างต่อเนื่องและความรุ่งเรืองของศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมล้านนา ส่งผลให้ลำปางได้รับการยอมรับว่าเป็นเมืองเก่าแก่ที่สะท้อนความต่อเนื่องของอารยธรรมล้านนาอย่างเด่นชัด (Thaweekul, 2018)

หนึ่งในหลักฐานที่มีคุณค่ายิ่งต่อการศึกษาอดีตของลำปางและล้านนา คือ “คัมภีร์ใบลาน” และเอกสารโบราณประเภทต่าง ๆ ซึ่งบันทึกองค์ความรู้หลายด้าน ทั้งคำสอนทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับจักรวาลวิทยา เรื่องเล่าในท้องถิ่น พงศาวดาร กฎหมายจารีต การแพทย์พื้นบ้าน ตลอดจนตำราที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและวิถีชีวิต คัมภีร์เหล่านี้ไม่เพียงให้ข้อมูลด้านเนื้อหาเท่านั้น หากยังสะท้อนความชำนาญด้านภาษา อักษร และภูมิปัญญาของปราชญ์ล้านนาในแต่ละยุคสมัย เนื่องจากถูกบันทึกไว้ด้วยอักษรธรรมล้านนา ไทยลื้อ ไทยเขิน พม่า และบาลี ทำให้คัมภีร์ใบลานเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าซึ่งเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ศิลปะ และสังคมได้อย่างลึกซึ้ง แม้คัมภีร์ใบลานจะมีความสำคัญหลายด้าน แต่การศึกษาและการอนุรักษ์กลับเผชิญข้อจำกัดจำนวนมาก ตั้งแต่สภาพวัสดุที่เสื่อมตามกาลเวลา ระบบการเก็บรักษาที่ไม่เป็นมาตรฐาน ไปจนถึงจำนวนผู้รู้ด้านอักษรล้านนาที่ลดลงอย่างต่อเนื่อง ความหลากหลายของภาษาและสำนวนโบราณในคัมภีร์ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการถอดความและการนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษา ผลที่ตามมาคือ คัมภีร์จำนวนมากถูกจัดเก็บไว้ในวัดโดยไม่ได้รับการปริวรรตหรือศึกษาต่อยอด ทั้งที่คัมภีร์ดังกล่าวสามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจรากเหง้าทางวัฒนธรรมและพัฒนาการของสังคมลำปางได้อย่างลึกซึ้ง (The Committee of Wat Phra That Lampang Luang, 1970)

ในจังหวัดลำปางโดยเฉพาะ การอนุรักษ์และศึกษาคัมภีร์ใบลานยังคงกระทำกันในวงจำกัด ทั้งในด้านบุคลากรและกระบวนการจัดการ ไม่มีระบบรวบรวมและนำเสนอข้อมูลที่เป็นรูปธรรม จึงทำให้ชุมชนและสถาบันการศึกษายังคงมีช่องว่างในการเข้าถึงองค์ความรู้จากคัมภีร์อย่างทั่วถึง หากไม่มีการดำเนินงานที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเป็นระบบ คัมภีร์เหล่านี้อาจสูญเสียทั้งในเชิงกายภาพและเชิงความหมาย ทำให้มรดกทางภูมิปัญญาที่สำคัญของลำปางและล้านนาไม่อาจถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปได้ เอกสารโบราณล้านนาถือว่าเป็นมรดกทางปัญญาที่สะท้อนทั้งอัตลักษณ์และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต โดยบันทึกองค์ความรู้ ความเชื่อ และประเพณีที่สืบทอดต่อกันมายาวนาน ภายในเอกสารเหล่านี้ปรากฏอักขระและภาษาท้องถิ่นควบคู่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา และพิธีกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งช่วยอธิบายความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในภูมิภาคตลอดจนบทบาทของปราชญ์ท้องถิ่นผู้ทำหน้าที่สั่งสมและถ่ายทอดความรู้ผ่านวรรณกรรม ตำนาน และคัมภีร์

หลากหลายประเภท ในจำนวนเอกสารเหล่านี้ คัมภีร์ใบลานถือเป็นหลักฐานสำคัญที่สุดชิ้นหนึ่ง เพราะบันทึกข้อมูลทั้งด้านโลกียะและธรรมะอย่างเป็นระบบ เนื้อหาครอบคลุมกว้างขวาง ตั้งแต่หลักธรรม พงศาวดาร โหราศาสตร์ วรรณกรรมพื้นบ้าน กฎหมายจารีต ตำรายา เวทมนตร์คาถา ไปจนถึงคู่มือประกอบพิธีกรรม ทำให้เห็นโครงสร้างความคิดและแบบแผนวัฒนธรรมที่หล่อหลอมสังคมล้านนาในแต่ละช่วงเวลา นอกจากนี้ คัมภีร์ใบลานยังมีคุณค่าในเชิงมานุษยวิทยาและสังคมศาสตร์ เนื่องจากเป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างวัตถุธรรม เช่น วัด โบราณวัตถุ และรูปแบบอักษร กับนามธรรม ได้แก่ ศรัทธา ความเชื่อ และภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงเป็นหลักฐานที่ช่วยอธิบายพัฒนาการของสังคม ตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนล้านนาได้อย่างลึกซึ้ง (Phrapissanupol Suwunnarupo et al. 2019)

คัมภีร์ใบลานถือเป็นสัญลักษณ์สำคัญของอัตลักษณ์วัฒนธรรมล้านนาอย่างเด่นชัด ทั้งในด้านภาษา อักษร วรรณคดี ความเชื่อ และประเพณี นอกจากนี้ยังสะท้อนถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในฐานะรากฐานของชีวิตและสังคมในอดีต ความรู้และเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์เผยให้เห็นภูมิปัญญาของบรรพชน พร้อมกับบทบาทของปราชญ์ผู้ถ่ายทอดความรู้ ซึ่งทำให้คัมภีร์เหล่านี้กลายเป็นรากฐานสำคัญขององค์ความรู้และวัฒนธรรมล้านนาที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ในมุมมองของนักวิจัย คัมภีร์ใบลานไม่ใช่เพียงเอกสารทางประวัติศาสตร์หรือศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งข้อมูลเชิงลึกที่ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิต สังคม และกระบวนการถ่ายทอดความรู้ในอดีต การศึกษาและปริวรรตคัมภีร์จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการวิเคราะห์พลวัตทางวัฒนธรรม การสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาให้คงอยู่ต่อเนื่อง อีกทั้งความสำคัญของคัมภีร์ใบลานยังสะท้อนในรูปแบบวัสดุและกระบวนการผลิต โดยคัมภีร์เหล่านี้ทำจากใบต้นลาน ซึ่งจารึกตัวอักษรลงไปโดยวิธีที่เรียกว่า “จาร” ใบลานมักถูกเจาะรูตรงกลางหรือใกล้ปลายสองรูเพื่อร้อยด้วยด้ายฟั่นที่เรียกว่า “สายสยอง” หรือบางท้องถิ่นเรียกว่า “สายสนอง” การร้อยแผ่นใบลานเข้าด้วยกันหลายแผ่นจะเรียกว่า “ผูก” โดยหนึ่งผูกมักประกอบด้วยประมาณ 24 แผ่น และหากเนื้อหายาวจะถูกแบ่งเป็นหลายผูก ซึ่งชาวล้านนาเรียกว่า “1 กับ” แม้คัมภีร์ใบลานจะมีอายุน้อยกว่าศิลาจารึก แต่มีอายุมากกว่าสมุดไทยหรือสมุดข่อย ขึ้นอยู่กับวัสดุรองรับการจารึก และในดินแดนล้านนาได้มีการค้นพบคัมภีร์ใบลานที่สมบูรณ์และมีอายุไม่น้อยกว่า 400–500 ปี ซึ่งสะท้อนถึงความทนทานของวัสดุและความสำคัญทางวัฒนธรรมที่ได้รับการอนุรักษ์มาอย่างยาวนาน (Premjit et al. 2005)

อย่างไรก็ตาม การปริวรรตและถอดองค์ความรู้จากคัมภีร์โบราณยังดำเนินไปอย่างจำกัด เนื่องจากขาดผู้เชี่ยวชาญด้านอักษรล้านนา ส่งผลให้คัมภีร์จำนวนมากยังไม่ได้รับการศึกษาอย่างแท้จริง หากไม่มีการสนับสนุนด้านการเรียนรู้และการถอดความอย่างเป็นระบบ คัมภีร์เหล่านี้อาจเสื่อมสลายทั้งทางกายภาพและคุณค่าทางปัญญา กลายเป็นเพียงวัตถุโบราณที่ไม่สามารถสะท้อนความหมายดั้งเดิมได้ ในมุมมองของนักวิจัย การศึกษาคัมภีร์อย่างเป็นขั้นตอนและเชิงระบบสามารถเปิดเผยสาระและภูมิปัญญาที่ซ่อนอยู่ ทำให้ชุมชนเข้าถึงความรู้และคุณค่าทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันองค์ความรู้ที่ได้ยังสามารถจัดระบบเพื่อประยุกต์ใช้ในสถาบันการศึกษา วัด และชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และสืบสานมรดกทางภูมิปัญญาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้

คัมภีร์ใบลานสะท้อนถึงภูมิปัญญา ความละเอียดประณีต และศรัทธาในพระพุทธศาสนาของบรรพชน เนื้อหาครอบคลุมคำสอนทางศาสนา ประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม จึงมีคุณค่าทางวิชาการเทียบเท่าศิลาจารึกหรือสมุดไทย โดยทั่วไปคัมภีร์จะเก็บรักษาในวัด และบางแห่งยังใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ซึ่งสะท้อนถึงความต่อเนื่องของคัมภีร์ในวิถีชีวิตชุมชน อย่างไรก็ตาม การอนุรักษ์คัมภีร์ในจังหวัดลำปางยังประสบข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และกระบวนการบริหาร ทำให้การดูแลมักจำกัดอยู่ในกลุ่มเฉพาะและขาดความต่อเนื่อง

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น พบว่าคัมภีร์โบราณล้านนาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และวิถีชีวิตของผู้คนในอดีต แม้มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศาสนา และศิลปวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง แต่ปัจจุบันคัมภีร์หลายฉบับเริ่มเสื่อมสลาย สูญหาย หรือขาดการดูแลเหมาะสม ผู้วิจัยจึงดำเนินโครงการวิจัยเรื่อง “คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์” มุ่งศึกษาความเป็นมา ลักษณะ และแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ พร้อมพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสืบสานและดูแลมรดกทางวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้มุ่งสร้างองค์ความรู้ระบบเกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา จัดทำฐานข้อมูลสำคัญสำหรับการศึกษา การอนุรักษ์ และเผยแพร่คุณค่าในระดับท้องถิ่นและวิชาการ ตลอดจนส่งเสริมความตระหนักและความภาคภูมิใจในมรดกภูมิปัญญาของชาวล้านนา ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา

2) เพื่อสร้างกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา

3) เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน มีดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามกระบวนการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และองค์ความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณล้านนา

2. ติดต่อประสานงานกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ กลุ่มพระสงฆ์ นักวิชาการท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อขอความร่วมมือในการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูล

3. ดำเนินการวิจัยโดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ร่วม ระหว่างเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และเชิงปริมาณ (Quantitative method) โดยมีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมทีมวิจัย

ได้มีการรวบรวมทีมวิจัย 2 ท่าน ได้แก่ พระมหากีรติ วรกิตฺติ เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย และพระมหาบวรวิทย์ รตนโชโต เป็นผู้ร่วมทำวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ลงพื้นที่สำรวจเพื่อการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา ในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 อำเภอ คือ อำเภอเมือง อำเภอเกาะคา และอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง รวม 7 แห่ง ได้แก่ 1) คัมภีร์ล้านนา วัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 2) คัมภีร์ล้านนา วัดปงสนุกเหนือ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 3) คัมภีร์ล้านนา วัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 4) คัมภีร์ล้านนา วัดพระธาตุลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 5) คัมภีร์ล้านนา วัดประตูต้นผึ้ง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 6) คัมภีร์ล้านนา วัดบ้านหลุก อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง และ 7) คัมภีร์ล้านนา วัดท่าแหน อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาข้อมูลเอกสาร

การศึกษาภาคเอกสาร (Documentary Study) โดยทำการศึกษา รวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์โบราณล้านนา หนังสือ รายงานการวิจัย ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ที่เกี่ยวข้องทั้งที่จารึกด้วยอักขระธัมม์ล้านนา (ตั๋วเมือง) ศึกษาความเป็นมาของคัมภีร์โบราณล้านนา 2) ถอดองค์ความรู้คัมภีร์โบราณล้านนา ในจังหวัดลำปาง

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงกระบวนการศึกษาและการปฏิบัติจริงในชุมชน คณะผู้วิจัยจึงได้กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและประเมินผลอย่างเป็นระบบ คือ

1) แบบประเมิน IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย เพื่อให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์สามารถตอบโจทย์ความต้องการของสังคมได้อย่างสูงสุด

2) แบบสัมภาษณ์ (Interview) ซึ่งจัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับคัมภีร์โบราณล้านนา โดยกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยพระสงฆ์ นักวิชาการท้องถิ่น และนักวิชาการจากสถาบันการศึกษา จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งแบบสัมภาษณ์ถูกออกแบบให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ ประวัติและข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้สัมภาษณ์ ข้อคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์

3) แบบประเมินกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เพื่อสอบถามความคิดเห็นของพระสงฆ์และประชาชนในพื้นที่จังหวัดลำปาง จำนวน 100 รูป/คน เกี่ยวกับความน่าเชื่อถือและประโยชน์ของกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าว เพื่อประเมินความเหมาะสมและคุณค่าของกิจกรรมต่อชุมชน

4)กิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ซึ่งออกแบบขึ้นเพื่อรวบรวมและสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณล้านนา โดยนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นกิจกรรมและเนื้อหาที่สามารถถ่ายทอดให้ชุมชนและผู้สนใจเรียนรู้ต่อไป ทั้งนี้ การดำเนินงานทั้งหมดมุ่งสร้างกระบวนการวิจัยที่ต่อเนื่อง เชื่อมโยงระหว่างการศึกษา การวิเคราะห์ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์จริงในชุมชนอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินคุณภาพ และวิเคราะห์สรุปกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เพื่อตีพิมพ์บทความวิจัย เรื่อง คัมภีร์ล้านนา: การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์ พร้อมจัดทำคู่มือการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาความเป็นมาและแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา

ผลการวิจัยพบว่า คัมภีร์หรือเอกสารจารของล้านนาเป็นมรดกทางภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่า ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา โครงสร้างทางสังคม จารีตประเพณี ตลอดจนองค์ความรู้ในหลากหลายสาขา โดยในการศึกษาครั้งนี้ “คัมภีร์โบราณล้านนา” หมายถึงเอกสารสำคัญ 2 ประเภท ได้แก่ คัมภีร์ใบลาน และคัมภีร์ปั๊บสา ประการแรก คัมภีร์ใบลานเป็นเอกสารที่จารอักษรลงบนใบลานที่ผ่านการตัดแต่งอย่างประณีตให้มีขนาดสม่ำเสมอ จากนั้นเจาะรูและร้อยด้วยสายสนองรวมเป็นชุด เรียกว่า “ผูก” เนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับพระธรรมคำสั่งสอน เช่น พระไตรปิฎก โดยกระบวนการบันทึกดังกล่าวเรียกว่า “การจาร” ลักษณะของคัมภีร์ใบลานจึงมิได้อยู่ในรูปแบบเล่มเช่นหนังสือกระดาษทั่วไป ทั้งนี้ มักมีไม้ประกับเป็นปกหน้าและปกหลังเพื่อเพิ่มความคงทนและความสวยงาม อีกทั้งยังมีการตกแต่งขอบใบลานในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ล่องชาด ทองทึบ หรือฉบับลานดิบ นอกจากนี้ยังนิยมใช้ผ้าห่อและจัดทำทะเบียนกำกับ เพื่อความเป็นระเบียบและสะดวกต่อการเก็บรักษาและสืบค้น ประการที่สอง คัมภีร์ปั๊บสาเป็นเอกสารโบราณของล้านนาในลักษณะสมุด ทำจากกระดาษสาที่นำมาต่อและพับเป็นเล่ม โดยผ่านการเคลือบและเสริมความแข็งแรงด้วยวัสดุธรรมชาติ ใช้สำหรับการบันทึกของพระสงฆ์และชุมชน เนื้อหาครอบคลุมทั้งพระธรรม คาถา พิธีกรรม ตำรายา ตลอดจนเรื่องการปกครอง พงศาวดาร และวรรณกรรม ซึ่งแพร่หลายในภาคเหนือ โดยเฉพาะในกลุ่มไทใหญ่ คัมภีร์ปั๊บสาจึงนับเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาของล้านนา ควบคู่กับคัมภีร์ใบลานอย่างมีนัยสำคัญ 2) ทั้งนี้ งานวิจัยได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในลักษณะกระบวนการ โดยเริ่มจากการให้ความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา ผ่านการฝึกอบรมทักษะการอ่านและการเขียนอักขระล้านนา เพื่อสร้างแรงจูงใจและเสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าแนวทางการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 1) การสำรวจและจัดทำทะเบียน ดำเนินการสำรวจและรวบรวมข้อมูลคัมภีร์ใบลานจากวัดและสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดลำปาง พร้อมจัดทำทะเบียนอย่างเป็นระบบ 2) การจัดเก็บและอนุรักษ์ จัดเก็บคัมภีร์ใบลานตามหลักวิชาการ เพื่อป้องกันความเสียหายและการเสื่อมสภาพ 3) การปริวรรตและการแปล ถอดความและแปลคัมภีร์เป็นอักษรไทยกลาง โดยยึดหลักภาษาร่วมสมัย เพื่อให้เข้าถึงและศึกษาได้สะดวกยิ่งขึ้น 4) การส่งเสริมการเรียนรู้ สนับสนุนการศึกษาเกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนาในสถาบันการศึกษาและชุมชน 5) การเผยแพร่ความรู้ เผยแพร่ข้อมูลผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ นิทรรศการ และสื่อออนไลน์ในรูปแบบต่างๆและ 6) การสร้างเครือข่าย ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในจังหวัดลำปางและพื้นที่ใกล้เคียง

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา

การเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาเป็นแนวทางส่งเสริมความตระหนักถึงคุณค่า ผ่านการศึกษาและอนุรักษ์ภาษา วรรณกรรม และคัมภีร์พระพุทธศาสนาที่จารึกด้วยอักษรธรรมล้านนา เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจอักขระ ภาษา และเนื้อหาคัมภีร์ สามารถอ่าน วิเคราะห์ และตีความได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันและเผยแพร่ภูมิปัญญาวัฒนธรรมล้านนา โดยหลักสูตรดังกล่าวมุ่งสืบสานองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมที่บันทึกในคัมภีร์ล้านนา โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถอ่าน เขียน ฟัง และพูดภาษาล้านนาได้อย่างถูกต้อง พร้อมใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นและเผยแพร่ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ตามกระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ดังนี้

1. กิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ประกอบด้วยโครงสร้าง ดังนี้

1.1) จุดประสงค์ของกิจกรรมการเรียนรู้ คือ 1) เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษา พัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ภาษาล้านนา และสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ข้อมูล 2) เพื่อส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ ในภาษาและอักขระล้านนา รวมถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ล้านนา 3) เพื่ออนุรักษ์และสืบทอด ส่งเสริมให้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมล้านนา และสามารถนำความรู้ไปเผยแพร่และบริการวิชาการแก่สังคม

1.2) เนื้อหาในชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ภาษาและอักขระล้านนา เรียนรู้พื้นฐานภาษาล้านนา อักขระล้านนา รวมถึงไวยากรณ์และรูปแบบการเขียน 2) คัมภีร์ล้านนา ศึกษาเนื้อหาและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในคัมภีร์ต่างๆ เช่น ไตรภูมิพระร่วง มงคลทีปนี 3) การประยุกต์ใช้ เรียนรู้วิธีการนำความรู้จากคัมภีร์ล้านนาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การเทศนา การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา และการอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา และ 4) เทคโนโลยี ศึกษาการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีอื่นๆ ในการพิมพ์ การสืบค้น และการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาและคัมภีร์ล้านนา

1.3) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยมุ่งเน้นการสืบสานและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมล้านนา โดยเน้นการเรียนรู้ภาษาและอักษรธรรมล้านนา เพื่อการอ่านและการปริวรรตคัมภีร์โบราณ รวมถึงการนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในด้านต่างๆ เช่น การศึกษา การท่องเที่ยว และการสร้างสรรค์งานศิลปะ ประกอบด้วย 1) การเรียนรู้ภาษาและอักษรธรรมล้านนา การฝึกอ่าน เขียน และทำความเข้าใจภาษาและอักษรธรรมล้านนา (ตั๋วเมือง) 2) การปริวรรตคัมภีร์โบราณ การถอดความและแปลคัมภีร์โบราณที่เขียนด้วยอักษรธรรมล้านนา ให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่าย 3) การศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมล้านนา การเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ความเชื่อ ศาสนา และวิถีชีวิตของชาวล้านนา ผ่านการศึกษาคัมภีร์โบราณและวรรณกรรมต่างๆ และ 4) การประยุกต์ใช้ความรู้ การนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ไปใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การสร้างสรรค์งานศิลปะและวรรณกรรม การอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม

2. กระบวนการของกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา กระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วยหลายขั้นตอน เริ่มจากการเตรียมความพร้อมด้านภาษาและพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา จากนั้นศึกษาเนื้อหาอย่างละเอียด พร้อมวิเคราะห์ วิจารณ์ และตีความตามหลักการและบริบทวัฒนธรรมล้านนา

รวมถึงฝึกอ่าน เขียน แปล และประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันหรือการศึกษาต่อยอด โดยมีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้

2.1) การเตรียมความพร้อม การเตรียมความพร้อมเป็นขั้นตอนสำคัญในการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา โดยเริ่มจากการศึกษาพื้นฐานทางภาษา ได้แก่ การเรียนรู้ตัวอักษรล้านนา คำศัพท์ สำนวน และไวยากรณ์ที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ รวมถึงการทำความเข้าใจพื้นฐานความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา เช่น ประวัติความเป็นมา ประเภทของคัมภีร์ และความสำคัญของคัมภีร์ในวัฒนธรรมล้านนา ที่ปรากฏในจังหวัดลำปาง นอกจากนี้ ยังรวมถึงการศึกษาองค์ความรู้ทั่วไปที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติศาสตร์ล้านนา ศาสนา และความเชื่อต่าง ๆ ของล้านนาที่พบในจังหวัดลำปางและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อสร้างความเข้าใจรอบด้านและเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาคัมภีร์ในขั้นตอนถัดไป

2.2) การศึกษาเนื้อหาคัมภีร์ การศึกษาเนื้อหาคัมภีร์ล้านนาเริ่มจากการคัดเลือกคัมภีร์ที่ปรากฏในจังหวัดลำปาง ตามความสนใจและความเหมาะสมของผู้เรียน จากนั้นดำเนินการอ่านและแปลคัมภีร์ทั้งฉบับภาษาเดิมและฉบับแปลเป็นภาษาไทย เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาอย่างละเอียด ต่อมาเป็นการวิเคราะห์และวิจารณ์เนื้อหาโดยตีความตามบริบททางวัฒนธรรมล้านนา พร้อมทั้งพิจารณาประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน สุดท้ายคือการฝึกฝนนำความรู้จากคัมภีร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การนำหลักธรรมคำสอนมาปรับใช้ การใช้ความรู้ทางโหราศาสตร์ในการพยากรณ์ หรือการประยุกต์ใช้ความรู้ทางสมุนไพรเพื่อการรักษาโรค

2.3) การเรียนรู้เพิ่มเติม การเรียนรู้เพิ่มเติมเป็นขั้นตอนสำคัญในการขยายความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนา โดยเริ่มจากการศึกษาต่อยอดในหัวข้อที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติศาสตร์ล้านนา ภาษา ล้านนา รวมถึงศาสนาและความเชื่อที่พบในจังหวัดลำปาง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญและผู้เรียนร่วมช่วยเสริมสร้างประสบการณ์และความเข้าใจในเนื้อหาอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น นอกจากนี้ การทำวิจัยเกี่ยวกับคัมภีร์ล้านนายังเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าในด้านวิชาการและการอนุรักษ์ ระยะเวลาในการเรียนรู้อาจแตกต่างกันไปตามหลักสูตรและเป้าหมายของผู้เรียน โดยทั่วไปอาจใช้เวลาตั้งแต่ไม่กี่เดือนจนถึงหลายปี

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในเขตพื้นที่จังหวัดลำปาง

1) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ พบว่าความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาอยู่ในระดับสูงอย่างสม่ำเสมอในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ซึ่งครอบคลุมหลากหลายมิติทั้งด้านคติความเชื่อ สังคม ศาสนา และวัฒนธรรม โดยมีค่าเฉลี่ย 4.45 (S.D.=0.50) สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนามีความเหมาะสมและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ในด้านการนำไปใช้ประโยชน์ ผู้เรียนเห็นว่าสามารถต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการศึกษาและวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (S.D =4.57, S.D.=0.54) อีกทั้งกระบวนการเรียนรู้ยังช่วยถ่ายทอดความรู้ใหม่ ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างมีคุณภาพ (S.D.=4.58, S.D.=0.57) เมื่อพิจารณารายประเด็น พบว่าความพึงพอใจสูงสุดอยู่ที่การได้รับความรู้ใหม่ รองลงมาคือการเข้าถึงกระบวนการเรียนรู้ที่สะดวก และการนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ทางการศึกษา (S.D.=4.49 และ 4.48 ตามลำดับ) นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามยังเห็นว่ากระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนามีคุณค่าทั้งในเชิงวิชาการ (S.D.=4.38, S.D.=0.66) และเชิงสังคม (S.D.=4.43, S.D.=0.57) รวมถึงสามารถประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน (S.D.=4.43, S.D. = 0.59) แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของกระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาในการสร้างองค์ความรู้ที่นำไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังตารางแสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับความความพึงพอใจเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ดังนี้

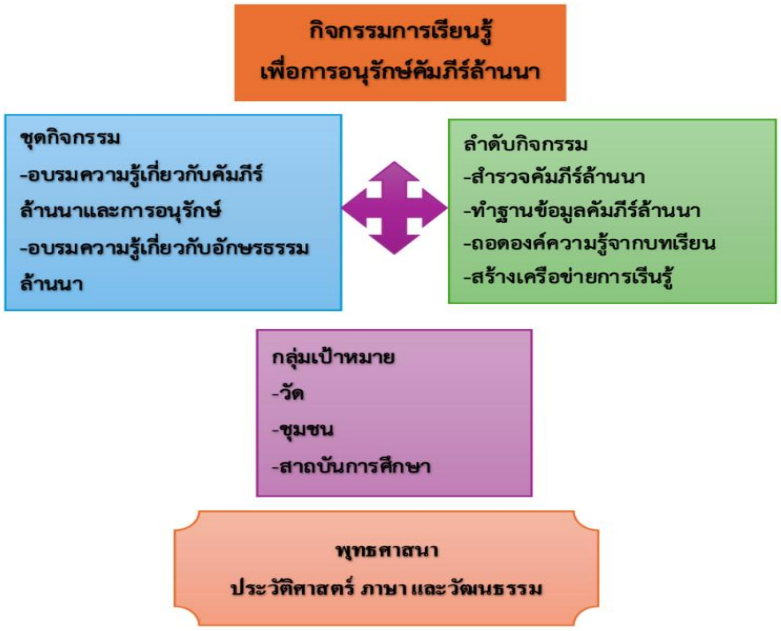
รายการหัวข้อการประเมิน	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การแปลค่า
1) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา มีเนื้อหาครอบครุมหลายด้าน เช่น คติความเชื่อ สังคม ศาสนา วัฒนธรรม	4.55	0.50	ระดับมากที่สุด
2) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา มีกระบวนการที่สามารถเข้าถึงได้ง่าย	4.49	0.59	ระดับมาก
3) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในเชิงวิชาการ	4.38	0.66	ระดับมาก
4) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา มีเนื้อหาเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาทั่วไป	4.48	0.59	ระดับมาก
5) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เป็นประโยชน์ต่อสังคมในภาพรวม	4.43	0.57	ระดับมาก
6) สามารถนำกระบวนการในหลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา มาศึกษาต่อยอดได้	4.57	0.54	ระดับมากที่สุด
7) สามารถนำเนื้อหาในหลักสูตรกระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.43	0.59	ระดับมาก
8) หลักสูตรกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา ให้องค์ความรู้ใหม่ๆ	4.58	0.57	ระดับมากที่สุด
รวม	4.49	0.29	ระดับมาก

กล่าวโดยสรุป กระบวนการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความพึงพอใจในระดับสูง เนื่องจากตอบสนองต่อความต้องการทางวิชาการ สังคม วัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง อีกทั้งยังเอื้อต่อการพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนถึงความเข้มแข็งของหลักสูตรในฐานะแหล่งเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่เป็นระบบ

2) ผลการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า การส่งเสริมการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในจังหวัดลำปางและพื้นที่อื่น ๆ มีส่วนสำคัญในการสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมาย อันส่งผลให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของคัมภีร์ล้านนา การอนุรักษ์ดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อคงไว้ซึ่งมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ โดยพื้นที่ที่ควรได้รับการส่งเสริม ได้แก่ สถาบันการศึกษา วัด และชุมชน เป็นต้น

กระบวนการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา ประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) การจัดเก็บและทำนุบำรุง จัดเก็บคัมภีร์ใบลานในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม ซ่อมแซมคัมภีร์ที่ชำรุด และพัฒนาฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ในการศึกษา 2) การศึกษาและถ่ายทอดองค์ความรู้ ศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา ปริวรรตคัมภีร์ และจัดกิจกรรมอบรมเพื่อเผยแพร่ความรู้แก่ผู้สนใจ 3) การสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักถึงคุณค่าและเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา 4) การบูรณาการความร่วมมือระหว่างภาคส่วน ประสานการดำเนินงานระหว่างสถาบันการศึกษา วัด และชุมชน เพื่อร่วมกันสืบสานองค์ความรู้และคติชนล้านนาที่ปรากฏในคัมภีร์

องค์ความรู้ใหม่

แผนภาพ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

การเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานล้านนาเน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงลักษณะทางกายภาพของใบลานที่เปราะบางและเสื่อมสภาพได้ง่าย การเรียนรู้จึงครอบคลุมทั้งการเห็นคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาและการเข้าใจกระบวนการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การสำรวจสภาพต้นฉบับ การจัดหมวดหมู่ การทำความสะอาดและบำรุงรักษา การซ่อมแซม ไปจนถึงการจัดเก็บตามหลักวิชาการ เพื่อยืดอายุการใช้งานของคัมภีร์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการพัฒนาองค์ความรู้เพื่อปริวรรต ตีความ ศึกษาวิจัย และเผยแพร่เนื้อหาให้สาธารณชนเข้าถึงได้ ช่วยสร้างมิติความเข้าใจใหม่ทั้งด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมท้องถิ่นของล้านนา

องค์ความรู้จากกิจกรรมนี้สามารถจัดเป็น 3 มิติสำคัญ ได้แก่

1) มิติทางพระพุทธศาสนา คัมภีร์โบราณล้านนาเป็นแหล่งความรู้หลักธรรม คำสอน และประเพณีทางพระพุทธศาสนา สะท้อนความศรัทธาของชาวล้านนาที่นับถือพุทธนิกายลังกาวงศ์ เช่น การจารึกพระไตรปิฎกในสมัยพระเจ้าติโลกราช คัมภีร์ประเภทต่าง ๆ เช่น ชาดก นิทานธรรมะ และคาถา ทำหน้าที่เป็น “สื่อกลางทางวัฒนธรรม” ถ่ายทอดหลักธรรมและคติทางศีลธรรมอย่างเข้าถึงง่าย พร้อมสะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปรับสื่อธรรมให้สอดคล้องบริบทสังคม นอกจากนี้ คัมภีร์ยังแสดงความผสมผสานระหว่างความเชื่อเรื่องผีและอำนาจเหนือธรรมชาติกับพระพุทธศาสนาอย่างกลมกลืน สะท้อนความยืดหยุ่นทางวัฒนธรรมและลุ่มลึกทางจิตวิญญาณของชาวล้านนา

2) มิติทางประวัติศาสตร์ คัมภีร์ใบลานและเอกสารโบราณเป็นหลักฐานสำคัญที่บันทึกเรื่องราวด้านประวัติศาสตร์ สังคม และศาสนาของอาณาจักรล้านนา ทั้งคัมภีร์ใบลาน พับสา และจารึกช่วยให้เข้าใจพัฒนาการของอาณาจักร ตำนานท้องถิ่น วรรณกรรมทางพุทธศาสนา ข้อมูลกฎหมายและการปกครอง นักวิจัยจึงเห็นว่าการศึกษาเอกสารเหล่านี้ไม่เพียงเก็บข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ แต่ยังรื้อฟื้นความทรงจำและอัตลักษณ์ของชุมชนล้านนา ให้สามารถฟื้นฟูองค์ความรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างสมบูรณ์และยั่งยืน

3) มิติทางภาษาและวรรณกรรม คัมภีร์โบราณสะท้อนตัวตนทางวัฒนธรรมของชาวล้านนา ทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะและงานเขียนลายลักษณ์อักษร ถ่ายทอดคติความเชื่อ ศรัทธา และวิถีชีวิต วรรณกรรมสำคัญ เช่น ตำนานมูลศาสนา พระแก้วดอนเต้า ตำนานเชื้อเจ้าเจ็ดตน และบันทึกเหตุการณ์สำคัญ เช่น ประวัติครูบาโนแห่งวัดปงสนุก นอกจากนี้ คัมภีร์ยังใช้ภาษาหลากหลาย เช่น บาลี ล้านนา ไทยใหญ่ ไทยลื้อ ไทยเขิน และลาว พร้อมอักษรหลากหลาย เช่น ธรรมล้านนา ธรรมเขิน ธรรมลื้อ ขอม และไทยใหญ่ สะท้อนความซับซ้อนของการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างชุมชนในภูมิภาค

สรุปแล้ว คัมภีร์และวรรณกรรมล้านนาเป็นมรดกทางปัญญาที่เปิดเผยโครงสร้างวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และโลกทัศน์ของผู้คน อีกทั้งสะท้อนบทบาทของภาษาและอักษรในการกำหนดอัตลักษณ์ของสังคม การอนุรักษ์ศึกษา และเผยแพร่คัมภีร์จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ช่วยธำรงรากเหง้าภูมิภาคและส่งเสริมความมั่นคงทางวัฒนธรรมสู่อนาคตอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า คัมภีร์ล้านนาเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนประวัติศาสตร์ ศาสนา ศิลปะ และภูมิปัญญาของล้านนา โดยบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ บนใบลานและพับสา ด้วยอักษรล้านนา การศึกษาพบว่าเนื้อหาคัมภีร์ล้านนาสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลัก ได้แก่ เอกสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และเอกสารทั่วไป สำหรับเอกสารเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา พบว่าประกอบด้วยคัมภีร์ปิฎกทั้งสาม คือ พระวินัย พระสูตร และพระอภิธรรม รวมถึงคัมภีร์ชาดก ตำนานมูลศาสนา และตำนานท้องถิ่นที่สอดแทรกคติคำสอนทางพุทธศาสนา นอกจากนี้ ยังพบคัมภีร์บาลีไวยากรณ์ เช่น “บาฬีมูลกัจจาย” ซึ่งสะท้อนถึงการใช้คัมภีร์เพื่อการเรียนภาษาบาลีและการศึกษาพระธรรมอย่างเป็นระบบ ส่วนเอกสารทั่วไป ครอบคลุมตำนานประวัติศาสตร์เมือง เอกสารฤกษ์ยาม ยันต์ รวมถึงคติชนวิทยาล้านนา เช่น พิธีกรรมและค่าว ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนและคติเตือนใจ ตลอดจนบันทึกส่วนตัวของบุคคลในอดีต ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการใช้คัมภีร์เป็นแหล่งความรู้ด้านสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของล้านนา

ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า การอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาไม่เพียงช่วยรักษามรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างความตระหนักและความภาคภูมิใจของคนรุ่นหลังต่อมรดกทางวัฒนธรรม การรักษาและส่งเสริมคัมภีร์เหล่านี้จึงควรเน้นคุณค่าและความสำคัญของเนื้อหาเพื่อสร้างแรงบันดาลใจและสนับสนุนการเรียนรู้วิธีอนุรักษ์อย่างเป็นระบบและสมบูรณ์ ทั้งนี้ จากการศึกษามีความสอดคล้องกับงานวิจัยหลายเรื่องที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันเกี่ยวกับการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา ดังเช่น ผลงานวิจัยของ Phrachayananthamuni et al. (2017) เรื่อง “การสืบค้นและการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานล้านนาของวัดเพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นภาคเหนือ” ที่ได้ศึกษาถึง วิธีการสืบค้นและจัดระบบการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานล้านนาในกลุ่มภาคเหนือ การอนุรักษ์และฟื้นฟูคัมภีร์ใบลานล้านนาที่มีอยู่ในชุมชนให้คงอยู่โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศและการทำทะเบียนรายการ ทำดัชนีการสืบค้นอย่างเป็นระบบ ที่ไม่ซ้ำซ้อนกับแหล่งข้อมูลเดิมที่มีอยู่แล้ว เป็นการเพิ่มฐานข้อมูลใหม่เข้าสู่ระบบ และงานวิจัยของ (PhrakruSantayaphirat (Santi Santikaro), 2023) เรื่อง “แนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลานวัดคงคาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ที่ได้ศึกษาถึง กระบวนการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน และแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ใบลาน ทั้งนี้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาอย่างมีระบบจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ต้องมีความร่วมมือหลายภาคส่วนด้วยกัน

ผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาได้รับความสนใจและถูกออกแบบอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมด้านภาษา วัฒนธรรม และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะการใช้ภาษาและอักษรล้านนา ทั้งการฟัง พูด อ่าน และเขียน พร้อมการประยุกต์เทคโนโลยีในการสื่อสารและเผยแพร่ความรู้ด้านวัฒนธรรม อีกทั้ง ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีความเข้าใจภาษาและอักขระล้านนาเพิ่มขึ้น ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น และสามารถถ่ายทอดหรือประยุกต์ความรู้ในการบริการวิชาการแก่สังคมได้ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังสามารถอ่านและปริวรรตคัมภีร์โบราณ

รวมถึงนำความรู้ไปใช้ในด้านการศึกษา การท่องเที่ยว และการสร้างสื่อเผยแพร่วัฒนธรรม ส่งผลให้กิจกรรมเกิดประโยชน์อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับบุคคลและชุมชน ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง เช่น การปริวรรตคัมภีร์ใบลานล้านนาของมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ที่สร้างฐานข้อมูลคัมภีร์ของวัดสันฐานและวัดนากว้าว อำเภอแม่ทะ เพื่อให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลตามชื่อเรื่อง หมวดหมู่ ปีที่สร้าง ผู้ปริวรรต และแหล่งที่มา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (Phramaha Prakasit Sirimetho (Thitipasittikorn), 2019) เรื่อง “รูปแบบการอนุรักษ์เอกสารคัมภีร์โบราณเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมแก่เยาวชนในจังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรี” ซึ่งพบว่าการบูรณาการหลักการอนุรักษ์ การมีส่วนร่วมของชุมชน และการส่งเสริมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ช่วยให้การอนุรักษ์คัมภีร์มีประสิทธิภาพและยั่งยืน พร้อมสนับสนุนการสืบสานมรดกภูมิปัญญาไทย และยืดอายุคัมภีร์ใบลานให้เป็นแหล่งข้อมูลเพื่อการศึกษาและค้นคว้า ทั้งด้านหลักธรรมคำสอน นิทานพื้นบ้าน ชาดก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การแพทย์พื้นบ้าน โหราศาสตร์ และงานหัตถศิลป์

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาในจังหวัดลำปางถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการอนุรักษ์ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจสูง เนื่องจากหลักสูตรครอบคลุมทั้งเนื้อหาและกระบวนการเรียนรู้ สามารถตอบสนองความต้องการด้านวิชาการ สังคม วัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง กิจกรรมยังช่วยสร้างความตระหนักถึงคุณค่าและต่อยอดองค์ความรู้ของคัมภีร์ล้านนาอย่างเป็นระบบ อีกทั้งการส่งเสริมการเรียนรู้สามารถขยายผลได้หลายรูปแบบ ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการอ่าน การแปลคัมภีร์ใบลาน และการทำผ้าห่อคัมภีร์ให้แก่พระสงฆ์ นักเรียน นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป การจัดนิทรรศการทั้งแบบหมุนเวียนและถาวรในพิพิธภัณฑ์ ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อออนไลน์ สิ่งพิมพ์ และช่องทางการศึกษาอื่น ๆ ผลลัพธ์จากกิจกรรมเหล่านี้ไม่เพียงทำให้คัมภีร์ล้านนาเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญด้านประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และศาสนาเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ในชุมชน วัด และสถาบันการศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapissanupol Suwunnarupo et al. (2019) เรื่อง “กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” ที่ได้ส่งเสริมการเรียนรู้และขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ การอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนายังสะท้อนปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการอนุรักษ์ โดยกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับงานวิจัยก่อนหน้า ผ่านการวิเคราะห์รูปแบบและกระบวนการจารคัมภีร์ วัตถุประสงค์และบริบททางสังคมการเมือง รวมทั้งการเชื่อมโยงความรู้ทางวิชาการเพื่ออธิบายข้อค้นพบและตีความเชิงลึกบนพื้นฐานสมมติฐานและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ล้านนา

สรุป

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการสร้างกิจกรรมการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในจังหวัดลำปาง โดยเริ่มจากการสำรวจและจัดเก็บคัมภีร์อย่างเป็นระบบ ก่อนนำไปสู่การฟื้นฟูและเผยแพร่ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความตระหนักและแรงจูงใจในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น การศึกษาครอบคลุมการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพ รูปแบบการจาร และเนื้อหาคัมภีร์ พร้อมศึกษากระบวนการอนุรักษ์ตามงานวิจัยก่อนหน้า โดยเน้นความร่วมมือจากหลายภาคส่วนและการจัดทำฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อสนับสนุนการสืบค้นและเผยแพร่ความรู้ และผลการศึกษาชี้ว่าการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาอย่างมีประสิทธิภาพต้องอาศัยการวิเคราะห์เชิงลึกในบริบททางสังคมและการเมือง พร้อมบูรณาการความรู้ทางวิชาการหลากหลายสาขา เพื่อเพิ่มพูนความเข้าใจและการตีความคัมภีร์ในปัจจุบัน กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวทางและปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการอนุรักษ์ โดยมีการวิเคราะห์รูปแบบและจุดประสงค์การจารคัมภีร์ในบริบทสังคมและการเมืองอย่างเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลอย่างละเอียด พร้อมวิเคราะห์บริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรม ควบคู่กับการบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อคงไว้ซึ่งคุณค่าและความเปราะบางของคัมภีร์อย่างยั่งยืน ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม สำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำปาง วัดในพื้นที่ ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา และเครือข่ายภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรนำผลการวิจัยไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) จัดตั้งคณะทำงานบูรณาการจากหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และเทคโนโลยี เพื่อจัดเก็บและบันทึกข้อมูลคัมภีร์ล้านนาอย่างเป็นระบบ พร้อมพัฒนาฐานข้อมูลดิจิทัลเพื่อการสืบค้นและเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณะ

2) ส่งเสริมการสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนเกี่ยวกับคุณค่าและแนวทางการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา ตลอดจนสนับสนุนความร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน และชุมชนในการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้และพัฒนางานวิจัยเชิงลึกอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การสร้างกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดความสนใจและตระหนักถึงคุณค่าของคัมภีร์มากยิ่งขึ้น โดยกิจกรรมที่ประสบผลสำเร็จคือกิจกรรมที่บูรณาการองค์ความรู้ด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การจัดนิทรรศการ และการถ่ายทอดความรู้จากพระภิกษุ นักวิชาการ หรือปราชญ์ท้องถิ่น ตลอดจนการใช้สื่อ

ดิจิทัลในการเผยแพร่ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดการมีส่วนร่วมและเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วัดและเครือข่ายพระสงฆ์ในชุมชน ชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมล้านนา กลุ่มเยาวชนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ควรนำผลการวิจัยไปใช้ดำเนินการ ดังนี้

1) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนาอย่างต่อเนื่อง โดยบูรณาการองค์ความรู้ด้านศาสนา ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม เพื่อสร้างความตระหนักรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์คัมภีร์

2) พัฒนาและประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา เพิ่มโอกาสในการเข้าถึงองค์ความรู้ และสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับคนรุ่นใหม่เป็นต้น

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การส่งเสริมการเรียนรู้และการอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนาในจังหวัดลำปางได้รับการตอบรับอย่างดีทั้งจากพระสงฆ์และประชาชน โดยกิจกรรมการเรียนรู้มีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและกระบวนการ นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวสามารถบูรณาการองค์ความรู้ทางศาสนา วัฒนธรรม และวิถีชีวิตได้อย่างกลมกลืน ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์คัมภีร์อย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กรมส่งเสริมวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาท้องถิ่น สำนักงานพระพุทธศาสนา วัดในพื้นที่ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ดังนี้

1) ขยายผลและพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์ล้านนา โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา วัด และชุมชน เพื่อจัดทำหลักสูตรหรือโครงการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมที่เข้าถึงประชาชนทุกกลุ่มวัย

2) สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และอนุรักษ์คัมภีร์ล้านนา ทั้งในรูปแบบสื่อดิจิทัลและแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อเสริมความต่อเนื่องและขยายผลสู่ระดับภูมิภาค

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ศึกษาและพัฒนาเทคโนโลยีเครื่องมือใหม่ในการรวบรวม จัดเก็บ และวิเคราะห์ข้อมูลคัมภีร์ล้านนาอย่างเป็นระบบ พร้อมสร้างฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงบริบททางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างครอบคลุมและเข้าถึงง่าย

2.2. วิจัยการใช้สื่อดิจิทัลและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการเผยแพร่ความรู้คัมภีร์ล้านนา เพื่อเพิ่มการเข้าถึง การมีส่วนร่วม และความต่อเนื่องของการเรียนรู้สำหรับประชาชนทุกกลุ่มวัย

2.3. ปริวรรตและถอดองค์ความรู้จากคัมภีร์ล้านนาในส่วนที่ยังไม่เคยศึกษา พร้อมพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้และศึกษากระบวนการผลิตคัมภีร์ใบลาน เพื่อส่งเสริมความรู้เชิงวิชาการ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเศรษฐกิจชุมชน

Reference

Chanhom, L. (1995). *Lanna local literature*. (4th ed.). Chiang Mai: Trusawin.

Phrachayananthamuni. et al. (2017). *A study on the exploration, systematization, and conservation of ancient manuscripts in temples and the transmission of Lanna wisdom for the development of local learning resources in Nan Province.* (Research report). Nan: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Nan Buddhist College.

Phrakru Santayaphirat (Santi Santikaro). et al. (2023). The Guidelines for the Conservation of Palm Leaf Manuscripts at Wat Khongkharam, Photharam District, Ratchaburi Province. *Journal of Institute of Trainer Monk Development,* 6(1), 130–144.

Phramaha Prakasit Sirimetho (Thitipasittikorn). (2019). *A Model for the Conservation of Ancient Manuscripts to Promote Cultural Learning among Youths in Nakhon Pathom and Suphan Buri Provinces.* (Research report). Nakhon Pathom: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Phutthapanya Sridvaravati Buddhist College.

Phrapissanupol Suwunnarupo. et al. (2019). *Learning and Cultural Refinement Processes in Ancient Lampang Manuscripts for Educational Institutions in Lampang Province.* (Research report). Lampang: Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lampang Buddhist College.

Premjit, S. et al. (2005). *Project on Transliteration of Lanna Scriptures: Transliteration and Analysis of Lanna Law.* (Research report). Chiang Mai: Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus.

Thaweekul, W. (2018). "The Construction of Lampang's History by Local Intellectuals." *Journal of Local Administration, Lampang Rajabhat University,* 11(1), 57-77.

The Committee of Wat Phra That Lampang Luang. (1970). *The Legend of Phra That Lampang Luang, the Legend of the Emerald Buddha, and the Legend of the Seven Lords.* Lampang: Sinpradit Printing House.

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

SUPPORTING SCHOOL SAFETY UNDER CHONBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1.

[1]นราทิพย์ กลมทุกสิ่ง, [2]อัศวิน เสนีชัย และ [3]เอกวัฒน์ ล้อสุนิรันดร์

[1]Narathip Klomtooksing, [2]Atsavin Saneechai and [3]Ekawat Lohsunirun

[1]หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

[1]Master of Education Program in Educational Administration, Bangkok Suvarnabhumi University, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: Narathip_tang@hotmail.com

[1]เบอร์โทร: 091-519-2724

Received: 2025-10-31

Revised: 2025-11-17

Accepted: 2025-12-18

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2) เพื่อเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่าง คือ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 333 คน เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis- of Variance) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้การทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Mothod)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ รองลงมาคือด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์

2. การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามเพศและจำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและ

รายด้านพบว่า มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาการจำแนกตามประสบการณ์การทำงานและจำแนกขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านพบว่า ครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การส่งเสริม; ความปลอดภัย; สถานศึกษา

Abstract

This research had the following objectives: 1) to examine the level of safety promotion in educational institutions under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1; and 2) to compare safety promotion in educational institutions under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1. The sample consisted of 333 government teachers under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1 during the 2024 academic year. The research instrument was a questionnaire. The data were analyzed using percentage, mean, and standard deviation. Inferential statistics included the t-test and one-way analysis of variance (One-way ANOVA). When statistically significant differences were found, pairwise comparisons were conducted using Scheffé's method.

The research findings revealed that:

1) Safety promotion in educational institutions under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1, as perceived by teachers, was at a high level overall. When considered by dimension and ranked from highest to lowest mean scores, the highest mean was found in safety from violations of rights, followed by safety from accidents, safety from the impacts on physical and mental well-being, and the lowest mean was safety from human violence.

2) Regarding safety promotion in educational institutions under the Office of Chonburi Primary Educational Service Area 1 as perceived by teachers, comparisons by gender and level of education revealed no statistically significant differences in overall and individual dimensions. However, when classified by work experience and school size, statistically significant differences at the .05 level were found in both overall and individual dimensions.

Keywords: Supporting; Safety; School

บทนำ

การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างรากฐานทางสังคมและกำหนดทิศทางอนาคตของประเทศ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้การศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ Ministry of Education (2020) อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันสภาพแวดล้อมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในภาวะวูก้า (VUCA) ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และภัยพิบัติ ได้ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาโดยตรง Wongyai, and Patapon (2019) สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการสถานศึกษาที่สามารถรับมือกับความผันผวนและรักษาความปลอดภัยของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 หมวด 7 มาตรา 63 กำหนดให้โรงเรียนต้องจัดระบบงานและกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความประพฤติที่เหมาะสมและความปลอดภัยของนักเรียน (Phra Ratcha Banyat Khumkrong Dek B.E. 2003, 2003) กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดนโยบาย “สถานศึกษาปลอดภัย” เพื่อสร้างความเชื่อมั่นของสังคมและป้องกันภัยคุกคามทุกรูปแบบ (Ministry of Education, 2022)

ความปลอดภัยในสถานศึกษาครอบคลุมทั้งมิติทางกาย จิตใจ และสังคม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ Nakbua (2022) โดยความสำคัญของการดำเนินการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาคือการสร้างหลักประกันขั้นพื้นฐานให้กับผู้เรียนทุกคนว่าจะมีโอกาสได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่ปราศจากความเสี่ยงและความกังวล Nakbua (2022) อย่างไรก็ตามการดำเนินงานด้านความปลอดภัยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การป้องกันอุบัติเหตุทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างความปลอดภัยทางจิตใจและสังคมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะที่ดีและป้องกันปัญหาต่าง ๆ เช่น การกลั่นแกล้ง (Bullying) และความรุนแรงในโรงเรียน

จากงานวิจัยของ Kumnerdtong, Ruangsuwan, and Phoojomjit (2025) พบว่า องค์ประกอบของความปลอดภัยในสถานศึกษามี 4 ด้าน คือ 1) ด้านอุบัติเหตุ 2) ด้านอุบัติภัย 3) ด้านปัญหาทางสังคม และ 4) ด้านสุขภาพอนามัยของนักเรียน หากการบริหารความปลอดภัยไม่ครอบคลุมทุกมิติ นักเรียนอาจได้รับผลกระทบหลายด้าน เช่น ความกังวลทางสังคม ความเจ็บป่วย หรืออุบัติเหตุ อีกทั้ง (Taweecheep, 2022) ยังกล่าวอีกว่าการกลั่นแกล้ง ไม่เพียงแต่ส่งผลเสียทางจิตใจแก่เหยื่อ แต่ยังทำลายความรู้สึกร่วมของนักเรียนกับโรงเรียน (school belonging) และอาจนำไปสู่การเบี่ยงเบนพฤติกรรม หรือสูญเสียแรงจูงใจในการเรียน

ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายให้เป็นรูปธรรม ด้วยการวางแผนวางกลยุทธ์ และสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยในองค์กร Yerbthaisong (2020) ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครู ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อให้การดูแลความปลอดภัยมีความยั่งยืน (Office of the Basic Education Commission, 2021)

ในพื้นที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ซึ่งมีบริบททั้งความเป็นเมืองและอุตสาหกรรม มีความซับซ้อนและหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ พบความเสี่ยงจากการจราจรหน้าโรงเรียน ภัยพิบัติ และพฤติกรรมนักเรียนที่ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จึงได้กำหนดนโยบายระยะเร่งด่วน “Quick Win” ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567

ตามนโยบาย ข้อ 8 เสริมสร้างความสุขและความปลอดภัยของสถานศึกษา โดยมีกิจกรรมการเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา โดยมุ่งหวังให้นักเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความรู้ความเข้าใจ ได้รับการเสริมสร้างทักษะการป้องกันตนเองจากภัยคุกคามทุกรูปแบบ (Chonburi Primary Educational Service Area Office 1., 2024)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงความสำคัญและเห็นความจำเป็นในการศึกษาการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปปรับประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านความปลอดภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและสร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมโดยรวม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบและจัดทำข้อเสนอแนะการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ในการศึกษาการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยดำเนินการ 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาระดับและเปรียบเทียบการศึกษาการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

1.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,981 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2567 ได้จากการคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ จำนวน 333 คน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) และเทียบสัดส่วนของประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แบ่งออกเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำนวน 4 ด้าน ซึ่งเป็นการแบ่งขอบข่ายความปลอดภัยของสถานศึกษาตามสำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน Office of the Basic Education Commission (2021) ประกอบด้วย 1) ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ (Violence) 2) ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ (Accident) 3) ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ (Right) และ 4) ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ (Unhealthiness) โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท

1.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยมีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น นโยบายด้านความปลอดภัย มาตรการ การบริหารและจัดระบบความปลอดภัยในสถานศึกษา กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ

2) กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะและรูปแบบของแบบสอบถาม โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เพื่อวัดระดับความคิดเห็นของผู้ตอบอย่างเป็นระบบ

3) จัดทำแบบสอบในรูปแบบออนไลน์ทั้งหมด 2 ตอน จำนวนทั้งสิ้น 44 ข้อ แบ่งเป็นตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 4 ข้อ และตอนที่ 2 การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา จำนวน 40 ข้อ

4) ตรวจสอบความถูกต้องโดยอาจารย์ที่ปรึกษา

5) ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) โดยเสนอแบบสอบถามต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา และผู้เชี่ยวชาญด้านสถิติ เพื่อประเมินความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยคัดเลือกข้อที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ซึ่งผลการตรวจสอบมีข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ได้จำนวน 44 ข้อ

6) ทดลองใช้ (Try Out) โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงไปทดลองใช้กับครู จำนวน 30 คน ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2 เพื่อทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ซึ่งผลการทดลองใช้ (Try Out) มีข้อคำถามที่สามารถนำไปใช้ได้จำนวน 44 ข้อ

7) ตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha) และได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98 ซึ่งอยู่ในระดับสูงมาก แสดงถึงความเที่ยงและเหมาะสมเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลได้จริง

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรีเขต 1 ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1) ผู้ศึกษาประสานขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2) ผู้ศึกษาติดตามการตอบกลับข้อมูลของกลุ่มตัวอย่าง และประสานโดยตรงกับทางสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลในการวิเคราะห์ผลการศึกษาร้อยละ 100

3) ผู้ศึกษานำข้อมูลเข้ากระบวนการวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรม SPSS เพื่อคำนวณค่าทางสถิติ

ระยะที่ 2 จัดทำและตรวจสอบข้อเสนอแนะการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

การศึกษาการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ศึกษาได้ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของแบบสอบถามและประมวลผลข้อมูล ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

2) วิเคราะห์ค่าระดับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำค่าเฉลี่ยที่ได้ไปเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย

3) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis- of Variance) เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงใช้การทดสอบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Mothod)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาระดับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

ระดับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.28, S.D. = .59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = .60) รองลงมาคือ ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ($\bar{X}$ = 4.30, S.D. = .60) ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ ($\bar{X}$ = 4.25, S.D. = .64) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ ($\bar{X}$ = 4.24, S.D. = .62) ตามลำดับ ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์	4.24	.62	มาก	4
2. ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	4.30	.60	มาก	2
3. ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์	4.33	.60	มาก	1
4. ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ	4.25	.64	มาก	3
รวม	4.28	.59	มาก	

วัตถุประสงค์ที่ 2 เปรียบเทียบและจัดทำข้อเสนอแนะการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า

1) การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวม และรายด้าน เพศชายและเพศหญิงแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามเพศ

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา	หญิง		ชาย		t	P
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์	4.24	.63	4.24	.60	-.02	.98
2. ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	4.29	.62	4.31	.54	.39	.70
3. ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์	4.31	.63	4.37	.53	.99	.32
4. ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ	4.23	.66	4.30	.60	.92	.36
รวม	**4.27**	**.59**	**4.31**	**.53**	**.58**	**.56**

*P < .05

2) การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาเอก มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดในทุกด้าน เมื่อเทียบกับครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษาปริญญาโท และ ปริญญาตรี ที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ “มาก” โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ ซึ่งครูปริญญาเอกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นศูนย์ แสดงถึงความคิดเห็นที่เป็นเอกฉันท์อย่างยิ่ง ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามระดับการศึกษา

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา	ปริญญาตรี		ปริญญาโท		ปริญญาเอก	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์	4.25	.61	4.21	.64	4.87	.23
2. ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	4.31	.59	4.22	.64	4.83	.29
3. ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์	4.32	.58	4.30	.68	5.00	.00
4. ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ	4.23	.63	4.30	.67	4.97	.58
รวม	**4.28**	**.57**	**4.26**	**.63**	**4.92**	**.25**

*P < .05

3) การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า กลุ่มครูที่มีประสบการณ์ระหว่าง 10–20 ปี มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ ขณะที่ครูที่มีประสบการณ์ 20 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยรองลงมาอย่างใกล้เคียง ส่วนกลุ่มครูที่มีประสบการณ์ ไม่เกิน 10 ปี มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกด้าน ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา	ไม่เกิน 10 ปี		ระหว่าง 10 – 20 ปี		20 ปีขึ้นไป	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
1. ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์	4.19	.67	4.39	.37	4.39	.49
2. ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	4.25	.65	4.42	.39	4.40	.43
3. ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์	4.27	.65	4.49	.39	4.44	.45
4. ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ	4.17	.69	4.49	.38	4.25	.64
รวม	**4.22**	**.63**	**4.45**	**.33**	**4.37**	**.42**

*P < .05

4) การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงที่สุดในทุกด้าน โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือโรงเรียนขนาดกลาง ซึ่งมีค่าเฉลี่ยใกล้เคียงกับขนาดใหญ่ในทุกด้าน ขณะที่โรงเรียนขนาดเล็ก มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเล็กน้อย แต่ยังคงอยู่ในระดับ “มาก” ในทางตรงกันข้าม

โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดในทุกด้าน รวมทั้งค่าเฉลี่ยรวมต่ำที่สุด และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่ากลุ่มอื่น ปรากฏดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การเปรียบเทียบการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา	เล็ก		กลาง		ใหญ่		ใหญ่พิเศษ	
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.
1. ด้านความปลอดภัยจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์	4.23	.64	4.30	.48	4.35	.51	4.11	.77
2. ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุ	4.28	.64	4.35	.38	4.46	.46	4.12	.77
3. ด้านความปลอดภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์	4.28	.62	4.39	.38	4.45	.48	4.21	.79
4. ด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ	4.21	.65	4.33	.45	4.39	.54	4.12	.82
รวม	**4.25**	**.62**	**4.34**	**.38**	**4.41**	**.44**	**4.14**	**.74**

*P < .05

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา “ต่ำที่สุด” เมื่อเทียบกับโรงเรียนขนาดอื่น ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีความท้าทายด้านความปลอดภัยสูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่น โดยความหนาแน่นของนักเรียนส่งผลต่อประสิทธิภาพการเฝ้าระวังพฤติกรรมเสี่ยง การป้องกันอุบัติเหตุ และการตรวจจับการละเมิดสิทธิ์อย่างชัดเจน ทำให้ครูรับรู้ถึงมาตรการความปลอดภัยในระดับต่ำกว่า นอกจากนี้มาตรการทั่วไปอาจยังไม่เพียงพอต่อบริบทโรงเรียนใหญ่พิเศษ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีระบบความปลอดภัยเชิงรุก (Proactive Safety System) ที่ออกแบบเฉพาะสถานการณ์ พร้อมทั้งต้องแก้ไขช่องว่างในการสื่อสารให้มีการสื่อสารมาตรการอย่างทั่วถึงและเป็นระบบ อีกทั้งครูในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษอาจต้องการการพัฒนาศักยภาพเฉพาะทาง (Safety Competency for Large Schools) ในการรับมือเหตุความเสี่ยงในกลุ่มนักเรียนจำนวนมาก ผ่านการอบรมด้านความรุนแรง การจัดการพฤติกรรมเสี่ยง และการใช้ระบบรายงานเหตุที่ทันสมัย ดังนั้นโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจึงควรมีระบบตรวจตราดิจิทัล เช่น กล้องวงจรปิดแบบอัจฉริยะ แอปแจ้งเหตุ และระบบติดตามพื้นที่เสี่ยงเพื่อสนับสนุนการดูแลความปลอดภัยเชิงระบบ ขณะเดียวกัน การสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยร่วมกันจึงเป็นฐานสำคัญที่ช่วยเสริมพฤติกรรมเชิงป้องกันในสภาพแวดล้อมที่มีบุคลากรจำนวนมาก

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้จัดทำโมเดลการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (Large-Sized Special School Safety Promotion Model: LSS-SP) ขึ้น เพื่อแก้ไขความท้าทาย

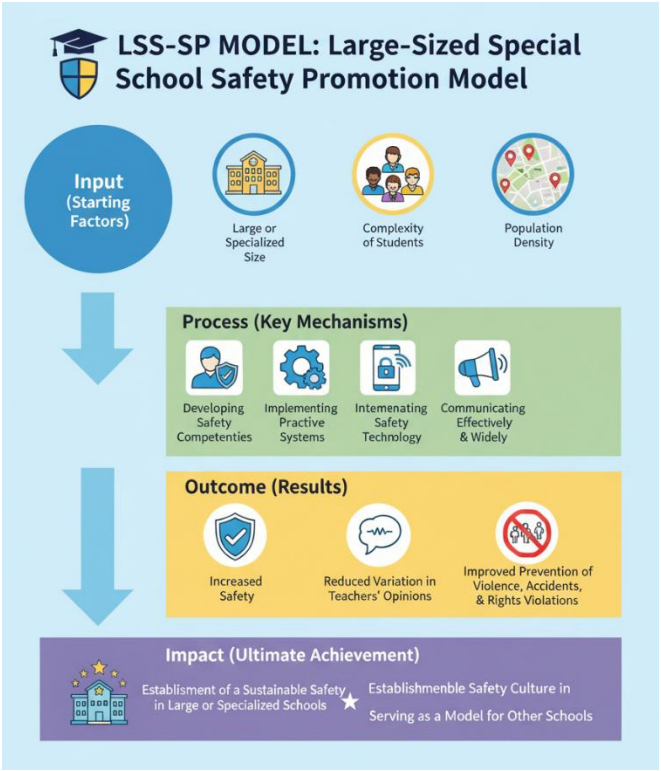
ด้านความปลอดภัยที่สูงกว่าโรงเรียนขนาดอื่น พร้อมขยายผลไปยังโรงเรียนขนาดอื่นได้ โดยแสดงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต้นทาง กลไกการจัดการ ผลลัพธ์ และผลสัมฤทธิ์สูงสุด ดังนี้

Input (ปัจจัยต้นทาง) : ประกอบด้วยขนาดโรงเรียน ความซับซ้อนของผู้เรียน และความหนาแน่นของพื้นที่ เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้การควบคุมพฤติกรรมเสี่ยง การป้องกันอุบัติเหตุ และการสังเกตการละเมิดสิทธิ์ซับซ้อนกว่าที่อื่น

Process (กลไกหลัก): ประกอบด้วยการพัฒนาสมรรถนะครูด้านความปลอดภัย การสร้างระบบความปลอดภัยเชิงรุก การบูรณาการเทคโนโลยี เช่น กล้องวงจรปิดอัจฉริยะ ระบบติดตามนักเรียน และแอปแจ้งเหตุฉุกเฉิน ตลอดจนการสื่อสารนโยบายและมาตรการอย่างทั่วถึง

Outcome (ผลลัพธ์) : เพิ่มความปลอดภัยในโรงเรียน ลดความแปรปรวนของความคิดเห็นครู และป้องกันเหตุรุนแรง อุบัติเหตุ และการละเมิดสิทธิ์ได้ดียิ่งขึ้น

Impact (ผลสัมฤทธิ์สูงสุด): ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมความปลอดภัยที่ยั่งยืนในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ และสามารถเป็นต้นแบบให้โรงเรียนอื่น ๆ สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ปลอดภัย ครบวงจร และมีประสิทธิภาพสูงสุด ปรากฏดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 โมเดลการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (Large-Sized Special School Safety Promotion Model: LSS-SP)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการการศึกษาเรื่อง การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ผู้วิจัยขอนำเสนอประเด็นการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากสะท้อนให้เห็นว่าสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ทั้งนี้เป็นเพราะพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 กำหนดให้เด็กและเยาวชนจำเป็นต้องรับการคุ้มครองปกป้องเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเสรีภาพการปฏิบัติต่อเด็กไม่ว่ากรณีใดให้คำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญและไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ผู้บริหารสถานศึกษาปกป้องสิทธิของนักเรียนเป็นอย่างมาก โรงเรียนให้ความสำคัญกับความเท่าเทียมที่นักเรียนพึงได้รับ เปิดพื้นที่ให้นักเรียนสามารถแลกเปลี่ยนความเห็นกับครูหรือผู้บริหารในโรงเรียน เพื่อเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมให้นักเรียนสามารถแสดงออกถึงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพของนักเรียนได้ ผู้บริหารสถานศึกษามีการประชุมและมอบหมายการสำรวจสภาพความเป็นอยู่ของนักเรียนหรือการเยี่ยมบ้านเพื่อรวบรวมข้อมูลสวัสดิภาพของนักเรียน จัดให้มีช่องทางการสื่อสารเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับภัยจากการถูกละเมิดสิทธิ์ ซึ่งคำนึงสิทธิมนุษยชน ความเป็นส่วนตัว และระดับความลับของข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประสบเหตุ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (Thanunajarn, and Wijitwanna, 2023) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องการบริหารความปลอดภัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูมีความคิดเห็นต่อการบริหารความปลอดภัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนในเขตหลักสี่กรุงเทพมหานคร มีการปฏิบัติในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Aunsatanon (2020) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง การบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร พบว่า การบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า

1) การจำแนกตามเพศ

ผลรวมและรายด้านพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์และทฤษฎีความเป็นผู้นำของ Daft (1999) ที่ระบุว่าผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพต้องให้ความสำคัญกับแต่ละบุคคลอย่างเท่าเทียม การเอาใจใส่ในความแตกต่างของบุคคลช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการปฏิบัติงานของครูทุกเพศ ดังนั้น ผลลัพธ์นี้สะท้อนว่าการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาสามารถดำเนินไปได้อย่างมีมาตรฐานโดยไม่ขึ้นกับเพศของครูผู้สอน

2) การจำแนกตามระดับการศึกษา

ผลการวิเคราะห์พบว่า ระดับการศึกษาของครูผู้สอนไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับหลักการทางจิตวิทยาการศึกษา (Educational Psychology)

ที่ระบุว่าพฤติกรรมและการรับรู้เกี่ยวกับความปลอดภัยในสภาพแวดล้อมการเรียนการสอนมักขึ้นกับประสบการณ์และมาตรฐานการปฏิบัติในโรงเรียนมากกว่าระดับวุฒิการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Thanunajarn, and Wijitwanna (2023) ที่พบว่าความแตกต่างของระดับการศึกษาของผู้บริหารและครูไม่ส่งผลต่อการรับรู้การบริหารความปลอดภัยโดยรวม

3) การจำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน

ผลการวิเคราะห์พบว่า ครูที่มีประสบการณ์ทำงานระหว่าง 10–20 ปี มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความปลอดภัยสูงกว่ากลุ่มที่มีประสบการณ์ไม่เกิน 10 ปี ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) และทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ Dubrin (1998) ที่กล่าวว่าผู้บริหารหรือบุคลากรที่มีประสบการณ์สูงจะมีความเข้าใจในปัญหา รอบรู้ และสามารถประเมินความเสี่ยง พร้อมกำหนดมาตรการป้องกันได้อย่างเหมาะสม ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าประสบการณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มความรอบคอบและความเข้าใจเชิงระบบในการบริหารความปลอดภัย

4) การจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) ตามขนาดของสถานศึกษา โดยโรงเรียนขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือขนาดกลาง โรงเรียนขนาดเล็กมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเล็กน้อย แต่ยังอยู่ในระดับสูง ขณะที่โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งเกี่ยวข้องกับแนวคิดด้านการบริหารเชิงระบบ (System Theory) และหลักการบริหารความปลอดภัย (Safety Management Principles) ที่ชี้ว่าขนาดและบริบทขององค์กรมีผลต่อการจัดโครงสร้างความรับผิดชอบ และมาตรการด้านความปลอดภัย เนื่องจากผู้บริหารต้องปรับนโยบายและมาตรการให้เหมาะสมกับทรัพยากร ขนาดบุคลากร และความซับซ้อนของโรงเรียน และผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานของ Aunsatanon (2020) และ Thanunajarn, and Wijitwanna (2023) ที่พบว่าขนาดของสถานศึกษามีผลต่อรูปแบบการบริหารด้านความปลอดภัย โดยสาเหตุอาจมาจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดนโยบายและมาตรการด้านความปลอดภัยให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพแวดล้อมของแต่ละโรงเรียนตามมาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สรุป

จากผลการวิจัยเรื่องการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า โดยภาพรวมการส่งเสริมความปลอดภัยอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าสถานศึกษามีมาตรการดูแลและคุ้มครองนักเรียนอย่างทั่วถึง ครูและผู้บริหารให้ความสำคัญกับสิทธิ เสรีภาพ และสวัสดิภาพของนักเรียน อีกทั้งโรงเรียนมีช่องทางสื่อสารสำหรับรายงานเหตุการณ์ที่อาจละเมิดสิทธิ์และให้ความคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเหมาะสม ผลการศึกษาเมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับการจำแนกตามระดับการศึกษา ซึ่งมีความคิดเห็นใกล้เคียงกัน การจำแนกตามประสบการณ์การทำงานพบว่า ครูที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปี มีความคิดเห็นด้านการส่งเสริมความปลอดภัยสูงกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อยกว่า 10 ปี และหากจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่าการส่งเสริมความปลอดภัย

ในสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและด้านความปลอดภัยจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่มีความคิดเห็นต่อการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาด้านความปลอดภัยจากอุบัติเหตุสูงกว่าครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ตามความคิดเห็นของครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากสะท้อนให้เห็นว่า สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษา ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ควรส่งเสริมและพัฒนามาตรการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาให้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของแต่ละสถานศึกษา ควรจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาในการดูแลความปลอดภัยของผู้เรียนอย่างรอบด้าน มีการพัฒนาและจัดให้มีระบบการแจ้งเหตุหรือรายงานปัญหาความไม่ปลอดภัยที่สะดวกและปลอดภัยสำหรับผู้แจ้ง และสร้างความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อร่วมกันดูแลความปลอดภัยของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับการส่งเสริมความปลอดภัยในสถานศึกษาไม่แตกต่างกันตามเพศและระดับการศึกษา แต่แตกต่างกันตามประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษา โดยครูที่มีประสบการณ์มากมีความคิดเห็นในระดับสูงกว่า และโรงเรียนขนาดต่างกันมีการรับรู้และการดำเนินงานด้านความปลอดภัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยด้านประสบการณ์และบริบทของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการบริหารความปลอดภัยในสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารควรพัฒนาศักยภาพครูที่มีประสบการณ์น้อย ให้มีความเข้าใจและตระหนักถึงการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาให้มากขึ้น และกำหนดแนวทางการดำเนินงานด้านความปลอดภัยให้เหมาะสมกับขนาดของสถานศึกษา ทั้งด้านบุคลากร งบประมาณ และอุปกรณ์ความปลอดภัย อีกทั้งสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของแต่ละสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และควรส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และแนวทางการปฏิบัติที่ดีระหว่างสถานศึกษาขนาดต่าง ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพความปลอดภัยโดยรวม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ควรศึกษาเกี่ยวกับความปลอดภัยด้านสภาพแวดล้อมและด้านอุบัติภัยในสถานศึกษา

2.2. ควรศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ด้านส่งเสริมการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการส่งเสริมการพัฒนาสื่อนวัตกรรมและ เทคโนโลยีทางการศึกษา

2.3. ควรศึกษากลยุทธ์ในการบริหารด้านความปลอดภัยของสถานศึกษา เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้บริหารสถานศึกษา

References

Aunsatanon, K. (2020). The security administration in school under the jurisdiction of the Bangkok secondary educational service area office 2, Bangkok. *Valaya Alongkorn Review (Humanities and Social Science),* 10(2), 1–14.

Chonburi Primary Educational Service Area Office 1. (2024). *Operational plan for implementing policies and key focuses, and urgent policies (Quick Win) of the Office of the Basic Education Commission and the Ministry of Education for fiscal year 2024.* Chonburi Primary Educational Service Area Office 1. Retrieved October 25, 2025, from https://sites.google.com/chon1.go.th/quickwin2567

Daft, R. L. (1999). *Leadership: Theory and practice.* Fort Worth, TX: Dryden Press. Retrieved October 23, 2025, from https://www.worldcat.org/title/leadership-theory-and-practice/oclc/40461786

DuBrin, A. J. (1998). *Leadership: Research findings, practice, and skills*. Boston, MA: Houghton Mifflin Company.

Kumnerdtong, K., Ruangsuwan, C., & Phoojomjit, P. (2025). Development of safety management models in educational institutions under the jurisdiction of Maha Sarakham Primary Educational Service Area Office 1. *Journal of Santisuk Paritrat*, 6(1), 233–246.

Ministry of Education. (2020, October 12). *National Education Act B.E. 2542*. Retrieved October 22, 2025, from https://shorturl.moe.go.th/nf7pi

Ministry of Education. (2022, March 4). *SAFE: Four school safety hazards you should know*. Retrieved October 22, 2025, from https://shorturl.moe.go.th/lr9oo

Nakbua, K. (2022). *study the guideline of school security operations in school under the office of Phitsanulok Primary Educational Service Area Office 1.* (Master's independent study). Naresuan University. Phitsanulok.

Office of the Basic Education Commission. (2021). *Guidelines for school safety management*. Bangkok: Office of the Basic Education Commission.

Phra Ratcha Banyat Khumkrong Dek B.E. 2003. (2003, 2 October). *Government Gazette.* No. 120 Section 95 A, page 1–27.

Taweecheep, N. (2022). *Effects of school bullying behavior on connectedness of primary school students: A mixed-method research design.* (Master's thesis). Burapha University. Chonburi.

Thanunajarn, S., & Wijitwanna, S. (2023). School safety management in schools under the Office of the Private Education Commission in Laksi District, Bangkok. *Humanities and Social Sciences Journal, Ratchaphruek University,* 9(3), 304–310.

Wongyai, V., & Patapon, M. (2019). *Learning in the VUCA world towards social quotient*. Bangkok: Center for Curriculum Innovation and Learning Leadership. Retrieved November 2, 2025, from http://www.curriculumandlearning.com/upload/Books/VUCA_1573117164.pdf

Yerbthaisong, C. (2020). *Safety management in private kindergartens in Pathum Thani Province*. (Master's thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.

งานศพล้านนา: สู่กระบวนการการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่

LANNA FUNERALS: TOWARDS THE PROCESS MODERN SOCIALIZATION

[1]พระวรวุฒิ โสภณเมธี, [2]ปาณิสรา เทพรักษ์, [3]พระสามศร กิตฺติญาโณ,
[4]พระพงศกร อธิปญฺโญ, [5]พระวรชิต จิรปุญฺโญ และ [6]พระจิรพัทธ์ มนวุฒฺฑิ
[1]PhraWorawut Sophonmethee, [2]Panisara Theprak, [3]PhraSamsorn Kittiyano,
[4]PhraPongsagon Atipunyo, [5]PhraWorachit Jirapunyo and [6]PhraJirapat Manawutthi
[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College, Thailand
[1]Corresponding Author's Email: 651504002@mcu.ac.th
[1]เบอร์โทร: 080-649-1239

Received: 2025-08-15
Revised: 2025-08-31
Accepted: 2025-12-08

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทและพลวัตของงานศพล้านนาในฐานะกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมสมัยใหม่ที่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตดั้งเดิม ในอดีต งานศพในสังคมล้านนามิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนาเพื่อไว้อาลัยและส่งดวงวิญญาณผู้ล่วงลับเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมที่สำคัญในการถ่ายทอดและปลูกฝังค่านิยมอันดีงามจากรุ่นสู่รุ่น เช่น ความกตัญญูรู้คุณ ความเคารพผู้อาวุโส และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางศาสนา การแบ่งปันทรัพยากร และการระดมสรรพกำลังจัดเตรียมงานร่วมกันของระบบเครือญาติและเพื่อนบ้าน ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความผูกพัน และตอกย้ำสำนึกของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน (Sense of belonging) อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และข้อจำกัดด้านเวลาของวิถีชีวิตสังคมเมืองยุคใหม่ งานศพล้านนาได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบและโครงสร้างให้สอดรับกับบริบทดังกล่าวอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแจ้งข่าวสารและถ่ายทอดสดพิธีกรรม การทำบุญผ่านระบบดิจิทัล ตลอดจนการหันมาใช้บริการธุรกิจรับจัดงานศพแบบเบ็ดเสร็จเพื่อเพิ่มความสะดวกรวดเร็วและลดภาระของเจ้าภาพ แม้รูปแบบและขั้นตอนของพิธีกรรมจะถูกลดทอนและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย แต่ผลการศึกษาพบว่าแก่นแท้และคุณค่าเชิงสัญลักษณ์ดั้งเดิมยังคงดำรงอยู่ งานศพยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยทำหน้าที่เป็นเสมือนสะพานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวที่อาจห่างเหินกันให้กลับมารวมตัวกันอีกครั้ง ทั้งยังช่วยประสานรอยต่อระหว่างชุมชน ตลอดจนหล่อหลอมค่านิยมทางจริยธรรมให้สามารถสอดรับกับพลวัตของสังคมยุคปัจจุบันได้อย่างกลมกลืนและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: งานศพล้านนา; การขัดเกลาทางสังคม; สังคมสมัยใหม่

Abstract

This academic article aimed to examine the roles and dynamics of Lanna funeral practices as a process of socialization amid the rapid transformations of modern society that had affected traditional ways of life. In the past, funerals in Lanna society were not merely religious rituals for mourning and sending off the deceased; they also functioned as significant social spaces for transmitting and instilling virtuous values across generations, such as gratitude, respect for elders, and generosity. These values were conveyed through participation in religious activities, resource sharing, and collective efforts by kinship networks and neighbors in organizing the funeral. Such processes strengthened unity, social bonds, and a sense of belonging within the community. However, under the influences of globalization, technological advancement, and time constraints of contemporary urban life, Lanna funerals had inevitably adapted in form and structure to align with these contexts. Examples included the use of social media for announcements and live-streaming ceremonies, digital merit-making, and the increasing reliance on comprehensive funeral service providers to enhance convenience and reduce the burden on host families. Despite the simplification and transformation of ritual forms and procedures, the findings indicated that the core essence and symbolic values remained intact. Funerals continued to serve as a crucial mechanism of socialization, acting as a bridge reconnecting family members who had grown apart, fostering community cohesion, and shaping ethical values in ways that harmoniously and effectively corresponded with the dynamics of contemporary society.

Keywords: Lanna Funeral; Socialization; Modern Society

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมในสังคมล้านนาในปัจจุบันสะท้อนถึงการปรับตัวและการพัฒนาในหลายๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยที่ยังคงมีการรักษาและอนุรักษ์ประเพณีและพิธีกรรมที่มีความสำคัญทางศาสนาและวัฒนธรรมมาอย่างยาวนาน หนึ่งในพิธีกรรมที่สะท้อนถึงความสำคัญทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้งคือ "งานศพ" ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นกิจกรรมทางศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการลาจากของผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นกระบวนการที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม และช่วยสร้างความสัมพันธ์และความเข้าใจในค่านิยมต่าง ๆ ของสังคม

งานศพล้านนาไม่ใช่แค่การจัดพิธีเพื่อการลาจากชีวิตของผู้ล่วงลับ แต่เป็นการส่งเสริมการฝึกฝนทางจิตใจและการสร้างค่านิยมทางสังคมที่สะท้อนถึงความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ซึ่งสามารถมองได้ว่าเป็นการฝึกอบรมสังคมผ่านการปฏิบัติร่วมกันในช่วงเวลาที่ยากลำบากนี้ พิธีกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในงานศพนั้นเต็มไปด้วยความหมายและสัญลักษณ์ที่มีบทบาทในการขัดเกลาผู้คนให้เข้าใจถึงการเกิดขึ้นและการดับไปของชีวิต ความเคารพต่อผู้สูงอายุ ความสำคัญของการทำบุญและการช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ รวมไปถึงการสอนให้คนในสังคมสามารถปรับตัวและเผชิญกับความสูญเสียได้อย่างสงบและมีสติ

ในอดีต งานศพในสังคมล้านนาเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญมากในชีวิตประจำวันของชุมชน พิธีกรรมต่าง ๆ ในงานศพที่มักจะจัดขึ้นอย่างพิถีพิถันนั้น ไม่ว่าจะเป็นการสวดมนต์ การทำบุญ หรือการร่วมมือกันของชุมชนในการเตรียมงาน ล้วนเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและชุมชน การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดงานศพจึงเป็นการแสดงออกถึงการขัดเกลาทางสังคมที่สร้างความรู้สึกของการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและการมีบทบาทต่อสังคม

แต่ในปัจจุบัน ด้วยกระแสของโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเทคโนโลยีที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน การดำเนินชีวิตของคนในสังคมล้านนาเริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตดั้งเดิม ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการรับอิทธิพลจากภายนอกทำให้บางประเพณีดั้งเดิมเริ่มมีการปรับตัวไปตามยุคสมัย งานศพเองก็ได้รับการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับบริบทใหม่ของสังคม โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลการถ่ายทอดกิจกรรมทางศาสนา และแม้กระทั่งการจัดการงานศพในลักษณะที่สะดวกและรวดเร็วขึ้น จนบางครั้งอาจทำให้ลักษณะดั้งเดิมของพิธีกรรมลดลงไปบ้าง

การขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีงานศพของล้านนานั้นสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของพิธีกรรมในชีวิตประจำวัน ที่ไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติเท่านั้น แต่ยังเป็นกระบวนการที่สอนให้คนในชุมชนเข้าใจถึงการอยู่ร่วมกันอย่างมีสติและความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิตมนุษย์ พิธีงานศพจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสังคมที่มีการเคารพและช่วยเหลือกัน ซึ่งมีความสำคัญทั้งในระดับบุคคลและระดับชุมชน

การศึกษาในบทความนี้จะช่วยให้เห็นถึงความสำคัญของพิธีงานศพในฐานะเครื่องมือที่ใช้ในการถ่ายทอดค่านิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการปรับตัวของสังคมล้านนาสู่การเป็นสังคมสมัยใหม่ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม ในขณะเดียวกันก็สามารถเปิดรับการเปลี่ยนแปลงและความคิดใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน

การจัดงานศพล้านนา

การจัดงานศพในล้านนา มิได้เป็นเพียงพิธีกรรมที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของการสูญเสีย หากแต่เป็นระบบความเชื่อและแนวปฏิบัติที่สั่งสมมาอย่างยาวนาน สะท้อนถึงรากฐานทางวัฒนธรรมที่ลึกซึ้งและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมทางสังคมของสมาชิกในชุมชน บทวิเคราะห์ในส่วนนี้จะเจาะลึกถึงที่มา ความเชื่อหลัก และพลวัตทางสังคมที่ทำให้งานศพในล้านนากลายเป็นทั้งพันธะทางสังคมและกลไกการควบคุมที่ไม่เป็นทางการ

พิธีกรรมงานศพของชาวล้านนาเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน และมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ ในประเทศไทย รากฐานของพิธีกรรมเหล่านี้มาจากความเชื่อที่หลากหลาย ซึ่งหลอมรวมกันเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผสมผสานระหว่างความเชื่อ ทางพุทธศาสนา ความเชื่อเรื่องผี (Animism) และอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู (Chaiwong, 2017)

พุทธศาสนา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวคิดเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นแก่นหลักของพิธีกรรมหลายอย่างในงานศพ การเทศน์ธรรม การสวดมนต์ และการถวายทานแด่พระสงฆ์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อนี้ และเป็นหนทางในการสร้างบุญกุศลให้แก่ผู้ตายเพื่อการไปสู่ภพภูมิที่ดี หลักธรรมคำสอนเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ได้ถูกนำมาใช้ในการปลงสังขารและเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต ความตายจึงเป็นโอกาสในการสะสมบุญกุศลและสร้างความดีงามผ่านการประกอบพิธี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคมที่สอนให้สมาชิกในชุมชนรู้จักปล่อยวางและเข้าใจสัจธรรมของชีวิต นอกจากนี้ การทำบุญร่วมกันในงานศพยังเป็นการเสริมสร้าง บุญสัมพันธ์ และความผูกพันในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นค่านิยมสำคัญที่พุทธศาสนาเน้นย้ำและถูกหล่อหลอมผ่านพิธีกรรมเหล่านี้ ความเชื่อของชาวล้านนาที่ปรากฏในจารึก พบว่าชาวล้านนาผูกพันกับพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก มีความศรัทธา และความเชื่อต่อพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดการทำบุญทำกุศล ซึ่งการทำบุญนี้เป็นผลมาจากความเชื่อในกฎ แห่งกรรม นิพพาน อายุของพระพุทธศาสนา 5,000 ปี พุทธศาสนายุคพระศรีอาริยเมตไตรย พระธาตุ เทวดาพุทธ และการอุทิศส่วนบุญส่วนกุศล ทั้งให้แก่คนที่เสียชีวิตไปแล้วและคนที่ยังมีชีวิตอยู่ นอกจากนี้แล้ว ยังมีความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติต่าง ๆ ตลอดจนความเชื่อเรื่อง โหราศาสตร์ อีกด้วย (Thangkaw, 2005)

ความเชื่อเรื่องผี ซึ่งเป็นความเชื่อดั้งเดิมของชาวล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องผีบรรพบุรุษ (ผีปู่ย่า) ก็มีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดการงานศพ การเชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายยังคงอยู่และสามารถส่งผลกระทบต่อคนเป็นได้ ทำให้เกิดพิธีกรรมที่มุ่งเน้นการดูแลและส่งวิญญาณให้ไปสู่ที่สุขคติ เพื่อป้องกันไม่ให้วิญญาณมาสร้างความเดือดร้อนแก่คนในครอบครัวหรือ พิธีการบางอย่าง เช่น การทำพิธี "เฮือนเย็น" ซึ่งหมายถึงการตั้งศพไว้ที่บ้าน เป็นการแสดงความเชื่อว่าวิญญาณยังคงวนเวียนอยู่ใกล้บ้านและครอบครัว (Chaiwong, 2017)

อิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู อาจปรากฏในบางองค์ประกอบของพิธีกรรม เช่น การใช้เครื่องบูชาบางชนิด หรือแนวคิดเกี่ยวกับโลกหลังความตายบางประการที่ผสมผสานเข้ากับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น

ดังนั้น งานศพในล้านนาจึงไม่ได้เป็นเพียงพิธีไว้อาลัย แต่เป็นระบบความเชื่อที่ซับซ้อนและเป็นกลไกทางวัฒนธรรมที่สำคัญในการจัดการกับความตาย การแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ และการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างโลกนี้กับโลกหน้า ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นรากฐานสำคัญที่นำไปสู่การก่อตัวของพันธะทางสังคม กลไกการควบคุมพฤติกรรม และ เป็นกระบวนการสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม

(socialisation process) ที่สืบทอดค่านิยมและบรรทัดฐานจากรุ่นสู่รุ่นในชุมชนล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทสังคมสมัยใหม่ที่วิถีชีวิตมีการเปลี่ยนแปลง

สังคมสมัยใหม่ และลักษณะทั่วไป

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในมิติต่าง ๆ ของชีวิตประจำวันและความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคม ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยี เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตใหม่และการประกอบอาชีพของคนอย่างแท้จริง ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างรูปแบบกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและกระบวนการทางสังคม รวมถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Phrakru siriphurinithat (Ditsawan Phurinat), 2025)

สังคมสมัยใหม่หมายถึงสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งได้ รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้สังคมมีลักษณะที่แตกต่างจากสังคมในอดีต ซึ่งมักมีการดำเนินชีวิตตามแบบดั้งเดิมและอิงกับประเพณีมากกว่า หลักการและวิธีการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมพหุวัฒนธรรม คือ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ การอยู่ร่วมกันด้วยความรัก ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน เคารพในความแตกต่างของกันและกัน และการมีกิจกรรมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้ง การสร้างสรรค์ประโยชน์สุขเกิดขึ้นแก่คน องค์กรและส่วนรวมในสังคม โดยคำนึงถึง ความเจริญและความสงบสุขของส่วนรวมเป็นหลัก (Phramaha Yutthana Narachetho (Yutthana Sirivan), PhraKruThammathonwaradecha (Phrommasena Akkatecho), Thonginjan, and Chuchuai, 2020)

หนึ่งในลักษณะที่เด่นชัดของสังคมสมัยใหม่คือการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการทำงาน การเกษตรกรรมที่เคยเป็นรากฐานหลักของสังคมได้ถูกทดแทนด้วยอุตสาหกรรมและบริการ การพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้เกิดความเชื่อมโยงระหว่างผู้คนจากทั่วโลก การทำงานและการดำเนินชีวิตจึงกลายเป็นเรื่องที่ไม่จำกัดอยู่แค่ภายในกรอบของชุมชนหรือประเทศเดียว

ในด้านการเมือง สังคมสมัยใหม่มักมีลักษณะการปกครองที่เป็นประชาธิปไตย มีการเลือกตั้งและการเคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากขึ้น แต่ก็มีความท้าทายจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์และระบบการปกครองที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่รวดเร็ว

ลักษณะอีกประการหนึ่งของสังคมสมัยใหม่คือการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การให้ความสนใจเรื่องสิทธิมนุษยชนและความหลากหลายทางวัฒนธรรมถือเป็นสิ่งที่จำเป็นในการพัฒนาอย่างยั่งยืน การรักษาความเสมอภาคและความยุติธรรมในสังคมสมัยใหม่จึงเป็นหัวข้อที่ถูกนำมาพิจารณาอยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในสังคมสมัยใหม่ยังนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ และผลกระทบจากการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่สามารถควบคุมได้ ซึ่งทำให้สังคมต้องพยายามปรับตัวและหาทางออกอย่างเหมาะสมในแต่ละบริบท

บริบทสังคมล้านนาสมัยใหม่

ในอดีตวิถีชีวิตมนุษย์ เป็นไปอย่างเรียบง่ายใช้ชีวิตส่วนใหญ่ใกล้ชิดกับธรรมชาติแต่ในยุคแรกๆ ประชาชนจะเชื่อใน เรื่องลึกลับที่ไม่สามารถมองเห็นหรือพิสูจน์ได้แต่ผู้คนในยุคปัจจุบันจะไม่ค่อยเชื่อในเรื่องนี้ แต่จะสนใจในเรื่องของเทคโนโลยีที่ช่วยอำนวยความสะดวกสบายในการดำรงชีวิต แต่ทั้งนี้การเปลี่ยนผ่านทุกอย่างเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปกระทั้งพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป (Sombun, 2020)

สังคมล้านนาในปัจจุบันได้ผ่านการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมที่มีพื้นฐานอยู่บนประเพณีและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น และระบบการผลิตแบบเกษตรกรรม มาเป็นสังคมที่มีการพัฒนาและปรับตัวตามกระแสสังคมสมัยใหม่ สังคมล้านนาสมัยใหม่จึงเป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นดั้งเดิมและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสังคมในหลาย ๆ ด้าน

1. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

หนึ่งในลักษณะเด่นของสังคมล้านนาสมัยใหม่คือการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีการแปรรูปจากการเกษตรกรรมเป็นเศรษฐกิจที่มีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมและการบริการ สังคมล้านนามีการเติบโตในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักของพื้นที่ โดยเฉพาะเมืองเชียงใหม่ที่กลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวทั้งในประเทศและต่างประเทศ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้นำมาซึ่งการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานใหม่ๆ เช่น โรงแรม รีสอร์ต และธุรกิจบริการต่าง ๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการขยายตัวของเศรษฐกิจท้องถิ่นและเปลี่ยนแปลงลักษณะของชุมชนในพื้นที่นั้น ๆ

การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจนี้ยังนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบการทำงานของประชาชนในพื้นที่ จากการทำเกษตรกรรมอย่างเดิมมาเป็นการทำงานในภาคบริการและอุตสาหกรรม เทคโนโลยีที่มีความทันสมัยก็มีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต โดยเฉพาะในด้านการติดต่อสื่อสาร การค้าขายออนไลน์และการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาด

2. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมล้านนาที่เคยเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งมีทั้งประเพณี การละเล่น และภาษาท้องถิ่น ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์และการเปิดรับสิ่งใหม่ๆ จากภายนอก สังคมล้านนาสมัยใหม่เริ่มมีการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมสากลและการเปิดรับแนวคิดและค่านิยมที่มาจากทั่วโลก

ในด้านการศึกษา เด็กและเยาวชนในสังคมล้านนาสมัยใหม่มักได้รับการศึกษาที่ผสมผสานระหว่างความรู้ท้องถิ่นและความรู้สากล ซึ่งช่วยเปิดมุมมองและทักษะใหม่ๆ ให้กับเยาวชน โดยเฉพาะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษและการเข้าใจในแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจโลกและเทคโนโลยี การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เด็กและเยาวชนในสังคมล้านนาได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างประเทศมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ภาษาและการละเล่นท้องถิ่น

3. การเปลี่ยนแปลงทางศาสนาและจิตใจ

ศาสนาและความเชื่อในสังคมล้านนามีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตของประชาชนในพื้นที่ โดยเฉพาะศาสนาพุทธที่มีบทบาทหลักในชีวิตประจำวัน เช่น การทำบุญ การปฏิบัติธรรม และการร่วมกิจกรรม

ทางศาสนาผ่านเทศกาลต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ในสังคมล้านนาสมัยใหม่ การเคารพศาสนาและการปฏิบัติธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การเข้าถึงข้อมูลจากสื่อมวลชนและการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศทำให้เกิดความหลากหลายทางความเชื่อและค่านิยม รวมทั้งเกิดกระแสวิจารณ์เกี่ยวกับวิธีการปฏิบัติและบทบาทของศาสนาในชีวิตประจำวัน

การพัฒนาของศาสนาพุทธในสังคมล้านนาก็ได้มีการปรับตัว โดยเฉพาะการขยายตัวของการปฏิบัติธรรมในรูปแบบที่สอดคล้องกับชีวิตในเมืองสมัยใหม่ เช่น การจัดอบรมสัมมนาธรรมในรูปแบบที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตสมัยใหม่ การเข้าถึงการปฏิบัติธรรมผ่านเทคโนโลยีออนไลน์ และการส่งเสริมการทำสมาธิและการเจริญสติในที่ทำงานและในชีวิตประจำวัน

4. ความเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมาได้เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างใหญ่หลวง ภาคเหนือเป็นส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบเช่นนั้น (Potjanalawan, 2020) การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของคนในสังคมล้านนาเริ่มเห็นได้ชัดในรูปแบบของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การใช้สื่อสังคมออนไลน์และเทคโนโลยีการสื่อสารทำให้คนในชุมชนล้านนาสามารถเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลได้อย่างรวดเร็วและง่ายดาย การเปลี่ยนแปลงนี้ยังส่งผลกระทบต่อวิธีการทำงาน การซื้อขาย การประกอบอาชีพ และการสร้างเครือข่ายทางสังคม สิ่งที่กำหนดวิถีชีวิตของคนชนบทมีหลายปัจจัย ไม่ว่าจะเป็นการที่คนชนบทต้องเผชิญหน้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ รอบตัวบุคคล โดยวิถีการดำเนินชีวิตของบุคคลได้รับอิทธิพลจากปัจจัย ด้านจิตวิทยา เช่น แรงจูงใจ บุคลิกภาพ ค่านิยมการเรียนรู้ และปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เช่น ครอบครัว และลำดับชั้นทางสังคม (Smittikai, 2010)

นอกจากนี้ สังคมล้านนาสมัยใหม่ยังได้มีการเปิดรับแนวคิดเรื่องความเสมอภาคและสิทธิมนุษยชนมากขึ้น การยอมรับความแตกต่างทางชาติพันธุ์และศาสนา รวมทั้งการพัฒนาความร่วมมือในระดับท้องถิ่นและระหว่างประเทศ ทำให้การสร้างสังคมที่เป็นมิตรและไม่แบ่งแยกเป็นสิ่งสำคัญที่ได้รับความสนใจมากขึ้น

สังคมล้านนาสมัยใหม่เป็นการผสมผสานระหว่างความเป็นดั้งเดิมและการปรับตัวตามกระแสโลกาภิวัตน์ การเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ศาสนา และวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมล้านนาได้สะท้อนถึงการปรับตัวให้เข้ากับโลกสมัยใหม่ในขณะเดียวกันก็ยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของตนเอง สังคมล้านนาสมัยใหม่จึงมีความหลากหลายและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยไม่ทิ้งรากฐานของความเป็นท้องถิ่น

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีงานศพของล้านนา

พิธีงานศพในสังคมล้านนาไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมเพื่อการลาจากบุคคลที่ล่วงลับ แต่ยังเป็นกระบวนการที่สำคัญในการขัดเกลาทางสังคมและสร้างการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยมีกระบวนการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการสื่อสารทางสังคม การฝึกฝนค่านิยมและการปรับตัวให้เข้ากับหลักการทางศาสนาและสังคม ต่อไปนี้คือประเด็นหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีงานศพในสังคมล้านนา

ภาพกระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีงานศพของล้านนา

1. การยอมรับในความเป็นธรรมชาติของชีวิตและความตาย

พิธีงานศพของล้านนาสื่อสารแนวคิดเรื่องความเป็นธรรมชาติของชีวิตและความตาย ซึ่งมีส่วนช่วยในการขัดเกลาสมาชิกในสังคมให้ยอมรับความตายเป็นส่วนหนึ่งของวัฏจักรชีวิต โดยที่ทุกคนต้องเผชิญ การมีส่วนร่วมในพิธีงานศพจึงเป็นการแสดงความเคารพต่อการสิ้นสุดของชีวิตและการเตรียมตัวในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและระมัดระวัง ซึ่งช่วยสร้างการขัดเกลาทางจิตใจและสังคมให้สมาชิกเข้าใจถึงความไม่เที่ยงของทุกสิ่งในโลก

2. การสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือในชุมชน

ในงานศพล้านนา มีการรวมกลุ่มของญาติพี่น้องและชุมชนเพื่อร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดเตรียมอาหาร การช่วยกันสร้างสถานที่ หรือการร่วมสวดมนต์และทำบุญ การร่วมมือกันในกระบวนการเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและขัดเกลาความรู้สึกของความเป็นพี่น้องและการช่วยเหลือ

ซึ่งกันและกัน การร่วมกันในพิธีกรรมเป็นการฝึกให้คนในชุมชนเข้าใจถึงความสำคัญของการแบ่งปันและสนับสนุนกันและกันในยามทุกข์

3. การสอนค่านิยมเกี่ยวกับความเคารพและการให้เกียรติผู้สูงอายุ

พิธีงานศพในล้านนามักจะมีการเคารพต่อผู้สูงอายุหรือผู้ที่ล่วงลับ โดยเฉพาะในกรณีของการปฏิบัติตามพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การถวายอาหารและของใช้เพื่อแสดงความเคารพ พิธีกรรมเหล่านี้ส่งผลให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ถึงความสำคัญของการให้เกียรติและการเคารพต่อผู้ที่มีอายุมากกว่า ซึ่งเป็นการขัดเกลาทางสังคมที่ส่งเสริมให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกันในชีวิตประจำวัน

4. การส่งเสริมความเชื่อและความศรัทธาต่อศาสนา

พิธีงานศพในล้านนาเป็นพิธีที่มีองค์ประกอบทางศาสนาอย่างมากมาย เช่น การสวดพระอภิธรรม การทำบุญให้แก่ผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นการขัดเกลาสมาชิกในชุมชนให้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาและเข้าใจถึงหลักธรรมในเรื่องการทำบุญ การสร้างกรรมดี และการเตรียมตัวเพื่อการเกิดใหม่ในภพภูมิที่ดี พิธีเหล่านี้ยังเป็นการส่งเสริมความศรัทธาและความเข้าใจในกระบวนการทางศาสนา ซึ่งช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในจิตใจของคนในสังคม

5. การสื่อสารระหว่างคนในครอบครัวและสังคมภายนอก

การที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมาร่วมงานศพไม่เพียงแต่เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นโอกาสในการสื่อสารและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในครอบครัวและระหว่างสมาชิกในชุมชน การร่วมมือกันในงานศพเป็นการสร้างโอกาสให้เกิดการปรับความเข้าใจกันในครอบครัวและสังคม รวมถึงการสื่อสารเกี่ยวกับประเด็นทางสังคม เช่น การจัดการทรัพย์สินและการดูแลสมาชิกในครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่

6. การขัดเกลาทางจิตใจและความสุขุมในการรับมือกับความสูญเสีย

พิธีงานศพของล้านนาเป็นการฝึกฝนจิตใจให้มีความสุขุมและสามารถรับมือกับความสูญเสียได้อย่างมีสติ เนื่องจากพิธีกรรมในงานศพมักจะมีการสวดมนต์และการทำสมาธิเพื่อให้ผู้ที่มาร่วมงานได้มีโอกาสสงบจิตใจและเผชิญกับความทุกข์จากการสูญเสียอย่างมีความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต การฝึกฝนเหล่านี้เป็นกระบวนการที่ช่วยขัดเกลาทางจิตใจให้คนในชุมชนสามารถรับมือกับความสูญเสียได้ดียิ่งขึ้น

กระบวนการขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีกรรมงานศพในล้านนางานศพในล้านนาเป็นมากกว่าพิธีกรรมแห่งการไว้อาลัย แต่เป็น สถาบันทางสังคมที่สำคัญในการขัดเกลาทางสังคม (agent of socialization) ที่หล่อหลอมสมาชิกในชุมชนให้ซึมซับค่านิยม บรรทัดฐาน และบทบาททางสังคมที่พึงปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมล้านนาที่เน้นความสัมพันธ์แบบเครือญาติและชุมชน การขัดเกลาทางสังคมนี้เกิดขึ้นผ่านหลายมิติ

1. การเรียนรู้หลักธรรมและจริยธรรม พุทธศาสนาซึ่งเป็นแก่นแท้หลักของงานศพ ได้สอดแทรกหลักธรรมคำสอนเรื่อง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา เพื่อปลงสังขารและเตือนสติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ให้ตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต ความตายจึงเป็นโอกาสในการสะสมบุญกุศลและสร้างความดีงามผ่านการประกอบพิธี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคมที่สอนให้สมาชิกในชุมชนรู้จักปล่อยวางและเข้าใจสัจธรรมของชีวิต นอกจากนี้ การทำบุญร่วมกันในงานศพยังเป็นการเสริมสร้าง บุญสัมพันธ์ และความผูกพัน

ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณและผู้ล่วงลับ ซึ่งเป็นค่านิยมสำคัญที่พุทธศาสนาเน้นย้ำและถูกหล่อหลอมผ่านพิธีกรรมเหล่านี้

2. การปลูกฝังค่านิยมและความผูกพันในตระกูล ความเชื่อเรื่องผีปู่ย่ามีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคมให้ลูกหลานยึดมั่นในความกตัญญูและสายสัมพันธ์ในตระกูล โดยผีปู่ย่าถือเป็น "หลักรวมใจที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในตระกูลให้ตั้งอยู่ในความสามัคคี อีกทั้งให้เกื้อกูลและช่วยเหลือกัน" Intamul (2012) การเข้าร่วมพิธีศพและการปฏิบัติตามธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องกับผีบรรพบุรุษ เป็นการยืนยันอัตลักษณ์ของตนเองในฐานะสมาชิกของตระกูลและชุมชน

3. การเรียนรู้บทบาทและบรรทัดฐานทางสังคม ผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรม สมาชิกในชุมชนโดยเฉพาะคนรุ่นใหม่จะได้เรียนรู้บทบาทที่พึงปฏิบัติในสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น บทบาทของเจ้าภาพ บทบาทของผู้ร่วมงาน การแสดงออกถึงความเสียใจ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของพิธีการที่บุคคลอาจถูกตำหนิหรือถูกมองว่าแตกต่างหากไม่เข้าร่วมงานศพเป็นกลไกการควบคุมทางสังคมแบบไม่เป็นทางการที่ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคมเชิงลบ (negative socialization) ซึ่งสอนให้สมาชิกเรียนรู้ถึงผลลัพธ์ของการไม่ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่ม

ดังนั้น งานศพในล้านนาจึงเป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่ครอบคลุมหลายมิติ ตั้งแต่การปลูกฝังหลักธรรมทางศาสนา ค่านิยมความกตัญญู การสร้างความสามัคคีในตระกูลและชุมชน ไปจนถึงการเรียนรู้บทบาทและบรรทัดฐานทางสังคมที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในสังคมล้านนาที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุคสมัยใหม่

งานศพล้านนา สู่กระบวนการการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่

พิธีกรรมไม่ได้เป็นเพียงการแสดงความเคารพและการระลึกถึงผู้เสียชีวิตเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างพันธะทางสังคมและควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนให้สอดคล้องกับระเบียบและค่านิยมที่กำหนดไว้ ซึ่งดำเนินไปสู่กระบวนการการขัดเกลาทางสังคมสมัยใหม่ และการปรับตัวภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมสมัยใหม่ สามารถสรุปได้เป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านบทบาทสำคัญของงานศพในสังคมล้านนา

งานศพในสังคมล้านนาไม่ได้เป็นเพียงการแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริมค่านิยมทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม งานศพถือเป็นโอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะได้เรียนรู้บทบาททางสังคมและค่านิยมต่าง ๆ ผ่านการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การร่วมทำบุญ การช่วยกันจัดงาน และการแสดงออกถึงความเคารพต่อผู้ที่จากไป โดยเฉพาะในงานศพที่จัดขึ้นในครอบครัวหรือชุมชน การมีส่วนร่วมนี้จะช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน ส่งผลให้เกิดความสมานฉันท์และความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงเวลาที่ยากลำบาก การร่วมมือกันในการจัดงานศพจึงเป็นการฝึกฝนความร่วมมือและการรับผิดชอบในสังคม นอกจากนี้ งานศพยังเป็นเวทีในการถ่ายทอดค่านิยมของความกตัญญูและการทำบุญให้กับรุ่นใหม่ เป็นการสร้างการเชื่อมโยงทางศาสนาและการส่งเสริมค่านิยมด้านความเคารพและความช่วยเหลือในชุมชนล้านนา

2. ด้านการฝึกฝนค่านิยมทางศาสนาและจริยธรรม

พิธีงานศพในสังคมล้านนาเป็นช่องทางสำคัญในการฝึกฝนค่านิยมทางศาสนา โดยเฉพาะในบริบทของพุทธศาสนา การสวดมนต์ การทำบุญ และการถวายทานแด่พระสงฆ์เป็นกิจกรรมที่สอดแทรกหลักธรรมที่สำคัญ เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ซึ่งสอนให้คนในสังคมตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิตและการปล่อยวางสิ่งต่าง ๆ ที่ยึดติด การเตือนให้ระลึกถึงความตายและการสร้างบุญกุศลร่วมกัน และมีสติในการดำเนินชีวิต การทำบุญและการสวดพระอภิธรรมช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชน และเป็นการเสริมสร้างบุญสัมพันธ์ระหว่างคนในครอบครัวและคนในชุมชน การร่วมกันในพิธีกรรมเหล่านี้ทำให้สมาชิกในสังคมสามารถเรียนรู้ถึงคุณค่าของการแบ่งปันและความสำคัญของการสร้างกุศลเพื่อผู้ล่วงลับ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลในสังคมตระหนักถึงความหมายและคุณค่าของชีวิตในเชิงลึกและสร้างความสามัคคีในชุมชน

3. ด้านการขัดเกลาทางสังคมผ่านการร่วมมือในชุมชน

พิธีงานศพในล้านนาไม่เพียงแค่เป็นการแสดงออกถึงการไว้อาลัยต่อผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นการฝึกฝนการร่วมมือในชุมชน ซึ่งถือเป็นกระบวนการสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม โดยการร่วมมือกันในการเตรียมงาน เช่น การทำอาหาร การจัดสถานที่ หรือการสวดมนต์ร่วมกัน ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและเป็นโอกาสในการสร้างความสามัคคีและความเข้าใจในค่านิยมต่าง ๆ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดงานศพเป็นการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความเชื่อมโยงในชุมชนและกระตุ้นให้คนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นพี่น้องและความร่วมมือที่สำคัญในการดำเนินชีวิต การร่วมมือเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของการสนับสนุนซึ่งกันและกันในยามทุกข์ ความเข้าใจในวิธีการช่วยเหลือและแบ่งปันในช่วงเวลาที่ยากลำบากจึงเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมในงานศพล้านนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งในสังคม

4. ด้านการปรับตัวของงานศพในสังคมสมัยใหม่

การปรับตัวของงานศพในสังคมล้านนาเป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเทคโนโลยี การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการถ่ายทอดสดพิธีการทางศาสนา การเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการใช้บริการทางธุรกิจจัดงานศพทำให้พิธีกรรมมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น ในบางกรณี งานศพที่เคยจัดขึ้นที่บ้านก็มีการย้ายไปยังวัดหรือสถานที่ที่จัดขึ้นโดยธุรกิจเฉพาะทาง การใช้เทคโนโลยีช่วยให้พิธีการงานศพสามารถเข้าถึงได้มากขึ้นและสะดวกสบายขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีการรักษาเอกลักษณ์ของพิธีกรรมที่สำคัญ อย่างเช่น การสวดมนต์ การทำบุญและการทำพิธีทางศาสนา ซึ่งยังคงได้รับความสำคัญในการเชื่อมโยงค่านิยมทางศาสนาและวัฒนธรรม งานศพที่ปรับตัวให้สอดคล้องกับโลกสมัยใหม่ได้กลายเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ค่านิยมต่าง ๆ ยังคงถูกถ่ายทอดและรักษาไว้ ในขณะที่มีความยืดหยุ่นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมในยุคปัจจุบัน

5. ด้านการคงไว้ซึ่งค่านิยมและการเปิดรับการเปลี่ยนแปลง

แม้ในยุคสมัยใหม่ งานศพล้านนาได้ปรับตัวตามการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่ค่านิยมที่สำคัญ เช่น ความเคารพต่อผู้ล่วงลับ การทำบุญ การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน ยังคงมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลาทางสังคม พิธีงานศพยังคงสะท้อนถึงความเป็นธรรมชาติของชีวิตและความตาย พร้อมทั้งการยอมรับความไม่เที่ยงของทุกสิ่ง การรักษาความเคารพและค่านิยมในเรื่องความกตัญญู

และการช่วยเหลือผู้อื่นยังคงเป็นแก่นสำคัญที่ขับเคลื่อนงานศพในสังคมล้านนา พิธีกรรมงานศพจึงยังคงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในชุมชนและในครอบครัว และมีบทบาทในการหล่อหลอมค่านิยมทางศาสนาและสังคมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมในยุคปัจจุบัน การปรับตัวของพิธีงานศพให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ยังคงสามารถรักษาคุณค่าของงานศพที่สำคัญในฐานะเครื่องมือในการสร้างสังคมที่เป็นมิตรและเคารพในคุณค่าของชีวิต

6. ด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

พิธีงานศพในล้านนาเป็นโอกาสสำคัญในการสร้างและพัฒนาความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน การที่สมาชิกในครอบครัวและชุมชนมาร่วมงานศพไม่เพียงแต่เพื่อแสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นการสื่อสารและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยเฉพาะการจัดงานศพในชุมชนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการปรับความเข้าใจกัน นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารทางสังคมเกี่ยวกับเรื่องทรัพย์สินและการดูแลคนในครอบครัวที่ยังมีชีวิตอยู่ การร่วมมือกันในงานศพจึงเป็นการเรียนรู้วิธีการช่วยเหลือและแบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในสังคมล้านนา

สรุป

งานศพล้านนาไม่เพียงแต่เป็นพิธีกรรมทางศาสนาที่แสดงความเคารพต่อผู้ล่วงลับ แต่ยังเป็นกระบวนการสำคัญในการเสริมสร้างพันธะทางสังคมและการขัดเกลาทางสังคมในชุมชน พิธีงานศพในสังคมล้านนาเป็นโอกาสที่สมาชิกในชุมชนจะได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้บทบาททางสังคม และค่านิยมต่าง ๆ ผ่านการทำบุญ การสวดมนต์ และการช่วยกันจัดเตรียมงาน โดยเฉพาะในงานศพที่จัดขึ้นในระดับครอบครัวหรือชุมชน การมีส่วนร่วมเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในชุมชนและสร้างความสมานฉันท์ในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในช่วงเวลาที่ยากลำบาก

พิธีงานศพยังเป็นการฝึกฝนค่านิยมทางศาสนา โดยเฉพาะในบริบทของพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ การทำบุญ และการถวายทานแด่พระสงฆ์ ซึ่งทำให้สมาชิกในชุมชนตระหนักถึงความไม่เที่ยงของชีวิต การปล่อยวางสิ่งที่ยึดติด และการสร้างบุญกุศลร่วมกัน การทำบุญและการสวดพระอภิธรรมยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ทำให้คนในสังคมตระหนักถึงคุณค่าของการแบ่งปันและการทำความดี เพื่อเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีและการพัฒนาค่านิยมด้านจริยธรรมในสังคม

ในยุคสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจากกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนาเทคโนโลยี งานศพล้านนาได้ปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่โดยการใช้เทคโนโลยีในการถ่ายทอดพิธีกรรม การเผยแพร่ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์ และการใช้บริการทางธุรกิจในการจัดงานศพ ทำให้พิธีกรรมมีความสะดวกและรวดเร็วขึ้น แต่ยังคงรักษาคุณค่าของพิธีกรรมดั้งเดิมที่สำคัญ เช่น การทำบุญ การสวดมนต์ และการทำพิธีทางศาสนา เพื่อให้สามารถส่งเสริมค่านิยมทางศาสนาและวัฒนธรรมที่สำคัญต่อไปแม้ในยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลง งานศพล้านนาได้ปรับตัวให้ทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและสังคม แต่ค่านิยมสำคัญเช่น ความเคารพต่อผู้ล่วงลับ ความกตัญญู และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชนยังคงมีบทบาทสำคัญในการขัดเกลา

ทางสังคม พิธีงานศพจึงยังคงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในครอบครัวและชุมชน รวมถึงการหล่อหลอมค่านิยมทางศาสนาและสังคมที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมในยุคปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1. หน่วยงานภาครัฐและองค์กรทางวัฒนธรรม ควรส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณค่าและบทบาทของพิธีกรรมงานศพล้านนาในฐานะกลไกการขัดเกลาทางสังคม โดยอาจจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ จัดนิทรรศการ หรือจัดเวทีเสวนาที่เปิดโอกาสให้คนต่างวัยได้แลกเปลี่ยนมุมมอง เพื่อสร้างความตระหนักรู้และส่งเสริมการธำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในบริบทที่ปรับเปลี่ยนไป

1.2. ควรบูรณาการเนื้อหาเกี่ยวกับพิธีกรรมงานศพล้านนาและบทบาทในการขัดเกลาทางสังคมเข้าสู่หลักสูตรท้องถิ่น หรือส่งเสริมการเรียนรู้ในระดับครอบครัว เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เข้าใจถึงความสำคัญของประเพณีในฐานะรากฐานทางสังคมและค่านิยมที่สืบทอดกันมา ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความผูกพันในครอบครัวและชุมชน รวมถึงพัฒนาความเข้าใจในคุณค่าของความกตัญญูและความสามัคคี

ข้อเสนอแนะการขัดเกลาทางสังคมผ่านพิธีงานศพในสังคมล้านนา

พิธีงานศพในสังคมล้านนามีความสำคัญยิ่งกว่าการเป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนา หากแต่ยังเป็นเครื่องมือการขัดเกลาทางสังคม ที่ช่วยหล่อหลอมค่านิยม ความเชื่อ และพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคมและศาสนา ดังนั้น การนำงานศพมาใช้เป็นกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจึงควรดำเนินการในมิติที่หลากหลาย ดังนี้

1. การธำรงและถ่ายทอดค่านิยมดั้งเดิมสู่คนรุ่นใหม่ งานศพควรถูกใช้เป็นเวทีในการสืบทอดค่านิยมพื้นฐาน เช่น ความกตัญญู ความเคารพผู้ใหญ่ และความเอื้อเฟื้อเกื้อกูล โดยการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การช่วยงาน การสวดมนต์ หรือการร่วมบำเพ็ญกุศล ซึ่งจะช่วยปลูกฝังจิตสำนึกด้านศีลธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม

2. การส่งเสริมความสามัคคีและการช่วยเหลือเกื้อกูลในชุมชน งานศพเป็นโอกาสที่คนในชุมชนจะได้มารวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือเจ้าภาพ ทั้งด้านแรงงาน เวลา และทรัพยากร การร่วมมือกันนี้ทำให้เกิดความผูกพันและความรู้สึกเป็นพี่น้องร่วมชุมชน เป็นการขัดเกลาทางสังคมที่เน้นการแบ่งปันและความเมตตา

3. การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อการขัดเกลาจิตใจ โดยพิธีกรรมงานศพควรเป็นพื้นที่ในการสอดแทรกหลักธรรมสำคัญ เช่น อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา และกฎแห่งกรรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมตระหนักถึงสัจธรรมของชีวิตและเรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอย่างมีสติ นอกจากนี้ยังช่วยปลูกฝังศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความเชื่อมั่นในคุณค่าของการทำความดี

2.ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1. สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการขัดเกลาทางสังคมผ่านงานศพในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในภาคเหนือ เพื่อทำความเข้าใจความ

หลากหลายของกลไกการขัดเกลาทางสังคมที่แตกต่างกันตามบริบททางวัฒนธรรมและสังคมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และหาข้อสรุปเชิงเปรียบเทียบที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

2.2. การศึกษาผลกระทบของการใช้เทคโนโลยีและแพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดงานศพต่อการขัดเกลาทางสังคม ควรมีการวิจัยเชิงลึกว่าการสื่อสารและการจัดพิธีกรรมผ่านช่องทางดิจิทัล เช่น การแจ้งข่าว การแสดงความเสียใจ หรือการทำบุญออนไลน์ ส่งผลกระทบต่อความเข้มข้นและความหมายของการขัดเกลาทางสังคมในงานศพอย่างไรบ้างในระยะยาว

References

Chaiwong, S. (2017). Factors influencing changes in beliefs and rituals in Lanna funeral arrangements. *Mahachulalongkornrajavidyalaya University Journal of Social Sciences*, 6(2), 487-500.

Intamul, S. (2012). *Spirit medium rituals: A space for gender performance in Lanna society*. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre (Public Organisation).

Phrakru siriphurinithat (Ditsawan Phurinat). (2025). Developing Social Change into the Digital Age According to the New Way of Life of Working-Age People in Pathum Thani Province. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 8(1-2), 409-422.

Phramaha Yutthana Narachetho (Yutthana Sirivan)., PhraKru ThammathonWaradecha (Phrom masena Akkatecho)., Thonginjan, J., & Chuchuai, M. (2020). Living together in a multicultural society in Thailand. *Mahachulalongkorn Journal of Humanities and Social Sciences*, 1(1), 40-61.

Potjanalawan, P. (2020). The Recently Constructed Lanna The Social History of Upper ChaoPhraya Basin (1932 - 2014 A.D.). *The Journal of the Thai Khadi Research Institute*, 17(2), 109-144.

Smittikai S. (2010). *Consumer behavior*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Sombun T. (2020). *The Next Normal: The immunity of Thai society in the future*. Retrieved July 24, 2025, from http://doh.hpc.go.th/bs/topicDisplay.php?id=394

Thangkaw, T. (2005). *A study on Lanna ways of life and belifes from Lanna inscriptions*. (Master'sThesis). Silpakorn University. Bangkok.

ประเพณีตานก๋วยสลาก: ความสำคัญในสังคมสมัยใหม่

THE TRADITION OF TAN KUAY SALAK: IT'S SIGNIFICANCE IN MODERN SOCIETY

[1]พระภาณุพงศ์ เตชปญฺโญ, [2]ปาณิสรา เทพรักษ์, [3]พระตาล ธมฺมธโร, [4]พระจรัล ถิรจิตฺโต,
[5]พระนฤนนท์ ผาสุโก, [6]พระพงษกร อินฺทวีโร และ [7]สามเณรกษมา เหลือผล

[1]Phra Panupong Tejapanyo, [2]Panisara Theprak, [3]Phra Tal Thammatharo, [4]Phra Jarun Thirajitto,
[5]Phra Naruenon Pasugo, [6]Phra Pongsakon Intavero and [7]Kasama Lueaphon

[1]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

[1]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Lampang Buddhist College, Thailand

[1]Corresponding Author's Email: panupongwangwen@gmail.com

[1]เบอร์โทร : 092-764-7601

Received: 2025-09-23

Revised: 2025-10-14

Accepted: 2025-12-12

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานบทความวิชาการต่าง ๆ ประกอบการตีความและวิเคราะห์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย พระสงฆ์ นักวิชาการ ชาวบ้าน และผู้ที่มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์ประเพณีกิ๋นข้าวสลากในจังหวัดลำปาง พบว่า ประเพณีกิ๋นข้าวสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทย สำหรับเรียกประเพณีทำบุญสลากภัตว่า งานทำบุญตานข้าวสลาก ตานก๋วยสลากหรือ กิ๋นข้าวสลาก ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ ให้กับตนเองในภายภาคหน้า หรือให้กับเทวดา ฟ้าดิน ตลอดจนเจ้ากรรมนายเวร นิยมเริ่มทำในช่วงกลางพรรษาราวปลายเดือนสิงหาคม กันยายน ตุลาคม จากสภาพการณ์ของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลาก ด้านครอบครัวและเครือญาติ บริบทชุมชนในแต่ละพื้นที่เริ่มมีแนวโน้มเป็นสังคมเมืองมากขึ้น โครงสร้างครอบครัวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิม การปลูกฝังวัฒนธรรมและค่านิยมประเพณีกลับอ่อนแอลง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันลดลง ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่คนในสังคมหันมาบริโภคนิยมและวัตถุดิบนิยม จึงส่งผลกระทบต่อประเพณีกิ๋นข้าวสลากที่มีพื้นฐานมาจากสถาบันครอบครัวและเครือญาติ ดังนั้น ประเพณีกิ๋นข้าวสลากจึงค่อยหายไปจากชุมชนในบางพื้นที่ของแต่ละจังหวัดในภาคเหนือ สำหรับการสร้างสรรค์วัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลากให้มีความยั่งยืนคือการสร้างอัตลักษณ์ร่วมกันผ่านกระบวนการสร้างความรู้ ความเข้าใจผ่านประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยว ให้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีกิ๋นข้าวสลาก และสามารถสร้างอัตลักษณ์ร่วมได้โดยการถ่ายเทวัฒนธรรมประเพณีกิ๋นข้าวสลากลงสู่ชุมชนและวัดต่างๆ ในแต่ละจังหวัด

คำสำคัญ: ประเพณี; ความสำคัญต่อสังคม; สมัยใหม่

Abstract

This academic article examined data derived from documentary sources and various scholarly works, employing interpretation, analysis, and participant observation. Data were collected from key informants, including Buddhist monks, academics, local residents, and individuals who played significant roles in the preservation of the Kin Khao Salak tradition in Lampang Province. The findings indicated that the Kin Khao Salak tradition referred to the Lanna Thai practice of Salakaphat merit-making. In the Lanna context, this merit-making tradition was known as Tan Khao Salak, Tan Kuai Salak, or Kin Khao Salak, and had been observed continuously over a long period of time. The primary purpose of this tradition was to dedicate merit to deceased ancestors, to oneself in future lives, or to deities, the heavens and earth, as well as to karmic creditors. The tradition was typically performed during the middle of the Buddhist Lent, around late August, September, and October.

However, in light of cultural change, the Kin Khao Salak tradition had been affected in terms of family and kinship structures and community contexts. Many areas had increasingly developed into urban societies, resulting in changes to traditional family structures. The transmission of cultural values and traditions had weakened, and interpersonal relationships within communities had declined. Furthermore, economic and social changes, particularly the rise of consumerism and materialism, had had a significant impact on the *Kin Khao Salak* tradition, which was fundamentally rooted in family and kinship institutions. Consequently, this tradition had gradually disappeared from some communities in various provinces of Northern Thailand. To ensure the sustainable preservation of the Kin Khao Salak tradition, it was essential to foster a shared cultural identity through processes of knowledge creation and understanding among local people and tourists. This approach aimed to raise awareness of the value and significance of the tradition and to promote a shared sense of identity by transmitting the Kin Khao Salak tradition to local communities and temples in each province.

Keywords: Tradition; Social Importance; Modernity

บทนำ

ประเพณีที่สืบทอดจากอดีตมาจนถึงสังคมปัจจุบันของชาวล้านนาโดยประเพณี คือ ความประพฤติที่ชนหมู่หนึ่งอยู่ในที่แห่งหนึ่งถือเป็นแบบแผนกันมาอย่างเดียวกัน และสืบต่อกันมานาน ถ้าใครในหมู่ประพฤติออกนอกแบบก็ผิดประเพณี หรือผิดจารีตประเพณี (Phraya Anuman Rajadhon, 1971)

ในสังคมยุคสมัยใหม่นี้วัฒนธรรมและประเพณีต่างๆเริ่มมีการสูญหายไปเช่น ประเพณีปอยน้อย หรือ ปอยบวชลูกแก้ว (บรรพชาสามเณร) แต่เดิมนั้นในท้องถิ่นล้านามีวัดเป็นแหล่งการศึกษาเรียนรู้สำหรับเด็กผู้ชาย ชาวบ้านในชุมชนนิยมให้ลูกชายได้บวชเรียนเพื่อศึกษาเรียนรู้และสืบทอด พระพุทธศาสนา รวมทั้งถ่ายทอดภูมิปัญญาต่าง ๆ แต่ปัจจุบันระบบการศึกษาของประเทศไทยได้เน้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นหลัก พ่อแม่จึงนิยมส่งเสริมลูกให้เรียนในระบบของโรงเรียนมากกว่าการบวชเรียน ทำให้มีเด็กผู้ชายบวชเรียนตามประเพณีแต่เดิมในแต่ละวัดลดลงทำให้การจัดงานประเพณีปอยน้อยลดลงไปด้วย อีกประเพณีหนึ่งคือประเพณีสงกรานต์ ที่คนหนุ่มสาวส่วนใหญ่มุ่งแต่กิจกรรมการเล่นสาดน้ำที่สนุกสนานมากกว่าการทำบุญตามความเชื่อดั้งเดิม รวมทั้งประเพณีรดน้ำดำหัวพระสงฆ์เถระ ผู้สูงอายุที่เป็นที่เคารพนับถือของชุมชน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูประเพณีให้มีสืบต่อรุ่นลูกรุ่นหลาน (Phakdee, 2013)

ประเพณีตานก๋วยสลากหรือที่ภาษาไทยภาคกลางเรียกว่าสลากภัต เป็นประเพณีเนื่องในพระพุทธศาสนาที่กระทำสืบต่อกันมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล ในภาคเหนือเรียกประเพณีต่างกันไปในแต่ละท้องถิ่น มีทั้ง ตานสลาก กิ๋นข้าวสลาก กิ๋นก๋วยสลาก กิ๋นสลาก แต่ก็ล้วนหมายถึงประเพณีเดียวกัน แม้มีรายละเอียดปลีกย่อยแตกต่างกันไปบ้างก็ตามประเพณีตานก๋วยสลาก มักทำกันตั้งแต่เดือน 12 เหนือ ถึงเดือนยี่เหนือ หรือตั้งแต่เดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคมของทุกปี (Cultural Arts Editorial Board, 2013)

1. ก่อนทำพิธี "ตานก๋วยสลาก" 1 วัน เรียกว่าวันดาเป็นวันจัดเตรียมสิ่งของเพื่อใส่ในก๋วยสลาก ผู้ชายจะตัดไม้มาจักตอกสลากก๋วย (ชะลอม) ไว้หลายๆใบตามศรัทธาและกำลังทรัพย์ ฝ่ายหญิงจะจัดเตรียมสิ่งของที่จะนำมาบรรจุในก๋วย เช่นข้าวสาร พริกแห้ง หอม กระเทียม เกลือ กะปิ น้ำปลา ขนม เมี่ยง บุหรี่ ไม้ขีดไฟ เทียนไข สีย้อมผ้า ผลไม้ รวมทั้งเครื่องใช้ต่าง ๆ แล้วบรรจุลงในก๋วยสลากที่กรุด้วยใบตองใบหมากผู้หมากเมีย "ใส่ยอด" คือธนบัตร ผูกติดไม้ เสียบไว้ในก๋วยให้ส่วนยอดหรือธนบัตรโผล่มาแล้วรวบปากก๋วยสลากตกแต่งด้วยดอกไม้ "ยอด" หรือธนบัตรที่ใส่นั้นไม่จำกัดว่าเป็นจำนวนเท่าใด ส่วนสลากโชคหรือสลากก๋วยใหญ่ของที่นำบรรจุในก๋วยเช่นเดียวกับสลากน้อยแต่ปริมาณมากกว่าหรือพิเศษกว่า สมัยก่อนจะทำเป็นรูปเรือหลังเล็กมีข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น หม้อข้าว หม้อแกง ถ้วยแกงถ้วยชาม เครื่องนอน เครื่องนุ่งห่ม อาหารสำเร็จรูปใส่ไว้ด้วย มีต้นกล้วย ต้นอ้อยผูกติดไว้ "ยอด" หรือธนบัตรจะใส่มากกว่าสลากน้อย ก๋วยสลากทุกอันต้องมี "เส้นสลาก" ซึ่งทำจากใบลานหรือปัจจุบันใช้กระดาษมาตัดเป็นแผ่นยาวๆ เขียนชื่อเจ้าของไว้และยังบอกอีกว่าจะอุทิศไปให้ใคร ที่ล่วงลับ หมายถึงอุทิศส่วนกุศลไปให้ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ในวันดาสลากจะมีญาติพี่น้องเพื่อนฝูงจากหมู่บ้านต่างๆ ที่รู้จักมาร่วมทำบุญ โดยนำเงินหรือผลไม้เช่น กล้วย อ้อย ฯลฯ มาร่วมด้วยและช่วยจัดเตรียมสิ่งของใส่ก๋วยสลาก เจ้าภาพต้องเลี้ยงดูอาหาร เหล้ายาและขนม

2.วันทานสลาก ชาวบ้านนำก๋วยสลากที่จัดทำแล้วไปวัดและเอา " เส้นสลาก" ทั้งหมดไปรวมกันที่หน้าพระประธานในวิหาร มีการฟังเทศน์อย่างน้อย 1 กัณฑ์ ผู้รวบรวมสลากมักเป็นมัคทายก (แก่วัด) นำเส้นสลากทั้งหมดมารวมกันแล้วแบ่งเส้นสลากทั้งหมด เป็น 3 ส่วน (กอง) ส่วนหนึ่งเป็นของพระเจ้า (คือของวัด) อีก 2 ส่วนเฉลี่ยไปตามจำนวนพระภิกษุสามเณรที่นิมนต์มาร่วมในงานทำบุญ หากมีเศษเหลือมักเป็นของพระเจ้า (วัด) ทั้งหมดพระภิกษุสามเณรเมื่อได้ส่วนแบ่งแล้ว จะยึดเอาชัยภูมิแห่งหนึ่งในวัดและออกสลากคือ อ่านชื่อเส้นสลากดังๆ หรือให้ลูกศิษย์ (ขะโยม) ที่ได้ตะโกนตามข้อความที่เขียนไว้ในเส้นสลาก หรือเปลี่ยนเป็นคำสั้นๆเช่น ศรัทธา นายแก้ว นามวงศ์ มีนี่เน้อ บางรายจะหิ้ว "ก๋วย" ไปตามหาเส้นสลากของตนตามลานวัดเมื่อพบสลากของตนแล้วจะเอาสลากของตนถวายพระ พระจะอ่านข้อความในเส้นสลากและอนุโมทนาให้พร Ministry of Culture (2021) โดยความสำคัญของประเพณีสลากภัต คือ เป็นการทำบุญเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพบุรุษ ญาติ พี่น้องที่ล่วงลับไปแล้ว สอนให้ลูกหลานมีความกตัญญู กตเวที ต่อผู้มีพระคุณ ทั้งนี้การทำบุญที่ไม่จำเพาะเจาะจงพระสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง เป็นการขจัดซึ่งความเห็นแก่ตัว การขจัดซึ่งกิเลส ที่เรียกว่า อคติ (ความลำเอียง) พระภิกษุสามเณรที่มารับสลากเองก็ไม่มีซึ่งความยึดติด เพราะสลากที่นำมาถวายนั้นแตกต่างหลากหลาย ประเพณีสลากภัตถือเป็นงานบุญใหญ่ที่ต้องอาศัยความร่วมแรงร่วมใจกันของคนในหมู่บ้าน สังคม ซึ่งย่อมนำมาซึ่งความสามัคคีปรองดอง ประเพณีสลากภัตจะจัดขึ้นในช่วงของการเข้าพรรษา หรือช่วงพักระหว่างการทำนา เกษตรกรรม พระภิกษุสามเณรจำพรรษายังวัดที่แน่นอน ชาวบ้านก็ว่างเว้นจากกิจการงาน ผลผลิตทางการเกษตรออกผลผลิต จึงเป็นช่วงเวลาที่มีความเหมาะสมในการทำบุญ การถวายสลากภัตยังเป็นการบำเพ็ญบุญกิริยาอันบริสุทธิ์ด้วยการบริจาคภัตตาหารและบริขารอันควรแก่ความจำเป็น เพื่อทำนุบำรุงพระภิกษุให้สามารถดำรงชีพและสืบพระพุทธศาสนาต่อไป (Royal Institute, 2011)

เรื่องธรรมเนียมปฏิบัติประเพณีตานก๋วยสลากของแต่ละวัดมักจะจัดขึ้นไม่พร้อมกัน เนื่องจากชาวบ้านที่ถือปฏิบัติประเพณีนี้ จะเดินทางไปร่วมประเพณีที่แต่ละวัดจัดขึ้นหมุนเวียนกันไป ในวันงานเมื่อชาวบ้านไปถึงวัดแล้วจะนำใบสลากของครอบครัวตน (แยกใบสลากแต่ละประเภท) ไปส่งให้คณะกรรมการวัดเพื่อตรวจนับจำนวนก๋วยสลากที่ชาวบ้านนำมาร่วมในปีนี้ โดยแยกเป็น 2 กอง คือ ใบสลากก๋วยอุ้มกับใบสลากก๋วยน้อย ก่อนจะผสมใบสลากแต่ละกอง เรียกว่า “สูนใบสลาก” เพื่อให้ใบสลากของแต่ละครอบครัวที่นำก๋วยสลากมาร่วมงานแยกจากกัน หลังเสร็จพิธีทางศาสนาพระสงฆ์ที่มาร่วมงานฉันเพลแล้ว คณะกรรมการวัดจึงนำใบสลากก๋วยน้อยแจกจ่ายให้ชาวบ้านที่มาร่วมงาน นำไปอ่านให้เจ้าของก๋วยสลากฟังด้วยเสียงอันดังและออกเสียงเป็นสำเนียงท่าปลา ตำบลไผ่ล้อม อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ส่วนใบก๋วยอุ้มสลากหลวงและสลากก้างบุหรี่นั้น แจกจ่ายให้พระสงฆ์ที่มาร่วมทำพิธี เพื่อนำไปกรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับที่ระบุไว้ในใบสลากนั้นๆ กรณีสลากหลวงและสลากก้างบุหรี่เจ้าของสามารถกำหนดเองว่าประสงค์จะให้สามเณรหรือพระรูปใดเป็นผู้มากรวดน้ำให้ เรียกวิธีนี้ว่า “จูด”

ประเพณีตานก๋วยสลากนับเป็นอีกประเพณีหนึ่งที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของคนท่าปลา ที่มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง ทุกกิจกรรมที่เป็นองค์ประกอบของประเพณี ล้วนแฝงด้วย

ภูมิปัญญาที่มีคุณค่าของบรรพบุรุษ ที่นอกจากต้องการให้คนในชุมชนสำนึกในบุญคุณของบรรพบุรุษแล้ว ยังมุ่งให้เกิดความรักสามัคคีกัน ปัจจุบันพบว่า บางแห่งนำภาชนะอื่นมาบรรจุสิ่งของใช้แทน “ก๋วยสลาก” ทำให้ความงดงามและวิถีแห่งล้านนาเดิมเปลี่ยนแปลงไป แต่สำหรับชาวท่าปลาแล้วยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งสิ่งที่บรรพบุรุษสืบทอดมาอย่างมั่นคง (Cultural Information Center, 2024)

ประวัติความเป็นมาของประเพณีกิ๋นข้าวสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น บางแห่งว่า“กิ๋นก๋วยสลาก” บางแห่งเรียก “กิ๋นสลาก” บางแห่งว่า “ตานก๋วยสลาก” มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน ประเพณีกินสลากหรือตานก๋วยสลากเป็นประเพณีเก่าแก่ที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาตั้งแต่พุทธสมัยที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ดังปรากฏในพระธรรมบทขุททกนิกายว่าพระพุทธองค์ทรงสรรเสริญพระสาวกอรหันต์ของพระองค์คือพระโกณฑธานเถระ ซึ่งเป็นโชคดีในการจับสลากได้ที่หนึ่งทุกครั้ง แม้พระพุทธเจ้าก็สู้ท่านไม่ได้เหล่าพระสาวกทั้งหลายมีความสงสัยว่า ทำไมท่านจึงมีโชคเช่นนั้น พระพุทธองค์ทรงตรัสบอกแก่ภิกษุสงฆ์ทั้งมวลว่า โกณฑธานปรารถนาว่าถ้าเลือกอะไร แข่งขันอะไร ขอให้ได้ที่หนึ่งเสมอ ดังนั้นในชาตินี้โกณฑธานจึงเป็นคนโชคดี จังหวัดลำปางเรียกประเพณีทำบุญสลากภัตว่า งานทำบุญทานข้าวสลาก (ตานก๋วยสลาก) หรือกิ๋นก๋วยสลาก ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนาน ทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามแต่จุดประสงค์ของผู้ทำบุญ เช่น ทานให้กับผู้ล่วงลับให้กับตนเองในภายภาคหน้า หรือให้กับเทวดา ฟ้าดินไปตลอดจนถึงเจ้ากรรมนายเวร จะนิยมเริ่มทำกันในช่วงกลางพรรษาในราวปลายเดือน สิงหาคม กันยายน ตุลาคม และจะกินกันมากในเดือนกันยายน หรือราววันเพ็ญเดือนสิบสองเหนือและสิ้นสุดในเดือนเกี๋ยงดับ เพราะถือว่าเดือนนี้เป็นเดือนที่ว่างจากการทำไร่ทำนาของชาวบ้าน และด้วยเหตุหลายประการ ซึ่งจะอยู่ประมาณเดือนตุลาคม ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าในระหว่างเดือนเหล่านี้เป็นเดือนที่พืชผักผลไม้กำลังสุกหรืออุดมสมบูรณ์พอดี และในภาคเหนือนี้มีความเชื่อว่าเดือนสิบสองนี้เป็นเดือนแห่งการปล่อยผีปล่อยเปรต คนทั่วไปก็พากันคิดถึงผีที่เป็นญาติพี่น้อง ก็คงจะอดอยากกลับมาจากการปล่อยตัว ห่วงว่าพ่อแม่พี่น้องที่ตายไปแล้วกลับมาทั้งทีกลัวจะไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภค จึงรวมกันจัดพิธีทำบุญตานข้าวสลากจัดข้าวปลาอาหารของกินของใช้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้วการทำบุญตานข้าวสลากมีพิธีการตานผิดกับการทานในโอกาสอื่นตรงที่ไม่จำเพาะเจาะจงแก่สงฆ์รูปใดองค์ใด โดยทำเป็นสลากไปรวมปะปนกันให้พระภิกษุสามเณรจับสลากหรือฉลาก หากก๋วยสลากหรือภาชนะที่บรรจุเครื่องไทยทานตกที่พระภิกษุหรือสามเณรรูปใดก็จะยกก๋วยสลากถวายแก่รูปนั้น ในวันงานตานข้าวสลากชาวบ้านจะนัดหมายตกลงกันว่าวันใดจะเป็นวันตานข้าวสลากโดยจะเริ่มจากวัดสำคัญที่สุดในละแวกนั้นเสียก่อน ซึ่งการจัดงานนั้นจัดให้มีงาน 2 วัน คือ วันแต่งดาหรือวันสุกดิบวันหนึ่ง และวันตานหรือวันถวายตานอีกวันหนึ่ง ในวันแต่งดานั้นทุกหลังคาเรือนจะจัดหาวัสดุ ข้าวของ ของกินของใช้ตามกาลังศรัทธา ญาติพี่น้องที่อยู่ต่างบ้านไม่ว่าไกลหรือใกล้ เมื่อรู้ข่าวก็จะพากันมาฮ้อม คือมาร่วมบริจาคจตุปัจจัยสมทบในการบำเพ็ญตานตามสายญาติของตน (Nuengnit et al., 2003)

ประเพณีตานข้าวสลากนั้น จำแนกออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านครอบครัวและเครือญาติ, 2. ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน และ 3. ด้านเศรษฐกิจ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านครอบครัวและเครือญาติ บริบทชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยทำให้หลายครอบครัวเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมซึ่งเคยเป็นครอบครัวที่ประกอบด้วยพ่อแม่ลูกและเครือญาติมีสายใยความผูกพันต่อกันสูง แต่จากผลการพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก จึงเกิดการนำแรงงานจากชนบทเข้ามาสู่เมืองใหญ่ จึงทำให้ครอบครัวจากชนบทในปัจจุบันต่างได้รับผลกระทบและกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น และสถาบันครอบครัวซึ่งเคยเป็นทุนทางสังคมมีระบบเครือญาติที่มีความผูกพันอย่างใกล้ชิดมีความเกื้อกูลกัน มีการอบรมขัดเกลาบุตรหลาน แต่ในปัจจุบันค่านิยมประเพณีกลับอ่อนแอลง จึงส่งผลกระทบต่อประเพณีตานข้าวสลากที่มีพื้นฐานมาจากสถาบันครอบครัวและเครือญาติ ดังนั้น ประเพณีกิ๋นข้าวสลากจึงค่อยหายไปจากชุมชนในบางพื้นที่

ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน ปัจจุบันวัฒนธรรม ประเพณีในอดีตค่อย ๆ เลือนหายไปจากชุมชน เนื่องจากเยาวชนในสมัยนี้ไม่มีความสนใจที่จะสืบทอดประเพณีและวัฒนธรรม จึงทำให้ความสัมพันธ์ของประเพณีและวัฒนธรรมในชุมชนค่อยๆเปลี่ยนแปลงไป จากสาเหตุดังที่กล่าวมานั้นการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจทำให้กลุ่มเยาว์ชนในสมัยนี้ขาดการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีตานข้าวสลากของท้องถิ่นและยังประกอบกับรับค่านิยมวัฒนธรรมของสังคมตะวันตกมากยิ่งขึ้น จึงทำให้ประเพณีตานข้าวสลากในบางพื้นที่บางชุมชนลดน้อยลง อีกทั้งปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนทยอยเสียชีวิตและไม่มีใครสืบทอดประเพณีตลอดจนเยาวชนในสมัยนี้ไม่รู้ขั้นตอนการจัดประเพณีที่แท้จริงจึงทำให้ขั้นตอนบางอย่างขาดหายไป

ด้านเศรษฐกิจ จากอิทธิพลของค่านิยมและวัฒนธรรมตะวันตกส่งผลให้สังคมมีการแข่งขันประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีซึ่งทำให้เยาวชนภายในชุมชนมีแนวโน้มการจัดประเพณีตานข้าวสลากน้อยลงสาเหตุหลักคือในการจัดแต่ละครั้งต้องใช้เงินจำนวนมากที่ต้องซื้อของนำไปทำบุญให้แก่บรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมประเพณีตานข้าวสลากเป็นอย่างมากและมีแนวโน้มในด้านต่างๆ เช่น ด้านครอบครัวและเครือญาติ ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน และด้านเศรษฐกิจ ทำให้ประเพณีตานข้าวสลากลดลงไปมาก และบางในพื้นที่ก็ไม่พบเห็นแล้ว สำหรับวัฒนธรรมประเพณีตานข้าวสลาก การทำให้มีความยั่งยืนนั้นจำเป็นต้องร่วมกันปลูกฝังให้เยาว์ชนได้มีความรู้ ความเข้าใจและทำให้เล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของประเพณีตานข้าวสลากและสามารถถ่ายเทวัฒนธรรมประเพณีตานข้าวสลากสู่ชุมชนและวัดต่างๆ (Phra Khru Sangharaksa Suphanath (Phurivaddhano), 2023)

นิยามของคำว่าสมัยใหม่

นับตั้งแต่สมัยกลางตอนปลายเป็นต้นมา (ค.ศ. 1453 - ค.ศ. 1945) ผู้คนเริ่มสงสัยในความเชื่อและเนื้อหาตำราเรียนแบบเก่า ๆ ที่เชื่อกันมายาวนาน และไม่นาน ความเชื่อเก่า ๆ และอำนาจการปกครองที่เด็ดขาดของศาสนจักรเริ่มเสื่อมถอยลง ผู้คนเริ่มเชื่อว่ามนุษย์สามารถลิขิตชีวิตของตนได้ด้วยการกระทำของตนเอง จึงเริ่มดิ้นรนเพื่อชีวิตที่ดีกว่า และมีการคิดค้นทฤษฎี สิ่งประดิษฐ์ รวมไปถึงศิลปะขึ้นมากมาย ทำให้เข้าสู่สมัยใหม่ในที่สุด

ยุคฟื้นฟูศิลปวิทยา (ค.ศ. 1509 – ค.ศ. 1511) เป็นช่วงเวลาหนึ่งที่อยู่ในช่วงปลายสมัยกลางถึงต้นสมัยใหม่ ซึ่งการเริ่มต้นของยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาในช่วงปลายสมัยกลาง เป็นปัจจัยสำคัญที่ชักนำโลกเข้าสู่สมัยใหม่ คือ วิทยาการต่าง ๆ จากโรมัน เริ่มถูกฟื้นฟูขึ้นมาและแผ่กระจายไปในแถบยุโรป

เทคโนโลยีถูกพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จนในช่วงปลายของสมัยใหม่ วิทยาการถูกใช้ไปในทางการเข่นฆ่ากันเองของมนุษย์ เกิดสงครามโลก สังหารผู้คนไปหลายสิบล้านคน จนในที่สุดก็มีการตระหนักถึงการใช้วิทยาการอย่างถูกทาง และมีการควบคุมเทคโนโลยีที่อาจก่ออันตราย แต่ในขณะเดียวกันก็มีการพัฒนาเทคโนโลยีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สมัยใหม่สิ้นสุดลงและเข้าสู่สมัยปัจจุบัน ตั้งแต่ ค.ศ. 1945 เป็นต้นมา (Galilei, 2024)

จากการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบปุพพเปตพลี: กรณีศึกษาประเพณีตานก๋วยสลาก

พบว่า รูปแบบปุพพเปตพลี มีความเหมือนกันและความแตกต่างกันของประเพณีการทำบุญปุพพเปตพลี และประเพณีตานก๋วยสากของชาวล้านนา เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างที่ทางภาคเหนือและภาคส่วนอื่นต่าง ๆ ของประเทศไทยเรื่องความเหมือนกันของการทำบุญตามประเพณีและวิธีการของการทำบุญในพระพุทธศาสนา เมื่อกล่าวโดยเฉพาะชาวพุทธที่นับถือพระพุทธศาสนา มีเรื่องของการทำบุญต่าง ๆ มากมาย ทั้งที่เป็นงานมงคลและงานอวมงคลการทำบุญต่าง ๆ นั้น โดยจุดประสงค์การทำบุญจะไม่แตกต่างกันนักที่เป็นส่วนแตกต่างกันส่วนมากจะขึ้นอยู่กับพื้นที่ จะขึ้นอยู่กับบุคคลและจะขึ้นอยู่กับสถานที่ที่ทำบุญนั้น ๆ เมื่อนำมาประมวลวิเคราะห์วิจัยแล้ว จะเห็นได้ว่า (ความเหมือน-ความต่าง) คือ

ภาคใต้ ความเหมือนกันคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไป เรียกว่า "สารทเดือน 10 ชิงเปรต" ในพิธี จะมีอาหารหวานคาว หนมรา หนมพอง ผลหมากรากไม้ต่าง ๆ มีการชิงเปรต หลาเปรต รับเปรต ส่งเปรต ทำบุญ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์บังสุกุลอุทิศส่วนกุศล

ภาคกลาง ความเหมือนกันคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไปเรียกว่า "ทำบุญสารทไทย" ในพิธี จะมีอาหารหวานคาว กระยาสารท กล้วยไข่ เป็นพื้น ทำบุญ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์บังสุกุลอุทิศส่วนกุศล ภาคกลางบางแห่งยังได้จัดทำรักษาประเพณีบุญนี้กันดีอยู่เช่น ที่วัดจากแดงเป็นต้น

ภาคอีสาน ความเหมือนกันคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไปเรียกว่า "ทำบุญข้าวสาก ข้าวประดับดิน" ในพิธีจะมีอาหารหวานคาวของภาคนั้น ๆ และขนมผลไม้ต่าง ๆ ทำบุญนิมนต์พระภิกษุสงฆ์บังสุกุลอุทิศส่วนกุศล

ภาคอีสานใต้ ความเหมือน มีจังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษเป็นต้น ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไป เรียกว่า "แซนโฎนตา" ในพิธีจะมีอาหารหวานคาวของภาคนั้น ๆ และขนมผลไม้ต่าง ๆ ทำบุญ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์บังสุกุลอุทิศส่วนกุศล

ภาคเหนือที่จังหวัดลำพูนสลากย้อม ความเหมือนกัน คือ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไป เรียกว่า "สลากย้อม" ในพิธีจะจัดรูปแบบการทำบุญแบบทางภาคเหนือ

ต้นสลากย้อมจะจัดใหญ่โตและสูงประมาณ 5-15 เมตร ทำบุญ นิมนต์พระภิกษุสงฆ์บังสุกุล อุทิศส่วนกุศล

ภาคเหนือ ความเหมือน (ตานก๋วยสลาก) ที่วัดพระธาตุศรีจอมทอง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับดวงวิญญาณของผู้ที่จากไปเรียกว่า"ตานก๋วยสลาก" ในพิธีจะมีอาหารหวานคาวของภาคนั้น เครื่องไทยทานมีสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น ผ้า สบู่ ยาสีฟัน แปรงฟัน ผลไม้ตามฤดูกาลสิ่งของเหล่านี้จะรวมใส่ลงในชะลอม (ตระกร้าที่จักสานบ้าง)แต่ปัจจุบันนี้ส่วนมากภาชนะที่ใส่ (บรรจุ) ของจะเป็นถังน้ำพลาสติก กาละมัง และภาชนะอื่น ๆ พอที่จะบรรจุใส่ของเครื่องไทยทานได้ พอถึงวันทำบุญชาวบ้านชาวบ้านจะไปรวมกันที่วัดตั้งแต่หลังอาหารเช้า มีการถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสามเณร ชาวบ้านทานอาหารกันที่วัดเสร็จแล้วเริ่มพิธีจับสลาก โดยมีหมายเลขต่าง ๆ ตามจำนวนศรัทธา (โยม) ที่ร่วมทำบุญ ส่วนหมายเลขส่วนหนึ่งจะเป็นของพระพุทธ จากนั้นพระภิกษุสามเณรจับสลาก (สลากภัต) ถ้าหากว่าพระภิกษุสามเณรจับได้หมายเลขของญาติโยมท่านใด (โยม) ท่านนั้นจะนำก้วยสลากของตนเองถวายให้พระหรือสามเณรรูปนั้น หรือถ้าสิ่งของที่จะถวายนั้นเป็นสิ่งของที่ใหญ่มาก ญาติโยมก็จะนิมนต์รูปที่จับหมายเลขของตนเองได้ไปหาที่ตั้งสิ่งของนั้น หากว่าในเครื่องไทยทานนั้นมีคัมภีร์เทศน์พระภิกษุสามเณรจะเทศน์ตามคัมภีร์ตอนนั้น จากนั้นกรวดน้ำให้พรเป็นภาษาเหนือ ประเพณีที่ทำนั้นเรียกว่าประเพณีทำบุญตานก๋วยสลาก ตามที่ภาคกลางเรียกว่าสารทไทย ถวายสลากภัตเดือนสิบ คือ "ปุพพเปตพลี" ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ที่จากไป

สำหรับภาคเหนือ อีก 6 จังหวัด เป็นต้นว่าจังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดแพร่ จังหวัดน่านและจังหวัดอื่น ๆ ใกล้เคียง จะไม่นำมาวิเคราะห์ในที่นี้เพราะว่าคล้ายกัน ทั้งนี้เป็นเพราะพิธีกรรมการทำบุญปุพพเปตพลี ตานก๋วยสลากนั้นจะไม่แตกต่างกัน ดังที่ได้กล่าวแล้วตัวอย่างที่ วัดพระธาตุศรีจอมทอง ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งหมดที่ได้วิเคราะห์มานั้นเป็นความเหมือนที่ไม่ต่างกัน (Phra Boonchum Vachiro (Panyayot), 2022)

สรุป

ประเพณีกิ๋นข้าวสลาก คือ การทำบุญสลากภัตในล้านนาไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามท้องถิ่น บางแห่งว่า “กิ๋นก๋วยสลาก” บางแห่งเรียก “กิ๋นข้าวสลาก” บางแห่งว่า “ตานก๋วยสลาก” จังหวัดลำปางเรียกประเพณีทำบุญสลากภัตว่า งานทำบุญทานข้าวสลาก (ตานก๋วยสลาก) หรือกินก๋วยสลาก ซึ่งได้ยึดถือปฏิบัติกันมาเป็นเวลายาวนานทั้งนี้เพื่ออุทิศส่วนบุญส่วนกุศลตามแต่จุดประสงค์ของผู้ทำบุญ เช่น ทานให้กับผู้ล่วงลับ ให้กับตนเองในภายภาคหน้า หรือให้กับเทวดา ฟ้าดินไปตลอดจนถึงเจ้ากรรมนายเวร จะนิยมเริ่มทำกันในช่วงกลางพรรษาในราวปลายเดือนสิงหาคม กันยายน ตุลาคม และจะกินกันมากในเดือนกันยายน เพราะถือว่าเดือนนี้เป็นเดือนที่ว่างจากการทำไร่ทำนาของชาวบ้าน และในภาคเหนือนี้มีความเชื่อว่าเป็นเดือนแห่งการปล่อยผีปล่อยเปรต และผีบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วกลับมาหา จึงรวมกันจัดพิธีทำบุญตานก๋วยสลากจัดข้าวปลาอาหารของกินของใช้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ซึ่งจากการศึกษาวิเคราะห์เรื่องทานในพระพุทธศาสนา ทาน แปลว่า การให้ การแบ่งปัน การแสดงออก

ถึงความโอบอ้อมอารีย์ในจิตใจแล้วเจือจานออกมาภายนอกให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นด้วยความบริสุทธิ์ใจและเต็มใจ ทานแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การให้วัตถุสิ่งของเรียกว่า อามิสทาน และการให้คำแนะนำสั่งสอน ชี้แนะ ศิลปะวิทยาการต่าง ๆ เรียกว่า ธรรมทาน ซึ่งพระพุทธศาสนาถือว่า มีคุณค่ามากกว่าอามิสทาน เมื่อกล่าวโดยลักษณะแล้ว ทานมี 2 ลักษณะ คือ ทานที่ให้โดยเจาะจงผู้รับเรียกว่าปาฏิปุคลิกทาน และทานที่ให้โดยไม่เจาะจงผู้รับเรียกว่าสังฆทาน ซึ่งได้รับยกย่องว่ามีอานิสงส์มากที่สุด การทำบุญตานก๋วยสลากมีพิธีการตานผิดกับการทานในโอกาสอื่น ๆ ตรงที่ไม่จำเพาะเจาะจงแก่สงฆ์รูปใดโดยทำเป็นสลากไปรวมกันให้พระภิกษุสามเณรจับสลากที่ทำจากใบลานหรือใบตาล หากก๋วยสลากหรือภาชนะที่บรรจุเครื่องไทยทานตกที่พระภิกษุหรือสามเณรรูปใดก็จะยกก๋วยสลากถวายแก่รูปนั้น ในวันงานต๋านข้าวสลากชาวบ้านจะนัดหมายตกลงกันว่าวันใดจะเป็นวันตานก๋วยสลากโดยจะเริ่มจากวัดสำคัญที่สุดในละแวกนั้นก่อน ซึ่งการจัดงานนั้นจัดให้ มีงาน 2 วัน คือ วันแต่งดา และวันตานหรือวันถวายทานอีกหนึ่งวัน ในวันแต่งดานั้นทุกหลังคาเรือนจะจัดหาข้าวของเครื่องใช้ตามกาลังศรัทธาญาติพี่น้องที่อยู่ต่างชุมชนหรือต่างถิ่นไม่ว่าไกลหรือใกล้เมื่อรู้ข่าวก็จะพากันมา “ฮอม” หรือมาร่วมบริจาคจตุปัจจัยสมทบในการทำบุญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1.1. สำนักงานวัฒนธรรมหรือเทศบาล ตำบล โรงเรียน และชุมชนร่วมกันจัดเก็บข้อมูล รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนภูมิปัญญาของชาวบ้าน นำมาเผยแพร่ทางเว็บไซต์และสื่อออนไลน์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมเว็บไซต์ได้แสดงความคิดเห็นบนกระดานข้อความเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนในเชิงวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในสังคมปัจจุบัน

1.2. องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลช่วยกระตุ้นและสนับสนุนให้สถานศึกษาในท้องถิ่นจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเกี่ยวกับประเพณีกิ๋นข้าวสลาก วิถีวัฒนธรรมของชาวบ้านมาถ่ายทอดให้เยาวชนได้รับรู้ถึงคุณค่าประวัติความเป็นมา และพิธีกรรมของประเพณีกิ๋นข้าวสลาก เพื่อให้เกิดความตระหนักและรับรู้ถึงคุณค่าของประเพณีในท้องถิ่นของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. การศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูรูปแบบดั้งเดิมของประเพณีก๋วยสลาก เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของศรัทธาและชุมชน

2.2. บทบาทของครูและสถานศึกษาในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ความเชื่อและพิธีกรรมประเพณีก๋วยสลากเพื่อสร้างสำนึกในวัฒนธรรมท้องถิ่นให้แก่เยาวชน

2.3. รูปแบบการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นของประเพณีตานก๋วยสลากเพื่อให้เข้ากับหลักสูตรของการศึกษาเพื่อสร้างการรับรู้คุณค่าและความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม

References

Cultural Arts Editorial Board. (2013). *Tan Khan Salak Offering By Lottery.* Retrieved September 10, 2025, from https://www.silpa-mag.com/culture/article_38356

Cultural Information Center. (2024). *The tradition of "Tan Kuai Salak" at Pak Li Temple.* Retrieved September 16, 2025, from http://m-culture.in.th/album/197656/

Galilei, G. (2024). *The modern*. Retrieved September 20, 2025, from https://th.wikipedia.org/wiki/สมัยใหม่

Ministry of Culture. (2021). *Tan Kuai Salak Tradition.* Retrieved September 20, 2025, from https://calendar.m-culture.go.th/events/100797

Nuengnit, P. et al. (2003). Kuay Salak Festival: History, Value and Cultural Creation of Lampang Province, *Journal of MCU Thawarawadee Review*, 2(1), 1-9.

Phra Boonchum Vachiro (Panyayot). (2022). *An Analytic Study on Decdicating Merit to The Departed According to The Tankuay Salak Ritual.* (The Master of Arts Program in Buddhist Studies). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

Phakdee, N. (2013). *The Roles and Values of Poi Luang to Socio-Culture of Chiang Mai and Lamphun Provinces.* (Thesis Doctor of Philosophy). Graduate School: Chiang Mai Rajabhat University. Chiang Mai.

Phra Khru Sangharaksa Suphanath (Phurivaddhano).(2023). Kuay Salak Festival: History, Value and Cultural Creation of Lampang Province, *Journal of MCU Thawarawadee Review*, 2(1), 1-9.

Phraya Anuman Rajadhon. (1971). *Meaning of Tradition*. Retrieved September 10, 2025, from https://th.m.wikipedia.org/wiki/ประเพณี

Royal Institute. (2011). *The Royal Institute Dictionary Salak (Sahlak).* Bangkok: Nanmee Books.

ผู้เขียน

วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
Nakhon Lampang Buddhist College's Journal
ปีที่ 15 ฉบับที่ 1 (มกราคม – เมษายน 2569)
Volume 15 No.1 (January – April 2026)
ISSN 2350-9953 (Print)
E-ISSN 2672-9830 (Online)

****

1.คุณธัญญาภรณ์ ยัญศรี คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2.คุณปาณิศา ถนอมทรัพย์ สาขาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
3.คุณอังสนา จินดา สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4.คุณชิตพล ปัญญาวงศ์ รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5.คุณนรา บรรลิขิตกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6.คุณสุพรรณี กันหะคุณ คณะรัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา
7.คุณพระอินโด สุหชฺโช นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
8.คุณศักดิ์ชัย วงศ์นภาไพศาล คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
9.พันเอกยุทธวีร์ ปุ๊ดหน่อย คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
10.คุณเกรียงศักดิ์ ฟองคำ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
11.คุณภรภัทร สิงหภิวัฒน์ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
12.พระมหาธีรวัฒน์ เสสปุญฺโญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย
13.คุณณิชาภา จันริยา สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
14.คุณรัศมี อิสลาม คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
15.คุณเขมิกา วริทธิ์วุฒิกุล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่
16.พระครูศรีปวรบัณฑิต (อายุมั่น) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
17.คุณณัฐพล สายตำ คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

18.พระมหากีรติ วรกิตฺติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
19.คุณนราทิพย์ กลมทุกสิ่ง หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ
20.พระวรวุฒิ โสภณเมธี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง
21.พระภาณุพงศ์ เตชปญฺโญ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

แบบประเมินบทความตีพิมพ์ลงวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ชื่อบทความ

:.....

ชื่อผู้ทรงคุณวุฒิ/ชื่อผู้อ่านบทความ :

.....

สถานที่ทำงาน : .....

โทรศัพท์.....**โทรสาร**.....

Email.....

การประเมินคุณภาพทั่วไป

1. **คุณภาพทางวิชาการ**

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่ดีควรเสนอหลักวิชาการที่เชื่อถือได้ รายละเอียดที่นำเสนอต้องผ่านการวิเคราะห์ / วิจัย และมีเอกสารหรือหลักฐานสนับสนุน

☐ ดีมาก เหตุผล

.....

.....

☐ ดี เหตุผล

.....

.....

☐ พอใช้ เหตุผล

.....

.....

☐ ยังเชื่อถือไม่ได้ เหตุผล

.....

.....

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) .....

.....

.....

2. ประโยชน์ทางวิชาการ

เกณฑ์ประเมิน : บทความที่มีความสำคัญคือบทความที่เสนอความรู้หรือประเด็นใหม่ๆที่เป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้

☐ ดีมาก ☐ ดี

☐ พอใช้ ☐ ยังไม่สมควรจัดพิมพ์

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) .....

.....

.....

3. การใช้ศัพท์ทางวิชาการและภาษาที่ใช้

เกณฑ์ประเมิน : มีการใช้ศัพท์ที่เป็นที่ยอมรับในวงวิชาการสาขานั้น

☐ ดีมาก ☐ ดี

☐ พอใช้ ☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) .....

.....

4. การเขียนบรรณานุกรม

เกณฑ์ประเมิน : มีการอ้างอิงและการเขียนบรรณานุกรมที่ถูกต้อง ครบถ้วนและเป็นระบบเดียวกัน

☐ ดีมาก ☐ ดี

☐ พอใช้ ☐ ยังเชื่อถือไม่ได้

ความเห็นหรือข้อเสนอแนะ (ถ้ามี) .....

.....

สรุปความเห็นผู้ทรงคุณวุฒิสำหรับการตีพิมพ์บทความ

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยไม่ต้องแก้ไข

☐ เห็นสมควรให้ตีพิมพ์บทความได้โดยมีข้อแก้ไข ดังนี้

1. .....

2. .....

☐ ไม่สมควรให้ตีพิมพ์บทความ เนื่องจาก

1. .....

2. .....

☐ ข้อคิดเห็นอื่น ๆ .....

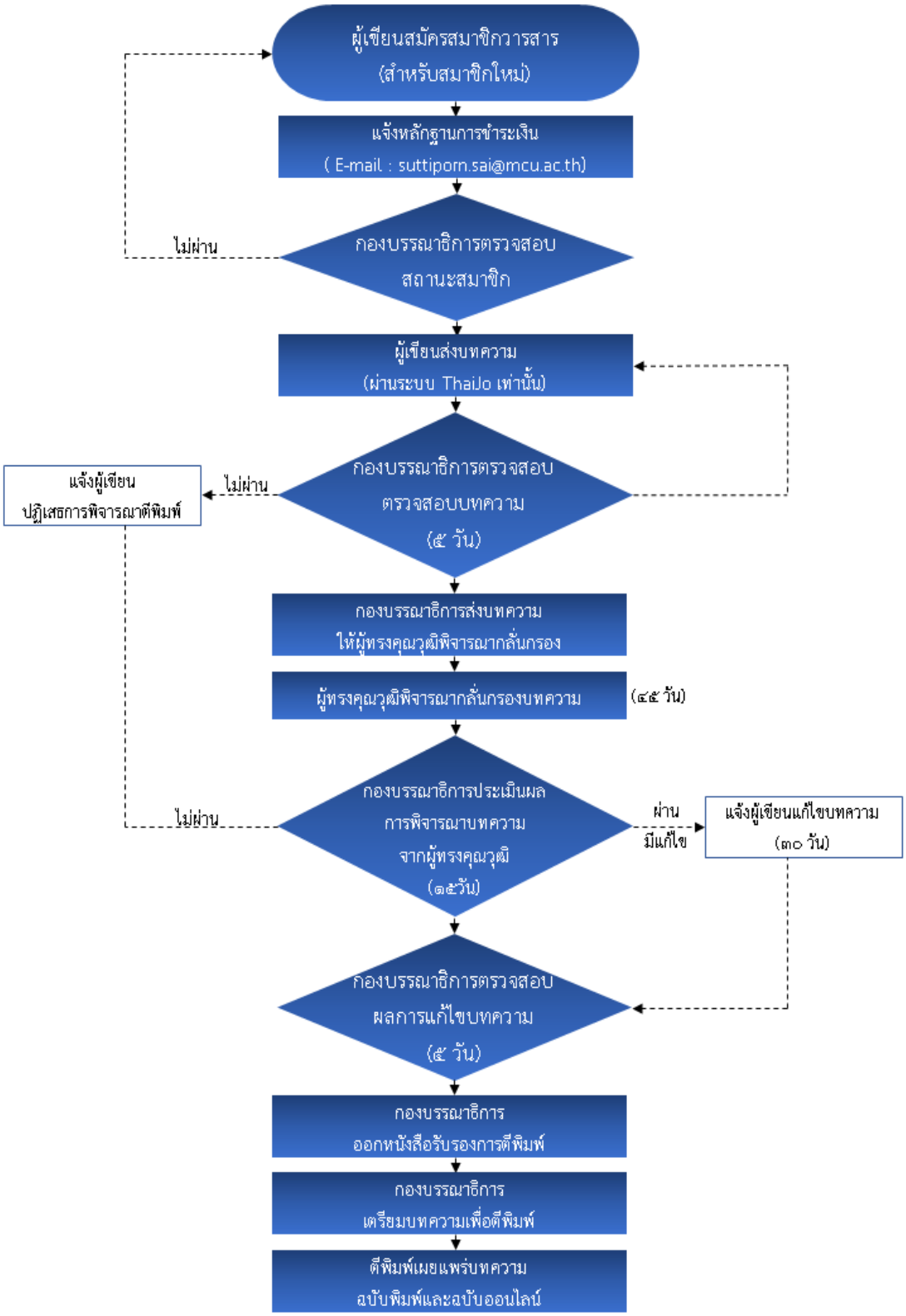
.....

ลงชื่อ.....

( )

ผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้อ่านบทความ

หมายเหตุ: หากมีประเด็นชี้แนะอื่น ๆ และพื้นที่ไม่เพียงพอ ท่านสามารถขยายต่อเพิ่มเติมจากนี้ได้

ผู้เขียนสมัครสมาชิกวารสาร
(สำหรับสมาชิกใหม่)
แจ้งหลักฐานการชำระเงิน
(E-mail : suttiporn.sai@mcu.ac.th)
กองบรรณาธิการตรวจสอบ
สถานะสมาชิก
ไม่ผ่าน
ผู้เขียนส่งบทความ
(ผ่านระบบ ThaiJo เท่านั้น)
กองบรรณาธิการตรวจสอบ
ตรวจสอบบทความ
(๕ วัน)
ไม่ผ่าน
แจ้งผู้เขียน
ปฏิเสธการพิจารณาตีพิมพ์
กองบรรณาธิการส่งบทความ
ให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรอง
ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณากลั่นกรองบทความ
(๔๕ วัน)
กองบรรณาธิการประเมินผล
การพิจารณาบทความ
จากผู้ทรงคุณวุฒิ
(๑๕วัน)
ไม่ผ่าน
ผ่าน
มีแก้ไข
แจ้งผู้เขียนแก้ไขบทความ
(๓๐ วัน)
กองบรรณาธิการตรวจสอบ
ผลการแก้ไขบทความ
(๕ วัน)
กองบรรณาธิการ
ออกหนังสือรับรองการตีพิมพ์
กองบรรณาธิการ
เตรียมบทความเพื่อตีพิมพ์
ตีพิมพ์เผยแพร่บทความ
ฉบับพิมพ์และฉบับออนไลน์

ตัวอย่าง
รูปแบบการจัดพิมพ์บทความในวารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

ตัวอย่างรูปแบบ “บทความวิจัย”

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt.)
ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ ตัวพิมพ์ใหญ่ 18 pt.)

ข้อกำหนดเบื้องต้น
(ปฏิบัติตามรูปแบบอย่างเคร่งครัด)
1. ขนาดกระดาษ A4 ระยะขอบ 1 นิ้ว
2. อักษร TH SarabunPSK และ ตัวเลขอารบิคทั้งหมด
3. ระบบอ้างอิงแบบ APA 6
4. การอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ (ทั้งในเนื้อหา และ References)
5. บทความต้องไม่เกิน 15-18 หน้า

[1]ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน, [2] ผู้ร่วมเขียน และ [3]ผู้ร่วมเขียน (ภาษาไทย 16 pt.)
[1]ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน, [2]ผู้ร่วมเขียน และ [3]ผู้ร่วมเขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt.)
[123]หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 14 pt.)
[123]หน่วยงานต้นสังกัด, ระบุประเทศ (ภาษาอังกฤษ 14 pt.)
[1]Corresponding Author’s Email: (14 pt.)
[1]เบอร์โทร: (14 pt.)

บทคัดย่อ (18 pt. ไม่เกิน 500 คำ)

(16 pt.) เนื้อความ ระบุวัตถุประสงค์วิจัย ประเภทของงานวิจัย กลุ่มประชากรพื้นที่ การวิเคราะห์ข้อมูล (สถิติ, เชิงพรรณนา).....

.....

.....

ผลการวิจัยพบว่า (ตามลำดับของวัตถุประสงค์).....

1.....

2.....

3.....

คำสำคัญ: (16 pt.) (3-5 คำ ตามชื่อของบทความ คั่นด้วยเครื่องหมาย Semicolon ;)

Abstract (18 pt. ไม่เกิน 500 คำ)

(16 pt.) (แปลรักษารูปคำและรูปประโยคให้ตรงกับภาษาไทย ไม่แปลสรุปย่อ ไม่แปลจับประเด็นไม่แปรขยายความ) (ใส่ตัวเลข ย่อหน้า วรรคตอน ลำดับหัวข้อหลัก, หัวข้อรอง ให้ตรงกับภาษาไทย)

.....

.....

.....

Keywords: (16 pt.) (3 – 5 คำ ตามชื่อของบทความ คั่นด้วยเครื่องหมาย Semicolon ;)

บทนำ (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

(16 pt.) ความเป็นมา บริบท สภาพปัญหาของประเด็นที่ศึกษา (อ้างอิง).....

.....

.....

.....

.....

กรณีที่ศึกษา/กรณีพื้นที่ (อ้างอิง).....

.....

.....

หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เชิงวิชาการ แนวทางปฏิบัติ มาตรฐานการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริม พัฒนา (อ้างอิง).....

.....

.....

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

1. เพื่อ.....
2. เพื่อ.....
3. เพื่อ.....

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)(ทั้งนี้อาจปรับเปลี่ยนตามลักษณะบทความ)

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การสัมภาษณ์ (In–depth Interviews)

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion)

3) ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Presentation of the Research Results)

ผลการวิจัย (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อ.....ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อ.....ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อ.....ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

องค์ความรู้จากผู้วิจัย คือ การสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ออกมาในรูปแบบของแผนภูมิ แผนภาพ ผังมโนทัศน์ หรือโมเดล พร้อมทั้งการอธิบายเชิงกระบวนการ วิธีการขั้นตอน คุณค่าประโยชน์ รูปแบบ แนวทางการนำไปใช้ประโยชน์ ที่ก่อให้เกิดแนวทางขั้นตอนการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการส่งเสริม/การพัฒนา/การเปลี่ยนแปลงของบุคคล สังคม และองค์กร (อธิบายให้กระชับรัดกุม เข้าใจได้ง่าย)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ความสอดคล้อง ความเหมือน ความแตกต่างกับกรอบแนวคิดทฤษฎี งานวิจัยอื่นๆ ในอดีตที่ผ่านมาอย่างไร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า..... ทั้งนี้เป็นเพราะ..... สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ..... (อ้างอิง)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า..... ทั้งนี้เป็นเพราะ..... สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ..... (อ้างอิง)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า..... ทั้งนี้เป็นเพราะ..... สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ..... (อ้างอิง)

สรุป (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการวิจัย เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นข้อมาตรา ไม่เอียง ไม่หนา ไม่แทรกภาพโมเดล (ไม่ต้องแทรกอ้างอิง) .....
.....
.....
.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย (เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ ใคร หน่วยงานใด อย่างไร)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า .....ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้..... .....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า .....ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้..... .....

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า .....ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้ดำเนินการ ดังนี้..... .....

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป (ต้องเกี่ยวเนื่องต่อยอดจากบทความนี้)

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1. ....

2.2. .....

2.3. ....

References (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

เฉพาะบทความวิจัยควรมีการอ้างอิง 8 อ้างอิงขึ้นไป แหล่งข้อมูลอ้างอิง ที่ปรากฏในเนื้อหาบทความทั้งหมด จะต้องนำมาเขียนเป็นรายการอ้างอิงใน References ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกๆอ้างอิงตามรูปแบบอ้างอิงของวารสาร และเรียงลำดับตามตัวอักษร A-Z (ห้ามอ้างอิง References ที่ไม่ปรากฏการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

ตัวอย่างการอ้างอิง

หนังสือ

นามสกุลผู้แต่ง, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์ .

Robbin, N. (2005). Management. (8 ed.). New Jersey: Prentice Hall.

วิทยานิพนธ

นามสกุลผู้วิจัย, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อเรื่อง. (ปริญญานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต). ชื่อสถาบัน. สถานที่พิมพ์.

Kittichayathorn, P. (2012). Styles and Steps of Community Management Movement for Drug Problem Prevention Learning Center: A Case of Thorraneekum, Khok Faet, Nong Chok, Bangkok. (Doctoral Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.

บทความวารสาร

นามสกุลผู้เขียน 1, ชื่อยอ., นามสกุลผู้เขียน 2, ชื่อยอ., & นามสกุลผู้เขียน 3, ชื่อยอ. (ค.ศ.). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. เลขปที่ (เลขฉบับที่), เลขหนาแรก-เลขหนาสุดทายของบทความเรื่องนั้นๆ.

Puchthonglang, P., Horsangchai, S., & Soma, P. (2016). Learning Provision Model for Develop Right Consumption Behavior Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Adolescents. Journal of MCU Peace Studies, 4(2), 17-37.

พระไตรปฎก/คัมภีร

ชื่อสถาบันของคัมภีร์. (ค.ศ.). ชื่อคัมภีร์. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitakas. Bangkok: MCU Press.

เว็บไซต

นามสกุลผู้เขียน, ชื่อยอ. (ค.ศ.). ชื่อหัวขอ. สืบคน เดือน วัน, ป, จาก http://www.xxxxxxxxxx

Chalamvong, Y. (2017). Challenges of Thai workers in the digital age. National Institute for Thailand Development Research. Retrieved May 3, 2017, from http://tdri.or.th/2015/01/thailaborinthedigitalage>

ตัวอย่างรูปแบบ “บทความวิชาการ”

ข้อกำหนดเบื้องต้น
(ปฏิบัติตามรูปแบบอย่างเคร่งครัด)
1. ขนาดกระดาษ A4 ระยะขอบ 1 นิ้ว
2. อักษร TH SarabunPSK และ ตัวเลขอารบิคทั้งหมด
3. ระบบอ้างอิงแบบ APA 6
4. การอ้างอิงเป็นภาษาอังกฤษ (ทั้งในเนื้อหา และ References)

ชื่อบทความ (ภาษาไทย 20 pt.)
ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษตัวพิมพ์ใหญ่ 18 pt.)

[1]ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน, [2]ผู้ร่วมเขียน และ [3]ผู้ร่วมเขียน (ภาษาไทย 16 pt.)
[1]ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน, [2]ผู้ร่วมเขียน และ [3]ผู้ร่วมเขียน (ภาษาอังกฤษ 16 pt.)
[123]หน่วยงานต้นสังกัด (ภาษาไทย 14 pt.)
[123]หน่วยงานต้นสังกัด, ระบุประเทศ (ภาษาอังกฤษ 14 pt.)
[1]Corresponding Author’s Email: (14 pt.)
[1]เบอร์โทร: (14 pt.)

บทคัดย่อ (18 pt. ไม่เกิน 500 คำ)

(16 pt.) นำเสนอข้อค้นพบ มุมมอง ทัศนะ ที่สะท้อนทางออก ทางเลือก องค์ความรู้ใหม่ หลักการแนวทาง วิถีปฏิบัติในเชิงวิชาการ โดยเขียนให้กระชับ จัดลำดับหมวดหมู่ แยกข้อ แยกประเด็น ให้เห็นชัดเจน

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: (16 pt.) (3-5 คำ ตามชื่อของบทความ คั่นด้วยเครื่องหมาย Semicolon ;)

Abstract (18 pt. ไม่เกิน 500 คำ)

(16 pt.) แปลรักษารูปคำและรูปประโยคให้ตรงกับภาษาไทย ไม่แปลสรุปย่อ ไม่แปลจับประเด็น ไม่แปลขยายความ (ใส่ตัวเลข ย่อหน้า วรรคตอน ลำดับหัวข้อหลัก หัวข้อรอง ให้ตรงกับภาษาไทย)

.....

.....

.....

.....

Keywords: (16 pt.) (3 – 5 คำ ตามชื่อของบทความ คั่นด้วยเครื่องหมาย Semicolon ;)

บทนำ (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

(16 pt.) ความเป็นมา บริบท สภาพปัญหาของประเด็นที่ศึกษา/กรณีที่ศึกษา/กรณีพื้นที่ (อ้างอิง).....
.....
.....

หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เชิงวิชาการ แนวทางปฏิบัติ มาตรฐานการแก้ไขปัญหาการส่งเสริมพัฒนา (อ้างอิง)
.....
.....
.....
.....

แรงจูงใจที่อยากจะศึกษา เหตุผลความคาดหวัง คุณค่า ประโยชน์ ที่หวังได้จากการศึกษา (อ้างอิง).....
.....
.....
.....

เนื้อเรื่อง (18 pt., เนื้อหา 16 pt.)

บริบทความเป็นมา ประเด็นปัญหา แสดงสาระสำคัญภายใต้กรอบแนวคิดในเชิงวิชาการ นำเสนอตามลำดับแยกประเภทหมวดหมู่ ความสำคัญมาก ความสำคัญน้อย ประเด็นหลัก ประเด็นรอง โดยใส่ลำดับ เลขข้อ ย่อหน้า วรรคตอน ให้เข้าใจได้ง่ายและชัดเจน
(อ้างอิง).....
.....
.....
.....

นำเสนอหนักการ แนวคิด ทฤษฎี แนวทางปฏิบัติ ที่สะท้อนมุมมอง องค์ความรู้ใหม่อย่างเป็นหมวดหมู่ เป็นระบบ เป็นขั้นตอน เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับการแก้ไขปัญหาหรือการส่งเสริมพัฒนาโดยสอดคล้องกับหลักวิชาการ (อ้างอิง)

.....

.....

.....

.....

สรุป (18 pt. เนื้อความ 16 pt.)

สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการวิจัย เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นข้อมาตรา ไม่เอียง ไม่หนา ไม่แทรกภาพโมเดล (ไม่ต้องแทรกอ้างอิง)

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt. เนื้อความ 16 pt.)

จากผลการศึกษา ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กร ถึงการพัฒนาประสิทธิภาพส่วนบุคคล ตลอดถึงการเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อยอดสำหรับผู้ที่สนใจ

1. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา (เพื่อการนำไปใช้ประโยชน์ ใคร หน่วยงานใด อย่างไร)

1.1..... .....

1.2..... .....

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป (ต้องเกี่ยวเนื่องต่อยอดจากบทความนี้)

สำหรับประเด็นในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1..... .....

2.2..... .....

References (18 pt., เนื้อความ 16 pt.)

แหล่งข้อมูลอ้างอิง ที่ปรากฏในเนื้อหาบทความทั้งหมด จะต้องนำมาเขียนเป็นรายการอ้างอิงใน References ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ทุกๆอ้างอิง ตามรูปแบบอ้างอิงของวารสาร และเรียงลำดับตามตัวอักษร A-Z (ห้ามอ้างอิง References ที่ไม่ปรากฏการอ้างอิงในเนื้อหาบทความ)

ตัวอย่างการอ้างอิง

หนังสือ

นามสกุลผู้แต่ง, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อหนังสือ. (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

Robbin, N. (2005). *Management*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

วิทยานิพนธ

นามสกุลผู้วิจัย, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อเรื่อง. (ปริญญานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต). ชื่อสถาบัน. สถานที่พิมพ์.

Kittichayathorn, P. (2012). Styles and Steps of Community Management Movement for Drug Problem Prevention Learning Center: A Case of Thorraneekum, Khok Faet, Nong Chok, Bangkok. (Doctoral Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.

บทความวารสาร

นามสกุลผู้เขียน 1, ชื่อยอ., นามสกุลผู้เขียน 2, ชื่อยอ., & นามสกุลผู้เขียน 3, ชื่อยอ. (ค.ศ.). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. เลขปที่ (เลขฉบับที่), เลขหนาแรก-เลขหนาสุดทายของบทความเรื่องนั้นๆ.

Puchthonglang, P., Horsangchai, S., & Soma, P. (2016). Learning Provision Model for Develop Right Consumption Behavior Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Adolescents. Journal of MCU Peace Studies, 4(2), 17-37.

พระไตรปฎก/คัมภีร

ชื่อสถาบันของคัมภีร์. (ค.ศ.). ชื่อคัมภีร์. สถานที่พิมพ์ : สำนักพิมพ์.

Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). Thai Tripitakas. Bangkok: MCU Press.

เว็บไซต

นามสกุลผู้เขียน, ชื่อยอ. (ค.ศ.). ชื่อหัวขอ. สืบคน เดือน วัน, ป, จาก http://www.xxxxxxxxxx

Chalamvong, Y. (2017). Challenges of Thai workers in the digital age. National Institute for Thailand Development Research. Retrieved May 3, 2017, from http://tdri.or.th/2015/01/thailaborinthedigitalage>

ตัวอย่างการอ้างอิง APA (6th Edition) (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2564)

หนังสือ

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
ผู้แต่ง 1 คน	นามสกุล (ค.ศ.)	(นามสกุล, ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อหนังสือ.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Robbin (2005)	(Robbin, 2005)	Robbin, N. (2005). *Management*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.
ผู้แต่ง 2-4 คน	นามสกุล 1, นามสกุล 2, นามสกุล 3, and นามสกุล 4 (ค.ศ.)	(นามสกุล 1 ,นามสกุล 2, นามสกุล 3, and นามสกุล 4, ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง 1, ชื่อย่อ., นามสกุลผู้แต่ง 2, ชื่อย่อ., นามสกุลผู้แต่ง 3, ชื่อย่อ., & นามสกุลผู้แต่ง 4, ชื่อย่อ., (ค.ศ.). *ชื่อหนังสือ.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Robbin, Stephen, Coulter, and Mary, (2005)	(Robbin, Stephen, Coulter, and Mary, 2005)	Robbin, N., Stephen, P., Coulter, O., & Mary, R. (2005). *Management.* (8th ed.) New Jersey: Prentice Hall.
ผู้แต่ง 5 คนขึ้นไป	นามสกุล 1 และคณะ. (ค.ศ.)	(นามสกุล 1 และคณะ. ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง 1, ชื่อย่อ. และคณะ. (ค.ศ.). *ชื่อหนังสือ.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Robbin et al. (2005)	(Robbin et al. 2005)	Robbin, N. et al. (2005). *Management*. (8th ed.). New Jersey: Prentice Hall.

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
ผู้แต่งนามแฝง	ชื่อนามแฝง (ค.ศ.)	(ชื่อนามแฝง, ค.ศ.)	ชื่อนามแฝง. (ค.ศ.). *ชื่อหนังสือ.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Tmanti (2002)	(Tmanti, 2002)	Tmanti. (2002). *Kaew Kalaya of the Land.* (2nd ed.). Bangkok: Na Ban Wannagum Publishing.
หนังสือแปล	นามสกุลผู้แต่งต้นฉบับ (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้แต่งต้นฉบับ, ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง 1, ชื่อย่อ., & นามสกุลผู้แต่ง 2, ชื่อย่อ. (ค.ศ.ที่แปล). *ชื่อเรื่องที่แปล* [ชื่อเรื่องต้นฉบับ]. (นามสกุลผู้แปล, ผู้แปล). (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์. (ค.ศ. ต้นฉบับที่พิมพ์).
	Parker, and Smith (2020)	(Parker, and Smith, 2020)	Parker, K., & Smith, S. (2020). *Money Knowledge* [Financial Management]. (Phothiwong, Translator). (2nd ed.). Bangkok: MCU Press. (2015).
กรณีไม่มีชื่อผู้แต่งให้ลงชื่อเรื่องแทนผู้แต่ง	“ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อบทที่” หรือ “ชื่อบทความ” (ค.ศ.)	(“ชื่อเรื่อง” หรือ “ชื่อบทที่” หรือ “ชื่อบทความ”, ค.ศ.)	*ชื่อเรื่อง.* (ครั้งที่พิมพ์). (ค.ศ.). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	“Transient viscoelastic flow of polymer	(“Transient viscoelastic flow of polymer	*Art of display: Cultural shows.* (2nd ed.). (2010). Hong Kong, China: Links International.

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
	solution” (1975)	solution”, 1975)	
การอ้างอิงเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Source) (อ้างอิงใน)	นามสกุลผู้แต่งเอกสารต้นฉบับ (ค.ศ. ต้นฉบับ) (อ้างถึงในหรือ as cited in นามสกุลผู้แต่งทุติยภูมิ, ค.ศ.ของเอกสารทุติยภูมิ)	(นามสกุลผู้แต่งเอกสารต้นฉบับ, ค.ศ. ต้นฉบับ อ้างถึงในหรือ as cited in นามสกุลผู้แต่งทุติยภูมิ, ค.ศ.ของเอกสารทุติยภูมิ)	ผู้เขียนอ้างอิงแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ เหตุเพราะไม่สามารถเข้าถึงหรือสืบค้นหาต้นฉบับเดิมได้ การเขียนอ้างอิงข้อมูลทุติยภูมิในบรรณานุกรมหลักการอ้างอิงเหมือนกับรายการหนังสือทั่วไป
			นามสกุลผู้แต่งทุติยภูมิ, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่องต้นฉบับ.* (ครั้งที่พิมพ์). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Seidenberg and McClelland (1993) (as cited in Coltheart, 1995)	(Seidenberg and McClelland, 1993 as cited in Coltheart, 1995)	Coltheart, A. H. (1995). *Development of Selection model to support higher education*. (2nd ed.). Bangkok: Thammasat University.
สารานุกรม (Encyclopedia)	นามสกุล (ค.ศ.)	(นามสกุล, ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ใน ชื่อของบรรณาธิการ (บก.), *ชื่อเรื่อง* (ฉบับที่, หน้าแรก-หน้าสุดท้าย). สถานที่พิมพ์; สำนักพิมพ์.
	Glaucoma. (2002)	(Glaucoma, 2002)	Glaucoma. (2002). In K. Krapp (Ed.), *The Gale encyclopedia of nursing & allied health* (Vol. 2, pp.1079-1083). Farmington Hills, MI:

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
			Gale Group.
พจนานุกรม (Dictionary)	นามสกุล (ค.ศ.)	(นามสกุล, ค.ศ.)	นามสกุลผู้แต่ง, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อพจนานุกรม.* สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Tiangburanadham (2002)	(Tiangburanadham, 2002)	Tiangburanadham, V. (2002). *Dictionary of diseased and therapies.* Bangkok: Ruansarn.

วิทยานิพนธ์ และรายงานการวิจัย

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
เอกสารรายงานการวิจัย	นามสกุลผู้วิจัย 1, and นามสกุลผู้วิจัย 2, (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้วิจัย 1, and นามสกุลผู้วิจัย 2, ค.ศ.)	นามสกุลผู้วิจัย 1, ชื่อย่อ., & นามสกุลผู้วิจัย 2, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง* (รายงานผลการวิจัย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Wathnapradith, and Soma (2016)	(Wathanapradith, and Soma, 2016)	Wathanapradith, K., & Soma, P. (2016). *Peace Village in the 26th Buddhist Century: Knowledge Learned from Ta Koy Nang Village Sisaket Province* (Research Report). Ayutthaya: Buddhist Research Institute

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
			of MCU.
ดุษฎีนิพนธ์ ป.เอก	นามสกุลผู้วิจัย (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้วิจัย, ค.ศ.)	นามสกุลผู้วิจัย, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. (ปริญญานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต). ชื่อสถาบัน. สถานที่พิมพ์.
	Kittichayathorn (2012)	(Kittichayathorn, 2012)	Kittichayathorn, P. (2012). *Styles and Steps of Community Management Movement for Drug Problem Prevention Learning Center: A Case of Thorraneekum, Khok Faet, Nong Chok, Bangkok.* (Doctoral Dissertation). National Institute of Development Administration. Bangkok.
วิทยานิพนธ์ ป.โท	นามสกุลผู้วิจัย (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้วิจัย, ค.ศ.)	นามสกุลผู้วิจัย, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. (วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต). ชื่อสถาบัน. สถานที่พิมพ์.
			Marpue, S. (2013). *Use mindfulness to apply to solve doing work Employees of Electricity Generating Authority of Thailand*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.

วารสาร / เอกสารการประชุมทางวิชาการ (proceeding) / หนังสือพิมพ์

รูปแบบ	**การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา**		**บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)**
	หน้าข้อความ	**ท้ายข้อความ**	
บทความวารสาร	นามสกุลผู้เขียน 1, นามสกุลผู้เขียน 2, and นามสกุลผู้เขียน 3 (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน 1, นามสกุลผู้เขียน 2, นามสกุลผู้เขียน 3, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน 1, ชื่อย่อ., นามสกุลผู้เขียน 2, ชื่อย่อ., & นามสกุลผู้เขียน 3, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร,* เลขปีที่(เลขฉบับที่), เลขหน้าแรก-เลขหน้าสุดท้ายของบทความ.
	Puchthonglang, Horsangchai, and Soma (2016)	(Puchthonglang, Horsangchai, and Soma, 2016)	Puchthonglang, P., Horsangchai, S., & Soma, P. (2016). Learning Provision Model for Develop Right Consumption Behavior Based on the Philosophy of Sufficiency Economy for Adolescents. *Journal of MCU Peace Studies*, 4(2), 17-37.
เอกสารการประชุมทางวิชาการ (proceeding)	นามสกุลผู้เขียน (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ชื่อบทความ. ใน หรือ in ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก. หรือ Ed. หรือ Eds.), *ชื่อการประชุม* (น. หรือ pp. เลขหน้าแรก-ถึงหน้าสุดท้าย). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Edge (1996)	(Edge, 1996)	Edge, M. (1996). Lifetime prediction: Fact or fancy. In M. S. Koch, T. Padfield, J. S. Johnsen, & U. B. Kejser (Eds.), *Proceedings of the Conference on Research Techniques in Photographic Conservation* (pp. 97-100). Copenhagen, Denmark: Royal Danish Academy of Fine Arts.

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
เอกสารประกอบการสอน/การอบรม (Power Point Lecture Note)	นามสกุลผู้เขียน (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* ชื่อเอกสารประกอบการอบรม, สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์
	Chuychuwong (2009)	(Chuychuwong, 2009)	Chuychuwong, S. (2009). *The Use of UpToDate Database. Training Material on the Techniques of Searching for Information from Electronic Medical Database*. Songkla: Prince of Songkla University.
หนังสือพิมพ์	นามสกุลผู้เขียน (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน, ชื่อย่อ. (ค.ศ, วัน เดือน). ชื่อคอลัมน์/ชื่อข่าว. *ชื่อหนังสือพิมพ์.* pp. เลขหน้าแรก-เลขหน้าสุดท้ายของคอลัมน์/ชื่อข่าว.
	Boonnoon (2011)	(Boonnoon, 2011)	Boonnoon, J. (2011, April 28). Manufacturers flood Thai market. *The Nation*, pp. 7-8.

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ / เว็บไซต์

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
อ้างอิงเว็บไซต์	นามสกุลผู้เขียน (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อหัวข้อ*. สืบค้น เดือน วัน, ปี, จาก http://www.xxxxxxxxxx
	Chalamvong (2017)	(Chalamvong, 2017)	Chalamvong, Y. (2017). *Challenges of Thai workers in the digital age. National Institute for Thailand Development Research*. Retrieved May 3, 2017, from http://tdri.or.th/2015/01/thailaborinthedigitalage>
หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book)	นามสกุลผู้เขียน 1, and นามสกุลผู้เขียน 2 (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้เขียน 1, and นามสกุลผู้เขียน 2, ค.ศ.)	นามสกุลผู้เขียน 1, ชื่อย่อ., & นามสกุลผู้เขียน 2, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. เมือง. สถาบันหรือสำนักพิมพ์. สืบค้น เดือน วันที่, ค.ศ. จาก http://xxxxxxxxxxxxxxxxx
	Littleton and Engebretson (2002)	(Littleton and Engebretson, 2002)	Littleton, L. Y., & Engebretson, J. C. (2002). *Maternal, neonatal, and women's health nursing*. New York: Delmar/Thompson Learning. Retrieved November 30, 2009, from http://www.netlibrary.com/reader/

หน่วยงานรัฐบาล / สถาบัน / องค์กร / สมาคม / ชมรม

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
อ้างอิงจากหน่วยงาน สถาบันหรือองค์กร อ้างอิงครั้งแรกใช้ชื่อเต็ม ส่วนอ้างอิงครั้งต่อไปใช้อักษรย่อ	ชื่อเต็มของหน่วยงาน (อักษรย่อ, ค.ศ.)	(ชื่อเต็มของหน่วยงาน (อักษรย่อ), ค.ศ.)	ชื่อเต็มของสถาบันหรือหน่วยงาน. (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* (พิมพ์ครั้งที่). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	Ministry of Education, Department of Curriculum, and Instruction Development (2001)	(Ministry of Education, Department of Curriculum, and Instruction Development, 2001)	Ministry of Education, Department of Curriculum, and Instruction Development. (2001). *Basic education curriculum B.E. 2544* [A.D. 2001]. (2nd ed.). Bangkok: Department of Curriculum and Instruction Development.

พระไตรปิฎก/คัมภีร์

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
อ้างอิงจากพระไตรปิฎก/	อ้างชื่อคัมภีร์ หน้าข้อความ	หลังข้อความ (ชื่อคัมภีร์: เล่ม/เลข/ข้อหน้า)	ชื่อสถาบันของคัมภีร์. (ค.ศ.). *ชื่อคัมภีร์.* สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
	ดังในพระสูตรที่กล่าวไว้	(Thai Tripitakas:	Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas.*

คัมภีร์	ว่า	1/50/443)	Bangkok: MCU Press.

สัมภาษณ์(Interview)/Focus Group

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
สัมภาษณ์/ Interview	นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์ (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์, ค.ศ.)	นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ตำแหน่ง/สถานะ/บทบาทหน้าที่. *สัมภาษณ์*. เดือน, วัน.
	Marntong (2018)	(Marntong, 2018)	Marntong, A. (2018). Chief of Production. *Interview*. February, 2.
การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย Focus Group	นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์ (ค.ศ.)	(นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์, ค.ศ.)	นามสกุลผู้ให้สัมภาษณ์, ชื่อย่อ. (ค.ศ.). ตำแหน่ง/สถานะ/บทบาทหน้าที่. *การสัมภาษณ์กลุ่มย่อย*. เดือน, วัน.
	Sutthiprapa (2019)	(Sutthiprapa, 2019)	Sutthiprapa, S. (2019). Lecturer of Environmental Health Faculty of Public Health and Environment Pathum Thani University. *Focus Group*. January, 13.

สมณศักดิ์

รูปแบบ	การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา		บรรณานุกรม (ท้ายบทความ)
	หน้าข้อความ	ท้ายข้อความ	
	ชื่อสมณศักดิ์ (ชื่อเดิม) (ค.ศ.)	(ชื่อสมณศักดิ์ (ชื่อเดิม), ค.ศ.)	ชื่อสมณศักดิ์ (ชื่อเดิม). (ค.ศ.). *ชื่อเรื่อง* (พิมพ์ครั้งที่). สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระสงฆ์มีสมณศักดิ์	Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto) (2013)	(Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto), 2013)	Phra Brahmagunabhorn (P.A.Payutto). (2013). *Dictionary of Buddhism*. Bangkok: Pali Dhamma Publishing Company.
	Phra Dhebbodhividhes (Weerayut V**ī**rayuddho) (2010)	(Phra Dhebbodhividhes (Weerayut V**ī**rayuddho), 2010)	Phra Dhebbodhividhes (Weerayut V**ī**rayuddho). (2010). *Vision of Buddhism Propagation in The Buddhist Land, Reinforce the Quality of life, Increase the Work Efficiency.* India-Nepal: Office of Dhammadhuta India-Nepal.
	Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto) (2018)	(Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto), 2018)	Phra Brahmapundit (Prayoon Dhammacitto). (2018). *Benefaction of Buddhism and The Perfect Human Development*. A Special Discourse delivered in The Convocation Ceremony of Mahachulalongkornrajavidyalaya University on 10 May 2018.
พระภิกษุทั่วไป	Phramaha Wutthichai Vajiramedhi (V. Vajiramedhi) (2012)	(Phramaha Wutthichai Vajiramedhi (V. Vajiramedhi), 2012)	Phramaha Wutthichai Vajiramedhi (V. Vajiramedhi). (2012). *Ahimsa Magga to Peace*. Bangkok: Buddhist Economics University.

ใบสมัครสมาชิก

วันที่สมัคร.....

ชื่อ.....**นามสกุล**.....

อายุ.....**ปี การศึกษา**.....**อาชีพ**.....

สถานที่ส่งเอกสาร บ้าน ☐
ที่ทำงาน ☐

เลขที่.....ถนน..... ตำบล.....

อำเภอ .....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรสาร.....

E-mail:.....

กรุณาส่งหรือโทรสารใบสมัครมายัง

วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
เลขที่ 662 ถนนพหลโยธิน ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง
รหัสไปรษณีย์ 52130
โทร/โทรสาร : 0-5420-9454-5, 09-79242953